U KHASI

BAD

IA KA NIAM

Da u

H. Onderson Mawrie

1973

U KHASI

BAD

LA KA NIAM

1973

DA U

H. Onderson Mawrie

Headmaster,

Raid Nongkrem High School.

Published by H. Onderson Mawrie and printed at
Ri Khasi Press Umsohsun, Shillong

KI KTIEN LAMPHANG

U Blei Trai Kynrad haba U la thaw-bynriew bad buh-bynriew ia ngi halor kine ki Ri Lum Khasi kiba itynnad bad pyngngad, U la buh U la pynbiang ruh kat kum ka jingdon-kam jong ngi bad kat kum ka jingibit jong U. U don bad ngi ha kiei kiei baroh bad ngi ruh ngi iaid ryngkat bad U bad kaba palat ia kata ka long ka bym ia dei dur bad ka jing-long tynrai jong ngi. Nga la jied "U KHASI BAD LA KA NIAM" kum ka kyrteng ia kane ka kot namar ba nga iohi ba hangta ha kaba u Khasi u don hangta ka Niam ka don. Kiei kiei baroh ki don ha ki lynghoh kti U Blei. Ha ki lyer bad ha ki um ka jingsawa jong U ka don, ha ki lum bad ha ki wah U pynpaw ialade bad ia la ka Jaitbynriew kaba U la buh la thaw U la pynkup ka bor bad ka jingstad kaba biang ba kan seng la ka nia bad la ka Niam. U la buh ia ka ha la ka kur ka kur bad ka jait ka jait ban long ka kynja bad kata ka long u Paid Khasi baiar. Na ka bynta kawei pa kawei ka kur ka jait U long Ka Leilongkur Ka Leilongjait kaba long ruh Ka Blei ha iing. Baroh namarkata ki don la ka seng-kur bad la ka seng-jait bad kumjuh ruh la ka seng-niam ban ieng ka Daw bad ka Hukum. Ha kiei kiei baroh ki ap ia ka nia bad haba la biang ka nia ki suit ban pynsngew pynsngap ha Ka Blei ba Kan da Kan rap ma Ka bad ba Kan kyrkhu ruh ma Ka na khlieh ha kjat.

Ha la ka jong ka jingshem bad jingiakynduh nga la pule ia ki niam ba ia pher ia pher kiba don ha kane ka Pyrthei bad haba nga la thew ia kiei kiei nga lap ba ka Jaitbynriew jong ngi ka long ka bym shym duna ei ei ruh ha ka pyrkhat ka pyrdain shaphang ka Niam. Ka don la ka theology kaba ia ryngkat kyrdan bad kano kano ka theology bad ka don la ka Niam Tipbriew Tipblei kaba la biang ban ia kyrshut tyrpeng bad kano kano ka niam ha kane ka Pyrthei. Nga iohi ruh ba ka Jaitbynriew la ka jong ka don la ka jaka hapoh ka Sngi. Ka jaka jong kano kano ka jaitbynriew ha kane ka Pyrthei kam shong ha ka jingbun paid hynrei ha ki jinglong

kiba kyrpang kiba kata ka jaitbynriew ka don bad kano kano ka jaitbynriew kaba pyndem ialade ha kiwei pat lane kaba pyniasuk ialade ruh bad ki haba ka la don la ka jong kaba la bit la biang, kata ka jaitbynriew kan shu die tad die rem ei ialade bad kan shu lip ei ka rong bad ka burom. Ka Pyrthei hi ka ieng kum ka nongbishar. Ka don ka rongphong bad ka don ka tynrai bad tang shu bakla la sah ha pdeng. Ka don ka mar ia pan bad ka don ruh ka mar kynti bad dei tang ka la jong kaba lah ban pynrah ia ka khlieh jong ngi ha kane ka Pyrthei bad ka ban ai ruh ha ngi ia ka mynsiem laitluid kaba shisha.

Haba nga shim ia u khulom ban pruid ia kane ka kot "U KHASI BAD LA KA NIAM" nga la pyndem ia la ka khlieh. Ka la long tang ka jingpyrshang kaba rit eh. Ha kane ka jingpruid nga la ieh ia ka theology ha kiwei pat ba kin nang ia pruid ban ia pynmih madan ha ki jingthoh. Ha ka kyrteng jong ka Jaitbynriew la ka jong bad na ka bynta jong Uta Uba la thaw la buh ia ka, nga kyrpad ia ki nongpule baieit jong nga ba kin nym ia thew ia ki jingduna kiba bun kiba kin shem ha kane ka kot bad ban shim ia ki na ka bynta ban nang tei khnang ba ka burom jong ka Jaitbynriew kan neh kan sah ha kane ka Pyrthei.

Nongkrem,

H. ONDERSON MAWRIE
(Nongthoh)

KHYNDIAT KI KYNTIEN SHAPHANG KANE KA KOT

Ka long ka lad kaba khraw ban ioh pule ia kane ka kot "U Khasi Bad La Ka Niam," kaba I Bah On (H. O. Mawrie) i la pynmih. Bun bun nangi ngim da sngewthuh ne tip ei ei shaphang la ka Niam Tynrai. Ngi tip ia kiei kiei kiba shabar jong ka Ri lyngba ki jingpule ha ki skul bad skul-bah. Ki nongbatai Niam kiba ialap bha ia ka Niam Khristan ruh kim tip ei ei shaphang ka Niam Khasi Tynrai kaba la buh la seng da ki Longshwa jong ngi. Ngin lap ia kata haba ia kren bad ki. Kim ju wad jingtip shuh. Ia ka jingtip Blei bad jingmane Blei U Khasi kim kubur shuh khamtam lei lei haba ki la kren noh sa tang ia ka Niam Khristan. Ki shu pynrem beit. Kane kam iarap ban kyntiew ia ka longbriew manbriew jong ngi namar ka pynlong tynneng.

Kam dei ia nga ban da kynthoh ia ka jingtrei kaba khraw kat kane bad kaba da tih jylliew kumba ong ha ki ktien I Bah Soso Tham:—

Sha u—

"U Thied U Phniang Jingshai ba im
U suh shapoh ki Sngi Barim."

Ai ba ki para nongpule kin da leit jylliew sha kane ka kot bad kin nang ban burom ia ka nongrim Tip Blei na kaba baroh ngi wan.

Dang khyndiat por une ujuh hi u nongthoh u la ai ha ngi ia ka kot "Ka pyrkhat u Khasi"; mynta pat u ai ha ngi ia ka kot "U Khasi bad la ka Niam." Kito kiba ieit ban tip ia la ka Tynrai la jong kin shem ia ka jingshai kaba khraw ha kine ki kot bad kin tei ia ka Ri bad ka Jaitbynriew ba kan nang roi bad nang kiew halor ki nongrim kiba la seng naduh mynshwa. Kan iarap shibun ia kito kiba mynta kiba wad bniah ban tip shaphang jong ngi hi. Ai ba kane ka kot kan rung ha man la ki iing Khasi ha Sor bad ha

Nongkyndong khnang ba ka pateng bynriew jong ngi kaba mynta bad ka ban dang wan kan ioh ia ki jingtip ki ban long ki jingpynshlur bad jingaimynsiem ban nang wad shuh shuh shaphang la ka Jaitbynriew.

Ngi sngewnguh ia I Bah On na ka bynta ka jingtrei kaba kum kane kaba kyrsiew ia ngi ban tip shaphang la ki nongrim kiba kordor bad kiba ngi la jan klet khamtam ha kine ki por kiba ka umsaw jong ka nongrim kaba na shabar ka thap tyllep ia ngi.

Ngi ai khublei ia I Bah On na ka bynta kane ka kot.

E. M. READE.

Dated,
The 1st May, 1972.

Head of the Khasi Department.
St. Edmund's College, Shillong.

Ka Jinglamphang

Ki Lynnong

KUM KA JINGLAMPHANG

Nga la ioh lad ban ia syllok bad ia phylliew jingmut bad i Bah H. Onderson Mawrie shaphang bun kiei kiei kiba ia dei bad ka jaitbynriew Khasi ha ki por ba ngi la ia trei lang ha ka Khasi Students' Association, ha kaba i la long u President jong ka naduh ba sdang seng ia ka haduh katto katne snem

Haduh mynta nga ju kynmaw ia ki por ba i Bah On i shait pynpaw ha ki katto katne ki paralok, haba poi ia kren kai, ia ka jingsngewdonkam jong i ban da don ki jingthoh kiba thikna bad ki ban da buh ryntih ia kiei kiei ki jingshisha kiba don ha ka rukom pyrkhat bad jingngeit tynrai jong ka jaitbynriew Khasi. Ynda la iakhlad noh ka jingiadei kam ym ju kham ioh lad shuh ban ia kynduh bad ia phylliew jingmut bad i. Kumta, halor ki jingiaid jong ka por ngam shym poi pyrkhat shuh ba in dang iai im jingmut hi shaphang ki jingpyrkhat kiba i la ju pynpaw mynshuwa bad ka long ka jinglyngngoh kaba khraw ia nga, haba nga la ioh lad ban ia kynduh pat bad i ha Nongkrem, ban shem ba i dang iai im jingmut hi kumjuh shaphang ka jingangnud jong i bad ba i la lah ruh ban pynlongkam ia ka da kaba buh ha ka jingthoh. Ynda haba i la ai ha nga ba ngan pule ia ka kot kaba i la thoh shaphang, "U KHASI BAD LA KA NIAM" bad ynda nga la ioh pule bniah bha ia ka, nga la sngew burom ia ka jingtrei kaba khraw jong i bad ka la wan ruh ka jingsngewhun ha nga ba la shimti da ma i ban lum bad ban buh ia ki rukom pyrkhat bad jingngeit u Khasi ha kane ka rukom kaba ryntih, kaba shai bad kaba ym pat ju don koit mano mano ba la lah ban leh bniah kumba la leh ma i. Toi ho-oid, la don ka jingpyrshang da ki nongthoh kiba kham mynshuwa kum ki jong i Rabon Sing, i Babu Jeebon Roy, i Bah Sib Charan Roy bad i Dr. Homiwell Lyngdoh ban thoh ei ei shaphang ka niam Khasi. Hynrei ym pat shem koit ka jingpyrshang ka ban da bniah

kumba i Bah On i la lah ban leh ha kaba batai ia ki jingmut ba jylliew ha kiba u Khasi u la pynshong nongrim ia la ka jong ka Niam.

I Bah On ha ka jingthoh jong i i la pynpaw pyrthei ia ka jingiar bad jingjylliew jong ka nongrim jingngeit u Khasi kaba, ynda haba la bishar bad peit bniah bha, ka la long shisha kaba da jylliew haduh katta katta ba ka ia kot rynieng bad kano kano ka rukom pyrkhat jong ki jaitbynriew kiba ka pyrthei ka la khein ba ki long kiba la kham shai.

Namar ba u briew ha la ka jinglong tynrai hi u long u jingthaw uba donkam ban ia im para briew, kane ka jingshisha ka la wan rah ia ka jaitbynriew bad lang bad ka, ia bun ki rukom pyrkhat bad rukom pynbeit ia kiba la sain dur lyngba ki por kat kum ki jingiadei bad ka manbha jong ka jaitbynriew, kiba la kylla long ki tynrai ha kiba u briew u pynshong nongrim ia la ka jingim. Kumta, kumba ka long ia kiba bun ki jaitbynriew, ka Jaitbynriew jong ngi ruh, ia kaba la pynwandur hadien shibun ki jingiakynduh ba pher lyngba ki rta, ka don la ki tynrai bad kumta ka don shibun ki jingai ba kordor ba ka ai bad ba kan dang iai ai lada ki briew kiba long ki trai jong ka ki nang ban sngewthuh bad pyndonkam ia ki. U Sir Charles J. Lyall u la pynsakhi ia ka jingdon jong ka Jaitbynriew jong ngi la ki tynrai haba u la thoh, ha u bnai November 1906, ha ka jinglamphang jong u ia ka kot, "*The Khasis*", ba la thoh da u P.R.T. Gurdon, ba :

"*kane ka jaitbynriew kaba khlain bad kaba skhem, ka la i la dub ia la ka jinglaitluid bad ki nongrim jingpyrkhat bad rukom im ba ka la don naduh hyndai hynthai lyngba bun bun ki spah snem ha khmat jong ki jingring jong ki jingitynnad kiba la pyni da ki bun jaid ki rukom im bad rukom pyrkhat nongwei kiba don sawdong jong ka*". (Ba la shu pynwan jingmut ha ka Khasi).

(Kumba la thoh ha ka Phareng pat :) "*...this vigorous and sturdy race, who have preserved their*

independence and their ancestral institutions through many centuries in the face of the attractions offered by the alien forms of culture around them."

Kumta ka Jaitbynriew jong ngi ka long kaba la don lypa la ki tynrai kiba haduh kito ki por ruh u Khasi u dang ri dang sumar. Ka shong sa ha ngi pat mynta ban pyrshang ban sngewthuh janai ia ki namar ba ka jingbym-sngewthuh bad jingkheinsting jong ngi ki longdien ia la ki tynrai pyrkhat bad jingngeit jong ka Jaitbynriew ha kiba ia ka Jaitbynriew hi la tei, ka pynper ia ka jingmut jingpyr-khat bad ka pynstingthew ruh ia ka rukom im ha ka mynta. **Ka jingsngewthuh thikna ia ka mynta ka shong shikatdei ha ka jingsngewthuh thikna ia ka hyndai kaba long ka nongrim jong ka. Ka jingsngewthuh ia kaei kaei khlem ka nongrim la long ka jingsngewthuh kaba per bad ba synjor bad kane ka la long ruh ka daw jong ka jingsynjor jong ka pyrkhat Khasi bad ka jinghiar jong ka jinglong ba bha jong ka Jait-bynriew. Halor kane, ki jingbeh jong ki 'erlangthari jong ki jingpyrkhat nongwei na sha kamon sha kadiang ki la nang pynkhuslar shuh shuh ia ka jingim palei jong ka Jaitbynriew.**

Kumta ha kine ki por ka don ka jingdonkam kaba khraw ban ia pyrshang ban ia bud dien pat ia ki jingpyrkhat tynrai jong ka Jaitbynriew kumba ki la wan hiar naduh barim bajah bad ban pyrshang ban sngewthuh shai bha ia ki khnang ban lah ban thew ia kiei kiei kiba thymmai baroh ha u diengkot jong ka jinglong tynrai ba bha jong la ka Jaitbynriew, khnang ba ngin nang lah pat ban pynwandur ia ka lawei jong ka Jaitbynriew ha ka rukom ka ban kham bha bad ha ia dei dur bad ka. Dei kane ka lynti ka ban pynlah ia ngi ba ngin nang ban sumar, pynbha bad pynkhlain biang ia la ka Jaitbynriew. Ki jingangnud bad jingpyrshang jong ngi ban tei pynbha ia la ka Jaitbynriew, khlem ka jingsngewthuh thikna ia ki nongrim jinglong tynrai ha kiba la seng ia ka, kin long baroh kiba long lehnohei. U Babu Soso Tham u pynsawa ia kine ki jingshisha haba u thoh :

"Kum u khyllung uba ring bor ring mynsiem haduh ban da san na ka shadem la ka kmie bad sumar kylliang ia ka,

pynlong ia u ban khein kor ia la ka umsyep bad jingtrei shitom bad ban khein sting ia ka iohei. Katei ka rukom pyrkhat ka la pynlong ruh ia u Khasi ban ngeit ha ka 'nongkylliang.

I Bah On i la siat jingmut ruh shaphang ka jingngeit u Khasi ha **ka mon ba laitluid** ba la pynkup ha u briew ban rai bad jied da lade hi, hapoh la ka nongrim jingngeit tynrai, ia ka rukom pyniaid la ka jingim ha kane ka pyrthei—ka rukom pyrkhat kaba shongnia bad kaba nang iarap shuh shuh ban pynsngewdei ia u briew ba un ther hi la ka buit ka bor, la ka pyrkhat pyrdain ha kaba pyrshang ban shem ia ka rukom im kaba bha tam, bad kaba ai lad ruh ia u ba un shem ia kiei kiei lyngba ki jingpyrshang da lade kat kum ka jingkot bor bad jinglah ban pynshongnia jong ka pyrkhat pyrdain briew ia kaba la pynkup ha u da U Blei hi. U Khasi u don ka jingngeit ruh ba un hap ban kit khlieh hi ia la ki jingbakla ne jingbymlah. hynrei ka don ryngkat pat ruh ha u ka jingngeit ia ka jingkloi ban map jong U Blei ia ki jingbakla ne jingbymlah ha ki jingpyrshang ne jingpynbeit jong u kat kum ka jingsngewthuh briew, lada u pan map shisha bad u nguh u dem ha khmat jong U. Ryngkat bad kane u skhem ruh ha ka jingngeit ba U Blei Uba iai map U long ruh Uba don hajan eh bad Uba iohi ia u ha man la ka khyllipmat, bad u ngeit ruh ba U long Uba kloi ban sngap ia ki jingud jingnam jong u bad ban iarap ia u ha kano kano ka por ba u dem ha khmat jong U bad pan ia ka jingiarap jong U. Dei kane ka jingsngewiajan bad U Blei kaba la pynlong ia u Khasi ba un iai im jingmut bad pyrshang ban leh ia kiei kiei baroh ha kata ka rukom kaba U Blei Un nym buhkhoh ia u.

Ka jingtai jong i Bah On shaphang **ka Nia** ka pynsakhi ia ka jingnang khein kor jong u Khasi ia ka bor pynshongnia bad ka pyni ruh ia ka jingiar jong ka jingngeit u Khasi, uba da pynshong nongrim bad buh ryntih ia baroh ki jingpyrkhat bad jingleh jong u ha ka jingshongnia— ka jingpyrkhat kaba la pynlong ia ka Jaitbynriew jong ngi ka Jaitbynriew kaba da khein da bishar ia kiei kiei baroh, la ha ka jingiadei bad U Blei ne para briew, kat kum ka jingshongnia. Dei ka jingngeit jong

u ha ka nia kaba la pynlong ia ka jaitbynriew Khasi ka Jaitbynriew ka bym laplah hynrei kaba leh ia kiei kiei baroh hadien ka jingpyrkhat jingduriap bad jingkhein, jingkhan kaba thikna. Ka rukom pyrkhat u Khasi ha kaba u da pynshongnia haba u leh ia kiei kiei baroh ka la pynlong ruh ia u ban nang ban pyniakhlad bad buh ryntih ia ki kam baroh ha la ki phang ki phang kat kum ka jingiadei bad jingshongnia ban leh kumta. U Khasi u pyniakhlad bad u pyrkhat kyrpang kat kum ka jingpynshongnia ia ka jingiadei jong u para briew bad ka jingiadei jong u bad U Blei. U shai pat ruh ka jingmut jingpyrkhat shaphang ka jingiasnoh jong kine ar. Ju ong ruh ia ka niam Khasi ba ka long ka niam tip briew tip Blei. Nangta pat, u Khasi u pynshongnia ba ka rongbiria ka iaid la ka rongbiria bad ba ki kam shisha pat ruh ki don la ki jong ki kyrdan kiba kham hajrong ban ia ka. Kane ka rukom pyrkhat ka la pynlong ia u namarkata ba un nang ban nym pyniakhleh khawlang ia ka kam kai bad ka kam shisha

U Khasi u pynshongnia bad u ngeit ba u briew u long u jingthaw uba ha khlieh duh hapdeng ki jingthaw baroh ha ka mariang. Hynrei ha ka jingiadei para briew pat u sngew shongnia ban pyrkhat ba baroh ia don ka kyrdan kaba ia ryngkat. Kaba ialam ia u sha kane ka rukom pyrkhat ka long ka jingpyrkhat bad jingngeit jong u ha ka mon ba laitluid bad ka nia, kiba la long pat kiba la pynshong tynrai ha u da ka rukom ngeit jong u ha ka jingiadei bad U Blei. Kane ka rukom jingngeit ka synshar ia ka rukom im u Khasi bad ka pynpaw ialade ruh ha kiwei pat ki liang jong ka jingim jong u kum ha ka synshar khadar. Ka synshar paidbah ia kaba u Khasi u la pdiang ka long ka jingmih na katei ka tynrai jingpyrkhat jong u. Katei ka rukom pyrkhat ka ialam ia u ba un sngewdei bad kheinkor ia ka jinglaitluid, ka jingiaryngkat bad jingsngewiajan para briew bad kine baroh lai ki wan rah ia ka jingpyrkhat-tipbriew bad na kane ka jingpyrkhat-tipbriew pat ka wan mih ka jingsngewdei bad sngew shongnia ban bat ia ka jingshonghok bad jingshongnia ha baroh ki jingiadei para briew. Kumta de, u Khasi wat ynda la long ka it ka hima ruh u pynshong nongrim ia ki jingpyniaid baroh ha ka jingshaniah Blei.

Ka jingngeit jong u Khasi ha ka mon ba laitluid bad ha ka nia ka lah ban ai lad ia ki riewsniew ban pyndonkam bakla ia ki, hynrei ka jingngeit jong u pat ba **barabor ka ieng rangbah ka Hok** ha kaba kut ka iuh roit ia baroh kito kiba kwah ban iaid da ki lynti ki bym hok.

Kumba don kiwei pat ki jaid niam kiba ngeit shaphang ka jingim ba sha lyndet jong kane ka jingim ha sla pyrthei, u Khasi ruh u ngeit shaphang ka jingleit bam kwai sha iing U Blei. Hynrei ka jingkordor jong ka rukom pyrkhat bad rukom jingngeit ha ngi ki briew haba ngi im ha kane ka pyrthei ka long ba ka iarap ia ngi ba ngin lah ban im ka jingim kaba hok, kaba bha bad kaba iaid ryntih ha ki liang baroh. Ka rukom jingngeit u Khasi ha ka rukom ba synlar jong ka ka iarap ban pynsngewdei ia u briew ba ka long ka kamram jong u ban da pyrshang da lade hi katba don la ka buit ka bor ban im kum kane ka rukom jingim. Namarkata, ka don ka daw ban sngewskhem ba ka jingsan jong ka Jaitbynriew jong ngi kan kham khlain lada ka long halor ki nongrim kiba la suh thied bad pynwandur lyngba ki por kat kum ka jingiadei bad ka. Lehse dei ba shat kane ka jingshisha ha ka jingmut u Babu Soso Tham ba u sa thoh :

"*U Thied u Phniang Jingshai ba im,*
U suh shapoh ki Sngi Ba Rim".

Kane ka kot, "U KHASI BAD LA KA NIAM", ha kaba i Bah On i la pynshai ia ki jingmut jong ka rukom ngeit niam u Khasi ka long ka jingmaitlynti kaba la kham shai bad kham iar ban ia kiwei kiwei ki jingpyrshang kiba la mih mynshuwa. Mynta pat ka shong sa tang ban ia bud dien bad nang ia pyniar bad pynjanai shuh shuh ia kane ka jingmaitlynti. Nga kyrmen ba i Bah On in nang lah ban pynmih shuh shuh ki jingthoh jong i ki ban long ki jingiarap ia kiba bun ha ka ban sngewthuh kham bha ia la ka jaitbynriew Khasi.

J. Kerrsingh Tariang, M.A.,
Lecturer,
St. Anthony's College, Shillong.

Mawkhar, Shillong :
14 tarik, Risaw, 1972.

KA PRUID PHANG

Haba nga pyrkhat ia ka jingmaian jong ka Niam Khasi ka mynsiem jong nga ka dap bad ka shlei da ka jingsngew sarong bad jingsngew phuhmat ia la ka jong ka Jaitbynriew. Katba nga nang ngam ban rung sha ki par barieh baroh ba u hyndai u la buh nongrim, katta nga nang sngewthuh ia ka jingjylliew jong ka Pyrkhat Khasi. Ki riew shemphang jong ka Juk Mynta ki dum buit tiaw ban lap ia u ksai jong ka Sengnia naduh mynno u Khasi u la seng la ka Niam, ne ka lah ban long ba u Khasi u wan long briew sha ka Pyrthei halor ka Niam. Ngi dang dei ban wad ia ki jingshisha baroh ban shem ia kane ka tynrai.

Ha nga hi shi met, nga sngew bad nga ngeit ba ka Jaitbynriew Khasi ka dei ka Jaitbynriew ba la jied da U Trai Nongthaw. Wat ong ba ngi la sah khynnah. Ki dak ki shin ki dang paw tyngkrein ba ngi dei ki khun ki ksiew bad ki pyrsa para jong ki Hynniew Trep Hynniew Skum ia kiba la phah kyrpang da U Trai ban wan long kum ka jaitbynriew, ka ban iai sah ha snieh pyrthei kum ka jaitbynriew tip briew tip blei, ka jaitbynriew ka ban iai bat ia ka hok bad kaba tieng, bad kiar na ka pap. Lada ngin thir bin pa bin ngin shem ba ki longshwa jong ngi ki hikai shaphang ka Niam da ki pharshi. Ha u Sohpet Bneng ngi shem ia ka jingieng rasong ka hok ba u Hynniew ha tbian bad u Khyndai ha jrong ki dang ia kiew ia hiar na ka Jingkieng ksiar mynba dang kynthong ka pyrthei bad mynba dang kyndeng ka sahit bneng. Nangta ki wan tyllup sa ki tnat Diengiei—ka jingtyllup ka pap, ka sang, ka jingwan mih u laiphew ksuid laiphew khrei bad ynda la wan mih ki laiphew sieh—nangta sa mih ka thaw-ar, ka thaw bynriew buh bynriew, ka raibi, ka siar bad ka lait kylla. Nangta pat, ynda la wan phai u Khraw Jutang na Krem-lamet Krem-latang, u Khasi u sa nang ban buh sa ka khein ka bishar bad ka knia ka khriam.

Hyndai, u khun bynriew u lah ban ia kren biang biang bad la U Trai Nongthaw. Ka long ka ba sngewlyngngoh ba ha kine ki pateng kiba hadien, ki la don ki nongbatai bakla ba ka long ka bym lah ngeit ba u Khasi hyndai un lah ban ia kren bad la U Trai Nongthaw. Pyrkhat hi ma phi ko khun ka Ri. Lada U Blei U lah ban pynpaw ialade halor u Lum Sinai hato kam lah mo ban long ba U Blei U la pynpaw ialade ha u Khasi halor u Lum Sohpet Bneng ne halor u Lum Shillong? Ha nga hi te. nga sngew ba ka jingkyntang jong ka Wah Jordan kam shym pher ei ei na ka jingkyntang jong ki Khyndai Umdih Khyndai Umtong ha ki sngi jong ka Ksaw ka Kpong. Lehse u diengsning Khasi u kham kyntang pynban ban ia u dieng Kedar. Ka Lamet Latang bad u lasier lehse ki kham kyntang pynban ban ia ki sla diengtlai. Hynrei ynda la wan mih ki laiphew sieh, U Trai Kynrad Um ju pynpaw shuh ialade ha ka ia kren ia khana. Nangta kein u Khun Khasi u sa ia kren pat bad U Trai Kynrad da kaba pynpaw da ki dak ha ka kem ka lar bad ka lieng; ha ki san, ki hynniew bad ki khyndai dkhot; ne ha u rwieng jong u Khraw Jutang: ne ha kiwei pat ki dak ki shin jong ka Khein ka Bishar.

Ka Niam Khasi ka long ka Jingim. Ia ka met kyntang bad ia ka mynsiem ksiar mynsiem rupa la pynlong pynwan da u Trai Nongbuh Nongthaw. Uba long U Nongbuh bynta Nongsam bynta ia uwei pa uwei uba im ba iaid ha snieh pyrthei. Wat ha kaba kut ka jingim, ka mynsiem ka leit phai sha Dwar U Blei

Ka long kaei kaei kaba phylla ba ka Niam Khasi ka hikai ia kiei kiei kiba kynsai tam kiba phi lah ban shem ha kiwei pat ki niam, hynrei ka long pat kaba kham beit ka bym kyllain, kaba khuid, kaba shai bad ka bym buhrieh. Ha ka jingbatai ia ka jingim kiwei ki niam ki kut tang ha ka jingngeit ha ka jinglong doh bad ha ka mynsiem. Hynrei ka Niam Khasi ka ngeit ba ynda ka jingim ka la wai, ka met kan leit phai pat sha ka dewmet, ka mynsiem kan leit rung sha Dwar U Blei; hynrei ka rngiew pat kan iai don ryngkat bad kita kiba dang im ha ka Pyrthei. Dei nangta kein ba ka jingiadei jong kiba dang im bad kiba la iap ka

iai bteng bad ka iai neh junom la junom. Ka long kaba phylla ban iohi kumno u Khasi u kynting sbai ban khot pat ia ka rngiew jong kito kiba iap sha jngai bah. Haba ym lap shuh ia ka met, ki pyndep ia ka niam ka rukom ban khot pat ia ka rngiew ban leit shong ryngkat bad la ka Iawbei, u Suidnia ha kajuh ka Mawbah khnang ba ka mynsiem ruh kan leit ryngkat sha Dwar U Blei.

Ka tynrai jong ka Niam Khasi ka long salonsar ia u Khun Khasi Khara baroh, hynrei ym lah pat ban don tang kawei 'ka Iing-niam. Ka rukom seng bad pynleit ia ka Niam ka long ha la ka iing, ha la ka kpoh, ha la ka kur. Ka long kaba sang iap sang im ban pynkhleh ia ki rukom jong kawei ka kur bad kawei pat ka kur ha kajuh ka iingseng ha ujuh u Mawbah Dei na kata ka daw ba wat la ki jinghikai jong ka Niam Khasi ki long kiba lah ban pdiang da ki paid bynriew jong ka Pyrthei salonsar, hynrei kam lah ban kdup ia kiwei pat ki jaitbynriew namar ba kim don ka longkur longkha kum ki Khasi. Niar eh ban don ki niam kiba kylluid mynsiem kum ka Niam Khasi. Kiwei kiwei ki niam ki khim haduh katta katta ba ki pynrem ia kiwei pat ki niam. Hynrei ka Niam Khasi kam ju pynrem ia kiwei pat ki niam. Ka ieng ha la ka nongrim ia ka Jaitbynriew Khasi kaba dang bat ia ka long-kur long-kha kum ba la bynshet ha ngi da ki longshwa manshwa. Ka ngeit ba lada kiwei kiwei ki niam ki ia hap dur ia ki jaitbynriew ba pher ba pher, ka Niam Khasi ka biang hi ia ka Jaitbynriew Khasi.

Haba kano kano ka iing, ka kpoh ne ka kur ka buh la ka Niam ka rukom, ka da pan shwa ia ka Hukum na U Trai Nongbuh Nongthaw. Kim ju leh thala khlem da ioh ia ka Hukum. Dei nangta kein ba ngim ju lap ba ki Khasi kin da buh kyrpang ia kano kano ka sngi ban pyndep ia ka Niam ka rukom. Ia ka Hukum pat kim ju pan thala khlem da don ka Daw. Kum ban shu ai kawei ka nuksa. Haba wan ka shitom ka ijot, ki ngeit ba don ka daw. Nangta kein ki wad ia ka Daw da ka khein ka bishar. Haba la lap ia ka Daw, ki sa pan ka Hukum na U Trai Nongthaw kumno ban bret ia ka Dawlum Dawiing kiba la wan rah ia ka

shitom ka ijot, nangta ki sa pyndep ia ka Niam ka Rukom ban kyndat ia ki daw sniew sharud—nangta ki sa nguh ngon ha ka duwai ka phirat ban pan map na U Trai Kynrad ia ka lait ka let baroh bad ba Un ri Un sumar kyndong. Ki leh ia kane baroh khnang ban pynieng ia ka Daw jong ka Ieng rangbah u briew bad ka Ap Jutang U Blei. Ki nongwei, haba ki iohi ba ki Khasi ki wad ia ka daw, ki ong ba ka Niam Khasi ka dei ka Niam khein ksuid. Kane ka long kaba sang iap sang im ban shu kren thala ia ka Niam Tip Briew Tip Blei.

Ka long kaei kaei kaba phylla ba u Khasi um ju don iingmane, um don temple, um don pagoda, um don gurudwara, um don mosque, um ju mane dur. Hynrei u pyndep ia la ka niam ha la ka iing bad ha la ka iingseng iingkhaduh. Wat ka Sad ka Sunon ha ka liang ki Niam ka long tang ka iingseng jong ka Jait Syiem. Ka long shuh shuh kaba kham phylla ba u Khasi um ju ai jingknia ha U Blei Trai Nongthaw. Ka khan, ka shat, ka khad bad ka khein ka bishar baroh ki long tang ban wad daw ne ban pynieng ia ka Daw ne ban pan ia ka Hukum. Ka knia ka khriam pat ka long ban mait ia ka Tyrut ka Smer, ban kyndat ia ka pap ka sang bad ban pynieng ia ka Hok, ne ban knia ban ai bam ban kynmaw burom ia ka Iawbei, u Thawlang. u Suidnia bad ia kiba la iap baroh. Halor ka nongrim jong ka Hukum bad ka Daw u Khasi u ju pynkut, "Ieng rangbah me u briew ioit ban ap jutang U Blei na jrong. Kyndiang… ……kuri-ei." Ha U Blei Trai Kynrad u ai tang ka nguh ka dem bad ka duwai ka phirat. Lada don kiba pyrshang ban ai jingknia ha U Blei U Trai Kynrad, ka dei tang ka buh bynriew thaw bynriew ka bym shym don Hukum naduh ba dang long ka Pyrthei.

U Khasi u tip biang biang ba ha ka jingiadei para briew kino ki kur kino ki kha, kumno ban ithuh khunkha bad kumno ban ithuh meikha pakha U tip biang biang kano ka kylliang bad kano ka palat namar ka don ka wan ka leit ryngkat. Ha ki jinglong jingman bad jingkam baroh, la ha ka leit ka wan, ka kamai ka kajih ne ka seng hima ka sain pyrthei u da pynshong nongrim halor ka Niam. Khlem ka

Daw bad khlem ioh ka Hukum un nym tam'ti tam'jat ioh wan hap ka raibi ioh wan hap ka pap. Shisien ba la hap ha ka pap ym lah shuh ban pynleit ia ka Niam. Hynrei ngam peiphang kaei kata ka pop? Kane ka ktien ka dei kaba dang wan mih thymmai. Khlem ioh Hukum u Khasi un nym buh wat ia ki phan ki kyrpad ne ki lei-khyrdop ki lei-kharai. Naba sdang haba kut ha ki jingkam jong u baroh u Khasi u pynshong nongrim halor ka Niam.. Ka Niam Khasi ka dei ka Niam Shong briew Shong Blei ha kaba ka Hok ka dei ban synshar naba kut shaba kut.

Ngan sangeh noh ban bteng ia u ksai jong ka seng nia hangne ioh ba ki nongpule kin btai. Nga kyntu ia ki ba kin nang ban thir bad ban thain bha ia kawei pa kawei ka bynta jong kane ka kot u Bah Onderson Mawrie ia kaba u da jer ha khmat u klong u skaw da ka kyrteng "U Khasi bad la ka Niam." Nga la pule bha ia kane ka kot baroh kawei bad nga nud ban ong ba ha kane ka jingtrei ba ni jong une u rangbah ngam shem shuh ia kaba shala ne kaba khoh shaleb. Ngam shem shuh ia ki nia khun ranab. U Bah Onderson u la thoh ia ka da ka rukom pyrkhat Khasi paka. Nadien nangne ngin sa ong—"Mynta ngi la rangbah bad ngi la lah biang ban bud dien." Ngam ong ba kane ka kot ka la biang nadong shadong hynrei nga nud ban ong ba une u rangbah u la ktah ia ki khlein shyieng kiba donkam tam ha ka Niam Khasi. Kyrmen ba une u rangbah un nang lah ban kham pynjanai shuh ia kane ka kot bad ba un nang lah ban pynmih bun kiwei pat ki kot kiba kham kordor. Nga kyntu ia ki longdien bad ki riew shemphang jong kane ka juk ba kin nang pyniar pynkhraw ia kane ka phang ba la mait U Bah On haduh ba ngin da lah ban pynjanai ia ka Khasi Theology.

Shillong,
31st March 1973.

Prof. R. S. Lyngdoh.
Speaker,
Meghalaya Legislative Assembly.

LYNNONG 1.

U KHASI BAD KA HISTORY.

Ha la ka Ri ha Ri Lum

La shu buh ia ka ktien 'History' ha kane ka Lynnong hynrei haba ia kren ia u Khasi ha ka jingiadei jong u bad ka History ngi lap ba ka long kaei kaei kaba pyndiaw palat. Kaba thoh history ka long kum kaba tei iing kaba donkam ia ki tiar. Ha ka history kine ki tiar ki long ki jingjia kiba ia dei bad ka jaitbynriew. Kine ki jingjia ki dei ban long kiba da jia shisha bad ka jingtip jong ngi ia ki ruh ka dei ban wan na ki thymmei kiba tikna bad kiba ngi lah ban shaniah. Ki jingthoh ia kiei kiei kiba ngi shu tharai ne antad kim lah ban long history. Ha kane ka liang ka jingbymdon jingthoh jingtar jong ngi kum ka Jaitbynriew ka la long ka daw jong ka jingbymdon history jong ngi bad ha ka jinglong kaba kum kata ngim banse ban shu ia tare ruma ban ia wad ia ino ino i jingshai i ban iarap ia ngi ban tip ia la ka jong ka thymmei.

Ha ka jingpyrshang jong ngi ban ioh ia kata ka jingiarap ngi shaniah ialade ha ki ar tylli ki sabut bad kita ki long ki sabut na iing bad ki sabut na bar U Dr. H. Lyngdoh ha ka jinglamphrang jong u ha ' Ka Niam Khasi" haba u tai ia ka thymmei jong u Khasi, u ong ba u Khasi u wan poi shane sha Ri Lum Khasi na shaphang shatei lam mihngi kata na sha ki Thain Nowgong, Lumding bad Haflong bad haba ki wan rung shane sha Ri Khasi ruh ki wan na shaphang Synteng bad Bhoi. Ban pynieng ia kane ka nia u sei kawei ka sakhi napoh iing ban ong ba ki Synteng ki dei ki "Sah-teng" namar ba ki sah shadien lane ba ki sah teng. Kiba kum kine ki sakhi kim pynhun satia.

U Pandit Lakshimi Narayan ha 'Ka kotkhubor jong ka Hindu Mahasabha ka Ri India baroh kawei ha ki trai

shnong ka Ri Khasi' u ong ba ki don ki jingthoh ha ki Shastra bad Puran jong ki Hindu kiba thoh shaphang ki Khasi. Hynrei kaba ngi lap ha kine ki jingthoh ka long ba ki kren ia u Khasi hadien ba u la shong la sah hangne ha Ri Lum Khasi bad kim kren ei ei ia ka jingwanpoi jong u sha kine ki Ri Lum. Kane kaei kaei ka kdew pynban ia kawei ka jingshisha ba u Khasi u long ka Jaitbynriew kaba la shong slem ha kine ki Ri Lum Khasi. Une ujuh u rangbah u ong ba ki don ki jingthoh ha ka Sanskrit kaba rim kata ha ka Birhat Sanghita, Digbijoy Prakash, Brahma Khanda bad Deshabali Birhat Nil Tranta kiba kren shaphang ka Khandesh kaba long ka Ri Khasi bad kane ruh ka long kaba shu pynshisha ia kaei ba la ong haneng ba ki Khasi ki long kiba la shong slem hangne ha Ri Lum.

Ki don ki riewstad kum ki jong u Dr. Grierson, u Peter Schmidt bad kiwei kiwei bad kine ha ka jingwad bniah jong ki ki lap ba u Khasi u dei u Mongolian bad ka ktien kaba u kren ka dei na ka jait ktien "Monkhmer". Ka Jaitbynriew Mongolian ka dei ka jaitbynriew kaba khraw haduh katta katta bad ki jaitbynriew kiba kren ia ka Ktien Monkhmer ki long kiba dap ia ka Ri Asia baroh ha ki Thain Mihngi. Ka tyllong jong ki briew kiba kren ia kane ka ktien la ong ba ka long na Western China bad ha ka jingkrih jong ki ki la wan poi shaduh shane sha Ri India jong ngi. Lada kane ka kynhun kaba heh ka wan shane sha Ri India na shaphang shatei lam mihngi kam biang ban pynieng nia ba ngi ki Khasi ruh ngi wan rung hangne ha Ri Lum Khasi na shaphang shatei lam mihngi.

Ka ktien jong kano kano ka jaitbynriew ka neh bad ka sah bad kam lah ban duh lano lano ruh lymda kata hi ka jaitbynriew ka bret noh bad ka shim ne ka pyndonkam da kawei pat. Kaba kum kata kam kham jia. Kaba kham jia ka long ba ka jaitbynriew ha ki lynti iaid jong ka lane ha ki jingiakynduh jong ka bad kiwei pat ki jaitbynriew ka lah ban khar ktien ban pyndap ia la ka jong kaba duna lane haba ka lap ba kano kano ka ktien jong kiwei ka kham khia ka jingmut ne ka kham sngewtynnad ban ia kaba ka la don lypa. Lada u Khasi u wan na shaphang shatei lam

mihngi ne sha ki thain mihngi ki briew kiba un ia kynduh kin long lehse ki para Mongolian hi kiba ia kren ia kajuh ka jait-ktien bad ka ktien kaba u Khasi un kren kan shu long hi ka ktien kaba la hiar pateng na ka Ktien Mongkhumer. Hynrei kaba ngi lap pat ka long ba ka Ktien Khasi ka don ha ka da ki spah tylli ki ktien Hindi.

Haba ngi bishar ia ki ktien Hindi kiba don ha ka Ktien Khasi ngi lap ba kim long tang ki ktien kiba la shu shim ban pynriewspah ia la ka jong ka Ktien hynrei ki long kum ki ktien tynrai jong u hi. Ki long kiba khia ka jingmut bad kiba la ngam par thied ha u Khasi. Kine ba la ai harum ki long tang khyndiat eh bad kine ki long—

Antad, banat, barandi, barobor, be-ijot, bate, khate, boina, jadu, jakhom, makna, shakri, khubor, nuksa, paka, mynjur, japri, tam, mar, bishar, dujok, duriap, iakajia, hukum jur, lakam, lilam, maia, kalai, paki-dulan, iktiar, patloi, phasi, dik, kada. khashor, nusip, taiar, tan, huleng, shipai, kam, muluk, musur, ilaka, jylla, radha, rui, khusnam, jhare, ijot, maphot, shuti, shutak, shuri, talasi, kupar, isbad, haram, jubab, sur, bad kiwei kiwei.

Lada ka jingkhar ktien kan long ha ka iaid ha ka ieng hadien ba u la shong la sah hangne ha Ri Lum kiba bun ki ktien kin long kiba un shim na ka Ktien Assamese ne ka Ktien Bengali namar kine ki dei ki jaitbynriew kiba ker kut ia u na sha Ri Thor. Ki Asem bad ki Bengali ki long ki paramarjan jong u bad la kumno kumno u la dei ban khar ktien na ki hynrei kaba ngi lap kam long kumta. Ki ktien kiba u shim na ka Ktien Asem ki long kiba ngi dang lah ban ñiew ha ki shynriahti jong ngi bad kine ki long kum ka kani, kongor, kynda. muka, ryndia bad lha. Ki long tang khyndiat ruh ba u shim na ka Ktien Bengali kata kum ka aphin, kamar, khala khala, khawai, klur, dakaid, dukha, hat, hiran, maswa, mormor, mohor, nurok, nokot, nokol, sing bad sotti.

Ym don ki jaitbynriew kiba kren ia ka Ktien Hindi shaphang shatei lam mihngi ne sha kitai ki thain mihngi kiba u Khasi un khar ktien bad ki jaitbynriew kiba kren ia ka

Ktien Hindi ki don shatai sha sepngi bad lada u Khasi u khar ktien u dei ban khar na ki. Kine kiei kiei ki pynpyrkhat ba u Khasi imat u wan na shaphang sepngi bad ka jingwan jong u sha kane ka Ri Lum ka long ban wan phet rieh. U wan ruh kum ka kynhun kaba rit bad ka jingrit paid jong u kum ka jaitbynriew ka kdew ia kata. Namar ba ka dei ka jingwan phet-rieh um shym sah tang ha ki rud jong ka Ri Thor bad u la dei ban tur kham sha pdeng ban poi sha kine ki Thain jong u Lum Sohpetbneng, u Lum Shillong bad u Lum Diengiei. Dei ha ki pneh jong kine ki lai tylli ki lum ba u seng thymmai ialade kum ka jaitbynriew.

Haba ngi peit pat na ka liang ki sabut napoh iing ngim lap syrwet ei ei ruh em ban ong lane ka ban kdew ba u Khasi u wan nangno nangno nawei pat. Kum ka jaitbynriew u dawa ba U Blei U thaw ia u kum ka jaitbyriew kaba kyrpang halor kine ki lum bad u kam kynti ruh ia kine ki lum kum la ki jong. Ia u ka long ka jingsdang thymmai nadong shadong bad ngim tip kumno kano kano ka jaitbynriew kaba la don la ka shuwa ka lah ban leh ia kata. Ba kano kano ka jaitbynriew kan klet ia ka mynnor kan long kaba eh. Lada ngi ngeit ba U Blei U thaw-bynriew bad buh-bynriew ha kano kano ka jaka kat kum ka jingibit jong u, ka jingngeit Khasi ka kdew ia kata bad lada ngi ong ba ngim lah ban pynieng nia tang ha ka jingngeit ka long ha ngi ba ngin ia wad ban pynhun ialade lada ngi lah.

Na ki khana rim kiba la wan sha ngi lyngba ki pateng kiba la leit noh ngi lap ba ka Kper Eden jong u Khasi ka long hapoh ki pneh jong u Lum Sohpetbneng, u Lum Diengiei bad u Lum Shillong. Hangne u im suk bad u shong suk shong sain ha la ka Ri ha Ri Lum bad u seng la ka niam bad ka rukom, la ka rukom khein kur khein jait bad khein kha khein man, la ka rukom longkur longjait bad longiing longsem, la ka rukom synshar khadar, la ka buit ka akor bad la ka jong ka sap tipbriew tipblei. U sain ruh la ki jong ki ain ki riti bad kumjuh ruh la ki hok ki riti. U sain la ki hima sima bad la ka jong ka rukom synshar khadar. U don la ka jong ka dur ka dar bad ka rynieng

ka ryniot bad la ki jong ki jinglong jingman kum ka jaitbynriew kaba pher bad kaba kyrpang.

Kine ki lai tylli ki lum—u Sohpetbneng, u Diengiei bad u Shillong, ki long kum ki lai tylli ki mawbyrsiew ha ka Rympei jong u bad dei nangne na rympei ba u sa krih ialade kylleng kane ka Ri Lum kaba long ka lyngwiar jong ka jingpyrkhat jong u bad kaba long ruh ka nongrim ha kaba u la tei ialade kum ka jaitbynriew. Ia u ka sdang nangne na Ri Lum bad ia u ka kut ruh hangne ha Ri Lum. U Sohpetbneng u long ka pdeng jong ka pyrthei jong u bad ha u u seng ia la ka jingiadei bad U Blei bad kumjuh ruh ia la ka Niam bad ia la ka jong ruh ka longbriew ka manbriew kum ka jaitbynriew.

Dei na ka rympei jong u Lum Sohpetbneng, u Lum Diengiei bad u Lum Shillong ba u sa krih bad pra kylleng sha mihngi, sepngi, shatei bad shathie. Ia ki kyrteng kiba u ju ieit bad ai ia la ki jaka bad shnong ha kiba u shong u sah u rah bad u ai kyrteng ia ki jaka bad ki shnong kiba u seng thymmai kumta ka Sumer na trai u Lum Diengiei ka poi sha Synteng: ka Umsning bad ka Umsaw na trai u Lum Sohpetbneng ki poi sha ki Thain Mawshai: ka Mawpat, ka Nongjri bad ka Sohbar na ki Thain Sohpetbneng ki poi sha ki Thain Ri War. Haba ki Pomshela ki phet ha ka jingialam u Basan Synrem ban lait na ka jingbitar ki Mylliem namar ba ki pyniap ia u Syiem khynnah ka Hima Shillong, ki poi sha Ri War ki seng ia ka shnong thymmai kaba ki ai kyrteng ka Shela bad haduh mynta mynne haba ki kum jinthuh trait ki dang ong hi, "Rap Shillong"

Ka long kumjuh bad kiba na Iapngar kaba don hajan u Sohpetbneng bad kine ruh ki krih sha Nongtung, ka jaka kaba don mynta ha Mikir ban nang heh nang iar u Paid Khasi. Ki Synteng ruh mynshwa ki shong ha ki Thain Jongkshia, ka jaka kaba don ha lyndet u Lum Rapleng. Ka jingiathuhkhana pateng ka ong ba ki ia shong markhap bad ki Pyngrope. Ka jaka shong jong ki ka long ha Umlung. Kat kum ka jingiathuhkhana la ong ba la don, uwei na ki Jait Pyngrope uba la leit tuh ia u sniang ki Synteng

bad na kane ka jingjia la mih ka thma. Ha ka por ba ki Pyngrope ki dang ia shong dorbar kumno ban leh namar ba ki tip ba la bitar ki Synteng kyndit kyndit la wan tur ki Synteng bad ki la khrai ia ki Pyngrope. Ki Pyngrope ki la her tang ban lait hynrei ki don bun kiba la shah mait. Hadien kata ki Pyngrope ki la ia lum biang ban ia wad kput. Ki Synteng ruh ki la sngewthuh ia la ka jong ka jingbakla namar ba ki la shu pynkloi da ka kam khlem da ia kren shwa da ka ktien bad kumta ki la kynriah noh sha shiliang ka Wah Umngot bad nangta ki sa krih sha kiwei pat ki bynta jong ka Ri Synteng. Ki Mawshai haduh mynta ki khot ia ki Synteng da ka kyrteng "Sangteng" namar ba don ka teng ba la ia sang.

Hangta ba u Khasi u don hangta u seng ia ka iew bad ka iew ka long ka jaka iakynduh jong u. Dei ha ki sharing jong u Lum Shillong mar pyrshah bad u Lum Diengiei ba u seng ia ka Iewduh ba un ia kynduh shisien shi taiew. Wat ynda u la krih sawdong ka Ri ruh ki khiew-ranei naduh ki Thain Nartiang ki wan poi sha Iewduh bad kumjuh ruh ka long bad u khaw na Ri Bhoi bad u sohriew na ki Thain Sepngi, ki khoh ki star bad kiwei kiwei na ki Thain Shathie bad kumta ter ter.

Kine ki Ri Lum ki long ka bneng ia u. U im ha ki bad ki ruh ki im ha u bad u im suk kynjai ha la ka Ri. U khot kyrteng ia ka "Ka Ri Um snam" ym dei namar ba u la dei ban theh ka snam ha kaba knieh ia ka na kiwei pat ki jaitbynriew hynrei namar ba u la dei ban theh ka snam kaba jur ha kaba ialeh ban iada ia ka. Ki jaitbynriew kiba heh bad khlain bad ba bun paid ki ker sawdong ia u bad kine ki bor ki la dei ban pyrshang ban jop ia kine ki lum bad u la dei ban theh ka snam kaba jur ban iada ia la ka jong ka Ri. Ym don syrwet ei ei ban pynsabut ba la don kiwei ki jaitbynriew kiba la shong la sah halor kine ki lum bad ka dei ka Ri kynti bad ka Ri Sotti jong u kaba u ieit bad u theh lut ka mynsiem.

U Pud u Sam

Ha baroh shilynter jong ka jingim u Khasi kum ka jaitbynriew ngim lap hangno hangno ba un kam jaka shano shano shawei pat lait na kine ki Ri Lum Khasi. U pud jong u u long naduh ka Wah Kupli shaduh ka Wah Rilang bad naduh Lakading shaduh Khadarbongthai. Ka Khadarbongthai ruh ka long kaba ki leit buhai shnong ki Lalung kiba don jaka hangthie ha Ri Thor haduh saw raid kata ka Kuba, ka Damora, ka Kulong bad ka Pashi Nagang. Ki kur ki jait jong kine ki Lalung ki dei ki Muktih, ki Lamarai, ki Khamdei bad kiwei kiwei bad kine ki jait ki bun ha Kyrdem bad Sarikrai. Haba u Khasi u dang rit paid u rieh ialade hapoh kine ki lum ha ka jingkdup jong ki khlaw kiba rben hynrei hadien hadien haba u la kham bun paid bad u la seng la ki jong ki hima u la ai reng bad ki Ahom bad nangta u la leit jop ruh ia ka Jaintiapur bad ia ki khappud ka Assam Valley. Haba u leit hiar thma shathie sha Ri Thor u kem ia ki kynthei Dkhar bad u wan rah ia ki shane sha Ri Lum. U shongkha ia ki bad u ai ka niam ka rukom ia ki ban heh ban iar u paid Khasi.

U Jaitbynriew Khasi u dei u bym ju kwah ban mih shabar na la ka jong ka Ri bad kane ka jinglong ka neh haduh kine ki sngi. U long uba ieit ban set kut ialade halor kine ki Lum kiba u la kam kynti kum la ki jong. U leit jop ia ki jaka sha Ri Thor ym ban leit buhai shnong hynrei ban leit rep leit riang. Kumba la ong haneng kiba la leit buhai shnong ki long tang ki Lalung bad kine suki suki ki la kylla Dkhar bad ki la shim jait na u shynrang kumba leh ki Dkhar shathie sha Ri Thor. Ha kine ki sngi ki la kwah ban kylla dien trai ban wan phai sha la ka Sem. Ha ka 11 tarik u Jymmang, 1971 ki syiem bad ki nongmihkhmat jong ki ki la wan poï sha Smit ban ia kren bad ki briew ka Hima Khyrim ba ki la kwah noh ban wan phai sha la ka Ri. Ha kine ki sngi ki la wan paitbah ban pynpaw khmat ha ka Meghalaya Legislative Assembly na ka bynta kajuh ka daw. Ki Kuba, ki Kulong bad ki Pashi Nagang ki don ha Nowgong bad ki Damora pat ha Kamrup.

Kiba bun na ki Hima Khasi ki long kiba don jaka sha Ri Dkhar hynrei ki Dkhar kiba don hangto kim lah ban long u khun u hajar hynrei ki long tang ki rayot Ki Syiem Khasi ki leit hiar ha ki por ki por ban leit lum khajna. Haduh kine ki spah snem kiba hadien ngi lap ba ka Hima Sohra ka don jaka kaba heh ha ki Thain Surma, ka Hima Synteng ka iar naduh ki them ka Wah Surma shaduh ki Them ka Wah Brahma bad ka dang bat ia ka Jaintiapur haduh ban da shim ka East India Company bad ka la don ka por ba ka nongbah jong ka Hima Synteng ka la kynriah sha Jaintiapur. Ka Hima Mylliem bad ka Hima Khyrim ruh ki don jaka kyrhai shathie sha Ri Dkhar bad ki dang pyndonkam ia ka bor synshar halor jong ki.

Kiba bun na kine ki jaka ha Ri Thor ki kylla na kawei ka por sha kawei pat hynrei kaba ngi iohi ka long ba baroh shi lynter ki sngi ki rta jong u Khasi u pud u sam jong u u long tang halor kine ki Lum Khasi. Kiei kiei baroh ki shad bad ki khih tang halor jong ki. Ki jaka kiba don shabar kine ki Lum ki long tang ki jaka synrop kiba mih na ka jingjop thma. La la ker ia u baroh sawdong da ki jaitbynriew kiba kham khlain, kham khraw bad kham don bor bad kham bun paid hynrei u long u bym ju shah jop. Dei na kane ka daw ba ka mynsiem mraw bad ka mynsiem pyndem kam ju don ha u bad kaba synshar halor jong u ka long tang ka mynsiem kynrad bad ka mynsiem laitluid.

Ki bor kiba trei na shabar.

Ym don kano kano ka jaitbynriew kaba lah ban im marwei khlem ia kynduh lane khlem ia khleh bad kiwei pat ki jaitbynriew bad ym don kano kano ka jaitbynriew kaba lah ban im kyndiah khlem don kano kano ka jingiadei bad kiwei pat. Lada ka jaitbynriew ka long lei lei kaba tlot kata kan shu shah kyrthep bad shah klun ha kiba kham khlain bor bad kham bun paid bad kata ka jaitbynriew kan shu duh shu dam noh. Lada ka dei ka jaitbynriew kaba shah jop kata ka jaitbynriew ka dei ban shim bun kiei kiei ki jong u nongjop namar ba ka bor jong u nongjop ka ksam bad ka ngam bad ban ialeh pyrshah ia ka ka long kaba eh. Baroh

ki jaitbynriew ki ju shim kylliang na kiwei pat lada ki iohi ba kiei kiei kiba kiwei ki don ki long kiba kham bha bad kham itynnad bad ki long kiba ktah bad ring ia ka jingmut jingpyrkhat. Ka long kaei kaei kaba phylla pat ban ong ba la u Khasi u shah ker kut ialade ha kiwei pat ki bor kiba kham khlain bad ha ki briew kiba kham bun paid um shym long uba shah jop bad namarkata um shym long uba la shah kyrthep ha kiwei pat. Wat la katta ruh ki don katto katne ki bor kiba la trei ia u na shabar la kine kim la long kiba pyntroin ne pyntlot ia u kum ka jaitbynriew.

Kawei na kiba paw na kine ka long ha ka niam. Ha ki sngi kiba hadien ynda u Khasi u la nang ia khleh bad ki Dkhar ki Lyngkien u la sdang ban mane sa ia ki blei-dkhar kum ia u Biskorom, ka Ramshandi, u Syngkai Bamon, ka Parbati, ka Lakshmi, u Thakur, u Mahadev Klo bad kiwei kiwei. Ha ki thain khappud kiba shaphang shathie lam sepngi kata ha ki thain Shela, ki mane ia ki blei Durga bad Kali bad ki da tei da ki temple ban mane ia ki. Ka jingkynriah nongbah synshar ki Syiem Synteng shi por sha Jaintiapur ka la long ka lad ba ka Niam Hindu kan ioh ban trei bad haduh mynta ka Nartiang ka long ka kut kaba skhem jong ka Niam Hindu. Haduh kine ki sngi ki don ki Brahman ha Nartiang kiba pyndep niam pyndep rukom ia kito kiba ngeit Niam Hindu.

Ki ktien 'nurok' bad 'dujok' kim dei ki ktien Khasi tynrai. Ka ktien 'dujok' ka dei ka ktien Hindi bad 'nurok' pat ka dei ka ktien Bengali bad na ka ktien 'nurok' sa wan mih ka ktien 'nurok ka ksew'. Ka ktien 'Jom' ka dei ka ktien Miri bad na ka sa wan ka ktien "Ka Mynkoi ne Umkoi u Jom" hynrei kine baroh ki long nongwei na ka pyrkhat u Khasi bad ki long kiba u la shu khar. U Dr. H. Lyngdoh haba u thoh shaphang kane u ong, "Kane ka jingngeit kam ia hap bad ka rukom ba u Khasi u pyrkhat shaphang ki ksuid ki khrei ha kane ka Pyrthei bad ka long tang ka Mangkariang ba la sa ha ka Niam Khasi na ki paramarjan kiba don kum kata ka jingngeit ha ki niam jong ki."

Kawei pat ka jingtrei kaba paw ka long ha ka ktien ka thylliej. Ki jaitbynriew kiba ia jan bha bad u Khasi ki long

ki Asem bad ki Bengali. Ia ka bynta kaba shaphang shatei jong ka Ri Lum Khasi la ker kut da ki Asem bad ia ka bynta kaba shaphang shathie da ki Bengali hynrei kaba phylla ka long ba u Khasi um shym shim kylliang ne khar ktien na kine ki jaitbynriew bad ka bor kaba trei ia u Khasi ka long pynban ka Ktien Hindi bad ki don bun ki ktien Hindi ha ka Ktien Khasi kiba haba bishar bha ia ki ki i pynban kumba ki la long ki ktien tynrai jong u Khasi. Lada ngin shim tang khyndiat tylli ngin iohi ia kata. Ki ktien kiba kum ka antad, barabor, bate, khate, shakri, nuksa, mynjur, hukum, kam, muluk, jaka, ilaka, jylla. maia, mar, bishar, ijot bad kiwei kiwei ki long ki bym ilah shuh ban ong ba kim dei ki ktien Khasi.

Na ki jaitbynriew baroh kiba la lah ban ri kyndong ialade u Khasi u la long uwei. Haduh kine ki sngi u dang long ka jaitbynriew kaba kyrpang bad kaba pher kaba don ka jinglong kaba kyrpang la ka jong. Ka long mynta ka kam jong ngi ki longdien ban pyrkhat ia kata. Ka jinglam ka la biang donkam sa ka jingbud bad ngi dei ban sumar bha ialade ban ialeh pyrshah ruh ia ki bor kiba ap kmang ban pynpait pynpra bad ka kam jong ngi ka long ban pynneh pynkhlain kum ka jaitbynriew.

LYNNONG 2.

U KHASI IALADE KUM U BRIEW

Ka Thymmei Longbriew u Khasi

U Khasi haba u tai ia la ka jong ka thymmei longbriew u leit beit sha U Blei Uba long U Nongbuh U Nongthaw ia ka Pyrthei kata ia ka bneng bad ia ka khyndew bad ia kiei kiei baroh kiba don ha ki bad Uba long ruh U Nongthaw-bynriew bad U Nongbuh-bynriew ia u ha kane ka Pyrthei. U shim beit ba ka thymmei jong u ka long na U Blei bad ba u long uwei na ki jingthaw jong U bad ba u wan sha kane ka Pyrthei ruh da ka hukum U Blei. Na ka bynta kane ka jingwan long briew jong u sha kane ka Pyrthei bad ia ka jingiadei jong u bad U Blei u iathuhkhana ha ki sur kiba maian bad ha ka dur jong ka pharshi. Ha kane ka jingiathuhkhana jong ka Jingthaw bad Jingpynlong U Blei ia ka Jaitbynriew Khasi u Khasi u kren tang ialade shi met kum ka jaitbynriew bad um ktah ei ei ia kiwei pat ki jaitbynriew jong kane ka Pyrthei. Ka Pyrthei ia u ka dei ka Pyrthei Khasi bad ka pdeng jong ka u dei u Lum Sohpetbneng uba halor jong u u ieng uwei u Dieng uba kot haduh bneng.

Ka jingiathuhkhana ka ong ba u Khasi ha kaba mynnyngkong eh u don Khadhynriew Trep Khadhynriew skum bad ha ka jinglongnylla jong ki baroh ki dei ki riewhok bad ki riewkhuid. Kine ki don baroh bad U Blei ha Bneng. Baroh ki suk ki sain bad ia baroh dang synshar ka Hok. Kine ki pynlong ia kane ka Pyrthei kum ka jaka trei bad kumta ki ia leit ia wan na Bneng sha Pyrthei bad na Pyrthei sha Bneng lyngba uta u Dieng halor u Sohpetbneng. Haba ki don ha kane ka Pyrthei U Blei ruh u ju wan jngoh ia ki bad U ia iaid sngewbha bad ki namar ki long ki jingthaw kiba kyrpang jong U kiba U la thaw na ka bynta ialade. Ka don kawei ka por ba Hynñiew Trep Hynñiew

Skum na kita ki Khadhynriew Trep Khadhynriew Skum ki don ha Pyrthei ha pdeng ka jingtrei bad na pdeng jong ki la mih uwei u riewkynsha uba bishni ia ka jinglong kynrad U Blei halor u khun-bynriew.

Haba ka jingbishni ka la ih bha ha ka dohnud jong uta u dakaid ha kawei ka sngi u la pom ia uta u Dieng bad uta u Dieng u la khyllem jrain-ra-rain bad u Hynniew Trep u Hynniew Skum u la sah noh ha kane ka Pyrthei. Hadien kane ka jingjia la mih kawei pat ka dieng halor u Lum Diengiei bad uta u Dieng pat u long uba heh bad uba iar ki tnad bad rben ki sla haduh ba la kah dum ia ka Pyrthei u Khasi baroh kawei. Halor u Lum Diengiei haduh mynta ka don kawei ka thliew kaba heh bad kaba iar bad ban ring ia ka jingmut ki briew la ong ba kata ka dei ka jaka ha kaba ieng kata ka dieng hyndai.

Ha ka pharshi ngim ju shim ia ka jingiathuhkhana kumba ka long hynrei ngi shim ia ka jingmut kaba don ha lyndet jong ka. Bun ki Khristan ki shim ia ka jingiathuhkhana shaphang ka jingthaw jingpynlong U Blei ia ka Pyrthei ha ka Kitab Jenesis kumba ka long bad namarkata kim poi shano shano ruh bad ka jingbakla baroh ka long ba ki klet noh ba ia ki jingmaian niam la kren ha ki pharshi. Kane kajuh ka jingbakla ka don ha u Khasi uba bun Dei ha kane ka jingiathuhkhana ba ngi iohi ia kata ka kyrdan kaba u briew u don ia kaba la ai ha u da U Blei hi. U Blei hi da lade U wan jngoh ia u bad U wan ruh ban ia iaid kai bad iaid sngewbha bad u ha kane ka Pyrthei. Hangne ngi iohi ia ka Kper Eden u Khasi bad ia kata ka Aiom Ksiar jong u ha ka por ba ka dang synshar ka Hok. U Dieng halor u Sohpetbneng u long ka Jingkieng Ksiar kaba bteng ia u briew bad U Blei bad u long U Dieng ka Hok Haba ia ka jaka jong u Sohpetbneng pat la shim da u Lum Diengiei u la ieng pat U Dieng ka Pop bad une u la kah dum ia ka jingshai jong ka Hok bad ka Aiom Ksiar ka la kynriah noh.

U Hynñiew Trep u Hynñiew Skum u la dei ban sah noh ha kane ka Pyrthei namar ba ka pop ka la rung ha u

bad U Blei ruh U la kynriah noh na u bad kumta u Khun-Khasi u Khun-Khara uba long u Hynñiew Trep u Hynñiew Skum um iohi shuh ia U Blei kumba u ju iohi bad um lah shuh ban ia kren ia khana bad U kumba u ju leh. Ki jait-bynriew jong kane ka Pyrthei ki don la ki jong ki jong ki jingpyrkhat shaphang la ka jong ka thymmei bad haba bishar lang ia ki ka jingpyrkhat u Khasi la ka jong ka thymmei ka long kawei na kiba sngewtynnad tam.

Katei ka jingiathuhkhana ba la ai haneng ka long tang ka pharshi bad ka jingshisha kaba ka kwah ban iathuh ka long ba kat kum ka jingngeit bad ka jingpyrkhat u Khasi, u u long u jong U Blei. Ka thymmei jong u ka long na U Blei, u wan na U Blei bad u dei u jong U Blei bad kaba la pyniakhlad ia u na U Blei ka long ka pop. Kham niar ki niam ha kane ka Pyrthei ki ban kren beit ban ong ba u briew u long u jong U Blei bad ba U Blei U la thaw U la pynlong ia u. Kham niar ruh ban don ki ban ai kyrdan ia u briew kumba ai ka Niam Khasi ban ong ba u briew u long uba bit ban ia iaid kai bad U Blei bad uba lah ruh ban ia kren bad u Blei. Hangne ngi iohi ia kata ka jinglong-blei u briew ha ka jinglongnylla jong u bad hangne ngi iohi ruh ia ka burom kaba U Blei U la pynkup ha u briew.

Ka jinglong jong u kum u briew.

U briew ha la ka jinglong tynrai u la long lypa u jingthaw uba kyrpang jong U Blei bad namarkata ki jinglong kiba u don bad ki bor kiba u don ruh ki long kiba U Blei U la ai kyrpang ha u. Haba shu kren kyllum ki don shibun ki jinglong, ki bor bad ki sap kiba U Blei U la ai bad pynkup ha u briew namar dei ha u ba U Blei U la ai ia kiba bha tam kiba Um shym ai ha kiwei pat ki jingthaw. Na ki jinglong bad ki bor kiba bun kiba U Blei U la ai ha u briew kiba kham kongsan ki long saw tylli bad kita ki long (i) ka longbriew ka manbriew, (ii) ka longrynieng ka manrynieng, (iii) ka rngiew bad (iv) ka bok ka rwiang. Kiwei kiwei ki jinglong bad ki bor ki long kiba donkam hynrei kine saw tylli ki long kiba donkam haduh katta ba lada u

briew u duna tang kawei na ki ka longbriew jong u ha kane ka Pyrthei ka la hiar bad tlot bad un shem shitom ruh ban im ha kane ka Pyrthei.

Ka longbriew ka manbriew ha u Khasi ka thew ia ka jinglong kaba kyrpang jong u briew bad ka pynkyrpang ruh ia u na kiwei kiwei pat ki para-jingthaw. Ka long ka burom kaba u don kaba U Blei U la ai ha u bad kaba Um shym ai ha kiwei pat ki jingthaw. Ka kdew ruh ia kata ka jinglong kaba nang san nang kiew (dynamic) bad ka bym dei ban shu sah hajuh (static). Haba u long u briew un da man ruh kum u briew—un nang kiew kum u briew bad un nang san ruh ha ka jinglong bad ha ka kyrdan briew. Haba ngi ong iano iano ba "un da man mrad" ka long ka jingkren kaba ngi kren ia u briew uba ha ka jaka ba un nang kiew u nang hiar pynban ha ka jinglong briew lane u bym don shuh ha u ka jinglong briew bad u long uba nang hiar sha ka jinglong mrad. Ia kiwei pat ki jingthaw ba-im U Blei U long U Nongbuh U Nongthaw bad U Nongsei U Nongpynlong hynrei ia u briew U Blei U long U Nongthaw-bynriew U Nongbuh-bynriew Uba da thaw da buh ia u bad Uba da pynkup ia u ia ka longbriew ka manbriew ba un long u jingthaw uba kyrpang ha kane ka Pyrthei. U Khasi namarkata haba u phai sha U Blei ha ki jingdwai u nam shwa ia kata, u ong—

"Ah Blei Trai Kynrad, U Nongbuh U Nongthaw Uba la thaw-bynriew bad buh-bynriew ia ngi ha kane ka Pyrthei, Uba la ai ha ngi ia ka longbriew ka manbriew bad ia ka longrynieng ka manrynieng, arti ngi nguh bad arjat ngi nguh bad ngi kyrpad ruh ia Me ba Men ai-bor ai-mynsiem ia ngi ba ngin im hok, leh hok bad iaid hok ha kane ka Pyrthei ba haba ngi la kut ki sngi ki rta jong ngi, ngi u briew ngin nym sahnud bad Me U Blei Men nym buhkhoh."

Kawei pat ka jinglong kaba kham kyrpang kaba u briew u don ka long ka longrynieng ka manrynieng. Ngi ju ia kren ia kata ka rynieng ka ryniot kaba ngi don hynrei kane ka kdew beit tang ia ka jingjrong ne jinglyngkot jong ka met jong ngi hynrei ka longrynieng ka manrynieng ka

kdew ia ka kyrdan-briew, ka main-briew bad ka dor-briew kaba ngi don. Haba ngi ong iano iano— "Uto uba la sieh ne uba la pan la ka longrynieng" ki long ki ktien jong ka jingud bad jingiambriew bad kiba don ruh ka sur jong ka jingshahjop. Uta u briew u long uba la wan lynshop kaei re kaei kaba um i-lah khie khlieh shuh. U Blei haba U thaw ia u briew U thaw ia u ha ka kyrdan bad ha ka burom bad Um shym leh ia kata bad kiwei pat bad dei kine ,ar kata ka longbriew ka manbriew bad ka longrynieng ka manrynieng kiba la kyntiew kyrdan bad burom ia u bad kiba la pynlong ia u ban long kynrad halor kiwei pat ki para-jingthaw ha kane ka Pyrthei.

Ka jinglong kaba lai pat kaba u briew u don ka long ka rngiew. Ka ktien "rngiew" ha ka Ktien Khasi ka long kaba khia bad kaba jylliew ka jingmut bad ban batai ia ka kam long kaba suk. U Rabon Singh ha ka kot jong u kaba kyrteng "Ka Kitab Niam Khein ki Khasi" haba u batai ia kane ka ktien u ong — "Ka rngiew ka mut ka bor jinglong briew" (Lynnong XVIII). Ha ka jingshisha lah ban ong ba ka dor jong ka jingim briew hi ha kane ka Pyrthei ka shong ha ka rngiew—haba dang don ma ka ka jingim ka dang don ka dor bad haba ma ka kam don shuh ka dor jong ka jingim ruh kam don shuh. Dei kane kaba pyniapher ia u briew na kiwei pat ki jingthaw. Khlem kane u briew um shym pher na ki mrad ki mreng, ki sim ki doh, ki khniang ki puit bad kiwei kiwei. Kawei na ki sakhi kiba pynsabut ia kane ka long kaba ngi ioh na ki ksuid hi. Haba u nongshohnoh u peit ia u briew u bym don shuh ka rngiew uta u briew un kylla long tang kum ka sim ka doh ne ka khniang ka puit ne ka thapbalieh. Haba u nongshohnoh u ia kynduh pat ia ki briew kiba dang eh ka rngiew un tang peit pyrshah ruh un nym nud bad u sai-jainsem ka kynthei u la biang ban pynher syrngiew ia u. Ka jingkhap jain ne shniuh jong u ia ki briew ka long ban ring suki ia ka rngiew jong ki bad ban ai bam ha u thlen.

Ka rngiew ka long namarkata ka jinglong bad ka bor lane kata "ka bor jinglong briew" kaba U Blei U la ai ha u briew bad kaba U la pynkup lypa ha u. Haba u briew u

la jem-rngiew ka mut ba kata ka bor jinglong briew ha u ka la tlot bad ka la duna bad ka daw jong kata ka long ba u la pynsngewsih ia U Blei da kano ma kano ka jingleh jong u ne ka kam jong u ne da ka jingim jong u hi. Lada kam dei na ki daw-lait ki daw-let jong u hi ka lah ban long na ka Dawiing ka Dawsem. Haba u la long kumta un trei un ktah, un iaid un ieng, un rep un riang ne un kamai un kajih ruh kan nym long bha shuh Ki jingpang ruh ki lah ban wan bad kiwei kiwei ki jingjynjar ruh ki lah ban wan bad ka jingim jong u kan dap da ka kynrum ka kynram bad ka lynruh ka lynram. Haba u la lyndet hukum bad u la pynsngewsih ia U Blei U Blei ruh U la phai lyndet bad kiwei pat ki bor ki la kyrniom ia u. Ba kan ieng pat ka rngiew u la dei ban phai sha U Blei bad ban ia suk bad U. U la dei ban ieng rangbah biang bad u la dei ruh ban pynbiang ia la ka Dawiing ka Dawsem. U la dei ban ksanrngiew ne tap-rngiew kata u da dei ban ieng ka khein ka bishar ban lap ia ka jingsngewsih U Blei bad ban pynlong ka nguh ka dem ha U Blei Trai Kynrad ba un ioh pat ia la ka jong ka rngiew.

Ka Ksan-rngiew lane ka Tap-rngiew ka long ka jingnguh ka jingdem ha U Blei Trai Kynrad ba ka rngiew ka bshi kan eh kan ieng biang. Na ka bynta ban leh ia kane ki thied kawei ka syiar kaba lieh bha ki kjat. Ki thaw ka duwan ka dupat bad ki khreh ka sla-sning bad kiwei kiwei ruh kiba donkam. Ki pynshong ia uta uba kin ksan-rngiew hajan u nongknia bad ynda la dep la biang kiei kiei baroh u nongknia u khot kyrpad ia U Blei Trai Kynrad ba Un nym thew nym woh ia u khun-bynriew uba dap tang da ka lait da ka let bad ba Un map bad isynei ban ai biang ha u ia ka rngiew ka bshi. Haba ka syiar ka bha nadong shadong ki noh dkhot ki noh dkhai ha ka Duwan bad ki ai ruh ba un sip ma u. Nangta ki shim ia ka sla-sning bad ia u khaw bad ki buh ha ka khlieh jong uta uba ki ksan-rngiew. Ia kane ka ksan-rngiew ne ka tap-rngiew ki ju leh shisien man la ka san snem ne shiphew snem khnang ban nym don kano kano ka sahnud.

Kawei pat na ki bor bad ki jinglong kiba kham donkam kiba u briew u don ka long ka rwiang. U Rabon Singh

haba u batai ia ka Rwiang u ong ba ka long "ka jingdon bok ha ka jingim" (Pule—Ka Kitab Niam-Khein ki Khasi—Lynnong XX). Kane ka wan kum ka jingsam bynta jong Ka Blei kum ka Nonghukum bad ka Nongsynshar ha u briew ha ka dur jong ki jingkyrkhu Blei. Dei namarkata ba ka jingkyrkhu kyrdoh jong u Khasi haba u leit peit pang iano iano ka long — "Pyneh ho la ka bok ka rwiang." Ka rwiang ka thew ia ki bynta baroh jong ka jingim u briew kumba ki jingkyrkhu Blei ki long kiba donkam na ka bynta jong ka jingim u briew ha ki bynta jong ka baroh. Haba u briew u ieng ha ka bok ka rwiang u lait na ki jingpang jingjhia; ka bha ka leit ka wan, ka trei ka ktah, ka khaii ka pateng, ka rep ka riang bad kiwei kiwei ruh. Haba ka bok ka rwiang ha u briew kam long shuh ha kiei kiei baroh kiba u kam kan shu wan kaei ieh kaei ne jia kaei ieh kaei ki ban pynthut pynwit ia ka jingim jong u bad u trai hi un nym sngewthuh sngewthaw bad un shu sngew lynruh lynram bad kiei kiei baroh kin shu long kynrum kynram.

Haba ka la long kumta u la dei ban tap-rwiang shisyndon. U la dei ban thied kawei ka syiar kaba sngaid bad kaba tlem bha ki kjat bad ki sner bad u la dei ban ieng ka khein ka bishar ban lap ia ka jingsngewsih bad ka jingbuhkhoh U Blei. Ia kane ka jingknia la khot ka Tap-rwiang. Ki 'u leh ia kane hapoh iing. Ki pynieng ka duwan ka dupat bad ki khreh ki tiar baroh kiba iadei bad ka jingknia. U nongknia u khot kyrpad ia U Blei Trai Kynrad Uba la buh ia ka met ka rynieng bad Uba la thaw-bynriew buhbynriew ba un ai biang ia ka bok ia ka rwiang ban koit ban khiah bad ban bha ka trei ka ktah ka leit ka wan, ka iaid ka ieng, ka khaii ka pateng, ka rep ka riang, ka kamai ka kajih bad kiwei kiwei ruh U pynsum ia ka syiar bad u ot ia ka. U sei ia u rwieng bad u pynthiah ha ka duwan ban khmih ban bishar. U phut ia ki sner bad u ai dkhot u ai dkhai katba shong ka lynti. Haba la biang nadong shadong bad la bha kiei kiei u khot kyrpad sa shisien ia U Blei ban pynskhem ia kaei kaba u pan bad u leh ia kane bunsien da ka suit ka shor.

Ka bok ka rwiang ka pher na ka ksaw. Ka ksaw ka mut ka jingdonbok tang ha kawei kaei kaei kum ka behmrad,

ka khwai-dohkha, ka partuh bad kiwei kiwei. Na ka bynta ka ksaw rub u Khasi u don ka tap-ksaw tangba ia kane u leh ha ki khep ki khep, ban wad ia ka jingdon ryngkat ka ti-Blei bad kano kano ka kam ne ka jingtrei jong u briew. Don kiba pynlong ia ka ksaw kum ka phan ka kyrpad bad kumta ka don ka ksaw-shet-kiad, ka ksaw-partuh, ka ksaw longspah bad kiwei kiwei. Ka ksaw-shet-kiad ka long ban bha bad ban bang ka kiad bad ban lah die bha; ka ksaw-partuh ka long ban ioh pyniap nongshun ha ka thma ne jing-ialeh bad ka ksaw-longspah ka long ban roi ka spah ka phew. Haba ki tap-ksaw ki knia da ka syiar ne ka sniang bad shwa ban knia ki da iathuhkhana ia kaei kaba ki kwah bad ia kaei kaba ki donkam bad hadien kata ki sa pan ia ka jingdon ryngkat U Blei na jrong na tbian bad ki sa pyndep ia ka jingknia. Ka shnong ruh ka don ne ka ju pynieng la ka ksaw kata haba ia leit behmrad jingshnong lane haba ia leit ialehthma bad ka ju pyndep ia kane ha ka duwan-shnong.

U briew u don ruh shibun ki jinglong bad ki bor kiba long ka jingdonkam ha ka jingim jong u hynrei kita baroh ki long tang ki jingai U Blei. Ha ka jingpyndonkam jong u ia kita u dei ban iaid ryngkat ryngkat bad ka bor U Blei. U dei ban pyndem ialade ha U Blei bad ban wad ia ka bor jong u. U dei ban buh ia ka Jutang bad ia ka hukum ha pdeng jong ka jylli jong ka jingim jong u Ha kiei kiei baroh kiba u leh bad kam u dei ban da khan ba ioh sngew-sih Ka Blei bad ba ioh thut ka Dawiing. U dei ban sngew-thuh ba kiei kiei baroh kiba u don kim long ki jong u bad ha la ki jong ki kjat un nym lah ban ieng. Ki bor baroh kiba u don kum ka jingstad, ka jingshemphang, ka jing-sngewthuh bad kiwei kiwei ki don la ka dor hynrei khlem ka jingiarap bad ki jingkyrkhu U Blei kin long tang ka leh jingbriew bad kin lip ka rong.

Ka dor jong ka jinglong babha (moral emphasis).

Kat kum ka Niam ka jinglong babha ka dei ban long ka nongrim jong ka jingim u briew. Ka kyntien jong u ha khmat ka jingiateh Jutang bad U Blei ka long ba un mane

bad pyndem ialade ha U bad katba u dang im un iaid hok, leh hok, im hok bad kamai ruh ia ka hok. Kata ka kyntien jong u ka kylla long ka hukum ia u hi bad U Blei na ka bynta ka Jutang bad ka hukum ha ka jingiadei bad u briew U kylla long Ka Nonghukum bad Ka Nongsynshar Kaba peit bad bishar bad ainong ia u kat kum ka jingbud ne jingiyndet jong u ia ka Jutang bad ia ka Hukum. U briew namarkata u tip bad sngewthuh ba ka jingim jong u ka long kaba la pynkyntang na ka bynta ka jinglong babha bad haba u bakla ia kata, ia kata u tip hi ma u.

Ka kyntien-niam kaba u Khasi u buh ha khmat la ka jong ka jingim ka long namarkata —"tang ban im hok ha ka Pyrthei, yn ia kit aiu na ka" bad ha ka jingsngewthuh jong u ia la ka jinglyngkot rta u buh sa kawei ka kyntien-niam kaba ong — "Yn ia im katno sngi". Kane ka Pyrthei ia u ka long tang shiphang sngi bad namarkata ka long tang ka iing-bynda bad ka iing-shong basa bad ka kamram jong u ka long ban pynbit ialade ban leit sha Dwar U Blei. U nguh u dem ruh ia U Blei ba Un ai buit ai bor bad ai mynsiem ia u ba khyndiat sngi haba u im ha kane ka Pyrthei un iaid beit ba haba un leit noh na kane ka Pyrthei u ialade un nym sahnud bad U Blei ruh Un nym buhkhoh.

U buh ha lade namarkata ba ka thok ka thak; ym . bit lane ka lamler ne ka shukor. Dei ban hun tang ha la ka jong bad ia ka jong kiwei ym dei ban ikwah. Ban leit tamti tamjat ia ka jong kiwei ka long ka bym bit da lei lei ruh bad ka tuh ka thiem lane ka lute lane ka byrngem ia ka kynthei ka khynnah ban ioh ia kata kaba ngi kwah ka long ka kam kynsha. Kumta ruh ka long ka bam-sap bad ka bam-pong. Uba lehbein lehkhoh un kit u bsein shi khoh. Ha ka shongkha ka shongman ym dei ban leit lehbein ia ka iing ki briew ba ioh ka long ka kam pan kylliang. Ia u shongkha uba wan ha iing ruh ym dei lano lano ban lehbein ba ioh u kur u jait la jong u shah kumjuh ha iing ki briew. Ka ktien ba la ia kren ka dei ka juban lak bad uba pynkhein ia kata u kit hi la ka pap. Uba leh khraw leh meng un ioh la ka bainong bad kan long ruh kumjuh ia uta uba kren bein ia

kiwei. Ka khwan myntoi ka long ka bym dei bad kano kano ka jingiarap ia kiba duk ba suk ka long kaba pynsngewbha ia U Blei.

Ka Niam ka hikai ruh ia u ba un isih ia ka kynrum ka kynram bad ia ka jingiakajia majia la ka long ha la ka iing ka sem ne ha shnong ha thaw ne ha ka hima ka sima. Haba don ei ei kum kata dei ban ia pynbeit ha madan haba shai. Ka kren bein ka kren sniew na ka kren siar na sha lyndet ka long kaba sniew. Haba la bakla la bakla dei ban pynbeit ruh hangta namar ka nia kaba u pynieng ka long—"Ka jingbakla ka dei ka jingbakla bad ia ka dei ban pynbeit." Ki pynieng ia ka jingiakren ha ka nia, ia kaba dei ki ia bat bad ia ka bym dei ki ia bret bad ym ju don ka bat nud ne ka sngewsih. Don bun ki jingiathuhkhana kiba iathuh ia ngi ba don bun ki iing kiba la leh palat ia kiwei pat ki iing bad la dei ban ia ieng jingkur namar ba la ia mong hynrei ym don ka thma-wait khlem ka thma-ktien namar la ka long kumno kumno ruh dei ban ia kren shwa da ka ktien. Bunsien tang ban lait na ka thma bad na ka jingiaumsnam ki ia teh kur noh bad ym bit shuh ban ia shong-kha shongman namar ba la ia long shi para. Ki don bun ki jingjia kiba kum kita bad kane kawei ka long kaba la shu ai nuksa. La don uwei u samla na ka Jait Mawri bad uwei pat na ka Jait Sohtun bad kine ki long kiba ia lang lok bad kiba ia ieit uwei ia u wei ruh katta. Kim ju ia khlad hi ruh bad kat shaba ki leit ruh ryngkat ryngkat. Ha kawei ka sngi ha ka por ba ki dang ia khud dieng shynrain ha phyllaw iing la mih ka jingiakajia ha pdeng jong ki bad ha ka jingbitar ki la ia kynrup da ka met. Ha kata ka jingialeh u Sohtun u la pyniap ia u Mawri, u la khlong ia u dohnud bad u la bam da kaba tah da u jalynshir. Ki Mawri ki la sngewpangmet haduh bym lah batai shuh bad ki la ia ieng jingkur pyrshah ia ki Sohtun. Haba la ia kynduh pat baroh ar liang ki la ia pynbeit ia ka kam da kaba iateh kur noh bad bym bit shuh ban ia shongkha shongman hapdeng ki Mawri bad ki Sohtun bad ki Mawri ruh naduh kata ka por kim ju bam shuh ia u jalynshir bad ki tang shu bam la prum ka shyntur namar ba la ia ieng da ka suit ka shor bad namar ba la ia tang.

Ha ka liang jong ka kamai ka kajih u kwah ba kan long kaba khuid kumta ba ka spah ka phew ba u lum ruh kan long kaba khuid. U iai ban ia ka spah hok bad u tieng kyndong bad u sngewtriem ruh ban pyrkhat ia ka spah bymhok. U sheptieng ruh ban pyniakhleh ia ka spah hok bad ka spah bymhok ha la iing khamtam lei lei bad ka spah nongtymmen ba ioh ka wan ka byrsieh ka byrsang. Wat ia ka pisa kaba u tam na madan ne na lynti na syngkien kaba ym don shuh ba kam um ju pyniakhleh bad la ka jong namar ba u kwah ba la ka jong kan long kaba khuid. Ka shim kylliang ka dei ka shim kylliang bad ka ram ka dei ka ram bad ia ki dei ban siew. Ka ai kylliang ka ai palat ka long tang haba la don ka jingiadei kaba kyrpang ka bym ia khein shuh ia ka tam ka duna. Ka bam ram ka dei ka bam shah bad ka bam shah ka dei ka bam sham bad ia ki dei ban kiar ba ioh kiew ka ram ha u 'niuh-mat. Lah ka duk bad ka kyndoi ja-kpoh ban ia ka riewspah bymhok bad lah ka duk bad ka thngan ban ia ka bam klop.

Ban iarap ia kiwei u sngew ba ka dei ka kamram jong u. Um ju sngew ei ei ban lut sngi lada u lut sngi ban iarap ia kiwei. Haba don kano kano ka jingjia ha iing jongno jongno ki tang shu tip baroh baroh la dei ban ia leit ba ioh ki trai ki donkam ei ei kum ka jingiarap bad ban ia leit sngewlem. Lada donkam ban her shane shatai ban leit shem briew ne leit iathuh ia kiba ha-iing ha-sem ki leh ia kata da ka mynsiem kaba kmen kum la ka jong ka kam bad lada dei ban pynlut sngi pynlut miet ruh kim sngew ei ei ia kata. Haba iap mano mano ki ia beh namar ka dei 'ka kam iap ka kam im' bad haba iap tymmen ha shnong la dei ban ia shong sngi lut namar ka nia kaba ki pynieng ka long—"Ym ia kit ha ka iap ha ka im te long hi". Ha jingthang ki da ia song kwai ia uba iap bad ka nam ka ud ba un leit da kaba suk khlem sahnud ei ei.

Tang ban sah ka bha ha ka Pyrthei kata ka long ka jingangnud jong uwei pa uwei. Ia ka ban sniew ne ia sngewsih badno badno kim ju kwah. Baroh ka dei ban long tang kaba beit bad kaba bha suda namar yn ia kit aiu

na kane ka Pyrthei. Ka akor ka long kaba tam ha Pyrthei. Kam lut ei ei hynrei ka thied lut. Ka synshar ia ki bynta baroh jong ka jingim u briew bad ka sain dur ia ki jinglong ba bha bad ka pynjanai ia ka jinglong niam bad jinglong mynsiem ha u briew. U im ha ka Pyrthei u jied kaei kaba bha bad kaei kaba sniew. Haba u ieng ka leh sngewbha u leh ia kata tang kum ka rongbiria.

Shaphang ka pop

Ha ka Niam Khasi ngi shitom ban ai jaka ia ka 'Pop'. Ka jingpyrkhat jong uba bun ka long ba ka long ka ktien kaba dang shu wan shen bad ba la pyndonkam ia ka hadien ba wan ki niam nongwei sha kane ka Ri Lum jong ngi. Haba bishar ia ka ktien hi kumba ka long imat kaba paw ruh ka long kumta. U Khasi ia kano kano ka ktien kaba iar bad kaba jylliew ka jingmut u da buh pynap ne pynbud da kiwei pat ki ktien. Lada ym don kum kata la kumno kumno ka ktien kynnoh te ka don hi hynrei kam long kumta bad ka ktien 'Pop'. Ka ktien tynrai u Khasi ka long 'Ka pap ka sang' bad ha ka jingmut kaba ki don ban pyniakhlad ia ki ka long kaba eh. Baroh ar ki don ka jingmut kaba khia hynrei haba thew ia ki kaba paw ka long ba ka ktien 'sang' ka kham khia ban ia ka ktien 'pap' namar ba ha u Khasi haba la sang la sang um ia kren shuh ia ka pap.

Haba ia kren ia ka ktien 'sang' don kiba pyrkhat ba ka wan na ka ktien 'sah-ang'. Ha ka jingiadei u briew bad U Blei ka sang ka long kawei na ki kam kiba u briew u la leh kaba la pyniakhlad ia u na U Blei bad kaba la pynlong ia ka kharai kaba la shu sah-ang bad ka bym don jingkieng shuh kaba lah ban bteng. Ia u briew uba la leh ia ka sang ym don niam shuh namar ba u la long u briew u bym lah shuh ban ieng ha ka bishar Blei. Ia kum une u briew haba u iap kim ju pynrung shuh ha iing bad ha ka por ba thang kim ju khar shyieng shuh namar ba um lah shuh ban leit sha ka Maw. Lada ki khar ruh ki shu kynting ia ki shyieng jong u sha suin lane ki pynkie ha wah ban kit ka lyer ne ban kit ka um sha khadar jylla sha ba sep ka Sngi bad sha ba ngen u Bnai.

Kawei na ki kam jong ka pap ka sang ka long ka jingiashongkha shi kur. Kane ka long ka sang ka bym lah shuh lano lano ruh ban sait. Ia kiba leh kum kane ka sang la dei ban sait. Ia kiba la leh kum kane ka sang la dei ban tait ia ki shisyndon na ka kur ka jait. Ka jingtait kam long shuh tang ia ki hynrei ia ki khun ki kti jong ki ruh. Kim ai bynta shuh na ka spah-iing bad kumjuh ruh ia ki khun ki kti jong ki bad ki shyieng jong ki ruh kim don jaka shuh ha ka Mawbah. Ki la kylla long noh kiba khlem niam shuh. Ka Dawiing ia ki kam don shuh bad kaba sah ia ki ka long sa tang ka Dawlum. Haba don kum kita ha shnong ha thaw ki ialam ia ki shabar shnong bad ki niah bad u masi. Ynda poi habar shnong ki pyniap ia uta u masi bad ki thang ia u ha ban da ing khong khait khnang ban khuid ka sang ka ma na shnong na thaw. Kiwei pat ki shong-sang lait na ka shong-sang shi kur ki long kiba lah ban ioh jingmap hynrei ia kine ruh dei ban da knia ha u Shan u Synri bad haba la kup ba la don ka jingmap ki sa nguh ki sa dem ia ka Blei ka Iawbei, ki sa pynieng ka phur ka siang bad pyndep ia ka Niam thang-iap.

Kawei pat ka kam jong ka pap ka sang ka long ka jingpyniap ialade. Ka jingim kaba u briew u don ka long kaba la thaw na i mynsiem iba U Blei U la thaw don burom bad i long iba u briew u dei ban ri kyndong. Wat u briew uba isih ialade lane uba leh than ialade u long ka jingrkhie bein ha khmat ka Pyrthei bad ha khmat ki kur ki jait bad ha khmat U Blei bad lada ka long haduh ba u briew un pyniap ialade ka la dei ka kam jong ka pap ka sang ka bym don hukum shuh ha khmat ka hok ka sot bad uba leh kum kata kaei kaei u long uba la shah kynto ha ka sang ka ma bad ha ka tyrut ka smer. Kum ia uta ruh kim ju khar shyieng bad ym don niam shuh ia u.

Kawei pat ka pap ka sang ka long ka jingpyniap-kur. Kane ruh ka long ka kam ka bym don hukum ha khmat ka Blei ka Iawbei bad ym don shuh kano kano ka nia kaba lah ban pynieng ha khmat ka Dawiing. Ia u nongpyniap-kur dei ban tait shisyndon na ka kur ka jait bad ym don jaka shuh ia u ha ka niam ka rukom. Ym bit shuh ban pynrung

ia u ha iing ha sem bad haba u iap kum uta kim ju thang ju ring shuh ki kur bad la pynleh ia kata da ki kha ki man tang ban pynkhuid ia ka pyut. Kawei pat ka pap ka sang ka long ka jingpyniap ia i khyllung ha kpoh ne ha Pyrthei bad ia ka briew kaba leh kumta dei ban tait shisyndon. Haba iap kum kata ka briew ym dei shuh ban pynrung ia ka ha iing bad haba thang ia ka la dei ban shu thang-krei.

Kawei pat ka kam jong ka pap ka sang ha u Khasi ka long ka jingpyniap briew bad kane ka jingpyniap ruh ka long kaba mih na ka dohnud kaba sniew. Kane ka long ka kam kynsha kaba la kynto da ka tyrut ka smer. Ia kaba kum kane ka tyrut ka smer kano kano ka iing ka shitom ban sait. Ha u Khasi wat ka jingpyniap briew ha ka thma ruh ka long ka kam ka bym khuid namar ka snam ka dei ka snam bad haba la pynmih ia ka la dei ban pynkhuid bad kumta haba u la wan poi sha shnong shwa ban ialeit iing ki da sait ki da pynkhuid ia baroh ha duwan shnong. Ia u nongpyniap briew ki teh ki khum bad ki pyndait dieng pyndait nar ba un hap ha u tangon u lymban haduh ba un da iap. Ka jingshoh pyniap ia u ka long shabar shnong bad haba thang ia u ruh la shu thang-krei da ki kha ki man.

Kiwei kiwei pat ki kam bymman kum ka tuh ka lute, ka thok ka lamler bad kiba bun kiwei kiwei pat ki long ki bym da khia kum ka pap ka sang namar ia kine u briew u dang lah ban sait da kaba nguh kaba dem ha U Blei Trai Kynrad na ka bynta ka jingmap jong U bad U Blei ruh U dang lah ban pdiang ia kata ka jingnguh ka jingdem. Ha kawei ka rukom lah ban ong ba ki long ki jingbakla u briew kiba U Blei U dang lah ban map. Kiba bun na kine ki long ka lait ka let u briew namar kum u briew u long u jingthaw u bym lah iai biang, u kum tam u kum duna hi ka kti kamon bad ka kti kadiang, ka kjat kamon bad ka kjat kadiang bad kaba donkam ia u ka long ban nguh ban dem ha U Blei Trai Kynrad ba Un nym thew ne sngewsih ia u. Haba u briew um salia ia ki u dei u briew hi u ban shem shitom lane jynjar kumjuh ruh ka iing ka sem jong u namar ki jingleh jong u baroh ki kylla daw ia u lane ia ka iing ka sem jong u hi.

Shaphang ka jingjynjar

Ka jingkylli kaba ia dei bad ka jingjynjar u briew ha ka jingim jong u ha kane ka Pyrthei ka la long kawei na kiba eh tam ha ka history jong kano kano ka niam. Ka jingngeit tynrai jong ki Jiw ka long ba ki jingjynjar jong u briew ki long na ki kam bad ki jingleh jong u hi. Wat ka pop jong uwei u briew ka lah ban pynjynjar ia uba bun bad ia kane ngi iohi ha u Akhan. Dei kane kajuh ka jingkylli kaba la pynlong ia u Gautama Buddha ban mih na la iing ban iaid pukır ban wad ia ka jingshai ka ban iarap ia u kumno ba u briew un lait na ki jingjynjar. Haba u la ioh ia kata ka jingshai ka jingialap jong u ka long ba u briew hi u long ka daw lane ka jingkitkhlieh ia la ka jong ka kupar.

Ka Niam Khasi ka hikai ba ki jingjynjar kim don jaka ha u briew, ki dei ban long nongwei na u. U Blei haba U thaw-bynriew buh-bynriew iano iano ha kane ka Pyrthei U thaw ia u ha ka burom, jingpura, jingjanai bad jingdap-rta bad lada ki jingjynjar ki wan ha u ka long namar ba ma u bad ka iing jong u ki long ka daw. Ym don kano kano ka jingjia ha u briew lane ha ka iing jong u khlem ka daw bad ka daw kam dei na U Blei lane nano nano ne nangno nangno nawei pat hynrei na u hi. Haba uno uno u briew u hap nalor dieng haba u leit bri ne leit lyngkha ka jingngeit jong ka iing jong u ka long ba la dei ban don ka daw bad haba ka sumar ia u kam sumar tang ia ki jingmong ne jingpangmet jong u hynrei ka da pynieng ka khein ka bishar ban da wad ia ka daw. Ka jingngeit ka long ba la dei ban don kaei re kaei kaba la pynsngewsih ia Ka Blei. Ban lait na kata ka jingjynjar la dei ban don ka jingiasuk pat bad U Blei—kata kum ka Blei Kaba long ka Nongsynshar bad ka Nonghukum bad lada ka long ka dawiing ban da pynlong ka jingiasuk bad ka Blei ka lawbei.

Ha ka Jutang kaba la iateh u briew bad U Blei ka jubab na U Blei ka long ba haba u briew u bat ia ka Jutang bad u iaid kat kum ka hukum, U Blei Un ri un sumar ia u bad ym don kano kano ka bor ha kane ka Pyrthei kaba

lah ban pynsniew ia u. Ka jingjynjar jong u briew namarkata ka dei ka thaw-briew. Namar ba u la lyndet ia U Blei U Blei ruh U la lyndet ia u bad U la shah ia kiwei pat ki bor ban leh trai-khlieh halor u briew. U Khasi namarkata haba u poi sha kano kano ka jingjynjar um ju kynnoh ia kiwei pat lane um ju tei pop halor jongno jongno hynrei beit beit u shim ba ma u u la long ka daw. "Ka Niam ki Khasi—Ka Niam Tipbriew Tipblei" da I Bah Sib Charan Roy ha ka Lynnong IX/3 ka ong kumne—

'Haba poi duk poi shitom kum kaei kaei wat ju kynnoh ia U Blei, naba U Blei Um dei kum Uta U ban leh pynshitom pynjynjar ia u briew. Baroh ki jingjia ki jingshem jong ngi ki briew ki dei ki bainong-ieij jong ki kam jong ngi hi ki briew. Ki tymmen ki ju ong ia kano kano ka jingwan ioh jong ngi ki briew hangne ha Pyrthei—"Ba la ia wan ia pan hi la ka Hukum"............Em ! U Blei Um dei u runar, U Blei u long uba hok, bad babha bad ba mon ban iohi ia ka jingbha jong ngi ki briew. Um ju don ka shah-shiliang ne shah shipiah iano iano. Baroh, na kata, ki jingjia ha Pyrthei dei ki jingleh jong ngi ki briew. "**BA NGI DA PAN KWAH HI DA LA KI KAM**".

Haba u briew u poi sha kano kano ka jingjynjar u pyndonkam ia ki buit ki lad baroh ban wad ia ka daw bad haba um lah ban leh ia kata u shim ia ka jingkitkhlieh ha lade. U shu bret tylli ha U Blei ryngkat bad ka nam ka ud da kaba ong—

"Ah Blei Trai Kynrad, nga la sah rit sah khynnah bad ngam lah ngam biang shuh kumba buh u nii u kong naduh barim naduh bajah, nga dap tang da ka jingbieit jingbakla suda te mynta nga iam rit ha khmat jong Me Uba la thaw hok ia ka longrynieng jong nga ba Men pyllait ia nga na ka jawummat, ka khein burom bad ka jahburom, ka daw-rem bad ka daw-jot......".

Ka long kumta ha ki jingjynjar baroh jong u briew. Lada ka long ha ka pang ka jhia lane ha ka umspah ka umphew lane bym long ka trei ka ktah lane ba ban ka duk ka thngan lane bym long ka khaii ka pateng bad kumjuh ruh kiwei kiwei ka daw baroh ka long ka jong u briew hi. U Blei U synshar halor kiei kiei baroh kiba ia dei bad ka jingim u briew bad lada don ka jingiaid kynriang ha kano kano ka bynta jong ka jingim jong u ka long ba u la lyndet ia ka hukum U Blei bad U Blei ruh U la shah ia kiwei pat ki bor ban pyndonkam ia u briew. Dei ka daw bad ka hukum kiba synshar ia u briew bad u briew hi u kitkhlieh ia kata. U briew ruh u sngewthuh ba ha la ka jong ka bor un nym lah shan bad ba ka long ka bym lah ia u lano lano ruh ban ieng tang ha la ki jong ki kjat. Dei kane kaba la long kawei na ki nongrim jong ka jingngeit Blei u Khasi. U Blei U long ka bynta jong ka jingim jong u bad lada U Blei U phai lyndet na u, u sngewthuh ba dei ma u uba la lyndet shwa ia U Blei.

LYNNONG 3

U KHASI SHAPHANG U BLEI

Uei U Blei ha u Khasi

Ha u Khasi U Blei U long ka thymmei, ka tynrai bad ka tyllong jong ka Pyrthei bad kiei kiei baroh kiba don ha bneng bad ha khyndew. Um sei shuh kano kano ka nia ban tai ba don U Blei hynrei u la shu shim beit bad u la shu ngeit beit ba U Blei U la don naduh bym pat thaw ia ka Pyrthei bad ba U long ruh na bymjukut sha bymjukut. U long ruh "U Blei na jrong na tbian" kata Uba dap lut ia ka bneng bad ia ka khyndew. Na U kiei kiei baroh ki long bad ha u ruh ki long.

Ka kyrdan kaba nyngkong eh kaba u Khasi u ai ia U Blei ka long ha ka jingkhot jong u bad ia kata ngi lap ha ki jingdwai, ha ka suit ka shor, ha ki jingknia bad ha kiwei kiwei bad kata ka long—"Ah Blei, Trai Kynrad !". U Blei U long U trai jong ka Pyrthei bad ia kiei kiei baroh kiba don ha bneng bad ha ka khyndew. U long ruh U Kynrad Uba synshar ia kiei kiei baroh. Ym don kawei pat ka bor ha bneng lane ha khyndew ka ban ia ryngkat bad ka bor U Blei bad ym don ruh kano kano kawei pat ka bor ka ban dawa ia kata ka jinglong-trai bad jinglong-kynrad. U long ia baroh ha baroh bad halor baroh bad kiei kiei baroh ki long ha ka lynghoh kti jong U.

Ka Niam Khasi kam kren ia ka jinglong kynthei ne jinglong shynrang U Blei. U Blei U la khraw than ban dang ia kren ia kata. U long naduh haduh bad na baroh ha baroh bad kumta ia u lah ban khot 'U Blei' bad lah ruh ban khot 'Ka Blei'. Ka kyrteng kaba ka Niam Khasi ka ai ia U Blei kum 'Ka Blei' ka long ia U kum U Leilongkur U Leilongjait. Ka long ka kyrteng kaba la khot ia U Blei da kawei pa kawei ka kur ka jait bad ka long ruh ka kyrteng

kaba la synrop bad ka Iawbei ryngkat bad u Thawlang bad u Suidnia ban long ka Dawiing ha la ka kur ka jait. Dei Ka Blei bad ka Iawbei Kaba peit kaba i bad Kaba ri bad sumar ia ka kur ka jait baroh kawei. Ha ka khein ka bishar haba la jia ei ei ha iing ha sem ki khot ia ki baroh ar ban kylli ia ki ia ka jot ia ka rem bad ia ka bijar ka buhkhoh bad ka jingnguh ka jingdem haba la bha ruh ka long ia ki, kumne harum :—

"To sngew to sngap Ko Blei ko Iawbei, te wei nga la shem ia ka lynti ka longjot ka longrem........."

(Rabon Singh's "Ka Kitab Jingphawar—Jingdwai haba la bha".)

Ka Niam Khasi ha ka jingpyrkhat jong ka ia U Blei kam kren shuh ia ka jinglong uwei ne shibun jong U. La ka jingngeit jong u Khasi ka long tang ha Uwei U Blei bad tang ha uwei hi hynrei ha ka jingiakren pat kam long kumta bad namarkata u khot ia u "U Blei" bad u khot ruh ia u "Ki Blei", kata katba u sngewbit. Ka kyrteng 'Ki Blei' ka long ka kyrteng kaba u kham ai haba u sngewmyllung ialade kata ha ka por ba u hap ha ka shitom ka jynjar namar ba u la pynsngewsih ia U Blei. U la pyrshang ki buit ki lad baroh ban wad ia ka daw jong ka longjot ka longrem jong u hynrei um lap satia bad u la poi ha ka kut lad. U la shu aiti ialade ha U da kaba ong—"Sa tang ka sngewsynei myllung ma phi Ki Blei na jrong na tbian".

U Khasi u khot ruh ia U Blei da kiba bun ki kyrteng bad kine ki kyrteng kiba u ai ki long kat kum ka kyrdan bad ka kam jong U bad kumjuh ruh kat kum ka jingiadei jong U bad u briew ha ki bynta kiba ia pher ia pher jong ka jingim jong u. Kawei na ki kyrteng kiba u ai ia U Blei ka long "U Nongbuh U Nongthaw". Kane ka kyrteng ka long kaba u ai ia U Blei kum U Nongthaw ia kane ka Pyrthei bad kumjuh ruh ia ka bneng bad ia ka khyndew bad ia kiei kiei baroh kiba don ha ki. Ha u Khasi uba da thir bad pyrkhat bniah ia kiei kiei U Blei U da buh shwa ba Un thaw bad kumta ka ktien 'Nongbuh' ka wan ha

shwa ka 'Nongthaw' ban long "U Nongbuh U Nongthaw". Ka jingbuh ka long ka plan bad haba la biang ka plan U sa thaw bad kane ka jingthaw ka iaid kat kum ka plan. Haba la biang ka plan ban bud ka jingthaw kiei kiei baroh ki iaid beit bad iaid ryntih khlem don shuh ka kynrum ka kynram. Kiei kiei baroh ki don la ka jong ka bynta ha la ki jong ki jong ki jaka bad ki ia trei la ki jong ki jong ki kam kat kum ba la buh ban pynpaw ia ka jingstad bad ia ki jingthmu ba khraw jong U Blei bad baroh ki ia trei lang na ka bynta ka burom jong U.

Nangta U Blei U long ruh U Nongsei U Nongpynlong. Ka jingbuh jong U Blei kam kut tang ha ka jingthaw namar ba don bun kiei kiei kiba dei ban kut noh lada ka long tang ha ka jingthaw shisien thaw. Khnang ba ka jingthaw kan iai bteng donkam ban nang sei nang pynlong ia ki. Kiba don la ki sngi ki rta ki duh bad ki iap noh bad U Blei U nang sei nang pynlong da kiwei pat irat pa irat bad kumta kiei kiei baroh ki long bad ki iai long bad ym don ka jingkut. Teng teng u Khasi ia kine baroh ar u buh lang tang ha ka shikyntien kata ia U Blei kum U Nongbuh u Nongthaw bad U Nongsei U Nongpynlong da kaba u khot "U Nongthaw U Nongpynlong".

Ka kyrteng kaba u Khasi u ai ia U Blei kum U Nongbuh U Nongthaw lane kum U Nongthaw U Nongpynlong ka long ka kyrteng ba la ai ia U Blei ha ka jingiadei jong U bad ka jingthaw jingpynlong ia kane ka Pyrthei bad ia kiei kiei kiba iadei bad ka hynrei ha ka jingiadei kaba kyrpang jong u shi met bad U Blei u khot ia u da ka kyrteng "U Nongthaw-bynriew U Nongbuh-bynriew". Hangne ngi lap ba ka ktien 'Nongbuh' ka bud pat ia ka ktien 'Nongthaw' bad ka long kumta namar ba u briew u long uba kyrpang na ki jingthaw baroh jong U Blei bad ka jingiadei jong U bad u briew ruh ka long kaba kyrpang. Kiwei kiwei ki wan tang ha ka jingbuh bad ka jingthaw hynrei ia u briew hadien ka jingthaw donkam ia ka jingbuh. U Blei U buh ia u briew shi por ha kane ka Pyrthei bad kane ka jingbuh ka long na ka bynta ki jingthmu kiba kyrpang kiba U Blei U don na ka bynta u briew. U Blei U

thaw ia u briew ha ka burom bad ka burom ka jong u briew ka long ka burom ka jong U Blei. U Blei haba U la thaw ia u briew U donkam ruh ban buh kaei kaei ka ban pyniaid ia kata ka jingiadei jong U bad u briew bad kumta ia u U long U Nongthaw-bynriew U Nongbuh-bynriew.

Kumba la ong haneng kawei na ki kyrteng kaba u Khasi u ai ia U Blei ka long "U Leilongkur U Leilongjait" ia kaba la ong ruh "Ka Blei". Kawei pa kawei ka kur ka jait ka don la ka Iawbei kaba long ka Meikulong kaba na ka sa roi ka jait ka khong. Kum ka Leilongkur ka Leilongjait Ka Blei ka iaid ryngkat ryngkat bad ka Iawbei kaba lum kaba lang ia ki khun ki kti da ka hukum Ka Blei. Kine baroh ar ki long ka nongrim jong ka Daw-iing hadien ba la synrop lang bad ia u Thawlang bad ia u Suidnia. Haba don kano kano ka kynrum ka kynram ha iing ha sem bad ha ka kur ka jait u Khasi u leit beit sha ka Dawiing kata sha Ka Blei bad ka Iawbei bad haba la bit la biang ki pynlong ka jingnguh ka jingdem ruh ia ki.

Kawei pat ka kyrteng kaba u Khasi u ai ia U Blei ka long "Ka Nongsynshar". Dei U Blei kum ka Nongsynshar kaba peit Kaba i bad Kaba ri bad sumar ia u briew shi khrum ka bneng. Ka long ka jubab na U Blei ha kata ka jingiateh Jutang bad u briew ba Un ri Un dub ia u briew uba U la thaw-bynriew buh-bynriew ha kane ka Pyrthei bad U Blei U leh ia kata kum Ka Nongsynshar. Haba u briew u pynkhein ia ka Jutang bad u lyndet ia ka hukum U Blei kum Ka Nongsynshar U pynshitom ia u briew da kaba shah ia kiwei pat ki bor kum ki ksuid ki khrei ban pynshitom ia u briew. U leh ia kata kum ka jingsympat. Ki kyntien "Ka Niam ki Khasi" da U Bah Sib Charan Roy kiba ia dei bad kane ki long kiba biang thik bad kiba sngewtynnad, Ka ong—"Kumta hi ki jingjia jot baroh ha ka Pyrthei baroh kawei—dei ki bainong babha ia ki kam jong ngi ki briew" (Lynnong 38/3).

Ryngkat bad ka Nongsynshar ka wan sa kawei pat ka kyrteng ba u Khasi u ai ia U Blei bad kata ka long "Ka

Nonghukum". Ki kyntien ba u briew u teh ialade ha ka Jutang bad U Blei ka long ba un kamai ia ka hok katba u dang im ha kane ka Pyrthei. Kane ka kylla long ka hukum ia u hi. Ka kam jong U Blei kum Ka Nonghukum ka long ban peit ba u briew u bud ia ka hukum bad ka jinglyndet jong u ia ka hukum kan long ka daw jong ka jingsngewsih jong U. Baroh kaba u briew u leh khlem da khan ne bishar ba kata kaba u leh ka long ne em kat kum ka mon jong U Blei kata baroh ka kylla long tang ka leh-jingbriew bad na ka bynta kata u dei ban kit khlieh hi ialade. Haba u poi sha ka jingjynjar na ka bynta ka jinglyndet hukum jong u bad ba um lap shuh ia ka daw, ka jingaiti jong u ha U Blei ka long da ka nguh ka dem da kaba dwai—

> "Ko Trai Kynrad, **Ko Nonghukum**, Kaba buh bynta Kaba sam bynta ia ka longbriew ka manbriew........ngam lap shuh ia ka daw ba nga la sah rit sah khynnah bad nga sah mynta sa tang ha ka lyngngoh bad ka shiteng...... katba isynei ma Phi Ka Blei".

U Blei ia u Khasi U long ruh U Leikhyrdop U Leikharai. Kane ka long ka kyrteng ba u Khasi u ai ia U Blei kum U Nongiada ia ka shnong ka thaw bad ia ka muluk ka jaka. Ka long ha kajuh ka rukom bad ha kajuh ka jingmut kum u Leithma tangba ngim lap ba u Khasi un pyndonkam ia kane ka kyrteng. U Khasi hyndai u dei u riewthma bad u shipai. Ia u la ker kut da ki jaitbynriew kiba heh paid bad kiba khlain bad u la dei ban pahara bha ia la ka Ri bad ia la ki shnong ki thaw bad ban iada ia ki haba wan hiar thma u nongshun. Ha kaba leh kumta u la dei ruh ban theh shibun ka snam. Haba u sngewkhlain u ngam sha Ri Thor Ri Dkhar ban leit hiar thma ban pyni ia la ka bor bad ban pynheh ia la u pud u sam. Haba u la wan phai u pynlong ka jingnguh ka jingdem ha U Blei kum U Leikhyrdop u Leikharai.

U Khasi u khot ruh ia U Blei da ka kyrteng "U Leimuluk U Leijaka" bad kane ka kyrteng u ai ia U Blei kum U Nongkyrshan bad U Nongiada ia ka hima ka sima. Kane

imat ka long ka kyrteng kaba dang wan mih hadien ba u Khasi u la seng hima seng sima halor kine ki Lum. Ki ju pynlong ka jingnguh ne jingknia shisien shi snem kum ka Hima khnang ban suk ban sain ka hima ka sima bad ban suk ban sain ruh u khun u hajar. Teng teng ki ai kyrteng ia u Leimuluk U Leijaka da ka kyrteng "U Leisynshar." Kiba kham pyndep ia ki niam ki rukom kiba iadei bad U Leisynshar ki long ki syiem bad ki nongsynshar namar kane ka kam ka kham ia dei bad ka jingsynshar ia ka hima ka sima ban suk u khun u hajar. Ha ka jinglehniam ka Hima Khyrim ha ka Pomblang Nongkrem ha ka Knia-Muhuri ha ka sngi Umni, ki pynlong ka jingnguh ka jingdem ia U Blei kum U Leisynshar. Ki pynnguh ki pyndem ia ka syiar ha khmat ka duwan bad ka jingkynih ka jingphawar ka long—

"Ko Leisynshar, sngap,
Ba pynlong ma Phi ba buh ma Phi,
Ba long ka bom ba long ka ksing,
Ba long ka ktang ba long ka Muhuri."

Kawei pat ka kyrteng ia U Blei ba la ai da u Khasi ka long "U Lei-longspah" namar ba ha U ka shong ka khih ka dang, ka kamai ka kajih, ka trei ka ktah, ka rep ka riang, ka khaii ka pateng ban ioh ka ja ka dohkha bad ban roi u synniang u bynhei ban ieng ka niam ka rukom bad ban ieng ruh ka daw ha iing bad ha bar. Ki don ruh kiwei kiwei ki kyrteng hynrei kine baroh ki long kiba pynpaw ba U Blei U long naduh haduh bad na baroh ha baroh. U long U Kynrad halor baroh, U Nongsynshar halor baroh, U Tynrai ia baroh ki bor ha kane ka Pyrthei, ha bneng bad ha khyndew, Uba pynlong, Uba pynman, Uba kyrshan, Uba pynsan pynrangbah bad Uba pynroi pynpa ia ka longbriew ka manbriew bad Uba sei Uba pynlong ia ki kynja ba-im baroh ha ka Pyrthei.

Ka jingpynpaw U Blei ha u Briew.

Don bun ki jaitbynriew ha kane ka Pyrthei kiba mane ia ki blei kiba kim tip ne ithuh. Don ruh kiba wan rah dur ia ki blei jong ki kat kum ka jingmutdur jong ki bad ki sa dem bad mane ia ki. U Khasi um dei u jaitbynriew uba mane blei-thaw bad um don kiwei kiwei ki blei lait noh

tang Uwei hi U Blei Uba khraw tam bad Uba ha khlieh tam. U Khasi u dawa ba U Blei Uba u mane U long Uba u tip bad ithuh bha bad U Blei Uba u Khasi u mane U long ruh Uba pynithuh ialade. Um dei u blei uba matlah lane uba kyllut lane u bym nang kren namar kum uta u blei um lah lano lano ban pynithuh ialade ha kiwei pat. Ha ki por jong ka Aiom Ksiar ha ka por ba ka Hok ka dang synshar halor u 16-Trep u 16-Skum bad haba u 16-Trep u 16-Skum u dang wan rep sha kane ka Pyrthei U Blei U ju wan jngoh ia u bad U ju iaid kai bad iaid sngewbha bad u briew bad u dang ia kren ruh bad u briew da ka sur. Dei ynda ka Pop ka la rung ha ka dohnud u khun-bynriew ba U Blei U la kynriah ialade. Ka Juk u Sohpetbneng ka la dei ban kynriah bad la wan ka Juk u Diengiei. Wat hadien ba la kyllon kata ka jingkieng ksiar halor u Sohpetbneng ruh U Blei U dang pynithuh ne pynpaw hi ialade ha u briew. Haba shu kren lyngkot kane ka jingpynithuh ne jingpynpaw U Blei ha u briew ka wan ha ki lai tylli ki rukom bad dei kine kiba wan rah ia ka jingiajan jong u briew bad U Blei.

Kaba nyngkong ka long ba U Blei u pynpaw ialade ha u briew lyngba kane ka Pyrthei kaba U la thaw bad kiei kiei baroh kiba don ha ka kiba long ka mat-ti jong U. Ka Sngi, u Bnai bad ki khlur bad kane ka haw-haw ha kaba ki shong bad ki jingiaid ryntih jong ki ki pasiaw ha u briew ia U Blei. U shim ruh ba kiei kiei baroh kiba don ha kane ka Pyrthei ki long ka mat-ti U Blei bad ki long ki jingai jong U ia u briew. Haba u iaid sha lum bad u iaid sha wah bad haba u sliang um, ban lait ka lyngkhuh ka pakhuh, u pdiang ia ka um ha ka kti bad shwa ba un dih u nguh bad u kren, u ong—

"Ah Blei Trai Kynrad! to peit ma Me,
Nga iaid ha ka sla jong kane ka khyndew,
Sha ba kot ka kti bad sha ba kot ka kjat
Ban wad la ka ja ban wad la ka dohkha.
Kiei kiei baroh kiba don ha ka ki long ki jong Me,
Haba nga sliang nga dih bad kane ka um ka long
ka jong Me bad to da to ker bad to peit hi
ma Me."

U briew u iohi ia U Blei ha kiei kiei baroh kiba don ha kane ka Pyrthei bad kumjuh ruh ha ki jingim jong u u sngew ba U Blei U don hajan eh jong u ha ka jaka ba u lah ban khot. Dei namarkata ka daw ba haba jia ei ei u khot ia U Blei. Ki jingdwai jong u ruh ki kren ia kane kajuh kaei kaei bad kine ki jingdwai ki pyni ruh ba U Blei U long Uba jan haduh katta katta bad Uba u lah ban leit ha ki por bad ha ki jaka baroh. Lada ngin shim tang ia kawei na ki jingdwai jong u ngin iohi ia kata —

"Ah Blei Trai Kynrad, Me U Nongbuh U Nongthaw Uba la thaw-bynriew bad buh-bynriew ia ngi bad Uba la ai ruh ha ngi ia ka longbriew ka manbriew bad ia ka long-rynieng ka man-rynieng ha kane ka Pyrthei ngi nguh bad ngi dem arti arjat ia Me bad ngi kyrpad ia Me ba Men iarap ia ngi ba ngin ioh ka khih ngin ioh ka nang, ngin ioh ka ja ngin ioh ka dohkha bad to ai bor ai mynsiem ia ngi ba ngin lah ban iaid hok bad im hok ha kane ka Pyrthei ba ha ka por ba ngin wan sha Me ngi u briew ngin nym sahnud bad Me U Blei ruh Men nym buhkhoh."

U Blei u pynpaw ruh ialade ha u briew da ka hok jong u. Dei ha kane ka hok ba ka Niam Khasi ka seng ialade bad dei ha kane ka hok Blei ba u Khasi u pynshong nongrim ruh ia la ka jong ka jingim. Dei ka hok Blei ka ban pyniaid bad synshar ia u briew ha ka jingim jong u shi met bad ha ka jingiadei jong u ruh bad ki parabriew. Ngi iohi ia kane ha ka jingbishar ha kaba ia ki arliang mamla kim ju pynsmai. Haba ka don ka kam ka bym ia tip shuh ia ka hok bad ia ka pop bad kano kaba dei bad kano kaba lait ki pan beit ia ka hok U Blei. Ban lap ia ka hok ki leit sha ka pynngam-um ne pynngam-ksiar pynngam-rupa ne pynkie klong bad kiwei kiwei bad U Blei ruh U pynpaw ia ka hok kaba u briew u pan. Haba don kano kano ka jingiakajia ba ia knieh iaei iaei ki pynbam nia beit ha ka hok bad ki suit ki shor ban pynieng sakhi da ka hok Blei bad ha ka hok Blei kaba ki pan tang la ia bakla ne ia ieng ha ka thok la kyllon sha ba kyllon kyllon. Ha ka hok Blei kaba u Khasi u pan u lympat ia ka pylleng, ka pylleng kan nym pait bad ka ding kaba u bat kan nym khluid. Haba u

sngewthuh ia la ka jong ka hok u tip ba ka hok Blei ruh kan kyrshan ia u bad un nym sheptieng ia u khla ne ia u thlen lane ia u sum bad ia ka wait. Haba u sngewthuh ia la ka hok ha ka un ieng bad lada phin pyniap noh ia u ruh un ym tieng. Ka hok Blei ka kylla long ka hok ka sot ia u bad u pyniaid ia la ka jong ka jingim da ka.

Ka jingpynpaw U Blei ha u briew ka long ruh lyngba ki dak ki shin bad da ki jingkem ki jinglar. Ngi iohi ia kane ha ka khein ka bishar ha kaba u briew u ia kren bad ia syllok bad U Blei, khamtam bad U kum Ka Blei bad Ka Nonghukum. Ki don ki jingleh kiba u briew u kwah ban leh bad u kwah ka hukum na U Blei bad ki don ki jingtip kiba u kwah ban tip bad u kwah ka jubab na U Blei. Kiwei na ki lad kiba u briew u pyndonkam ha kaba ia kren bad U Blei ka long lyngba ka shat-pylleng bad ka khad-syiar. Ha ka shat-pylleng ka wan ka kyntien na U Blei lyngba ki dak ki shin ha ka jingkem ha ka jinglar katba kum ka jingpan u briew bad ha ka khad-syiar pat ka kyntien na U Blei ka wan ha ki snier ki snap bad ha u briew u blei kum ki dak bad ki shin kat kum ka jingpan u briew. Kawei pat ka lad kaba u briew u pyndonkam ban ia kren bad U Blei ka long lyngba ka jingknia. Ka jingknia ka long barobor da ki blang, ki sniang lane ki masi bad ka jingiakren bad U Blei ka long kat kum ki dak ki shin kiba paw ha u dohnud bad u tor kat kum ka jingpan u briew.

Ka don sa kawei pat ka rukom kaba u Khasi u pyndonkam bad kata ka long haba u kwah ban tip ei ei bad u kwah ka jubab na U Blei. Kane ka long kum ka kylli ka tohkit bad ki leh ia kane da kaba mait-pylleng bad da kaba khan. Ka jingmait ka long da ka pylleng-syiar bad ka khan pat ka long da ka pylleng lane da u sbai lane da ka nub lane da ka shanam lane u riewhadem lane u khaw lane da ka ryntieh lane da u mawria bad kiwei kiwei. Haba u briew u kwah ban ia kren bad U Blei u buh ka jingpan bad U Blei ruh U jubab ia kaei kaba u briew u kwah. Ka shat ka khein bad ka khein ka bishar ka la kylla long ka-niam ka rukom ha ka Niam

Khasi bad ka jingdonkam jong ka ka la long kaba haduh katta ba ka la poi noh shaduh ba ia ka Niam Khasi la khot noh teng teng 'Ka Niam Shat ka Niam Khein'. Haduh katno ngi lah ban ia kubur bad kane ka jingong, kata ka dei ka jingkylli.

Ka Jingsynshar U Blei

Ha ka jingpyrkhat niam u Khasi U Blei U long Uba donbor tam bad Uba ha khlieh tam bad U long ruh U Kynrad halor kiei kiei baroh bad ym don kawei pat ka bor ha bneng ne ha khyndew nalor jong U bad ym don mano mano ba lah ban shim ia ka jaka jong U. Ka bor jong u ka long na baroh ha baroh bad ka jingsynshar jong U ka long halor kiei kiei baroh. Ki Hindu ki pynkup bor-blei ia kiei kiei kiba don ha ka Mariang bad ki mane ruh ia ki. Ia ka haw-haw ki mane kum ka blei Dyaus, ia ka Sngi kum U blei Surya, ia ka ding kum u blei Agni bad kumta ter ter. Ia kine ki ju ai jingknia bad jingnguh jingdem ban suk ban raji ma ki. Ka niam kaba rim bad kaba khraw jong ki Khaldi hyndai kaba ki bud ki Parsi mynta kaba ki khot ka Zoroastrianism ka mane ia u Ahura Mazda uba long u blei-ding bad ka ngeit ba ka jingsynshar jong u ka long kaba khraw. U Khasi um ngeit ba don kiwei kiwei pat ki blei lane kano kano kawei pat ka bor synshar lait noh na U Blei bad ka bor jong U bad U long ruh U Blei Uba tang Uwei hi. Kiei kiei baroh ki don ha ka lynghoh kti jong U. Ki don ki ksuid ki khrei kiba ioh teng teng ia ka kyrteng 'blei' na ka jingbieit bad jingduna u briew hynrei kine baroh ki long tang ki laiphew byrsieh bad ki laiphew synrum bad ka kam jong ki ka long tang ban pyndik bad pynshitom ia u briew bad ia kata ruh ki lah ban leh da ka jingshah U Blei bad da ka jingjied hi u briew.

U Khasi haba u kren ia ki bor kiba don ha bneng bad ha khyndew u wan rah ia ki da ka dur jong ki lai tylli ki dorbar bad kita ki long ka Dorbar-briew, ka Dorbar-ksuid bad ka Dorbar-Blei. U Khasi da ka ktien 'dorbar' u thew ruh ia ka jingiakren namar ha kiei kiei baroh ka

long ka kam ban ia kren shwa da ka ktien ha madan da kaba shai parabriew bad lada donkam ban leit sha U Blei ban ia kren bad U Dei tang ki nongaiksuid bad ki nongmane-ksuid kiba leit sha ka Dorbar-ksuid kata kiba ia kren bad pynbeit kam bad ki ksuid. Ka Dorbar-Blei ka thew ia ka bor synshar jong U Blei bad ka long kaba ha khlieh tam Ka bor kaba U Blei U la pynkup ha ka Dorbar-briew ka long kaba heh lada u briew u la lah bad u la nang ruh ban pyndonkam ia ka.

Ka "Ktien" ha u Khasi ka long ka bor bad ym don shuh ka ban palat ia ka. U Blei U long ka Ktien bad u briew ruh u long ka ktien bad lada ka ktien ha u briew kam long shuh ka bor ka long ba u la hiar ha ka jinglongbriew. Dei tang ha u briew ba U Blei U ai ia ka 'ktien' bad kumta ha kiei kiei baroh u dei ban ia kren bad ia pynbeit da ka ktien bad ba un leit sha U Blei ruh da ka ktien. U Khasi u ong—"Nga bat ia ka ktien jong phi" bad ka long hi ruh kumta namar ka ktien ka dei ka juban lak bad uba ia lehkai bad la ka ktien un kit hi la ka pap. Ha ka ktien ka don ka hok bad ka sot kaba long ka hok bad ka jingshisha Blei bad haba ka ktien ha u briew kam don shuh ka longbriew bad ka manbriew jong u ka la hiar bad ka la tlot.

Ha ka Dorbar-briew bad ha ka Dorbar-Blei ym don jaka ia ka Dorbar-ksuid. Haba u briew u sngewthuh ia ka Dorbar-briew kata u sngewthuh ia la ka bor ba la pynkup ha u da U Blei, tang shi kyntien na u ka la biang ban pynphet ne pynshong ia u ksuid sha lyndet. U Khasi u ngeit ba haba U Blei U thaw kynthei ne shynrang ia u briew U thaw ia u ha ka burom bad ha ka jingdaprta bad ka kam jong u ka long ban pyndonburom ialade bad ban pyndonburom ia U Blei. Haba don u phoi u dusmon lane u saw-tyngam bad u san-tyngam u bym treh ban wan sha ka Dorbar-briew u leit beit sha ka Dorbar-Blei. Haba don ka khynnah ha iing kaba shitom ba ai sniew mano mano, ka jingdwai jong u ka long—

"Te Trai Kynrad, Men shu shah Men shu sngap ia u phoi u dusmon, ia u saw ia u siar te kam long noh

ka jingjahburom ia ki jingthaw hok jong Me ia ka longkynthei ia ka longshynrang ?. Em ! Trai Kynrad. Mem shym thaw ia ka jahburom. Me da thaw hok ba kan phuh ba kan phieng ba kan long kaba pyndonburom ia ka jingbuh jong Me. Te Trai Kynrad, wat shah ba kan don kum kane ka jingpang ne jingshitom, weng ma Me bad da ma Me na ka kti jong u runar u dakaid, u phoi u dusmon bad u kynsha ne na ka bih na ka bam. Da ma Me ba kan biang ka iaid ka ieng ryngkat bad ki kong ki hep la ka iaid shaneng ne la ka iaid sharum, Mo Trai Kynrad".

Ka Dorbar-briew ha ka jingshisha ka la biang nadong shadong ia u briew ba un pyniaid ialade bad kumjuh ruh ia ka jingiadei jong u parabriew bad ia ka jingiadei jong u bad U Blei namar ba ka Dorbar-briew ka long kaba la pynkup bor bad kyrshan bor da U Blei. Ha ka jingduna teng teng ka nia ia u briew ka kut noh ha ka Dorbar-briew ; haba ka long kumta ka dei ka kam jong u ban leit beit sha ka Dorbar-Blei bad ha ka Dorbar-Blei ka Dorbar-briew bad ka Dorbar-ksuid ki dei ban pyndem. Dei haba u briew u pynieng da ka Dorbar-briew bad u klet noh ia ka Dorbar-Blei ba sa mih ka siar ka lait-kylla bad dei hangta ba nang khlain ka Dorbar-ksuid. Ka Dorbar-ksuid ka khlain ha ka jingtlot jong ka Dorbar-briew kaba nang tlot shuh shuh namar ba kam sngewthuh ia la ka jong ka bor.

Ha ka Dorbar-briew bad ha ka Dorbar-Blei ym don jaka ia kino kino kiwei pat ki bor jong kane ka Pyrthei. Haba la sa shympet ka kti bad um iohthiah iohdem shuh u shim da ka shun bad u tah na ka jaka ba kut ka jingpang ban kyndat shiliang ia ka bad u kren u khana da kaba ong—

> "Phui pha ka khniang ka bsiah, ka laiphew sih ka laiphew synrum, ha ka Dorbar-briew bad ha ka Dorbar-Blei ym don ain ym don hukum ba phan wan thaw jaka shong jaka sah ha ka met u khun-bynriew bad ba phan wan pyndik pynshitom kumne.............".

U Blei kum ka Nongsynshar halor u khun-bynriew U ri bad U sumar ia u briew bad U peit ruh ba u iaid ha ka hukum bad u bat ia ka Jutang bad U ai-nong ruh ia u katba kum ki jingleh bad ki kam jong u. Ka bishar jong U ka iaid khlem sangeh bad ha u Khasi ym don kata ka Sngi Bishar lane ka Akher ka Sngi. Ha ka nia jong ka Niam Khasi ym don jaka ia ki ; ki long tang ka pyrkhat nongwei bad ka long kawei na ki nuksa ia ka sa-mangka-riang kaba wan snoh ha u Khasi. Ka jingphai lyndet jong U Blei na u briew namar ki kam lyndet jong u ka long ka kabu ia ki ksuid ki khrei bad haba la jia kumta ka dei ka kamram jong u briew ban ieng rangbah biang da kaba leit beit sha ka Jutang bad ban sdang thymmai ia la ka jingim. Dei na kane ruh ba sa mih ka jingong ba "Ieng rangbah u briew ap jutang U Blei".

Kumta ha ka Hima U Blei bad ha ka Jingsynshar jong U u briew u don ka jaka bad ka kyrdan kaba khraw tam bad kaba kyrpang kaba kiwei pat ki jingthaw kim don. Ha kane ka jingsynshar U Blei kaba donkam ia u briew ka long ba un ieng rangbah ban bat ia ka jutang bad U Blei bad ban bud ia ka hukum namar dei hangta ba un lah ban ieng ha ka bishar. Haba u ieng ha ka bishar u ieng ha ka daw bad haba u ieng ha ka daw um donkam ban sahnud. Haba jia ei ei u don la ka Dorbar-briew bad haba um lah ka don ka Dorbar-Blei. Ka ktien ia u ka long ka bor bad ka kyrdan kaba u bat ka la biang ia u bad ka nia-briew bad ka nia-Blei kaba u pynieng ruh ka la biang ia u ban kyrshan ia u ha kiei kiei baroh bad ban ieng ruh ha ka jingbishar.

Ka Jinglong U Blei

U Khasi um long ka jaitbynriew kaba tieng kiuh ia U Blei. La ka bor U Blei ka long kaba khraw palat hynrei ha ka jingiadei jong U bad u briew U long Uba dap da ka jingieit, jingsbun bad jingisynei. Ka jinghikai ki tymmen hapoh ka Niam tip-Blei tip-briew ki Khasi, ong 'Ka Niam

Ki Khasi—Ka Niam Tip-Blei Tip-briew" (Lynnong 11), ka long :—

"Sngew kein Kynrad baroh, wan ia mih briew ha Pyrthei lyngkhuid, la ka jong ei ei ngim don, hynrei U Trai Kynrad, Uba stad, Uba ieit, Uba sbun, Uba isynei. U la khreh lypa ia ngi kiei kiei baroh katba donkam......".

U briew ha ka longbriew u long uba dap tang da ki jingbakla bad ki jingduna bad ki dawlait ki dawlet suda. Haba u poi sha ka shitom ka shijot bad ka jynjar ka shitom u wad ia ka daw hynrei haba um lap u shu bret tylli ialade ha ka jingisynei U Blei. "Katba sngewsynei myllung ma Phi Ki Blei" kim dei ki ktien pda khar-ei hynrei ki dei ki ktien jong ka jaitbynriew kaba tip ba U Blei U long Uba isynei bad U bym thew ia ka jingduna u briew bad U bym shym ai nong ruh kumta. U Blei Uba u shaniah U long U ban nym pynlehrain buhkhoh ia u ha kane ka Pyrthei. U Blei ha u Khasi U long Uba kum ka kmie bad u kpa bad haba u pyrkhat ia ka jaka shong U Blei ka wan ha u ka dur jong ka iing ha kaba don u shang-kwai bad u im da ka jingkyrmen ba haba u ruh un khlad noh na kane ka Pyrthei un ioh leit shong hangta bad ban ia bam kwai sngewbha ruh hangta ha ka jingsuk ryngkat bad la ki kur ki jait baroh shi khrum ka maw ka nar.

Don bun ki jaitbynriew ha kane ka Pyrthei kiba pyrkhat ba U Blei U long Uba triem bad Uba shyrkhei lane Uba bitar bad Uba thut shen bad Uba pynhiar kput lane ba U long Uba la rai kut lypa ia ka lawei jong u briew hynrei U Blei jong u Khasi Um long kumta. U Blei jong u Khasi U long Uba eh bad pyrkhing bad Uba ai nong ia u briew kat kum ki jingleh jong u bad Uba aiti ruh ia u briew ha ki ksuid ki khrei haba u la lyndet ia ka hukum hynrei kita baroh kim kut tang hangta. Hadien ba u briew pat u la lap ia ka daw bad u la loit u la law bad u la pynlong ka jingnguh ka jingdem kiei kiei baroh ki la biang bad U Blei rüh u la hun. U Blei U donkam na u briew

tang ka jingnguh ka jingdem namar kiba bun na ki jingduna ki jingbakla u briew ki long ki lait ki let u briew. U Blei ruh u pdiang ba ka longbriew ka long ka bym biang kaba kum lait hi ka kti kamon bad ka kti kadiang, ka kjat kamon bad ka kjat kadiang bad U pdiang hun ruh ia ka jingnguh ka jingdem jong u briew uba la pyndem rit ialade ba u la bakla.

U Blei ha u Khasi U long ruh Uba iaid da ka nia bad Uba sngap ruh ia ka nia, bad u Khási u long ka jaitbynriew kaba iaid da ka nia bad namarkata um ju leit ruh sha U Blei khlem ka nia. Kába um don nia shuh ka long sa tang haba u la kut lad ba um lap shuh ia ka daw jong ka longjot ka longrem jong u bad ba u la shu bret tylli ha ka jingisynei jong U Blei. Ka jingduwai jingphirat jong u ka long ka jingiakren bad U Blei bad ha kane ka jingiakren ruh u pynieng da ka nia. Ban shu ai tang kum kawei na ki nuksa, lada don ka khynnah kaba shah ai ksuid kabá la kum ai daw ia u nongaiksuid, u nongknia jong ka uba long kum u nongsaid jong ka, u leit beit sha ka Dorbar Blei bad ka jingkylli kaba u kylli ka long kumno kein u nongaiksuid uba khlem da wan sha ka Dorbar briew ban ia pynbeit da kaba ia kren ia khana shwa parabriew u nud ban leit mudui beit sha ka Dorbar-ksuid bad hangno ka don ka nia ka lynti ba ki ksuid ruh kin shu khum kin shu teh ia ka khynnah kaba pli.

U Nongknia u leit ban apil beit sha ka Dorbar-Blei bad ka nia kaba u pynieng ha ka jingiasaid jong u ka long—

"Ah Blei Trai Kynrad Uba la thaw hok ia ka longrynieng ka manrynieng jong kane ka khynnah, peit Ma Me, hato don nia don lynti ia une u briew ba un shu lyndet ia ka Dorbar-briew bad ba un shu leit beit sha ka Dorbar-ksuid? Kane kaei kaei ka long ka bym shong nia te Blei. Hato ym shym la buh ia ka Dorbar-briew ban ia pynbeit ia ki jingiabakla parabriew bad ban ia pynbeit ruh ia kata haba shai? Te haba u lap ba kane ka khynnah ka bakla balei kein ba um wan sha ka Dorbar-briew? Hato ialade u biang? Leh ialade ruh u bakla. Peit Ma Me Blei, wat

shah wat sngap ia kum une u saw u sian, u phoi u dusmon, pynshong ia u sha lyndet bad weng ia ka shiah ia ka thar na kane ka khynnah."

Wat ha ka jingnguh ka jingdem lane ha ka jingdwai haba la bha u Khasi u leit hi sha U Blei ryngkat bad ka nia. U pdiang ha lade ia ka jingduna ka jingbakla bad ia ka lait ia ka let bad kumjuh ruh ia la ka longjot ka longrem bad u ong ruh ba un da kyndit namar kata ka jingleh bad u kular ban pynbiang ia kiei kiei kat kum ba shong ka nia ka lynti. Ka long kumjuh bad kiwei kiwei ki bynta jong ka jingim jong u. Ha ka Jutang bad ka Hukum u seng nongrim ia la ka nia bad ha tynrai jong ka Niam u pynieng ruh ia ka bad ialade ruh u tip hangno u don.

U briew bad ka Jingthmu U Blei ia u

Ka jingpyrkhat bad ka jingngeit Khasi ka long ba u briew u long ka pdeng jong ka jingthaw jingpynlong baroh jong U Blei ha kane ka Pyrthei bad dei namarkata ba haba U thaw shynrang ne thaw kynthei ia u briew ha kane ka Pyrthei U thaw ia u ha ka burom bad ha ka kyrdan. Ka burom u briew ka long ka burom U Blei. Ym don kino kino kiwei pat ki jingthaw ha kane ka Pyrthei kiba don kajuh ka kyrdan bad kajuh ka burom bad u briew namar ba u long ma u uba ha khlieh tam na ki jingthaw baroh.

Ban pyni ia kane ka jingthmu kaba khraw kaba U Blei U don ia u briew u Khasi u iathuhkhana ba U Blei U ju wan ban jngoh bad ban ia iaid kai sngewbha bad u Khadhynriew-Trep Khadhynriew-Skum bad ba U ia kren ia khana ruh bad u da ka sur. Wat ynda uta u riewkynsha u la pyndkut ia kata ka Jingkieng ksiar halor u Sohpetbneng ruh U Blei U dang wan hi ban pyni ban bthah ia u Hynniew-Trep u Hynniew-Skum kumno ba un rep un riang bad un thung un tep ia u symbai u rnai ban pynmih jingbam na ka khyndew. Hadien kata U la pyni ia u kumno ba un rakhe bad pyndep pynbiang ia ki niam ki rukom ba un ioh leit phai pat sha iing U Blei. Ha kane ka jingiathuhkhana ngi iohi ia ka jingngeit Khasi kaba pyni ba U Blei U da

thaw kyrpang ia u briew na ka bynta ialade bad ba u briew u don tang khyndiat ki sngi ha kane ka Pyrthei bad ka dei ia u ban leit phai pat sha U Blei.

Ban pynbiang ia u briew kat kum ka kyrdan bad ka burom kaba u don U Blei U la pynkup ia u da ka bor jong ka jinglong kynrad halor kiwei pat ki jingthaw. Kiwei pat ki jingthaw ki dei ban mane ia u. Ia ka main-briew jong u u khla lane u thlen un nym nud ban peit pyrshah. Haba un ia kynduh ia u khla lane u hati ha khlaw tang shi kyntien na u ka la biang ban pynlong ia ki ba kin iaid la ka lynti. Haba u iaid sha lum sha wah um ju tieng ia u lyngkhuh u pakhuh. U dawa ia ka jinglong kynrad halor kiei kiei baroh kiba don ha sla ka khyndew bad u kren shai ba U Blei U buh ia kiei kiei baroh na ka bynta ka jingdonkam u briew. U dih ia ka um bad u bam ia ki soh ki pai, u kiew ia ki lum bad u ryngkang ia ki wah bad u kren u khana ban pynpaw ia kata ka jinglong kynrad. Ka khyndew bad ka Mariang ka dei ka jong u bad kiba pyndik pynshitom ia u ki dei baroh tang ki laiphew synrum

Haba u ieng ban ialeh ia kino kino ki kynja ksuid bad ia kiwei pat ki bor ha kane ka Pyrthei ka nia kaba u pynieng ka long ba ym shym buh U Trai Kynrad ia ki ba kin leh trai khlieh halor u khun-bynriew. Ka bor kaba u don ka long kaba la biang ban pyndem ia kino kino kiwei pat ki bor ha kane ka Pyrthei bad kata ka bor ka long ka bor jong ka jinglong kynrad jong u. Ka kam jong u ka long ban iaid ryngkat bad U Blei bad pyndonburom ia U Blei da ka jingim bad da ka burom bad da ka hok jong u namar dei kane kaba long ka jingthmu jong U Blei haba U thaw-bynriew bad U buh-bynriew ia u ha kane ka Pyrthei.

Ka Jingiadei jong u bad U Blei

Ka jingiadei u Khasi bad U Blei ka long thik kumba ka long ka jingiadei u Jiw hyndai bad U Blei bad kata ka long lyngba ka jingiateh Jutang. Ha ka Jutang ka kyntien na u briew ka long ba un pyndem bad mane ia U Blei kum u jingthaw jong u bad ba un iaid hok, leh hok bad im hok

bad ba un kamai ruh ia ka hok katba u dang im ha kane ka Pyrthei khnang ba ka jingim jong u kan nym long ka jingsahnud ia u hi bad ka jingbuhkhoh ia U Blei U ba la thaw hok ia ka longrynieng jong u. Kat kum ka Jutang ka jubab na U Blei pat ka long ba Un ri Un sumar ia u briew bad Un da Un ker ia u na ki jingma jingshitom baroh.

U Khasi namarkata u sngewthuh ba ka jingiadei jong u bad U Blei ka long kaba shai bad kaba beit haduh katta katta bad lada don kano kano ka jingpher lane ka jingbakla u shim ba ka daw ka long ka jong u namar ba dei ma u u bym shym lah ban bat ia ka Jutang bad bud ia ka Hukum. Haba kha matlah ne dkoh iano iano u shim ba ka long ka daw jong ki kmie ki kpa ne ka jong ka iing kata ba la don ka kynja raibi napoh iing bad ka dei ka kam jong ka ban peit ia kata. U ngeit ruh ba ka sang ka ma ba la leh da ki kmie ki kpa ka lah ban hiar pateng haduh ar ne lai pateng lymda ki lah ban sait ban pynkhuid ia ka. Haba kylla matlah ne dkoh ka kmie u Khasi u da pynkhuid ba ioh ka bit ne ka hiar sha ki khun ki kti namar ba haba kha anna iano iano ka long ka jingjahburom ia ki jingthaw jong U Blei. Ka hok bad ka burom ki long kiba pyniaid ia ka jingiadei jong u briew bad U Blei bad haba u briew u lah ban ieng hangta kam dei ia U Blei ban die tad die rem ia u hano hano ruh.

Don bun kiba pyrkhat bakla ba ka jingdon ki ksuid ka long ka jinglehbein U Blei ia u briew bad ka jingshah U Blei ba ki ksuid kin pynshitom ia u briew na ka bynta ki dawlait ki dawlet jong u ka long ka sabut ia kata. Ka pyrkhat tynrai u Khasi kam long kumta. U Khasi um ju tei ne tynrong pop mynno mynno ruh ha U Blei. U shim ba ka daw ka long ka jong u. Ki ksuid ki long tang ki diengsympat ia u briew ba ioh u klet noh ia U Blei. Lada weng noh ia ki ksuid na ka Niam Khasi u Khasi un kylla long ka jaitbynriew ka ban nym tip Blei shuh. Ia ka Jingsynshar jong U Blei u briew u la pdiang naduh ka Jutang bad namarkata haba u loit u law na u ksuid u ai ka jingnguh ia U Blei ryngkat bad ka jingkular ba un kyndit bynriew bad un pynbeit ia la ka jong ka jingim hadien habud.

Ha ka liang jong ka jingim u briew kaba man la ka sngi ruh ka long kat kum ka jinglah jong u briew ban bat ia ka jingiakut. Haba u briew u bat ia ka Jutang bad u bud ia ka hukum ka daw jong u ka ieng. Haba u im da ka daw bad ka hukum ka jingim jong u ka long kaba ioh ki jingkyrkhu Blei la ka long na ka liang ka jingkoit jingkhiah ne ka khih ka dang ne ka jingroi spah jingroi phew bad kiwei kiwei ki bynta jong ka jingim jong u ruh. Haba u briew um lah pat ban ieng ha ka daw bad ka hukum bad u bun sa tang ki dawlait ki dawlet U Blei ruh U phai lyndet na u bad ki jingkyrkhu Blei kin nym don bad ha u briew kan wan tang ka kynrum ka kynram bad kaei kaei kaba un leh kan bun tang ka jingsahnud.

Ha ka liang jong ka jingiap ruh ka long ha kajuh ka rukom. Ka jingiap shiteng rta ne shiteng samoi lane ka jingiap lum ka jingiap wah ne ka iap mynsaw mynsnam kim long na U Blei. Ki ktien 'ba la dkut hi la u khaw' ki long tang ka jingpyntngen briew. Baroh ki long na ka daw shimet ne na ka Dawiing ka Dawsem. Ka jingsngewsih ka la don na ka liang ka Blei ka Iawbei. Ki ksuid ki long kiba shu ap kmang bad ki tang shu ioh ka kabu ki rung ban wan juh wan shong ksaw ha iing ha sem bad la dei ban da ieng ka sait ka pynkhuid. Dei na kane ka daw ba haba don kano kano ka jingiap ha iing hadien ba la thang ki da buh ka sngi khein sngi bishar ban da wad ia ka daw.

Haba shu kren lyngkot namarkata ka jingiadei u briew bad U Blei ka long da ka jingiakut bad haba u briew um lah ban pynbiang ia kata ka jingiakut U Blei Um kit khlieh ia kata. Dei u briew hi u ban shim ia ka jingkitkhlieh ha lade. Ka kam jong u ka long ban pynbiang bad haba um lah ban leh ia kata u shu pan map na U Blei da kaba bret tylli ha U ryngkat bad ka nam ka ud ba u la sah khynnah bad da kaba ong, "Katba mon phi Ka Blei." Dei hangne ruh ba ngi iohi ia ka jingbhabriew jong ka Niam Khasi namar kham niar ba ngin ioh ka jingbret tylli lut bad ka jingaiti lut ialade ha ka jingsngewrit baroh ha U Blei ha kiwei pat ki niam. Ka bor kaba U Blei U la pynkup ha u briew ka la biang ba un im, un iaid bad un ieng ha kane ka Pyr-

thei. Ka kam jong u ka long ban ieng ha ka hukum bad ha ka daw ba ka rngiew jong u kan eh bad yn nym don mano mano ba nud ban peit pyrshah ia u. Haba u poi sha kano kano ka khim ka kam jong u ka long ban khot ia ka kyrteng U Blei bad ban pan na U ka bor bad ka Bor U Blei ruh kan iaid ryngkat bad u, kan iada bad kan kyrshan ia u bad kan pynlong ia u u nongjop bad u kynrad ha kane ka Pyrthei.

LYNNONG 4

KA NIAM BAD U KHASI

Ki Jingjia kiba wan rah ia ka Niam

Ka Niam Khasi kat kum ki khana kiba la wan naduh kiba rim ba jah pateng la pateng, ka don la ka history bad kane ka history ka iaid ryngkat ryngkat bad ka history jong ka Jaitbynriew. Ka Jaitbynriew Khasi ka long kaba wan na kita ki Hynniew-Trep Hynniew-Skum kiba U Blei U la thaw-bynriew bad buh-bynriew hangne ha Ri Lum Khasi. U Khasi um dawa ba u hiar lane ba u roi u par tang na kawei ka iawkulong bad tang na uwei u pakulong kumba leh ki Jiw kiba la pynmih ia ka Niam Khristan katne ha ka Pyrthei hynrei u dawa ba u long ki khun ki kti jong kita ki Hynniew-Trep Hynniew- Skum kiba long ka kynhun ha kaba don ki kur ki kur ba la buh la seng da la ki jong ki jong ki meikulong bad ki pakulong. Ban pyni ia ka jinglong nylla jong ki ha ka jingkhuid bad ka jinglongsotti ha ka hok, ka khana ka ong ba kine ki long kiba don ryngkat bad U Blei ha Bneng bad ki wan sha kane ka Pyrthei ban rep ban riang. Ryngkat bad kine ki Hynniew-Trep Hynniew-Skum ki don sa Khyndai-Trep Khyndai-Skum bad kine ruh ki long kiba ju wan rep wan riang bad ki Hynniew sha kane ka Pyrthei hynrei hadien kine ki Khyndai ki la sah sha Bneng kum ki riewkhuid bad ki dei tang ki Hynniew kiba sah ha kane ka Pyrthei ban long u Khun Khasi u Khun Khara.

Ka jingkyllon jong u briew kat kum ki Jiw bad ka rukom pyrkhat jong ki ka long tang shi sien bad ia kata la pharshi da ka Jingiathuhkhana shaphang ka jingkyllon u Adam bad ka Im—kaba mut u briew bad ka briew, bad ka pop jong ki ka hiar kum ka pop-tynrai sha ki khun ki kti jong ki baroh. Ka jingkyllon jong ki Hynniew-Trep Hynniew-Skum pat kam long tang shisien hynrei ha ki ar ki kyrdon. Ka jingkyllon kaba nyngkong ka wan rah ia ka

Aiom jong ka Jingkahdum hynrei ka jingkyllon kaba ar ka wan rah ia ka Aiom jong ka Jingdum-ngain. Shwa kine ki aiom ar tylli ka long ka por jong ka Aiom Ksiar. Ka Aiom Ksiar ka long ka por ha kaba U Blei U dang iaid-kai sngewbha bad ki Khadhynriew bad u dang ia kren ruh bad ki da ka sur haba ki don ha kane ka Pyrthei. Ka long ka por jong ka Sotti-Juk—ka Juk ba dang synshar ka Hok bad ka dang long ruh ka por ha kaba u briew u dang long kumba u dei ban long ha ka kyrdan bad ha ka burom kaba U Blei U thmu ia u ban long. U Blei ruh U dang sngewphuhmut sngewphuhmat bad la u jingthaw uba U la thaw kyrpang bad thaw donburom.

Ki por jong ka Aiom Ksiar ki la nang iaid hynrei u ksuid ruh u la nang trei la ka kam. Ka khana ka ong ba ha ka por ba u Hynniew-Trep Hynniew-Skum u dang don ha kane ka Pyrthei hapdeng ka jingtrei ka jingktah la mih uwei u riewkynsha uba la bishni ia ka jinglong kynrad U Blei halor u briew bad une u la pynkyllon ia u dieng uba ieng halor u Sohpetbneng da kaba pom ia u. Une u dieng u long ka jingkieng ksiar kaba bteng ia ka Bneng bad ia ka Khyndew namar na u u khun-bynriew u ia hiar ia kiew na Bneng sha Khyndew bad na Khyndew sha Bneng. Ka khana ka ong ba u Hynniew-Trep Hynniew-Skum u la sah noh ha kane ka Pyrthei. Ha ka jaka jong u Dieng halor u Sohpetbneng la mih uwei pat u Dieng halor u Diengiei bad la ong ba une u Diengiei u la kah dum ia ka Pyrthei da ki tnad kiba iar jong-u. Ka Aiom Ksiar ka la dei ban kut noh bad ka Aiom jong ka Jingkahdum ka la wan. U Blei ruh Um wan shuh kumba U ju wan bad Um ia kren shuh bad u Hynniew-Trep Hynniew-Skum da ka sur kumba u ju kren. U Hynniew ruh um lah shuh ban iohi ia U Blei bad ia ka khmat kaba phyrnai jong U namar ka Jingkahdum.

Ka khana ka ong pat ba U Blei Um shym pynpaw ia ka jingbitar bad Um shym pynhiar kput ruh halor uba bun uba lang na ka bynta uwei u runar bad u dakaid. Shwa ba Un jah syndon na u Hynniew U da bthah ia u kumno ba un pyndonkam ia u symbai u rnai ha ka rep ha ka riang khnang ba un ioh la ka bam na ka khyndew. U da bthah ruh ia u

kumno ba un im un iaid bad un ieng khnang ba hadien ba u la kut ki sngi ki rta jong u ha kane ka Pyrthei un leit phai pat sha Iing U Blei. U ong ruh ia u Hynniew ba Un nym wan paw shuh ha ka rukom kaba U ju leh hynrei Un ia kren ia khana bad u tang da ki dak bad ki shin.

Ki sngi jong ka Jingkahdum ruh ki la nang iaid bad ki bor jong ka jingsniew ruh ki la nang ioh jaka ha ka dohnud u briew. Haba ka jingsniew ka la don ka la dei ruh ban mih pyrthei. Ban wan rah ia ka pop kaba la wan rung ym dei shuh tang ha uwei u riewdakaid bad u riewkynsha hynrei ha ka jaitbynriew hi baroh kawei, u Khasi u iathuhkhana ia ka Krem Lamet ka Krem Latang—ka jingiathuhkhana kaba la kylla long kawei na ki Pharshi-niam kiba jylliew tam ha ka jingmut. Ka khana ka ong ba ha ka Lympung jong ka Jingiashad ha kaba la wan shad ka Sngi bad u Bnai, u Hynniew-Trep u Hynniew-Skum u la iohi ia ka jingsniew haba ym shym don ei ei kaba sniew ha kata ka jingshad jong ki bad ka daw baroh ka long ba ka jingsniew ka la rung bad ka la shong synri ha ka dohnud u Hynniew-Trep u Hynniew-Skum. Ka jingrkhie bein jong u khun-bynriew ka la pynjaw ummat ia ka Sngi bad ha ka jingrem bad jinglehrain ka la phet sha Krem Lamet sha Krem Latang bad la dum ka Pyrthei ngain. Ki sngi jong ka Jingkahdum ki la kut la wai noh bad la wan syndon ki sngi jong ka Jingdum-ngain. Ka Sngi ka Hok ka la dei ban rieh noh ialade sha bym iohi shuh ka khmat bad ka jingdum ka la synshar halor u khun-bynriew.

Ha ka pharshi kim ju shim ia ka jingiathuhkhana kumba ka long bad kaba ki shim ka long tang ia ka jingmut kaba don ha lyndet jong ka jingiathuhkhana. Ki bymsngewthuh ia ka pharshi ki lah pynban ban pyrkhat ba ka don shisha kata ka Krem Lamet ka Krem Latang bad ba ka Sngi ka rieh shisha ialade hangta. Ka jingkynriah jong ka Sngi sha Krem Lamet sha Krem Latang ka long namarkata ka jingkynriah noh jong ka jingshai kaba long ka hok na u bynriew bad ka jingwan jong ka jingdum ka long ka jingwan jong ka pop bad ka jingsynshar jong ka.

Ka Jingseng ia ka Niam

Ym pat don ki sngi kiba dum bad kiba sniew ia u Hynniew-Trep u Hynniew-Skum kat ki sngi jong ka Krem Lamet ka Krem Latang. U Blei U la kynriah noh na u khun-bynriew bad ka jingkitkhlieh jong U ruh kam don shuh. Ki ksuid ki khrei ki la leh trai khlieh halor jong u bad um don jaka shuh. U la ialeh ia ki hynrei da la ka jong ka bor u shem ba um lah kyrda. U la phai sha U Blei hynrei um ioh shuh ka kyntien na U. U khun-bynriew u la poi ha ka syngit khait bad um tip shuh kumno un leh. Ka jingiarap lada ka wan ka dei ban wan na U Blei namar dei tang ka bor-Blei ka ban long ka jingiada ia u briew. Ka jingpyrkhat kaba wan ha u Hynniew-Trep ruh ka long ba lada u phai sha U Blei bad un shu bret tylli ialade ha U ryngkat bad ka jingnguh jingdem U Blei ruh Un nym iehnoh ia la u jong u jingthaw.

Ha ki niam-knia baroh ha kane ka Pyrthei u briew u ia kren bad U Blei lyngba ki dak ki shin bad ka long kumjuh ruh bad ka Niam Khasi. Ka jingknia da ki mrad ki mreng bad da ki sim ki doh ka long kaba baroh ki jaitbynriew ka Pyrthei ki pyndonkam bad kane ruh ka long kumjuh bad u Khasi. Ynda haba u la wad la wad u la, shem ba dei u syiar uba long uba bit eh ban long ka lynti ba un leit sha U Blei lyngba ki dak ki shin ha ki snier ki snap bad ha u briew bad u blei kat kum ka jingpan jong u. Kumta u syiar u la kylla long u rangkynih u rangphawar bad u nonglamkhubor ha khmat U Blei bad ha ka jingkynih bad jingphawar jong u la shai ka Pyrthei.

Ha ka History jong ki niam ngi lap ba naduh North America jong ki Red Indian haduh ki Thain Sepngi jong ka Ri Europe bad shaduh ki Thain Mihngi jong ka Asia ka don ka jingngeit ba u diengsning u long ka jaka shong ki blei. Ki English shwa ba kin long Khristan ki mane blei halor lum lane ha trai u diengsning bad ka long kumjuh ha Germany bad kiwei kiwei ki jaka ka Europe. Ka Debora ka Bible ka iathuhlypa hapoh u diengsning bad ka long

kumjuh bad ka Ri India jong ngi ruh. Ha India ka diengjri ka long kaba ki khein kyntang haduh katta katta hynrei ka diengjri ka long kawei na ki diengmet kumjuh kumba ka diengsning ne ka dieng sohot ka long ka diengmet. Ka long kumjuh bad u Khasi ruh. Haba um lah ioh diengsning u pyndonkam tang da ki sla jong u bad haba um ioh da ki sla jong u diengsning u pyndonkam da ki sla jong uno uno u diengmet. Haba u tei ia ka duwan u pyndonkam da ki sla ka diengsning lane kano kano ka diengmet ban ieng na ka bynta uta u dieng uba la bteng ia ka Bneng bad ka Khyndew ha ki Sngi jong ka Aiom Ksiar u ba long ruh ka jingkieng ia u Hynniew Trep u Hynniew Skum. Ha u Khasi ym don ka duwan khlem ka sla jong ka diengsning ne kano kano kawei pat ka diengmet bad dei na kata ka daw ba ia ka duwan u khot kyrteng ruh da "Ka Sla."

Ka Duwan Lamet Latang ka la don bad u syiar ruh u la don bad kaba sah ka long— "Ha kano ka nia bad da kano ka lynti ba u briew un leit pat sha U Blei?" Ka Pharshi jong ka Krem Lamet ka Krem Latang ka ong ba dei hangne ba ka thnam ka jabieng u Hynniew Trep uba long u Khun Khasi u Khun Khara. Haba u la ioh ia ka Nia u la pyntang u la pynpung ia u syiar bad u la pynnguh ia u ha ka duwan. Ka Nia kaba u pynieng ka long ba u briew u long u jingthaw jong U Blei Uba U la thaw-bynriew buhbynriew ha kane ka Pyrthei—u dei u jong U Blei haba u don ha kane ka Pyrthei bad u dei u jong U Blei ynda u la khlad noh na kane ka Pyrthei bad kam dei ia U Blei ban die rem ban die tad hano hano ruh. Ha khmat kane ka nia kaba u briew u pynieng ym don nia ia U Blei ba Un ong da kumwei pat bad kumta U Blei ruh U jubab ia kata bad dei hangta ruh ba u Khasi u seng ia la ka Niam.

Haba ka nia ka la biang ka donkam sa ka jingiapynbeit kam. Kane ka dei ban wan ha ka dur jong ka jingiakut ne jingiateh khnang ba kata ka jingiadei hapdeng u briew bad U Blei kan long kaba neh bad kaba sah. U Hynniew Trep u tip ba ka jingiateh-kular ka dei ban long hapdeng para ba ia ryngkat hynrei bad u bad U Blei kam long

kumta bad u tip ruh ba ia ka jutang ym lah lano lano ruh ban pynieng khlem da don ka jingiamynjur na baroh arliang namarkata ia ka nia u sei hi ma u bad na U Blei u ap ia ka jingmynjur. Ban tip pat la ka jingmynjur na U Blei ka don ne em ka kyntien na U ka dei ban wan bad ba ka dei ban wan ruh ha ka sur kaba shai kdar bad ka kam ban pynbeit ia kata ka long ka kam jong u rangkynih u rangphawar.

Haba la biang kiei kiei baroh u Hynniew Trep u la pyntang u la pynpung ia u rangkynih u rangphawar bad u la pyndem ia u ha khmat ka duwan. Hadien kata u la nam u la ud ha U Blei ia la ki jingshitom ki jingjynjar ba um lah shuh ban ia kynduh bad la u Nongbuh U Nongthaw bad ba um lah shuh ban ia syllok bad U. U la pynpaw ia la ka jingkwah ban ia teh jutang noh bad U Blei bad ba ka jingkwah jong u ka long ka jingmynjur na U Blei. U la pan ruh ia kata ka jingmynjur ba kan wan kum ka kyntien lyngba ki dak ki shin ki ban paw ha ki snier ki snap bad ha u briew bad u blei jong u rangkynih u rangphawar. Hadien ba u la leh kumta u la pyndem ia u syiar ha ka duwan bad u la ot ia ka ryndang jong u. U la sei ki snier ki snap ban bishar ia ki dak ki shin kumba u la pan bad haba u la leh kumta u la lap ba ka kyntien kaba shai jong ka jingmynjur U Blei ka don bad hangta hi u la suit ban pynlong ia ka Jutang. Ka Sngi ka la mih na Krem Lamet na Krem Latang bad ka jingshai Blei ka la wan biang ha u khunbynriew.

Kumta ha ka Nia u Hynniew Trep u la pynieng ia ka Jutang bad ha ka Jutang u la pynieng ia ka Niam. Kat kum ka Jutang na ka liang u briew ka jingkular ka long ba un mane bad pyndem ialade ha U Blei bad ba katba u dang im ha kane ka Pyrthei un iaid hok, un leh hok, un im hok bad un kamai ruh ia ka hok. Un im ha ka jingtipbriew jingtipblei ban pynbit ialade ban leit sha Dwar U Blei hadien ba ki la kut ki sngi ki rta jong u ha kane ka Pyrthei. Na ka liang U Blei pat ka jubab ka long ba Un ri Un sumar ia u briew shi lynter ka jingim jong u. Kumta haba

u Khasi u ieng ka knia ka khriam u leit beit sha U Blei ha ka Nia bad ka Jutang bad ka kyntien lamphrang jong u nongknia ka long :—

"Ko Blei Trai Kynrad, Ko Nongthaw ko Nongbuh,
Ia ka Niam ka rukom ha ngi u khun bynriew,
Hei ngi bat ho ia ka Nia bad ngi pynieng ia ka Jutang.
Naduh ba mynnyngkong ka sngi"

Ka Hukum

Ha ka Jutang u Hynniew Trep u Hynniew Skum u teh ialade da ka kular ba u dei u jingthaw jong U Blei bad ba un dem bad mane ia U bad ba un ri hok ialade ha ka jingtipbriew jingtipblei bad ba un im hok bad kamai ia ka hok katba u dang im ha kane ka Pyrthei bad ba un bat skhem ia ka Jutang. Kane ka jingteh jong u ialade ha ka Jutang ka kylla long ka hukum ia u bad U Blei ruh U bat ia kata. Ka jinglyndet jong u ia ka hukum kan long ka jingpynkhein Jutang bad ia kata ruh U Blei Un bat. Dei na kine kiei kiei baroh ba U Blei ia u Hynniew Trep U kylla long 'U Nonghukum' bad teng teng tang 'Ka Hukum'. U briew katba u dang tip ialade ba u long u jingthaw jong U Blei um lah ban long uba laitlan namar na ka bynta la ka jingim bad na ka bynta kiei kiei baroh kiba ia dei bad ka jingim ka don ka hukum bad katba u dang pyndem ialade ha U Blei ka long ka kamram jong u ban kohnguh ia ka. Dei na kane ba la mih ka jingong ha u Khasi ba u briew u im da ka hukum.

Ka hukum ha u Khasi namarkata ka long kaba iar haduh katta katta. Ka synshar ia baroh ki bynta jong ka jingim bad ka jingpyrkhat u Khasi bad ha lyndet jong ki kam bad ki jingleh bad ki jingpyrkhat jong u baroh ka don ka hukum khnang ba ka nia-briew bad ka nia-blei bad kumjuh ruh ka hok-briew bad ka hok-Blei kin iaid ryngkat ryngkat. Kiei kiei baroh kiba u leh bad u kam ki dei ban don ka nia ha khmat u briew bad ha khmat U Blei bad lada um lah ban rai ia kano kano da lade u dei ban da pan ka kyntien na U Blei khnang ba un lait na ka jingsahnud

baroh. Kano kano kaba u leh marwei khlem ka hukum kan long tang ka leh jingbriew bad u dei ban kit khlieh hi ia kata.

Ka hukum namarkata ka wan ha ka dur jong ka Ain-Blei tangba kim long kiba la shna ne thaw da U Blei hynrei ki long kiba la kynthup ha ka Hok Blei bad ka bor kaba U Blei U la pynkup ha u briew ka la biang ia u ban sngewthuh kaei ka hok ka sot bad kaei kaba bha bad kaei kaba sniew. Ha u briew ka don ka jingiatiplem bad kane ka long ka bor kaba U Blei U la pynkup ha u briew ban tip kano kaba bha bad kano kaba sniew. U briew u sngewthuh biang biang ba u long u jingthaw jong U Blei ia uba U la thaw ha ka hok bad ka burom bad u long ruh uba la pynkup da ka bor na U Blei. Ka kam jong u ka long ban iaid kat kum ka mon bad ka hukum U Blei bad lada u bakla ia kata kan long ka jingpynsngewsih ia U Blei. Haba u jied la ka jong ka lynti u tip ba kaei kaei baroh kan long tang ka leh-jingbriew ka ban wan rah ha u tang ka sahnud ha ka jingim.

Haba ka don ka hukum ka don ruh ka jingpynkhein hukum bad namarkata ka dei ban don pat ka jingpynsajia ia ka jingpynkhein hukum. Dei hangne ba U Blei Uba long Ka Nonghukum U long ruh ka Nongsynshar Uba ai nong ia u briew kat kum ki kam bad ki jingleh jong u. U briew namarkata u don ka jingkitkhlieh na ka bynta ialade. Ka hukum ka don bad ka dei ia u ban burom bad ban bud ia ka ; haba um lah ka sah ba um lah bad u tip hi ia kata. Haba u lyndet ia ka hukum bad um bat ia ka Jutang u pynsngewsih ia U Blei bad U Blei ruh U phai lyndet na u bad haba la lyndet U Blei kiwei pat ki bor ki la ioh kabu ban trei ia u. Khnang ban phai khmat pat U Blei u la dei ban ieng rangbah biang bad ban ia suk pat bad U Blei Uba la thaw-bynriew buh-bynriew ia u ha kane ka Pyrthei.

Ha ka jingpyndep niam pyndep rukom ruh um dei ban iaid ha la ka jong ka lynti hynrei u dei ban iaid kat kum ka lynti bad ka rukom kaba la buh la seng kaba la don ka jingmynjur Blei. U tang shu iaid bakla kan mih ka jingsiar ia ka Niam bad kaba bud ia kata kan long ka siar ka

laitkylla. Kiei kiei kiba u pyndonkam ruh ki dei ban long kiba u la ioh ka hukum na U Blei. Namarkata haba u shim ia ka pylleng ban shat, ka kyntien kaba nyngkong eh ka ban mih na u ka long—

"Ko Lengsam, khun ka Blei, ko banang ko batip,
Ko ba ioh ka hukum ka kular na khmat Ka Blei,
na ktien Ka Blei."

bad haba u khad-syiar ruh u da ong,

"Ko Rangiarkhad, khun Ka Blei, ko ba ioh ka hukum
ka kular na myndang long ka Pyrthei shai ka Pyrthei".

Ka long kumjuh ruh ha ki jingdwai jong u. Haba u dwai u dem khohsiew bad u phai khmat barobor shaphang shatei. Lada u don ka jainspong ha ka khlieh u da law ia ka bad ki kyntien kiba u lam ha ka jingdwai ki long—

"Ah Blei Trai Kynrad, shi hajar nguh,
Trai Nongthaw Nongbuh Nonghukum ia ka
longbriew ka manbriew ha ka Pyrthei hapoh
ka bneng bad halor ka khyndew"

La ka long ha ka niam-iing ne ha ka niam-lum u Khasi u iaid da ka hukum Ka Blei. U seng ia ka Dawiing da ka hukum Ka Blei bad haba u buh phan buh kyrpad ruh u leh ia kata da ka hukum Ka Blei. Haba u ai ka kyrteng ia i khyllung ha ka jer u da ap ia ka kyntien na Ka Blei bad ki long kumta ha kiwei kiwei pat ki jinglehniam. Haba u pyndep ia ka jinglehniam ha ka Hima ia kata ruh u leh kat kum ka hukum U Blei Uba long U Leisynshar. Kum ban shu ai nuksa, haba ki pyndep ia ka Niam Pomblang, u Syiem Nongkrem ha ka sngi Iew-pyrsing haba la dep ka Dorbar-sla, u loit ia ka jainspong, u dem khohsiew bad u dwai, u ong :—

"Ah Trai Kynrad, shi hajar nguh,
Ba ha Khlieh tam eh, Trai Nonghukum".

Ha kiei kiei baroh u dei ban iaid kumta kat kum ka hukum Blei. Ha kiei kiei baroh u dei ban buh ia U Blei ha khlieh tam. Lada u buh da uwei pat ha ka jaka U Blei bad lada u pynkylla ia ka hukum jong U Blei da ka jingstad briew jong u lane da ka thawnang-briew jong u kan mih ym dei shuh tang ka leh-jingbriew hynrei kan long ka jingsiar ia ka Niam bad kan long ka siar bad ka lait-kylla ka ban shet bad ka ban trei kylla ia u briew hi.

Ka Daw

Ka Ktien-niam jong u Khasi ka long—"U briew u im da ka daw bad ka hukum". Kine baroh ar ha ka jingim u Khasi ki iaid ryngkat ryngkat bad ym lah lano lano ban pyniakhlad ia ki. Ka jingim ka don ka phang bad ka don ruh ka dien bad ia ka ka don ka jingthmu. "Kaba lam ha phang ka dei ka hukum bad kaba bud ka dei ka daw"—ka long ka jingong hynrei ka don pat ruh ka jingong kaba ong—'Kaba lam ka dei ka daw bad kaba bud ka long ka hukum". Ha ka Niam Khasi kine baroh ar ki don la ka jingmut bad kine ki jingmut ruh ki long kiba ia pher.

Ka jingmut kaba don ha lyndet jong ka jingong kaba ar ka long ba u briew u long uba la don lypa la ka daw. U long u jingthaw uba da kyrpang na ki jingthaw baroh. Ka kyrdan bad ka burom kaba u don ki long kiba kiwei pat ki jingthaw kim don bad ka long kumta namar ba U Blei U don la ka daw kaba kyrpang haba u thaw-bynriew bad buh-bynriew ia u ha kane ka Pyrthei. Dei na ka bynta kata ka daw ba u briew u dei ban pyniaid ia ka jingim jong u kat kum ka hukum Blei bad lada u bakla ia kata u pyniap noh ia kata ka daw kaba u don bad haba u leh kumta u hi u pyntlot lane u pyniap noh ia kata ka kyrdan bad ka burom kaba u don bad U Blei ruh Um kit khlieh shuh ia u. Lada ka long haduh katta pat kan ktah ia ka longbriew manbriew jong u bad kan pynhiar ia kata ka kyrdan, ka main-briew bad ia ka dor-briew kaba u don bad ia u kan long tang ka jingsahnud bad ia U Blei ka jingbuhkhoh.

Ka jingmut kaba don ha lyndet jong ka jingong kaba nyngkong ka long ba dei namar ba don ka hukum ba sa don ka daw, lane lada ym don ka hukum ym don ka daw, Ka long kumta namar ba haba u briew u ieng ha ka hukum u ieng ha ka daw. Ka hukum namarkata ka pynmih ar jait ki daw kata kat kum ka jinglah jong u briew hi. Kine ki daw ki long ka daw-ieng bad ka daw-rem. U Khasi namarkata um ngeit ban don kano kano ka jingjia ha ka jingim jong u khlem ka daw. Haba kiei kiei ki iaid beit iaid biang bad u shem bha u shem miat ha ka jingim u ong ba ka daw jong u ka ieng. Haba ia lang ia bun bad ki ia hap ha kano kano ka jingjynjar bad lada don mano mano kiba lait ia kita la ong ba ka daw jong ki ka eh. Haba wan jia kano kano pat kaba sniew u ong ba ka long ka daw-rem.

Haba ka daw jong u briew ka ieng ki jingkyrkhu Blei ki iaid ryngkat bad u. Un koit un khiah. un khiahkrat khiahstang bad un ioh ka ja ka dohkha. Haba um lah pat ban ieng ha ka daw ka jingsngewsih U Blei ruh ka la don bad U Blei ruh U la shah ia kiwei pat ki bor ban pyndonkam ia u. Haba U Blei U la lap ba u briew um burom shuh ia U bad um salia shuh ia ka hukum, U ruh Um kit khlieh shuh ia u. Kane ka jingphai lyndet U Blei ka lah ban ktah wat ia ka rngiew bad ia ka bok ka rwiang jong u bad haba ka la long kumta ki jingjynjar kiba har rukom kin wan ban lynshop ia u. Kine ki jingjynjar ki lah ban wan ha ka dur jong ka jingpang jingjhia ne jingtroin ha ka trei ka ktah ne ka jingumspah umphew bad kiwei kiwei.

Kat kum ka jingngeit Khasi ngi lah ban ong ba ka jinglong jingim jong u briew hi ka long ka daw. "Kata ia kaba la thoh ha ka shyllangmat jong me, men wan sha kata"—ong ka Koran hynrei ha u Khasi kam long kumta. Ka Niam Khasi ka long kawei na ki niam kiba kren ia ka jinglaitluid u briew bad namarkata kiei kiei baroh ki shong ha u briew hi. "Baroh ki jingjia ha Pyrthei dei ki jingleh jong ngi ki briew—Ba ngi da pan kwah hi da la ki kam" [1], Dei ka daw namarkata kaba la pynlong ia u Khasi ban

1—Sib Charan Roy's "Ka Niam ki Khasi (Lyn, IX)

shim ka jingkitkhlieh halade hi na ka bynta la ka jong ka jingim, Lada jia ei ei u shim ba dei ma u hi uba long ka daw, Haba kiei kiei ha ka jingim jong u kim iaid beit u shim ba dei ma u uba la pynsngewsih ia U Blei. U la dei ban leh kaei re kaei kaba la long ka jinglyndet hukum bad ba um lah ieng shuh ha ka bishar,

Haba u briew u la kyllon ha ka daw ka kam jong u ka long ban pynieng pat ia ka. Ia kane u lah ban leh da kaba ia suk bad U Blei. U la dei ban ieng ka shat ka khein lane ka khein ka bishar ban wad ia ka daw jong ka jingsngewsih U Blei. Ka kam jong u ruh ka long ba u dei ban phla ia la ki jong ki jingbakla bad ban pynpaw ruh ia la ka jingsngewsih ne jingbabe bad hadien kata un sa ieng ka loit ka law bad ban pan map na U Blei Trai Kynrad bad ban pynlong ka jingnguh ka jingdem ia U bad kyrpad ia U Blei ba Un nym die tad die rem shuh ia u. Haba um lap pat ia ka daw ka kam jong u ka long ban shu aiti lut ialade ha U Blei ba Un leh ma U katba u sngewbit.

Nalor ka daw shi met u Khasi u don ruh ka Dawiing ka Dawsem. Ki nongsharai ia ka iing ne ka kur ka jait ki long Ka Blei, ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia bad dei kine kiba pynlong ia ka Dawiing. Uwei pa uwei u long ka bynta jong ka iing bad ka kur ka jait ha kaba ka niam jong u ka don bad kumba u long ka bynta hangta ka daw jong u ka kylla long ka daw jong ka iing bad ka kur ka jait. U Khasi namarkata u im ha ka Pyrthei ryngkat bad ka jingtip bad jingsngewthuh ba u don la ka kur ka jait. Kino kino ki jingleh jong u namarkata ki kylla daw-iing. Kum ka iing bad ka kur ka jait ruh ka don la ka daw. Haba ka iing bad ka kur ka jait ka ieng skhem ha ka Jutang bad ka hukum ka daw jong ka ruh ka ieng bad haba ka long kumta Ka Blei, ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia ki suk ki raji bad ka Dawiing ka khlain. Ha ka Niam Khasi ka Dawiing ka long kawei na ki bynta kiba donkam eh namar ba dei ma ka kaba bat bad kaba synshar ia uwei pa uwei u dkhot jong ka iing bad ka kur ka jait bad namarkata uno uno uba ka Dawiing jong u ka biang uta u iaid bad u im bah mynsiem ha kane ka Pyrthei.

Ka lah pat ban long ba ka Dawiing ka tlot bad kam lah kyrshan. Ka lah ban long ba ka iing ne ka kur ka jait kam lah ban pyndep la ki niam ki rukom kumba ka dei ban long ne ka lah ruh ban long ba kam tip shuh namar ba la sah khynnah bad kam lah shuh ban bud ia kaei kaba la buh u barim u bajah bad ka lah ruh pat ban long ba la bun kiba ha ka kur ka jait bad ka iing ka sem kiba la palat ki daw lait ki dawlet bad kiba la pynsngewsih ia Ka Blei ka Iawbei. Haba ka la long kumta ka iing bad ka kur ka jait kan shu dap tang da ka lynruh ka lynram, ka lynrum ka lynrah bad ka kynrum ka kynram. Ki jait pa ki jait jingjia kin shu wan kawei hadien kawei pat. Ka iing bad ka kur ka jait ka dei ban ieng ka shat ka khein bad ka khein ka bishar bad haba ka la lap ia ka daw ka dei ban loit ban law shisyndon bad ban pynlong ka jingnguh ka jingdem ia U Blei katba shong ka lynti. Haba kim lap pat ia ka daw ka iing bad ka kur ka jait ka shu pynlong ka jingnam ka jingud ha ka Blei, ka Iawbei ryngkat bad u Thawlang bad u Suidnia bad kumjuh ruh ha ki meinah ki meisan kiba la leit sha ka maw ba kin suk kin raji ma ki. Ki bret tylli ha ka jingsngew-synei myllung jong ki.

Ka Niam Khasi ka iaid da ka iing bad namarkata shi bynta na ki jinglehniam ka long ban pyneh ia ka Dawiing. Ka khadduh ha ka iing bad ka kur ka jait ka lum ia kiba im ha ka niam bad ka lum ruh ia kiba la iap ban leit buh ia ki shyieng jong ki sha ka Maw ba kin don hangta ryngkat bad ka Iaw bad u Suidnia. Ka lum ia u synniang u bynhei ban pyndep ia ki niam ki rukom ban ieng ka daw-niam ba kan khlain ka Dawiing. Kam kwah ba mano mano ha ka kur ka jait kin shu sah lum ba ioh sngewsih ka Iawbei bad ba ioh thut ka Blei ha iing. Haba Ka Blei ha iing ka hun bad ka suk ym don mano mano ba lah ban pynkhih ia ka Dawiing. "Pyneh ho la ka daw" ki long ki ktien kyrkhu kyr-doh u Khasi bad kine kim long ki ktien shu ong ne ki ktien pda ei hynrei ki long ki ktien ba la seng tynrai ha ka Niam.

Nalor kaba ai daw ia U Blei u briew u lah ruh ban ai daw ia u ksuid. U nongaiksuid um lah lano lano ban ai ksuid khlem ka daw bad kane ka daw ka la long lypa ka

daw-rem. Kaba ai daw parabriew ka long ka bym don nia bad don rukom bad lada jia ryngkhat ba iakynduh bad ki nongaiksuid ka daw kan shu kylla long ei ka kabu ia ki ban shu aiti beit ha ki ksuid ba kin leh ma ki katba ki mon. Ym don mano mano ba lah ban ai ksuid khlem ka daw namarkata haba khein-ksuid dei ban wad beit beit ia ka daw bad haba la ioh ia ka daw ban ieng ha ka jingiasaid ha khmat U Blei bad ba ia ka rai Un ai ma U.

LYNNONG 5

U KHASI BAD LA KA JONG KA JINGIM

Kaei ka Jingim

Ka jingngeit tynrai jong u Khasi ka long ba u briew u wan sha kane ka Pyrthei kat kum ka jingthmu kaba khraw bad kaba bymjukut jong U Blei. U Blei kum U Nongbuh U Nongthaw U don la ka jingthmu kaba kyrpang haba U thaw-bynriew bad buh-bynriew ia u ha kane ka Pyrthei bad haba U thaw shynrang ne thaw kynthei U thaw ia u ha ka kyrdan, ha ka burom bad ha ka jingdap rta. Ka dor, ka kyrdan bad ka burom kaba U Blei U ai ha u briew ki long kiba Um shym ai ha kiwei pat ki jingthaw jong u. Ka jingbuhdor u Khasi namarkata ia la ka jong ka jingim kam long ha kane ka met kaba pyut hynrei ha ka mynsiem. Ka met ka long ka jong ka Ramew hynrei ka mynsiem ka wan na U Blei, ka dei ka jong U Blei bad ka dei ia ka ruh ban leit phai pat sha U Blei. Kane ka Pyrthei ka long tang ka iingshong-basa ne iingshong-bynda bad haba ka jingim jong u ha kane ka Pyrthei ka la wai u dei ban leit phai pat sha U Blei bad ban shong junom bad u.

Ino ino iba la long mynsiem i la long iba kordor bad dei ban ri kyndong ia i. Ka kmie kaba lehbein lehthan ia i khun ha kpoh ka leh ia ka kam jong ka pap ka sang bad u briew uba lehthan ialade bad ia la ka jong ka jingim u long ka jingrkhiebein ha ka Pyrthei. Kiba anna ha ka met ki ioh kajuh ka burom bad ki don kajuh ka kyrdan namar ki don kajuh ka dor. Ka jingkha anna ne ka jingiap shiteng rta shiteng samoi ne ka jingiap mynsaw mynsnam kam long ka jingkitkhlieh jong U Blei hynrei ka long na ka Dawiing ka Dawsem ne ka dawlait ka dawlet jong u briew hi. Ka dor kaba u Khasi u buh ia la ka jong ka jingim ka long bad U Blei. Ka spah ka phew, ka nam ka burom bad kiwei kiwei ki long ka jingkyrkhu Blei bad ka jingsngewbha ka dei

ka rongbiria. "Sha ka Pyrthei wan lyngkhuid bad na ka Pyrthei leit lyngkhuid" ki long ki ktien kiba u ju kren hynrei ki long kiba thew tang ia ka met bad um sngew dukha hi ruh ia kata namar ka dor jong u ka long bad U Blei.

Ka Jingim kaba mynta

Ki niam ha kane ka Pyrthei ki kren ha la ki jong ki jong ki sur ia kane ka jingim kaba mynta ha kane ka Pyrthei. Ki niam kiba khraw kum ka Hinduism, Buddhism bad Janinism ki kren ia kata ka jingkha pat ia u briew bad kane ka jingim kaba mynta ka long ka jingpynkhreh ia kata. Lada u briew u im ka jingim kaba bha bad kaba hok yn kha pat ia u sha ka kyrdan kaba kham bha bad lada u iai im hok kumta yn nang kha pat ia u sha ka kyrdan kaba nang kham bha shuh shuh bad kumta shi kumta haduh ba un da ioh ia kata ka Jingpyllait ka ban pyllait ia u na ki jingteh jingkhum jong kane ka jingim bad ka mynsiem jong u kan kylla long kawei bad ka Mynsiem jong kane ka Pyrthei. Lada u im ka jingim kaba sniew pat yn kha ia u sha ka kyrdan kaba kham poh bad un nang jngai na kata ka Jingpyllait. Don ki niam kum ka Niam Masulman kaba hikai ba ka kupar jong u briew ka long kaba la thoh lypa bad ka Balang Baptist kaba long kawei na ki Balang Khristan ka hikai ia kane kajuh. Kumta ki niam la ki niam ki don la ki jong ki jong ki rukom pyrkhat.

Don ruh bun ki jinghikai ha la ka jong ka jong ka jingstad ha kane ka Pyrthei shaphang kane ka jingim kaba mynta. Don kiba ong - "Dih, bam bad leh sngewbha, phin khuslai lei ia kaba lashai lada mynta muja." Don pat kiba ong ba kane ka Pyrthei kam don ei ei ruh ban ai ia ngi ki briew. Ban leh kmen leh sngewbha ha ka kan long tang ka jingbieit bad ban shaniah ha ka kan long lehnohei. Ka jingbymsngewthuh bha ia kane ka jingim kaba mynta ka pynmih shibun ki jingdiaw khamtam ha ka jinglong tymmen ha bym sngew don rta shuh ha kane ka Pyrthei. Kine kiei kiei ki long kiba jylliew palat bad ki niam ruh ki shem shitom ban pyrkhat. La shu kren lyngkot ia kitei haneng ban pyni pat ia ka dur kaba u Khasi bad ka Niam jong u ki don.

U Khasi haba u kren ia ka jingim u buh ia ka ha ki ar tylli ki kyndon bad kita ki long ka jingim kaba mynta bad ka jingim ka ban sa wan. U Khasi u sngewthuh ba haba u wan sha kane ka Pyrthei u don la ka kam bad kata ka kam ka long kaba la buh ia u da U Nongbuh U Nongthaw. Um shim ba ka jingim jong u ka long ban iam ne ban sngewsih bad um shim ruh ba ka long tang ban leh kmen leh sngewbha. Ha u Khasi ka leh kmen ka leh sngewbha ka long tang ka Rongbiria bad uba pynlut ia ka por tang ha ka u long u riewkai bad uba kyndiah than pat ialade u dei u pukir. Um shim ruh ba haba la iap la dep bad ba ka jingim ka kut noh tang ha kane ka Pyrthei.

Ha u Khasi naduh ba la pun ha ka kpoh jong ka kmie bad ba i la long mynsiem i la long i bynriew iba la thaw la buh U Blei bad i long namarkata iba la tang. Ka kmie ka dei ban ri bad sumar ia i ha ka burom ban pynlong briew ia i. La pun ia i ha ka met bad i don ka met hynrei ka mynsiem ka dei ka jong U Blei. Dei ia kane ka mynsiem ba u briew u dei ban ia khein bad U Blei namar ka dei ka jong U Blei bad ka dei ruh ban leit phai sha U Blei bad ka kam jong u briew ka long ban peit ia kata. Kane ka Pyrthei kam dei ka jaka shong neh jong u. Ka jingim jong u ka don tang khyndiat sngi ha kane ka Pyrthei bad ka kam jong u ka long ban pynkhreh ialade na ka bynta ka jingim ka ban sa wan ba haba u la kut ki sngi ki rta jong u ha kane ka Pyrthei un leit ban bam kwai ha Iing U Blei.

Kat kum ka Niam jong u u Khasi u don ka Jutang kaba u iateh bad U Blei bad ka kular jong u ha kata ka Jutang ka long ban kamai ia ka hok ha ka jingim jong u ha kane ka Pyrthei ban pynbit ialade na ka bynta ka Iing U Blei. U dei ban im ka jingim kaba beit bad kaba hok bad u dei ban pyniaid ia la ka jong ka jingim ha ka jingtipbriew ka jingtipblei. U dei ban im da ka hukum bad ka daw khnang ba ialade un nym sahnud bad U Blei ruh Un nym buhkhoh. Haba u buh ialade lane ia kiwei pat ha ka jaka jong U Blei kata ka long ka jong u bad u tip hi ia kata. Lada jia ei ei ha ka jingim jong u ia kata ruh u tip hi. Na U Blei kam don ei ei ka jingbahkhlieh.

Ka bynta kaba kut jong ka jingim (eschathology)

Ka bynta kaba shitom eh ha ka theology ka long ka bynta kaba iadei bad kaba kut jong ka jingim kaba kynthup ia ka jingiap, ka jingbishar bad ia ka jingim hadien ka jingiap. Ka long ka bynta kaba shitom tam jong ki jingpule jong ngi ia kano kano ka niam ha kane ka Pyrthei. Ka long ruh ka bynta kaba pynshitom jingmut ia u briew bad ka long ruh kaba bat bad kaba ktah palat ia ki jingmut jingpyrkhat. Haba shu kren lyngkot ka jingim hi ka la long lypa kaba maian hynrei kaba kut jong ka ka nang kham maian shuh shuh. Ka eschathology ha ka theology ka kdew ia ka bynta kaba kut jong ka jingim u briew bad namarkata ka shim ia ka bynta kaba maian tam na ki bynta baroh. Ki nongseng niam ki dawa ia ka jingshai bad ia ka jingpynpaw na ki bor kiba sha lyndet bad ban sngewthuh ia kane donkam ka jingngeit kat kum la ka niam ha kaba ngi don. Ym don jaka ban wan rah ia ka jingianujor hapdeng ki niam ka Pyrthei ha kane ka bynta bad la ieh ia kata ha ki nongpule.

U Khasi ha ka Niam jong u u la shim lypa ba ka jingiap ka long ka bynta jong ka longbriew ka manbriew. U briew u wan sha kane ka Pyrthei ia ka ban iap. Kane ka Pyrthei kam dei ka jaka shong jong u hynrei ka long kaba u dei ban im tang khyndiat por ban pynkhreh ialade na ka bynta ka jingim ka ban sa wan. Ka jingkren kaba ong—"Im tymmen shong prah shong shang" ka kdew ia ka jingdaprta jong ka jingim u briew—ka jingim kaba la iaid ryngkat bad ki jingkyrkhu U Blei. Ia ki briew kiba im tymmen la ju ong ba ki long ki tymmen hok kumjuh ruh ki ju ong ba ki nongpyniap briew kim ju im slem. Ka jingiap shiteng rta lane ka jingiap lum iap wah ne iap mynsaw mynsnam ka don la ka daw.

Ka jingiap ka long ka jingkut jong ka jingim tang na kane ka Pyrthei bad ka long pat ka jingsdang jong ka jingim sha lyndet. Ka shu bthat ia ka mynsiem na ka met ba kan nang bteng pat ia ka jingim kaba lawei. Ha ka Niam Khasi ka jingngeit ka long ba wat la u briew u la khlad na

kane ka Pyrthei hynrei u don hi ka jingiadei bad kiba dang im khamtam bad la ki jong ki ba ha-iing ha-sem. Kawei na ki sakhi jong kane ka long ka khlam-suidiap kaba long kawei ka jingngeit u Khasi. Kat kum kane ka jingngeit kiba la iap ki wan jngoh hi ia kiba im khamtam ia kiba ha-iing bad kiba ki ieit ki thoin. Kum ban shu ai nuksa ka don kawei ka jingjia ha Nongkrem ha ka miet ba thang ia ka kmie jong kawei ka iing. Kyndit kyndit ka la jia ba u khun rangbah u shu kyllon pang. U la khih kyrthat shi por bad u la ring bad kti bad kjat bad hadien katto katne por um tip briew shuh. Baroh kiba ia don ki la ia kem tieng hynrei kawei na ki tymmen kiba ia don hangta ka la ong, "Wat ia sheptieng ei ei ruh, kane ka long tang ba wan jngoh ka kmie." Ka shu kren shi kyntien ar kyntien bad ka ia song kwai ia ka nongiap bad tang kumta hi uta u khun u la peit mat bad ym slem hadien u la ia shong bam kwai pat bad la kiba ha-iing ha-sem.

Ka don ruh kawei pat ka kynja jingngeit kaba ki khot ka Sabuit-rngai bad kane ka long hi kum ka khlam-suidiap. Don na kiba ha-iing kiba na kano ma kano ka daw ki kynmaw ia kiba im bad kine kiba shah kynmaw ki shu ioh suhkpoh kyndit kyndit. Haba ka long kumta kaba donkam ka long tang ka khroh ka kjor. Don kiba ia song da u kwai da kaba kynruh ia u shang-kwai bad don ruh kiba shu ai ja bad haba ki leh kumta ka jingkren jingkhana ka dei ban don. Kaba ki kham kren ka long ha kane ka dur harum :—

> "Hei ! Ngim tip kein ia ka daw jong ka jingsahnud ne jingbuhkhoh jong phi bad ngim nang hi ruh ban ia kren ne ia khana bad phi namar ba ngi la ia sah khynnah. To shim kein tang une u kwai/kane ka ja ka dohkha bad to bam bad to khie leit noh da kaba suk kaba sain sha la ka jaka shong ka jaka sah jong phi. Yn leh kumno phi kiba la shah pom shah khet na kane ka Pyrthei"

Shwa ban kren ban khana, lada ki ai da ka ja, ki da tah shun khyndiat ia ki nongshitom bad ynda ki la dep kren ki bret ia ka ja shabar lane sha khrum bad kiba shitom ruh ki la shu jah la ka jah ka suhkpoh.

Kawei na ki daw jong ka jingai kyrteng thymmai ia i khyllung ha ka Tap-Lubri ka dei ka jingsahnud jong ka Iawbei lane ki meinah ki meisan kiba la leit sha ka Maw. La dei ban pynieng ka Tap-Lubri ban suk ban raji ma ki. Nangta pat ka ju jia ba don kiba im kiba pyndonkam ia ka ksiar jong kiba ha-iing kiba la iap bad kyndit kyndit ka ksiar ka shu jah la ka jah. Ka jingiawad kan long da baroh shi-iing hynrei kan shu long lehnohei. Ynda haba la wad ia ka daw la shem ba kito kiba pyndonkam ia ka ksiar ki shu leh trai ia ka ksiar khlem don ka mynsiem sngewnguh khyndiat ruh ia kito ki trai kiba la iap. Haba la nguh la dem bad la pan map ia ka jingleh bym-suidniew, ka ksiar kan wan mih ha ka jaka kaba phin shu lyngngoh kata na ka jaka kaba phi la wad ia ka ksiar da ki phew wat. Teng teng ka pisa nongtymmen ka shu jah wat na synduk bad ka jingbakla ka dei ka jong kiba im ba la jur eh ka jingbaram khlem don shuh ka jingkynmaw ieit bad jingsngewnguh ia kiba la buh la seng.

Ka Niam Khasi ka dei kawei na ki niam ki bym kren ei ei ruh ia ka Sngi-bishar U Blei lane ia kata ka dujok ne ka nurok. Ka ktien 'dujok' ka dei ka ktien Hindi bad ka ktien 'nurok' ka dei ka ktien Bengali bad ki shu long tang ki mangkariang kiba la sa ha ka Niam Khasi ha ki sngi kiba hadien. Haba ngi bishar ia ka Niam Khasi ruh kumba ka long ym don jaka ia kine ki ktien baroh ar tylli. Ha ka Niam Khasi ym donkam shuh ia U Blei ba Un dang buh ia kata ka Sngi-bishar. U Blei U la long lypa U Nonghukum bad U Nongsynshar bad ka jingim jong u briew ka la long lypa u diengkot ban thew ia u. U la ioh lypa ia la ka nong kat kum ki kam bad ki jingleh bad kat kum ka jingim jong u hi. Haba u ieng ha ka Jutang bad u bat ia ka hukum lane hapdeng ki dawlait ki dawlet kiba bun u long uba la ia suk bad U Blei u la leit ban shong suk ha Iing U Blei bad ban bam kwai hangta ryngkat bad la ka jong ka Iawbei bad u Suidnia bad ki meinah ki meisan bad baroh ha ka kur shi khrum ka Maw. Haba um lah pat ban ieng ha ka bishar hadien ba u la iap u shu kylla suidiap ban shang makia ia ka Pyrthei ban kylla ksuid,

Haba u briew ha ka jingim jong u ha kane ka Pyrthei u long uba lyndet ia U Blei bad uba U Blei ruh U la phai lyndet na u, u la long lypa uba la shah synshar ha ki ksuid ki khrei bad ha ka Tyrut ka Smer, ka syiem jong ki ksuid. Haba iap ma u ruh ym don jaka shuh ha Iing U Blei bad um lah shuh ban ia don ryngkat bad la ki kur ki jait. U la dei ban pynlong jaka shong jaka sah ha kane ka haw-haw bad ha kane ka Mariang ha lum ha wah, ha khlaw ha btap bad kino kino kiwei pat ki jaka kiba u sngewbit. Ym don jaka ha ka Niam Khasi ba ngin ia kren ia kata ka Khyndai Pateng Niamra lane ia kata ka Nurok ka Ksew lane ia kata ka Mynkoi u Jom. U Dr. H. Lyngdoh ha ka kot jong u "Ka Niam Khasi" haba u kynthoh shaphang kane, u ong—"Kane ka jingngeit kam ia hap bad ki rukom ba u Khasi u pyrkhat shaphang ki ksuid ki khrei ha kane ka Pyrthei bad ka long tang ka Mangkariang ba la sa ha ka Niam Khasi na ki paramarjan kiba don kum kata ka jingngeit ha ki niam jong ki" (Lyn-1). Kumba la ong haneng, ki ktien 'dujok' bad 'nurok' lane 'mynkoi' lane 'Jom' kim dei ki ktien Khasi bad ki la shu wan rung khlem nongrim ha u Khasi ban shu long kumba ong u Dr. Lyngdoh tang ki mangkariang.

Ka Iing U Blei

Ka Niam Khasi kam pyndonkam ia ka ktien 'Bneng' ia kata ka jaka basuk ha lyndet jong ka jingiap lane ia kata ka jaka kaba don ha lyndet jong kane ka jingim ha kane ka Pyrthei. Um shim ba ka jaka shong U Blei ka long ka Bneng. Haba u kren ia ka jaka shong U Blei u ong, "U Blei Uba na jrong na tbian" namar ba U Blei U long uba dap ia ka bneng bad ia ka khyndew. Don kiba ong ba ka ktien 'Bneng' ka long kaba ki pyndonkam ki niam nongwei kiba la ioh jaka ha kane ka Ri Khasi. Ka kyrteng kaba u Khasi u ai ia kata ka jaka basuk ha lyndet jong ka jingiap ka long "Ka Iing U Blei". Haba u kren ieit bad kren burom iano iano na kiba la iap, u ong, "Ita ita iba la bam kwai ha Iing U Blei". "Ka Iing U Blei" ka long kawei na ki kyrteng kiba sngewtynnad tam ba la ai ia kata ka Ri Basuk hadien ka jingiap. Lah ban ong ba ka ia

ryngkat ha ka dor bad ha ka jingsngew-tynnad bad ka ktien 'Paradise', kaba long ka ktien Persia kaba la shim kylliang ki Jiw ban pyndonkam ki Khristan ruh mynta kaba long ruh ka ktien ba la pyndonkam da ki nongbud jong ka Zoroastrianism kaba la long ruh ka niam jong ki Khaldi hyndai.

Kumba la ong haneng ka bynta kaba iadei bad ka jingim hadien ka jingiap ka long kaba kham maian bad dei hangne ba ki niam baroh ha ka Pyrthei ki don la ka rukom rukom pyrkhat bad rukom rukom jingngeit bad ngim lap ba kawei kan ia dei bad kawei pat. Ha kane ka liang ngi iohi ba kawei na kiba la iarap ia ka rukom pyrkhat ka long ka jingmutdur. Ia ka jingmutdur la pynshong nongrim ha kiei kiei kiba u briew u tip bad iohi bad palat ia kata um lah ban leh. Kiba ieit ia ka beh-mrad kum ki Red Indian ha America ki pyrkhat ba ka jingim ha lyndet ka jingiap ka long ba kin shu ia pynlut ia ka por tang ha ka behmrad bad ka jingbehmrad ruh kan long kaba suk bad kaba sngewtynnad. Kiba bang ki soh bad kiba ri bun tnga kum ki Arab ki pyrkhat ba ha kata ka ri sha lyndet ka jingiap ruh kan long kumta. Kiba bang ka rwai kum ki Jiw bad kiba bang ruh ka tem kanjari, nabel bad duitara ha ki temple jong ki ban iaroh ia U Blei ki pyrkhat ba ha kata ka ri sha lyndet ka jingiap kin ialeh kumjuh. Ki Khristan kiba long na ka niam ba la seng nongrim ialade ha ka niam ki Jiw bad kiba la ioh pateng ia ka jingbang ban rwai na ki Jiw ki pyrkhat ba ha kata ka ri sha lyndet ka jingiap kin ia rwai khlem kut shuh shaduh ki yrta bah ban iaroh ia U Blei khlem thait shuh.

Kitei kiei kiei ki pher kat kum ka jingpher ki jaka bad jingpher ka jinglong jingim ki briew. Namar ba kim lah ban mut dur ha kiei kiei kiba kim tip kumta ki mutdur ha kiei kiei kiba ki tip. Ha u Khasi ruh ngi lap ia kajuh kaei kaei. U namar ba u bang eh ban bam kwai ha kane ka Pyrthei u pyrkhat ba ha Iing U Blei ruh un leh kumjuh. U sngew kumba hangta ha Iing U Blei u don u shangkwai uba heh ha ka pneh jong ka Iawbei bad ban ia bam symphor nangta. Kine kiei kiei baroh ki long tang ki jingmutdur ia

kata ka jingsuk sha lyndet bad ki kyrteng kiba ki ai ia kata ka jaka ruh ki long kiba don ka jingmut jong ka jingsuk. Ki kyrteng bad ki jingmutdur ki lah ban pher hynrei ki jingmut bad ki jingpyrkhat ki ia mir hajuh.

Ka Mawbah

Ka jingim jong u briew ha kane ka Pyrthei bad ka jingim jong u ha kata ka Pyrthei ka ban sa wan ka long kaba la bteng lang bad ngim lap ban don kano kano ka niam ka ban shu bthat jyndat tbak. Ki Jiw, ki Masulman bad ki Khristan ki ngeit ba kane ka met kaba pyut kan mih pat na ka jingtep ha ka jingsawa jong ka turoi ban shim ia ka met ka bym pyut ha kata ka sngi jong ka jingmihpat. Ki Japan ki ngeit ba u dpei uba ki lum na ka bynta ki bajap u ieng na ka bynta ka met ka ban shim ia ka dur kaba thymmai ha kawei pat ka por bad kumta ter ter. Kine kiei kiei ki pyni ba imat ha Pyrthei baroh shi tyllup ka don ka jingpyrkhat ha u briew ba ka don ka jingiadei kaba jan bha hapdeng ka met bad ka mynsiem. Kane kajuh kaei kaei ka don ha u Khasi ruh. U pat u khar ia ki shyieng hadien ba u la thang ia ka met bad u leit buh sha ka Mawbah ban ia don ryngkat hangta bad ki shyieng jong ka Iawbei, u Suidnia bad kiwei kiwei kiba la iap na ka kur ka jait. Kine baroh ki long tang ka dak kaba shabar jong ka niam.

Ban leit sha la ki kpa tymmen ka long ka jingangnud jong u briew shi tyllup ka Pyrthei. Ki Israel hyndai ki da angnud ban don bad la ki jong ki kpa tymmen bad ia ka met ruh ban tep hajan jong ki. Ki Jiw ki kren shaphang 'ka shadem u Abraham' bad ban ioh shaniah ruh ha ka. Ka long kumta ruh bad ki Masulman bad kiwei kiwei ki jaitbynriew jong kane ka Pyrthei. Ka jingangnud jong u Khasi ruh ka long ban ia don ryngkat bad ka Meikulong kaba long ka Iewbei bad u Niikulong uba long u Suidnia lane u knii-rangbah eh. Kumba ki la ri la kdup ha kane ka Pyrthei kin ri kin kdup ruh ha Iing U Blei. Ka kmie ha iing ka long kaba bat ia u shangkwai bad kan long kumjuh ruh

bad ka Meikulong ha Iing U Blei. Ki niam baroh ki kren ia ka mynsiem kaba ngim lah ban iohi bad na ka bynta jong ka ngim banse ban wan rah ia ka dur kaba ki lah ban mutdur.

Kumba la ong haneng kaba ngi iohi ka long ba ka jingmutdur u briew ia ka jingim sha lyndet ka shong eh kat kum ka jingim jong u ha kane ka Pyrthei bad palat ia kata un shitom. U Khasi ha kane ka Pyrthei u im shi kur shi kur bad shi iing shi iing bad u seng ia ka niam jong u ruh hangta. Kumba u im ha kane ka Pyrthei u pyrkhat ba ka jingim jong u ha lyndet ka jingiap ruh kan long kumjuh. Haba u don ha kane ka Pyrthei u don ha ka jingkdup jong ka Iawbei bad ki iawbei-khynraw bad ynda la iap ruh ki shyieng jong ki ki dei ban ia don lang baroh shi kur shi jait. Ka Ri Khasi ka long kaba dap da ki maw bad ki krem bad kumta ki jied ia ki krem lane ki thaw krem da ki maw ban buh ia ki shyieng baroh shi kur shi jait ryngkat bad ka Iawbei bad u Suidnia bad dei ia kine ba ki khot ki mawbah. Ka jingngeit ka long ba kumba ki la ia don baroh shi kur shi jait ha ka Mawbah kumta ruh ban long ha Iing U Blel ha kaba ka Iawbei ryngkat bad u Suidnia kin ia lum lang ia baroh ki khun ki kti bad ki para bad ki pyrsa jong ka kur ka jait baroh kawei.

Baroh u paid Khasi pyllun uba mih na u Hynniew Trep u Hynniew Skum tynrai u don kajuh ka niam mawbah. Lada don kiba leh pher hangne hangtai kum sha ki Thain Ri War, Shela, Nartiang bad nangta ki Khyrwang, ki Lyngngam bad kiwei kiwei ka long namar ba ki la shah kyrthep ha kiwei pat ki jaitbynriew bad ha kiwei pat ki bor. U Dr. H. Lyngdoh haba u thoh shaphang 'Ki niam ki rukom haba iap briew' ha ka Kot jong u 'Ka Niam Khasi,' u ong—"Ki rukom ki Lyngngam ki sma Garo shibun bad kiwei kiwei ki sma Dkhar'. Baroh ki Hynniew Trep Hynniew Skum bad baroh kiba la pait la pra na ki ki don la ka iawbei iawbei kiba long ki kmie ki kiaw bad kine baroh ki don la ki mawbah mawbah ha kiba ki thep lang ia ki shyieng jong baroh kiba la iap ha ka kur ka jait.

Ki don ki jait ki bym shym wan na ki Hynniew Trep ki Hynniew Skum bad kine ki long kiba la pynheh pyniar ia ka Jaitbynriew Khasi Khara. Kine ki long kito ki jait ba la mih na ki kmie ki kiaw ba wan rah ki Khasi na sha Ri Thor Ri Dkhar. Kine ki long ki jait kiba ka kyrteng jong ki ka lam da ka ktien 'Khar' na khmat. Kine ki jait ki mih na kito ki kynthei ba kem u Khasi na sha Ri Dkhar bad haba u wan rah ia ki shane sha Ri Lum u shongkha u shongman ia ki, u ai jait u ai khong ruh ia ki bad u pynseng ruh ia ki ka niam ka rukom bad kine ruh ki don la ki jong ki jong ki Mawbah. Kine ki kmie ki kiaw ki kylla long ki iawbei ha la ka kur ka kur.

Ki don ruh ki Khasi ki bym dei na ki Hynniew Trep Hynniew Skum bad kine ki dei kiba mih na ki iawbei kiba U Blei U dang thaw thymmai. Kine ki dei kum ka Jaitsyiem Sutnga bad Jaitsyiem Khadsawphra kiba mih na ka Lidohkha, ki Jaitsyiem Shillong kiba mih na ka Pahsyntiew bad kiwei kiwei. Kine kim lah ban don mawbah namar ba ym shym lah ban thang bad ban tam shyieng ia ki iawbei jong ki. Ka Lidohkha ka leit phai sha ka Weikhyrwi bad ka Pahsyntiew pat ka leit phai sha Krem Marai bad kim shym mih Pyrthei shuh. Ki Jaitsyiem Shillong haduh mynta kim ju thep Mawbah bad kumta ia ki shyi.ng jong ki la shu leit thep shapoh krem khlem lehniam lehrukom kata ba ki ruh kin shu jah shapoh krem kumba leh ka Pahsyntiew.

Haba iap mano mano bad bym pat lah ban leit buh ia ki shyieng jong ki sha ka Mawbah lah ban buh shwa ia ki ha ki maw kiba la shna khnang ban shu buh shi por bad ia kine la khot "Ki Mawphew" ne "Ki Mawkynrong" bad ynda haba la bit la biang ban shim pat ia ki bad ban leit buh sha ka Mawbah. Ki briew kiba don jngai na ka Mawbah ki lah ban nang buh shwa ia ki shyieng ha kine ki mawphew ki mawkynrong katba ym pat ioh lad ban leit thep sha ka Mawbah Pepbah. Lada don mano mano ba jah na iing na sem bad ynda ki la antad ba la dei ka por ba u la iap bad ka bym lah long shuh ba un dang im ki shu khot syr-

ngiew ne thang syrngiew noh. Ki rah da ki sbai bad ki kynting ia ki lai sien ha lynti shnong ba don bun lad bad baroh lai sien ki khot ia ka syrngiew jong kito ki briew kiba la jah bad ia kine ki sbai ki leit thep sha Mawbah ha ka jaka ki shyieng jong ki. Don kiba shu thang ia ki tiar ki tar jong kito kiba la jah bad ki lum tang ia u dpei ban leit thep sha ka Mawbah. Sha ki Thain Pnar ki kaweh da ki sladiengsning ban khot ia ka syrngiew jong kito kiba jah. Kim ju leh bein iano iano ne kim ju pynsah lum, ki tieng ioh sngewsih ka Iawbei bad ioh thut ka Blei ha iing.

LYNNONG 6

U BLEI HA KA JINGIM U BRIEW

U Blei kum ka pdeng ha ka jingim u briew

Ka jingpyrkhat u Khasi haba u seng ia la ka jong ka Niam ka long ba ka pdeng jong ka jylli jong kane ka Pyrthei u long u briew bad ha ka pdeng jong ka jylli u briew pat u ieng U Blei bad kumta kat kum ka Niam Khasi ha kiei kiei baroh U don U Blei bad U U long ka pdeng (theo-centre). Na ka liang ka jong u briew ruh ha kiei kiei baroh kiba ia dei bad ka jingim jong u U Blei U long ka pdeng bad namarkata ha ka jinglong tynrai u Khasi ym don kano kano ha ka jingim jong u kaba kham khraw ban ia ka Niam. Ha kine ki juk kiba mynta ba la wan ki niam nongwei lada ki lah ban par thied ha u Khasi ka long tang lada ki lah ban seng ha ka nongrim jong ka jingtip Blei kaba la don lypa ha u Khasi. Lada kim lah ban leh ia kata ki lah pynban ban pynduh ia ka jingtipbriew jingtipblei kaba la don lypa ha u bad kine ki niam nongwei kin kylla long tang ki jainkup ia pan.

U Khasi u seng ia la ka jong ka jingim ha U Blei Uba long U Nongbuh U Nongthaw bad Uba la thaw-bynriew buh-bynriew ia u ha kane ka Pyrthei. Dei ma U Uba la ai ia ka longbriew ka manbriew bad ia ka long-rynieng bad ia ka manrynieng. U wan sha kane ka Pyrthei da ka hukum U Blei bad u pyniaid ia la ka jong ka jingim ruh da ka hukum kaba mih na ka Jutang kaba u la iateh bad U Blei. Kaba palat ia kata ha ka Niam Khasi kan long tang ka rong bad ka leh-jingbriew ka bym don nongrim ha ka Niam bad ha ka jingiadei jong u briew bad U Blei.

Ha kiei kiei baroh ha ka jingim u Khasi U Blei namarkata U long ka pdeng. Kane ka Pyrthei ryngkat bad ka haw-haw bad kiei kiei kiba don ha ki ki long ka matti jong

U Blei. U briew u long Uba U Blei U la buh la 'thaw ma U. Ka jingim jong u ka long ka jingai jong U Blei. Haba ia kren ia ka Jutang jong u hangta U Blei U don. Haba ia kren ia ka hukum hangta U Blei U don. Haba ia kren ia ka daw U Blei U don hangta bad ka long knmjuh ruh bad ka rngiew, ka bok ka rwiang bad kiwei kiwei de ki bynta jong ka jingim u briew. U Blei U long ka bynta jong ka jingim u briew bad U synshar ia u briew naduh ba u dang don ha ka kpoh ka kmie bad haduh ba un da leit noh na kane ka Pyrthei bad haduh ba ki shyieng jong u ruh kin da leit sha ka Maw.

Naduh dang pun dang khyllung

Naduh ba i khyllung i dang don ha ka kpoh ka kmie i la long lypa i mynsiem iba kordor iba la thaw-bynriew buh-bynriew U Blei Trai Kynrad na jrong na tbian. I long ruh i ban wan sha ka Pyrthei ha ka burom bad namarkata dei ban ri bad sumar ia i ruh ha ka burom bad ha ka akor. Kam dei ia u kpa lane ia ka kmie ban leh danda ha ka iaid ha ka ieng namar ba i khyllung i wan na U Blei ha ka jingkhuid bad in mih sha ka Pyrthei ruh ha ka jingkhuid. Lada bakla ia kata ka kmie ruh kan nym kha suk kha sain. Ki don bun kiei kiei kiba ka kmie bad u kpa ki dei ban kyndiah namar ba ioh ki ktah ia i khyllung.

Shwa ban kha ki pyndep ia ka Tap-kpoh na ka bynta i khyllung bad na ka bynta ka kmie. Kane ka long ka jingknia ha Ka Blei ka Iawbei ba i khyllung ha kpoh in longbriew manbriew bad kumba U Blei U la buh kynthei ne buh shynrang ia i ba in da koit da khiah bad ba ka kmie ruh kan kha bha kha miat bad ba i khyllung ruh in da sah ka nam bad ka kyrteng. Ki ju knia Tap-kpoh da ka syiar kaba stem bha ki kjat bad kawei pa kawei ka iing ka ju don u klong uba kyrpang na ka bynta kane ka jinglehniam. Ia une u klong ki khot 'U Klong Iawbei' Ka daw kaba kham kongsan eh ha kane ka jinglehniam ka long ba ka kmie kan kha bha kha miat bad dei na ka bynta kane ka daw ba ki ju pyndep ia kane ka jingknia shwa ban dap bnai ka kmie. U Khasi u tieng kyndong ba ioh ka kmie kam lah

kha lane ba ioh ka iap-pongding ne iap-kha-khun namar ka jingiap kaba kum kata ka long ka jong ka Tyrut ka Smer. Kumba i la long met long mynsiem ha ka kpoh ka kmie in da wan ruh sha ka Pyrthei da kaba suk kaba sain bad ba in da long briew man briew bad in da khiah-krat khiah-stang.

Haba la kha ia i khyllung ha kano kano ka sngi ha ka sngi kaba bud la dei ban jer ia i. Ka jingjer ia i khyllung kam dei tang ka jingai kyrteng ban ioh ban khot ban sin ia i hynrei ka dei ban long ka kyrteng ka ban da pynsah ia ka nam ka kyrteng bad ka ban da kit ia ka long rangbah ka man rangbah. Kan long ruh ka kyrteng ka ban kit ia ka bok ia ka rwiang, ka ban pyneh ia ka rngiew ka bshi bad ka dei ruh ban long ka kyrteng ka ban da hun da sngewbha Ka Blei ka Iawbei bad ki meinah ki meisan baroh kiba la leit sha ka Maw. Ia ka jingai kyrteng lah ban shu pynjaw da u klong ne shat da ka pylleng ne kynting da ki siej lane leh da kiwei pat ki rukom tangba kiei kiei baroh kin long kumba ia pan. Haba la dep dei ban da suit da shor ban sngew ban rap Ka Blei na iing. Ki niam ki rukom ki lah ban pher hynrei ka Niam ka dei kajuh.

Ia ka jingjer ki pynbud pat da ka Tap-lubri. Ia kane ka jinglehniam ki pyndep katto katne por hadien ka jingjer. Kane ka long ka jingknia ban pynskhem ia ka kyrteng ba la ai ha ka por ba jer. Lada i khyllung im koit im khiah lane i swai i khrew ki ai da kawei pat ka kyrteng namar haba ka long kumta ka jingngeit ka long ba ka kyrteng ba la ai kam shym long kaba hun Ka Blei ka Iawbei bad kiwei kiwei kiba la leit sha ka Maw. Ka lah ruh ban long ba ka kyrteng kaba la ai ka long ka bym ioh ka jingkyrshan na ka Dawiing ka Dawsem. Ha ka kyrteng thymmai ba la ai in sdang pat ia la ka jingim ha ka jingkyrbah kyrsan ban ieng ka daw na iing. Haba i khyllung i heh i plung bad i shait i khiah krat, lada dei u shynrang ki pynthied da ka jymphong bad lada dei i kynthei da ka jain-kyrshah lane ka kamsa bad ki pynskhem ia ka kyrteng ba la ai ha ka por ba jer. Haba i khyllung i long kumta ka jingngeit ka long ba Ka Blei bad ka Iawbei ki suk ki sngewbha bad ki meinah ki meisan baroh kiba la leit sha ka Maw ki suk ki raji bad ka sahnud ka bubkhoh nangno nangno ruh kam don.

Lada i khyllung im koit im khiah bad i bun sa tang ka pang bad ka shitom lane lada i khrew bad i swai ka jingngeit ka long ba la dei ban don ka daw. Ka jingbymhun bymsngewbha ka don lane ka sahnud bad ka buhkhoh. Kane ka lah ban long na Ka Blei ka Iawbei lane na ki meinah ki meisan kiba la leit sha ka Maw. Haba i khyllung i long kumta la dei ban ai kyrteng thymmai ia i bad ban da pynthied sopti thymmai ruh. I dei ban sdang biang ia ka jingim kaba thymmai bad la dei ban pynieng biang ia ka bok ka rwiang bad ban da pyneh ia ka rngiew ka bshi jong i. Ia ka kyrteng ba ai ha ka por ba jer ki klet noh bad ki pyndonkam da ka kyrteng kaba thymmai. Lada hadien ba la leh kumta ruh la lap ba i khyllung i swai bad i khrew hi kumjuh ka jingngeit ka long ba ka Daw na iing kam long shuh. Ha ki Thain Ri War ka don kawei ka rukom kaba ki ju leh bad ia kata la khot ka Kyrbahnongkha. Ka kmiekha jong i khyllung ka shim noh ia i bad ka kyrbahnongkha ma ka. Ka leh ia kane da kaba ai da kawei pat ka kyrteng bad pynthied sopti thymmai biang bad nangta ka pynlong ka nguh ka dem ha Ka Blei ka Iawbei ba la kit noh ma ka ka Kmiekha. Kane ka kham jia tang haba ki kur jong i khyllung ki long kiba la sah khynnah lane ki bym don niam shuh.

Kumba ka long ha kiwei pat ki kam ka Tap-lubri ruh ka long da ka hukum Ka Blei na iing. Haba bit ba biang kiei kiei baroh ki ju knia da ka syiar ban pynsngew pynsngap ha Ka Blei ka Iawbei ba kin rap kin shan ma ki ba i khyllung in koit in khiah bad ba kan phuh ka longbriew ka manbriew jong i bad ba kan sah ruh ka nam ka kyrteng ba kan eh ka longrynieng ka manrynieng bad ka rngiew ka bshi bad ba in da long rangbah man rangbah.

Ka jingngeit Khasi ka long ba naduh ba i khyllung i don ha ka kpoh ka kmie bad haduh ba in da dap shi snem ha kane ka Pyrthei i don hapoh ka jingsumar Ka Blei ka Iawbei bad kane ka jingpeit jingsumar ruh ka long kaba kham kyrpang. Ka por ba i khyllung i dang don ha kpoh ka kmie bad ba i dang don ruh shi snem ha kane ka Pyrthei ka long ka por ba i dang lung dang jei bad namarkata ka de

ka por ba Ka Blei ka Iawbei ki dang kham phikir. Dei na kane ka daw ba u Khasi ia u klong ba pyndonkam ha ka Tapkpoh u ai kyrteng 'U Klong Iawbei'. Haba jer ia u khyllung shynrang ia ka ryntieh bad ia ki khnam ba pyndonkam ki khot "Ka 'tieh-iawbei" bad "Ki 'nam-iawbei". Ia ka eit jong i khyllung i bym pat bam na kane ka Pyrthei ki khot 'Ka eit-iawbei' bad ia ki bniat nyngkong ki khot "Ki bniat-iawbei". Ha kajuh ka rukom ka don ka rkhie-iawbei, ka iarain-iawbei, ka aibam-iawbei, u shniuh-blei ne u shniuh-iawbei bad kiwei kiwei ruh.

Ka Iawbei ha ka kur ka jait ka don ka kam kaba khia. Ka kam jong ka ka long ban peit ba ki khun ki kti ki ia roi parum pareh bad ka kur ka jait ba ka la seng kan heh kan iar. I mynsiem iba wan longbriew thymmai sha ka Pyrthei i long ka jingai Ka Blei ia ka bad ka kam jong ka ka long ban ri ban sumar bad ban peit ba ita i mynsiem ba la pynkup da ka met ha ka kpoh ka Iawbei-khynraw in da long briew man briew bad ba in da man kynthei in da man shynrang. Ka Iawbei ka iaid ryngkat ha ka kam jong ka bad Ka Blei kaba long ka Leilongkur ka Leilongjait ka ban peit ban sumar ia baroh kiba la long mynsiem ha ka kur ka jait. Dei na kane ka daw ba ki jinglehniam baroh kiba ia dei bad ka longbriew ka manbriew ha kane ka Pyrthei kum ka Tap-kpoh, ka Tap-lubri bad kiwei kiwei ki long kiba la pynleit ha Ka Blei bad ka Iawbei ia kiba la shu khot lyngkot 'Ka Blei ka Iawbei.'

Haba la san la rangbah.

Ka Niam ha u Khasi ka long ka niam-iing namar ba la pynshong nongrim ia ka ha la ka iing ka iing, ka kur ka kur bad ka jait ka jait. Ha ka Niam namarkata u Khasi u iaid ryngkat ryngkat bad la ka iing. Ka iing ka kit khlieh na ka bynta uwei pa kawei kiba long ki dkhot jong ka bad ka pyndep ia ki niam ki rukom baroh kiba ia dei bad ki. Uwei pa kawei namarkata ki don ka jingkitkhlieh na ka bynta ka iing kumba ka iing ka don ka jingkitkhlieh na ka bynta jong ki. Ynda u briew u la san u la rangbah bad u la iaid la ieng bad mih pyrthei ha ka trei ka ktah, ka kam shnong

ka kam thaw bad kiwei kiwei u dei ban pyrkhat ia la ka iing ban ieng ka Dawiing. U don la ki kur ki jait bad um dei ban pyrkhat tang ialade shi met bad ha ka iaid ha ka ieng u dei ban da thew ban da mang ba ioh thut Ka Blei ka Iawbei na iing. Ka dei ka kam jong u ban ieng ha ka daw bad ka hukum bad ban kiar na ka sang ka ma ba ioh wan ka byrsieh ka byrsang bad ka raibi hapoh iing nalor kaba ai daw ruh ialade.

Ynda u la iaid la ieng bad u la khih shane bad shatai ka lah ban long ba ha ka longbriew u la lah ban don shibun ki dawlait ki dawlet bad u la lah ban tam ka kti kamon bad ka kti kadiang lane ka kjat kamon bad ka kjat kadiang bad u la lah ruh ban leh ki kam kiba long ka jinglyndet ia ka hukum Blei bad U Blei ruh U la dei ban shoh ban sympat ia u da kaba pyllait ia u ban ngat ha ka shitom ka jynjar. Haba u la long kumta ka iing ka dei ban ieng ka shat ka khein ban kylli na Ka Blei ia ka daw jong ka longjot ka longrem jong u bad ban loit ban law bad ban pynlong ka nguh ka dem katba shong ka lynti.

Ka lah ban long ba u briew u lait na kawei ka jingshitom bad u hap ha kawei pat lane kawei ka jingjynjar ka wan hadien kawei pat. Ka khmat jong u ka shu i-jem bad kam i-eh khyndiat ruh bad ki jingshem jynjar jong u ruh kin long kiba har phew ka jait bad un long u briew uba khur kynshew lut. Haba ka la long kumta ka jingngeit ka long ba ka rngiew jong u kam long shuh bad la dei ban ksan-rngiew ia u shisyndon khnang ba ka rngiew jong u kan ieng kan eh biang. Ha kane ka jingknia ki pyndonkam da ka syiar kaba bha bad balieh ki kjat. Ki pynshong ia uba kin ksan rngiew hajan ka Duwan bad u nongknia u dwai u kyrpad ia U Blei Trai Kynrad Uba la buh hok ia ka longrynieng jong u bad ba Un pyneh pynkhor biang ia ka rngiew jong u. Ka jingim u briew ka shong eh ha ka rngiew ; haba ieng ma ka kiei kiei ki iaid beit bad haba la jem ma ka ka long kaba eh ia u briew ban ieng bad dei na kane ka daw ba ka jingksan rngiew ka long la kumno kumno shisien san ne shiphew snem.

Kawei pat na ki jinglehniam ka long ka Tap-rwiang bad ki leh ia kane khnang ban ieng ka bok ka rwiang ban ioh ka koit ka khiah, ban bha ka leit ka wan bad ka khih ka dang bad kiwei kiwei. Haba ki knia ki pyndonkam da ka syiar kaba sngaid bad kaba khuid ki kjat bad ki sner. Ka rukom knia ka long kumjuh hi kum kaba ksan-rngiew. Kim ju leh ia kine ki jingknia khlem da pan bad khlem da ioh ka hukum na ka Blei bad shwa ban khreh ia kine la dei ban leh shwa ia kata. Ha baroh ar ki jingknia ki pynshong ia kita kiba kin ksan shaphang kamon u nongknia bad ynda la dep la biang kiei kiei baroh ki tynrong ia ka sla sning bad ia u khaw halor ka khlieh jong kita kiba ki ksan. Haba ka syiar ka bha ki ai dkhot ki ai dkhai ha kata ka duwan bad ki ai ba un sip tang uta hi uba ki pyndep ia ka jingknia. Lada jia ba kiei kiei kim bha bad bym suk bym diangti Ka Blei ki ieng ban wad ia ka daw bad ki knia pat ha ban da bha.

Kumba la thoh ha ka Lynnong 2, ka don sa ka tap-ksaw ban kyrpad ia U Blei Trai Kynrad ba un kyrkhu ma U ban roi ka spah ka phew, ban bang ka kiad ban lah die, ban ioh pyniap nongshun ha ka thma, ban ioh mrad haba leit beh bad la ong ba ki tap-ksaw wat ia ki sew-beh. Kine kiei kiei baroh ki pyni ba u briew um ieng ha la ki jong ki kjat hynrei u buh ia U Blei ha pdeng ka jylli jong ka jingim jong u. Naduh ba u dang khyllung bad haduh ba u la san la rangbah u ngeit ba dei U Blei Uba synshar ia ka jingim jong u. Ha kiei kiei baroh u leit sha U Blei, ia kiei kiei baroh u ap na U Blei bad ha kiei kiei baroh u ai ka jingnguh jingdem sha U Blei.

Ha dpei ha la iing

Ka iing ha u Khasi ka long kaba kyntang palat bad ia ka jingkyntang jong ka ngim lah lano lano ruh ban batai da u thylliej briew. Dei ban ri khuid ia ka katta katba lah namar ki tieng kyndong ioh thut Ka Blei ha iing. Ka dei ban long ha la ka jinglong khuid jong ka hi kam pher la duk ne riewspah. Ka long ruh kum ka iing-mane ne temple namar ba ha la iing u Khasi u mane ia la U Blei Uba la thaw-bynriew buh bynriew bad Uba la buh ruh ia ka longiing ka longsem.

Ka dpei jong u ka long kaba khuid bad kaba u da lape bha bad kaba um ju kham sngewtynnad ban pyndei da u synsar. Um ju sngewtynnad ba kiba na bar kin iuh da ka kjat ha ka. Lada don kiba leh kumta lada um nud ban ong da ka ktien un shu peit diaw da ka khmat. Ki mawbyrsiew lei lei ki long kiba da kyntang palat bad lah ban ong ba ki long kum ka duwan hi. Um ju shah ba kin khih namar ba kata kam wan rah ia ka jingsngew ne jingpyrkhat kaba sngewtynnad. Ka jingkhein kyntang jong u ia ka dpei lane ki mawbyrsiew kam long namar ba ka long ka jaka shong Ka Blei hynrei ka long namar dei ha dpei ba u ia kren bad la ka Blei ha iing.

Haba ia bam ja shi iing u kpa ka iing ne ka kmie ki da buh iwei ar i soh-khawja halor u mawbyrsiew kum ka jingainguh ia ka Blei ha iing kaba long ka Leilongkur ka Leilongjait bad ka Leilongiing ka Leilongsem namar ba dei ma Ka Kaba la bsa la btiah bad Kaba la ai ka ja ka dohkha. Ki tymmen lei lei ki da nguh ngon ha khmat u mawbyrsiew uba long ka duwan jong ka iing mane bad ban ainguh ia la U Blei. Don ruh kiba da ktah ia u shwa ban mih na iing ban leit shano shano. Shwa ban mih na iing ban leit jingleit kum kaba leit lum leit wah ne leit iew leit hat ne shano shano sha ka jingleit kaba donkam ki da thep u khaw ha pla bad shwa ban ieng narud dpei ki da kren da khana ia ka Blei ha iing ba Kan rap Kan da ma Ka ba kin lait na ki jingma jingmynsaw ha lynti ha syngkien ne ha jingtrei jingktah bad ban beit kaba mut kaba thew. Ka jingkren jingkhana ka long ha kane ka dur harum :—

"Ko Blei, kumba la buh ma Phi, ngan leit la ka iew ngan leit la ka hat bad ngan leit la ka jingtrei ngan leit la ka jingktah ban wad la u khaw-kham la u khaw-shir. Ka bok te ka jong Phi, ka da ka ker te ka jong Phi ban nym don ka ma ka mynsaw bad ka jah-burom ka khein-burom, ban lait na ka bih na ka bam, na u dakaid u runar bad na u shun u dusmon. To nang pynphuh nang pynphieng ma Phi, Mo Blei. Ka burom te ka jong phi...".

Haba poi ha ka pang ka jhia ne ka duh-spah ka duh-phew ne kano kano ka shitom ka shijot ki da kren ki da khana ban iathuh ha Ka Blei bad ban pan map ia ki jingduna ki jingbakla bad ia ki lait ki let. Kum ban shu ai nuksa, haba pang i khun ha iing, ka kmie ka shu dem rit bad ka shu iam rit ha Ka Blei, kumne :—

"Ko Blei, kumba Phi la thaw bok ia nga bad phi la ai ia nga ia ine i soh i syntiew, nga ngeit ba ka jingai jong Phi ka long kaba biang bad kaba neh hynrei haba long kumne nga te Blei nga poi ha ka dum ha ka lyngngoh bad ngam tip kaei ka daw, nga kaba dap tang da ka duna suda, imat nga la pynthut pynsngewsih ia Phi, Mo Blei ? To map kein Blei, to pyneh ma Phi ia ka bok ia ka rwiang ban nym iuh-roit ka daw-lum ka daw-wah. Ia ka bieit ngan da kynmaw noh bad ngan pyndem ha phi Ka Blei. Wat ai kein ban jahburom ma Phi Ka Blei tang namar ka bieit jong nga bad to khyllie noh ma Phi ia ine i khun jong nga, ngan sah tang ka nguh ka dem ia phi."

Haba poi sha ka shem bha ka shem miat ba ia koit ba ia khiah bad ba ia ioh pahuh ka ja ka dohkha bad ba ia ioh ruh ban thied ksiar ban thied rupa bad ban thied jain thied nep, ka iing kam ju klet ia ka Blei bad ka da pynlong ka nguh ka dem—

"Blei dei ma Phi Kaba ai Kaba pyndap pynbiang bad Kaba pynphuh pynphieng katne. Ka burom te Blei dei ka jong Phi bad to shim tang ka nguh ka dem. To nang synran ma Phi bad to nang rap ma Phi ba ngin nang ioh bad ngin nang phuh nang phieng, Mo Blei".

Haba ki shna ksiar shna rupa lane shna iing shna sem ki da pynsngew ha Ka Blei ryngkat bad ka nguh ka dem bad ki dwai ruh ba Kan nang ri nang sumar bad Kan nang pynbha ia ka kamai ka kajih, ia ka rep ia ka riang bad ia ka trei ka ktah bad ba ka iing kan nang longbriew nang longspah bad nang bha ka longkur ka longkha. Ki lum ki lang tang ia la ka jong bad kim ju kwah ia ka ioh-ei lane ia

ka um-syep kiwei. Ki kiar raimaw raidieng ia ka tyngka ia khalai ne tyngka thangiap ne nongsam bad kumjuh ruh ia ka tyngka bam-sap, ioh lute ne khaii martuh ne ia ka tyngka shohnoh ioh wan ka byrsieh ka byrsang ha iing.

Kim ju leit buh pisa buh tyngka ne mar-kordor kum ka ksiar ka rupa ne ka khiew-rnong lane ka khor ne ka dahara ha iing ki briew ba ioh ia byrsieh bad ka jong kiwei bad ba ioh thut Ka Blei na iing. Kim ju ai kylliang ruh ia ki ha ki briew ba ioh ia byrsieh kumno kumno. Kim ju pynrung ha iing ia uba iap mynsaw mynsnam ne iap-tyrut iap-smer bad kumjuh ruh ia u nongpyniap briew ne uba pyniap kur ne uba pyniap ialade bad ia ka met-iap jong ki dei ban buh shabar namar ki da tieng iap tieng im ba ioh wan shong synri ka tyrut ka smer. Kim ju kyntiew ruh ha iing ia ki met-iap jong ki briew ki bym dei na iing. Kim ju shah ruh ban ia thoh shongkurim ha iing lait noh tang kiba ha iing hi kum kiba dei na ka liang ka kmiekha ne na ki kur namar ki tieng ioh thut Ka Blei ha iing. Kim ju leit pynmih snam ruh ha iing ki briew ba ioh thut Ka Blei jong ki bapli.

Ka Khein ka Bishar

Ki ktien ba la batai da u Dr. H. Lyngdoh ha ka kot jong u—"Ka Niam Khasi" shaphang 'ka khein ka bishar' ki long kiba sngewtynnad bad kiba da biang sbok kumba thep. U ong—"Ki Hynniew Trep Hynniew Skum ki sa ieng ka niam ka rukom **ia kren ia syllok bad U Blei** kaba ki khot 'ka khein ka bishar' bad ki sa buh ia ka syiar bad ia ka pylleng-syiar ba kin long ki lad ne ki atiar ban ia kren bad U Blei ha ka khein ka bishar bad ki sa nang ruh ban sngewthuh ia ki hukum ki jong U Blei da ki dak ki shin ha ka jingknia jong ki". Haba shu kren lyngkot, ka khein ka bishar ka long ka lad kaba u briew u pyndonkam ban ia kren ia syllok bad U Blei. Ka jingthmu kaba don ha lyndet jong ka khein ka bishar pat ka long ka jingpan hukum na U Blei.

Ka khein ka bishar ka long kaba la synrop lang ia ki ar tylli ki ktien kiba khia bad kiba khraw ki jingmut. Ka ktien 'khein' ka long ban lap la kano kano kaei kaei ka biang ne em bad lada kam biang ban lap ia ka tam bad ka duna bad ka Ktien 'bishar' pat ka long ban lap ia ka jingksan ne jingrem. Ka jingiadei u briew bad U Blei ka long lyngba ka Jutang kaba la kylla long ka hukum ruh ia u. Haba la thew ia u da ka hukum bad la lap ba u biang u briew u la long uba lah ban ieng ha ka jingbishar bad ym don daw ei ei ruh ba U Blei Un sngewsih ia u. Haba la khein bad la lap ba u biang bad haba la bishar la lap ba u ksan u briew u long uba lah ban ieng ha ka khein ka bishar.

Ha kiei kiei pat kumba ki long la lap ba kam long kumta. U briew ha ka longbriew u lap ba u don shibun ki jingduna bad ki jingbakla bad bunsien u lap ba u biang hawei hynrei u duna hawei pat. U lap ruh ba ka longbriew ka long ka bym lah iai biang bad bunsien u don tang ha ka rem. Kumta ha kiei kiei baroh u lap ba haba la khein la lap ba u duna bad haba la bishar la lap ba u rem. Ki daw-lait ki daw-rem ki long kiba shu snoh rynjain bad U Blei ruh na ka bynta jong ki U la dei ban die tad die rem ia u. Nangta pat ka jingim ka long kaba kyllain bad kaba maian bad um lah sngewthuh bad um lah tip kaei kaba u la leh kaba la pynsngewsih ia U Blei bad kumta ha la ka jong ka bor u lap ba um lah khein ia kita ki jingbakla bad jingduna bad dei namar kata ka daw ba u sa pyndonkam da ka khein ka bishar.

Don ka jingong ba—"Ka Niam Khasi ka dei ka niam shat niam khein" hynrei kane ka long tang ka ktien shu ong, namar ba ka shat ka khein ne ka khein ka bishar ka long, kumba la ong haneng, tang ka lad kaba u briew u pyndonkam ban ia kren ia syllok bad U Blei. Ka long kaba eh ia u briew ban buh jingkhein ia la ki jong ki jingbakla bad ki jingduna bad kan long kaba eh hi ruh ban ieng bishar da lade ia lade bad dei namarkata ka daw ba u thaw ka lad da ka khein ka bishar ba un tip ia ka mon U Blei bad ia ka jingsngewsih jong U. Ka jingai jingkhein ka long ka kam jong u briew bad kumta u sei kawei bad u

kylli na U Blei la kata ka dei ne em ka daw jong ka jingsngewsih jong U bad haba kam dei u sei da kawei pat bad u leh kumta haduh ban da lap ia ka daw. Um sei shisien sei namar um tip kumno ban thew ia la ki jingleh da lade. Haba u la lap ia ka daw u sa da pan ka jingbit na U Blei ia kaei kaba u sngewbit ban leh bad haba U Blei U shah u sa leh ia kata bad u sa ai ka jingnguh ka jingdem ia U katba shong ka lynti. U nguh u dem bad u pan map na U Blei ba Un nym thew ruh hynrei ba Un isynei ia u briew ha ka jingtlot jong ka longbriew jong u.

Kumba la ong haneng ka kam kaba kongsan jong ka khein ka bishar ka long ka jingpan hukum na U Blei. U Blei ha ka Niam Khasi U long Ka Nonghukum na ka bynta kano kano ka kam kaba u briew u kwah ban leh. Kí don bun ki jait kam kiba u briew u ia kynduh ha ka jingim jong u kiba um tip shuh la u dei ne um dei ban leh. Kine ki long barobor ki kam kiba heh bad kiba khraw bad kiba u briew um nud shuh ban leh da kaba rai tang da la ka jong ka bor pyrkhat bad ka bor sngewthuh. Ka jingpyrkhat kaba wan ha u ka long ba lada u leh un poi sha ka bakla bad ka jingbakla kan long kaba heh bad kaba bud na kata kan long tang ka jingbabe bad ka jingbuhkhoh bad namarkata kaba u sngew ka long ba ka dei ia u ban da pan ka hukum bad ka kyntien na U Blei. U shim namarkata da ka pylleng ne da ka syiar bad u bishar ia ki dak ki shin ban tip ia ka hukum bad ia ka mon Blei kat kum ka jingpan jong u. U Blei ruh U tip ia ka jingdonkam u briew bad U pynpaw ialade ha u.

Ka Khein Ksuid

Haba ka jinglong niam bad jinglong mynsiem ka la hiar ha u briew ha ka kur ka jait jongno jongno ruh ju mih ki riewkynsha kiba mane ia ki ksuid bad kiba ai-ksuid ia ki parabriew. Kine ki long ka jingtriem ia ka shnong ka thaw bad haba la ioh ki sabut kiba biang ka shnong ka khi-lainuid ia ki ba ka shnong ka thaw kan tip bad kan kiar. Ki kynja ksuid kim ju lah mynno mynno ruh ban pynshitom ia u briew khlem ka daw bad kane ka daw ka lah ban long ka

daw shi-met ne ka lah ruh ban long ka daw ba ai ka iing jong u. Ka jingaiksuid ka long ba u nongaiksuid u shim ia kata ka daw bad u aiti ia uta u briew ha u ksuid ban pynshitom uta u ksuid da ka bor jong u katba u sngewbit. Kane ka jingleh jong u nongaiksuid ka long ka leh lyndet bad ka leh rieh bad baroh ka long tang ka jingiatip jong u bad u ksuid.

Uba shah ai ksuid u ioh ka pang bad ka shitom bad haba la shat la khein la lap ba la leh kiwei. Ka iing jong uba shitom ka la dei ban ieng ka khein ka bishar ban tip ia ka daw bad dei nangne ba mih ka khein-ksuid. Ka khein-ksuid ka long hi kum ka khein ka bishar ban lap ia ka daw jong ka jingaiksuid bad ia u ksuid uba pynshitom ia u briew. Ka jingiapher na ka khein ka bishar ka long ba ha ka khein-ksuid u don u parabriew uba ia shan lang bad u ksuid ban pynshitom bad pynjot ia u briew. Une u nong-aiksuid u long u siar u shan, u saw tyngam u san tyngam bad u phoi u dusmon bad ka jingialeh ka long ia u bad ia u ksuid ha khmat U Blei. Kane ka jingialeh ka long kum ka mokotduma ha kaba uwei u ai mudui ia uwei pat bad uwei u tian bishar ia uwei pat.

Ka mokotduma kaba nyngkong ka long ba u nongai-ksuid uba la ioh daw iano re iano uba u don daw u pyndonkam ia kata ka daw ban leit mudui ha u ksuid bad da ka jingtrei lang jong ki la teh la khum bad la pynshitom ia uta u briew. Ka mokotduma kaba ar ka long ba haba u nongshah ai-ksuid u la lap ia ka daw u leit beit sha U Blei ban mudui pyrshah ia u nongaiksuid. Ha kawei ka rukom lah ban ong ba ha ka jingaiksuid ki ia kynduh lai tylli ki Dorbar kata ka Dorbar-briew, ka Dorbar-ksuid bad ka Dorbar-Blei bad ka jingialeh ka long da ka nia. Ka Kashari kaba ha khlieh tam ka long ka Dorbar-Blei bad dei ma ka ka ban ai ia ka rai hadien ba ka la iohsngew ia ki nia.

U nongknia jong uta u briew u long kum u nongsaid ha kashari bad U Blei U long U Nongbishar Uba ha khlieh tam. Ka nia kaba u nongknia u pynieng ka long ba

kumno kein u nongaiksuid uba ia lade hi u long uba duna bad u bym biang un shu leit beit sha ka Dorbar-ksuid khlem da wan sha ka Dorbar-briew ban ia kren pynbeit shwa parabriew ha madan haba shai. Kaba kum kata kaei kaei kam don nia hangno hangno ruh bad ym ju don hi ruh kum kata ha ka ain-briew lane ha ka Ain-Blei bad kum ia uta uba shu leh lyndet bad uba thmu ban shim lyndet ia ka mynsiem briew ka Dorbar-Blei kam dei ban shah bad kum ia uta ka dei ban buh ia u sha lyndet. Lada shah kum ia uta ki jingthaw jong U Blei kiba U la thaw ha ka burom kin shu duh mynsiem bad jah mynsiem bad kin shu iap shiteng rta shiteng samoi.

Haba ki la lap kumta ia ka daw bad ki la pynlong ka jingloit jinglaw bad nangta ki sa pan map na U Blei ia ki jingbakla ki jingduna bad ki kyrpad ia U ba Un nym shah shuh ia kum uta u phoi u dusmon ba un leh donbor bad kumjuh ruh ba Un pynduh pyndam ia ka bor jong u ksuid kaba la pynshitom ia u nongpang Haba u nongpang u la shait la koit ki sa pynbiang ka nguh ka dem katba shong ka nia ka lynti.

Ka jingmut ha lyndet ka Jingknia Jingkhriam

Haba ngi ia kren ia ki jingknia jingkhriam ha ka Niam Khasi ka jingkylli kaba mih ka long—"Hato ka Niam Khasi ka kut noh tang ha ki jingknia jingkhriam bad ha ki jingpyndep ia ki niam ki rukom khlem da don ka jingkylla kaba mut ha ka dohnud u briew ?" Ka nia-niam kaba don ha kane ka Pyrthei ka long ba ki jinglehniam ne ki jingpyndep ia ki niam ki rukom lane ia ki jingknia ki jingkhriam kim don dor ei ei ruh em lada ka jingkylla kaba mut ha u briew kam don. Ki nonghikai niam ha kane ka Pyrthei kum u Gautama Buddha, u Mahavir bad kiwei kiwei ki hikai bad ki kren shai ba ki jingpyndep tang ia ki niam ki rukom kim lah ban pynim ia u briew. Haba ngi phai sha ka Niam Khasi ngi lap ba kam long kumta. Ka Niam Khasi kam kut tang ha ki jingpyndep ia ki niam ki rukom namar kine baroh ki iaid ryngkat bad ki jingbabe bad jingsngewsih u briew na ka bynta ka lait ka let bad na ka liang jong u ruh ka don ka jingkylla kaba mut. Kum ban

shu ai nuksa, u Rabon Singh ha ka kot jong u "Ka Niam Khein ki Khasi" haba u batai ia ka kam u nongknia uba ieng na ka bynta u nongpang nongshitom, u ong kumne :—

"Haba la shem lut ia ka daw longjot longrem Ka Blei u shan ka nia ka jutang namar kita ki daw. U dwai ba ka Blei Kan map kan sngewsynei kumne—To sngew ho Blei Trai Kynrad, kumba nga la shem ia ka daw ba sngewsih ba bijar ma Phi Ka Blei Ka Trai Kynrad, te ba nga lait nga la let nga u khun u ksiew nga la ioh ka jot ka sniew namarkata ka lynti la im u siar u shad la im ka pop ka sang, la ioh dong u ksuid u khrei, ka tyrut ka smer, te Kynrad hajar nguh map sngewsynei ngan sa kynmaw ngan sa kyndit namar kata ka nia ka lynti, ai ka khiah ka nang, pyllait na ka jot na ka rem, na u ksuid na u khrei, ka pap ka puin, kat haba shong ka nguh ka dem, u dkhot u lamjew, u klong u skaw, Mo Blei". (Lynnong 23—Ka rukom ban khein ne bishar).

Haba ngi pule ia katei ka jingdwai haneng ngi lap ia kine ki kyntien—"Te nga la lait nga la let", "Te Kynrad shi hajar nguh" bad "Map sngewsynei, ngan sa kynmaw ngan sa kyndit namarkata ka nia ka lynti". U nongknia um ju kren na ka bynta ialade hynrei na ka bynta u nongshitom. Kitei ki kyntien ki long ka jingphla ha la ka jingsngewrit baroh ia la ka lait ka let lane ia la ka jingduna ka jingbakla bad ki long ruh ka jingnguh ia U Blei ba Un map bad sngewsynei bad u da kular ruh ba un da kynmaw bad un da kyndit bad ba un nym leh shuh. U ong ruh ba un da kyndit bynriew bad u da kular ruh ba un nym mlien shuh hadien habud.

Katno ba i-shongper ki niam ha kane ka Pyrthei haba iohi ba ki kut tang ha ka jingpyndep ia ki niam ki rukom haba ym kyrshan ia kata da ka jinglong jingim. U briew u sah hi la u briew bad ki jinglehniam ki iaid la ki jinglehniam. Ka Niam Khasi ka long kawei na ki niam ki bym shym hikai kumta. Lada ka jingnguh jingdem bad ka jingpanmap na U Blei ki dei ban iaid ryngkat ryngkat bad ka jingkylla kaba mut, ka Niam Khasi ka dei kawei na kiba hikai kumta.

LYNNONG 7

U KHASI BAD KI JINGLEHNIAM

Ka Lynti sha U Blei

Don ki niam kiba pyrkhat ba u briew kumba u long um long uba bit ban leit beit sha U Blei. Don ruh kiba pyrkhat ba U Blei U khuid bad U khraw than ba u briew un leit beit sha U bad namarkata ka lynti jong u sha U Blei ka dei ban long lyngba u ksiang lane u nongpyniasaid lem. Kine bunsien ki mih na ka jingpyrkhat ba u briew u long uba sangsot palat ha la ka jinglong briew jong u bad ki mih ruh na ka jingpyrkhat kaba ki don shaphang ka jinglong U Blei. Kum ban shu ong lyngkot, ki la pynkhraw than ia ka kyrdan U Blei bad ki la pynhapoh than ia ka kyrdan u briew bad namarkata ka pdeng ka dei ban don bad kata ka pdeng kan long ka ban bteng ia u briew bad U Blei.

Ka Niam Khasi ka pynkhraw ia ka kyrdan U Blei hynrei kam pynhapoh pat ia ka kyrdan u briew ba un long uba jngai na U Blei. Ka seng ialade ha ka nongrim ba U Blei U don hajan eh jong u briew bad ba u briew u lah ban leit beit sha U khlem donkam ia u ksiang ne u nongiasaid. Ha ka jinglong nylla jong u U Blei U dang wan ban jngoh ia u bad U dang ia kren ruh bad u ha ka sur bad kata ka long ha ka por jong ka Aiom Ksiar ha ka por ba ka hok ka dang synshar halor u Hynniew Trep u Hynniew Skum. Wat ynda ka pop ka la rung ha u Hynniew Trep u Hynniew Skum U Blei Um shym pynjngai ialade na u briew. U dang wan ban pynkham ha u ia ka bor bad ia ka jingstad kumno ba un im ha kane ka Pyrthei. U dang bthah ruh ia u kumno ba un pyndonkam ia u symbai u rnai ha ka rep ka riang ba un ioh la ka bam na ka khyndew. U dang ong ruh ba U lah ban ia kren bad u briew tangba ym dei shuh da ka sur hynrei lyngba ka jingkem ka jinglar bad ki dak ki shin.

Dei ha ka nongrim kaba kum kata ba u Khasi u seng ia la ka jong ka Niam bad kata ka nongrim ka long ba u briew u lah ban leit sha U Blei beit da lade hi. Ha kiei kiei baroh u briew u lah ban ia kren beit bad U Blei bad ban pan ka hukum na U. Ka longjot ka longrem jong u ka long ka kam jong u hi bad ka wan ka longjot ka longrem jong u ruh ka long namar ba um lah shuh ban ia kren bad U Blei na ka bynta ki dawlait ki dawlet jong u kiba la pynsngewsih ia U Blei. Wat la u la poi haduh uta u pud pat ruh haba u la ieng ka shat ka khein ne ka khein ka bishar bad u la lap ia ka daw bad u la pynlong ka nguh ka dem, U Blei U long Uba kloi ban map bad ban nym thew ia ki jingduna bad jingbakla u briew.

Kumba la ong ha ki bynta kiba sha khmat, ka shat ka khein ne ka khein ka bishar ki long tang ki lad ba u briew un ia kren bad U Blei. U Blei ruh U ia kren beit bad u briew; u pynpaw ia la ka jong ka hok haba u briew u pan bad U jubab ruh ia u haba u kylli bad U ai ruh ia ka hukum jong U haba u briew u pan. Lada ka long da kumwei pat ka long ba u briew hi u pan-kwah ia la ka jong ka jingim bad um donkam shuh ia U Blei. Wat haba u briew u la poi sha ka kut lad ruh um donkam ia uno uno u nongiarap bad u ia tip beit tang bad U Blei bad u hun ruh hangta. U Dr. H. Lyngdoh haba u thoh shaphang ka khein ka bishar ha ka 'Niam Khasi' u ong —

"Haba kim shem ia ka dawlait ka dawlet la ki la khein ki la bishar katno katno ruh, ki iehnoh ia ka bha bad ia ka sniew hapoh ka jingisynei U Trai Kynrad bad **ki shu kyrpad noh ha la ka mynsiem**".

Ha kiba bun ki bynta jong ki jiglehniam ngi iohi ba ki ki bud ia ka khein ka bishar bad haba ka khein ka bishar kam kdew lynti ki jinglehniam kim don dor ei ei ruh em bad ban shu pyndep ia ki kan long tang ka lehrong. Haba kiei kiei ki bha ki miat bad u briew u ioh ka jingkyrkhu bad ka jingiarap Blei u ai ka burom sha U bad u kyrpad ia U ba Un nang rap na jrong na thian bad ba Un nang pynphuh pynphieng ruh ia ka jingim jong u. Haba jia ei ei pat ha ka

jingim jong u kaba u tip ba la dei ban don ka daw u ieng ka khein ka bishar ban kylli na U Blei ia ka sngewsih jong U. Bad ha ka khein ka bishar don lai tylli kiei kiei bad kita ki long—

1. Ka jingkylli beit na U Blei ban shem ia ka daw jong ka jingsngewsih jong U.

2. Ban pynlong ka jingloit jinglaw bad ban pynlong ka jingpynhun pynsuk na ka bynta kata ka daw.

3. Ban pynlong ka jingnguh jingdem ia U Blei katba shong ka lynti.

Kaba kongsan eh na kitei lai ka long kaba nyngkong. Haba ka biang kaba nyngkong kiwei kiwei ki shu bud hi. Na ka bynta katei kaba nyngkong u briew u dei ban ia kren beit bad U Blei bad ka jingkylli ka long beit beit na U. Lada ka pylleng ka long kawei na kiba u briew u kham pyndonkam ha ka shat ka khein ba u briew un ia kren ne ia syllok bad U Blei ngim iohi jingpher ei ei ba kan mih ka jingong ba 'Ka Niam Khasi ka long ka niam-shat ka niam-khein' lada ka 'shat' bad ka 'khein' ki long ki ktien-niam kaba mut ba ki long kawei na ki jinglehniam ne ka long kawei na ki lad ba u briew un ia kren bad U Blei. Ki snier ki snap bad u briew bad u blei ha u syiar bad u dohnud ha u sniang, u masi bad u blang bad kiwei kiwei ki jingdah ki jingdong ki long tang ki jnit ki jnat ki ban iarap ia u briew ha ka khein ka bishar kum ki dak ki shin ki ban iathuh ia ka kyntien na U Blei.

Kawei pat ka lad kaba u briew u pyndonkam ban leit sha U Blei ka long ka jingduwai jingphirat. Kumba la ong haneng haba u briew u poi sha ka kutlad u ia kren noh bad U Blei tang ha la ka jong ka mynsiem. Ha ka duwai ka phirat u briew u aiti ialade ha U Blei bad u hun beit hangta. Na ki niam-dwai baroh ha ka Pyrthei ka Niam-Khasi ka long kawei. Ha ki kam baroh bad ha ki jingjia baroh jong ka jingim u briew U Blei U ieng hapdeng bad u briew ruh u leit beit sha U ha ka duwai ka phirat. Ha ka duwai bad

phirat u ia kren bad U Blei kumba ia kren bad u paralok uba u ieit bad uba jan tam. "Te Blei" bad "Mo Blei" ki long ki kyntien jong ki jingdwai jong u bad ha kane ka "kyn-te" bad ka "kyn-mo" ngi iohi haduh katno U Blei U jan ia u briew bad u briew ruh u sngewjan sha U Blei. U khot ia U Blei ha ki por baroh bad ha ki jingjia baroh u pan ia ka bor na U. Haba u leh ei ei kaba u sngew ba ka long kaba heh bad khraw u shim da u klong bad u suit u shor ban pynsngew pynsngap ha U Blei. U ia said bad U Blei ruh da ka Nia bad ha kiei kiei baroh ka nia-hok ka dei ka nia-Blei.

Ki niam ki rukom bad ki jinglehniam jinglehrukom ki don la ka dor hynrei kine ki lah ban pher na kawei ka iing ha kawei pat, na kawei ka shnong ha kawei pat bad na kawei ka thain jong ka Ri ha kawei pat bad kine ki lah ban kylla na kawei ka por sha kawei pat hynrei ka Niam ka sah. Lada ka Niam Khasi ka la don ha ka jinghiar ka daw kaba kongsan eh ka long ba ka jingduwai jingphirat ha u Khasi ka la duna palat ha kine ki por. U Blei ha ka Niam Khasi U long u Leilongkur u Leilongjait bad u Leilongiing u Leilongsem kaba long Ka Blei ha iing bad ka duwai ka phirat ka long khamtam eh ka jingiakren jingiasyllok bad Ka. Lada ka don ka lynti kaba jan tam ba u Khasi un leit sha U Blei kata ka lynti ka long na la iing na dpei.

Ka Jaka Jinglehniam

Ki riewstad-niam kiba la pynlut por ban wad ia ki tynrai jong ki niam ha kane ka Pyrthei ki ong ba ki jaka maneblei bad ki jaka lehniam kum ki temple, ki pagoda, ki mosque, ki iingmane bad kiwei kiwei ki long kiba dang wan mih ha ki por kiba kham hadien. Ki Israel hyndai ki ngeit ba U Blei jong ki U shong halor u Lum Sinai. Ki Grik ruh ki ngeit ba ki blei jong ki ki shong halor u Lum Olympus. Ki English ruh shwa ba kin long Khristan ki maneblei halor lum lane ha trai jong ki diengsning. Kumba la thoh ha ka Lynnong 4 ki jaitbynriew baroh ha kane ka Pyrthei ki khein kyntang ia ki diengsning bad ka long kumta ruh bad u Khasi. Ki lum bad u diengsning ki long ar tylli kiei kiei kiba don ka bynta kaba khraw ha ki jinglehniam u Khasi.

Ka jingkhein kyntang bad jingniew burom u Khasi ia ki lum ka iaid ryngkat bad ka mynsiem niam. Don na kine ki lum ba u pynlong phan pynlong kyrpad bad kine ki long kum u Rapleng, u Diengiei, u Kyllang, u Symper bad kiwei kiwei. Kine ki long kum ki Leimuluk ki Leijaka ki ban ri ki ban da ia ki raid ki muluk, ki hima ki sima bad ki shnong ki thaw. Halor kine ki lum ki ju don ki lawkyntang bad dei hangne ha lawkyntang ba ki pyndep ia ki niam ki rukom. Ki pyndep ia ki jinglehniam barobor hapoh u diengsning bad ka sla jong u diengsning ka long ka duwan. Haba ki leh hawei pat ki sla jong u diengsning ki dei ban don ba kin long ka lamet ka latang kata ka sla ba la tang ban leit ha ka jinglehniam. Ki sla jong u dieng-sning ki ieng na ka bynta uta u diengmet uba ieng halor u Lum Sohpetbneng uba bteng ia ka Bneng bad ia ka Khyndew ban long ka jingkieng ia u Hynniew Trep Hynniew Skum bad U Blei.

Ki kur bad ki jait kiba la heh ki don la ki jong ki lawkyntang bad la ki jong ki ryngkew ki basa bad kine ruh ki long kiba ki la phan ha U Blei ban long u Leikur u Leijait bad kine ki kur ki jait ki don la ki jong ki jinglehniam hapoh u diengsning. Haba ka jingngeit Blei ha u Khasi ka dang skhem bad khlain ka jingmane ka long tang ia uwei U Blei Uba shisha bad Uba tang Uwei hi hynrei haba ka jinglong niam bad jinglong mynsiem ka la nang hiar ki la pynlong ia ka kam-niam kum ka kam lehrong. Kiba pyndep ia ka niam ki long ki nongdih ki nongbam bad ki bym sngewthuh shuh ban ia kren ka ktien bad baroh ka la kylla long tang ka jingpyndep rukom bad ngim phylla ei ei ba U Blei Un kynriah noh bad ia ka jaka jong U ban shim da ki leilum ki leikynsha.

Kitei haneng ki long kiba ia dei bad ka niam paitbah kata bad uba bun uba lang kiba ia dei bad ki shnong ki thaw, ki raid ki muluk bad ki hima ki sima. Ka bynta kaba kongsan jong ka Niam Khasi ka long kaba la pynshong nongrim ha la ka kur ka kur bad ha la ka jait ka jait bad namarkata ka jaka mane-paitbah kam don. Ka jinglehniam lait noh na ka niam shnong lane ka niam-hima ka long ha la iing la iing. Haba ka iing ka donkam ia ki jingpyndep

ia ki niam ki rukom ka leh ia kita ha kino kino ki jaka kiba ka sngewbit. Ka lah ban leh ia kata ha shyngkub, lane ha dpei lane ha phyllaw lane ha kper lane ka lah ban leit sha lum sha wah kata kat kum ka jingdawa ki kam.

Kawei pa kawei ka jait ka khong ne ka kpoh ka don la ka iingkhadduh bad kane ka iingkhadduh ka kylla long ka iingseng bad kumta la khot ia ka ka iingseng iingkhadduh bad dei ha kane ka iingseng iingkhadduh ba la pyndep ia ki jinglehniam baroh. Ka iingseng iingkhadduh ka long kum ka iingsad iingsunon jong ka hima kaba bat ia u klong u skaw bad ia ka diengshat ka diengkhein jong ka kur bad ka kpoh bad dei ma ka ruh kaba lum kaba lang ia ki kur ki jait kata ia ki hynmen ki para bad ki pyrsa ryngkat bad ki meinah ki meisan. Dei ma ka ruh kaba lum kaba lang ia ki shyieng jong ki nongiap baroh ha ka kur ka jait, kynthei bad shynrang, bad kaba lum kaba lang ruh ia u synniang u bynhei ban ieng ka phur ka siang bad ban pynieng ka leh-kam ban leit thep ia ki sha Mawbah Pepbah. Dei kane ka iingseng ka iingkhadduh kaba pyndep ia ka knia ia ka khriam bad ia kiwei kiwei ruh ki jinglehniam kiba ia dei bad ka iing bad ka kur ka jait.

Ka Jinglong Lyngdoh Niam

Kumba la ong haneng ruh ka Niam Khasi ka don ar bynta—kawei kaba ia dei bad ka shnong ka thaw, ka raid ka muluk bad ka hima ka sima bad kawei pat kaba ia dei bad ka iing ka sem bad ka kur ka jait. Na ka bynta ka jinglehniam kaba ia dei bad ka shnong ka thaw ne ka raid ka hima ki don ki lyngdoh kiba wan na ka kur ba la jied kyrpang da ka shnong ne ka raid ne ka hima. Kane ka kur ka shim la ka jingkitkhlieh ban pynmih ia u briew uba ibit ibiang bad uba sngewthuh ia ka kam bad haba iap uwei ka pynmih da uwei pat ban shimti ia ka kam ba la pynkhamti ha ka dur. Ka shnong ne ka raid ne ka hima ka bym don u lyngdoh niam ka jied ia kawei ka jait ban pynmih u briew u ban long u sohblei bad une u long ha kajuh ka dur kum u lyngdoh-niam. Ki don ki lyngdoh synshar hynrei kine kim dei ban ktah ia ka kam niam bad kine ki kham ia dei

bad ka raid bad ki wan ha ka kyrdan jong ki bakhraw batri ha ka hima. Kum ban shu ai nuksa ha ka niam kaba ia dei bad ka Hima Khyrim ka jait ka ban pynmih ia u soh-blei ka dei ka Jait Rumnong bad dei ma u uba long u lyngdoh-niam jong ka Hima Khyrim bad ka jingknia bad jinglehniam kiba ia dei bad U Blei Shillong bad Ka Blei-longsyiem ki dei ka kam jong u. Ha ka niam jong ka Hima Sohra kaba ia dei bad ka 'Thang Syiem Sohra' u sohblei u dei u myntri na ka Jait Nongrum bad ia u la khot da ka kyrteng 'U Nongknia Niam Hima' lane 'U Knii-niam',

Na ka liang jong ka iing ne ka kur ka jait ka kam leh-niam ka long ka kam jong u longknii uba tip bha ia ka iing ka sem bad ia la ka kur ka jait. Une u longknii u long kum u sohblei u ban pyndep ia ki jinglehniam baroh ha ka iing bad ka kur ka jait. U long barobor u knii-rangbah ha ka iing bad ka kur ka jait bad haba um don sap ma u kiwei ruh ki lah ban shim ia ka jaka jong u. Une u longknii u pyndep ia baroh ki jinglehniam kiba ia dei bad ka iing bad ka kur ka jait ha iingseng iingkhadduh kaba long kum ka iingsad iingsunon. Ka kynto ka dei ka jong u bad ka korbar ruh ka dei ka jong u. Ka khadduh ka dei ka nonglum ka nonglang bad ka nongpynbiang. Ha ka korbar jong u kiei kiei baroh ki sah tang ha iing namar ka kam-iing ka dei ka Kam-iing. Um ju shah iano iano ruh ban wan korbar ne wan lushia ia ka kam-iing jong ka iing bad ka kur ka jait jong u. Ka iing bad ka kur ka jait baroh kawei ka sngew-thuh ia kata bad ka tieng kyndong namar ba haba wan ban leh stad kiwei bad lada ki long ki briew kiba sniew ki lah ban siar pyrshah ia ka niam-iing bad ka Daw-iing ka Daw-sem kan poi sha ka rem ka jot.

Lada jia ba ka iing ne ka kur ka jait ka sah khynnah bym ia don shuh ki longknii kiwei pat ki kynja riewtymmen riewsan ki lah ban shim ia ka jaka jong u longknii ban pyn-dep ia ki kam niam baroh ha ka iing bad ka kur ka jait tangba kine ki briew ki dei ban long kiba ka iing bad ka kur ka jait ka tip bha ia ka jinglong jong ki bad ka shaniah bha ruh ia ki. Kim ju ia lehkai bad kane ka kam namar ki tieng kyndong ioh wan ka siar ka 'shan bad ka laitkylla bad ba ioh shah ai ksuid kylla haba ym lah pynbiang ia ki.

Ka Niam-im bad ka Niam-iap

Ia ka niam kaba ia dei bad ka iing ne ka kpoh ne ka kur ka jait lah ban phiah ha ki ar bynta bad kita ki long ka niam-im bad ka niam-iap. U Khasi ha ka jingim u la buh lypa ia ka jingiap bad ka jingiap ka long ka jingbteng ia ka jingim bad ka niam na ka bynta baroh ar dei ban pynbiang. Dei kine ar kiba teh lang ia ka kur ka jait baroh kawei namar ha ka niam ka kur ka ieng tylli kawei bad ka kynthup lang ia kiba im bad kumjuh ruh ia kiba iap. Ka Dawiing u Khasi ka kynthup lang ia kiba im bad ia kiba iap. Ryngkat bad Ka Blei kaba long Ka Leilongkur Ka Leilongjait bad ka Leilongiing ka Leilongsem ki don ka Iawbei, u Thawlang, u Suidnia bad ki meinah ki meisan bad kiwei kiwei kiba la leit sha ka Maw bad kane ka Dawiing ka iaid ryngkat bad kiba im kiba long ka bynta jong ka. Kiba iap ki shan ia kiba im na sha lyndet bad ka jaka ia kynduh lang jong ki ka long ha Iing U Blei.

Ka ktien Niam-im ka kynthup ia ki jinglehniam bad ia ki niam ki rukom baroh kiba ia dei bad kiba im bad ia kine dei ban pyndep ha ka por ba ki dang im ha kane ka Pyrthei. Ka kam jong uwei pa uwei ka long ban pynkhreh ialade katba u dang im ha kane ka Pyrthei ban leit sha Iing U Blei bad ha ka jingim jong u u don katto katne ki jinglehniam kiba u dei ban pyndep bad u pyndep ia kine ryngkat bad ka kur ka jait ha kaba u don namar u long ka bynta jong ka. U Khasi ha ka niam um lah ban pyniakhlad ialade kata ia la ka longbriew ka manbriew na ka longkur ka longjait. U long ka bynta jong ka kur bad ka kur ka jait ka long ka bynta jong u. Namarkata kano kano ka jinglehniam kaba u pyndep kam long kaba u leh marwei hynrei ka long kaba la pyndep ki kur ki jait na ka bynta jong u. U Blei ia ka kur U long Ka Leilongkur Ka Leilongjait bad ki shim ia Ka ba Ka long Ka Blei ha iing.

Kumba la ong haneng ka kam jong uwei pa uwei ka long ban pynkhreh ialade na ka bynta ka jingim ka ban sa wan bad kumta uwei pa uwei u don ka jingkitkhlieh kaba khraw na ka bynta la ka jong ka jingim. Ha kane ka

jingpynkhreh jong u u don katto katne ki jinglehniam kiba u dei ban pyndep na ka bynta ka longbriew ka manbriew, ka longkur ka longjait, ka longkha ka longman bad kiwei kiwei kiba donkam. Ka jinglehniam kaba nyngkong eh kaba ka iing ka pyndep na ka bynta jong u ka long ka Tap-kpoh bad ia kane la leh ha ka por ba u dang don hapoh ka kpoh ka kmie bad ka long ka jinglehniam kaba ia dei lang bad ka kmie ba haba u wan kynthei ne shynrang sha kane ba Pyrthei un wan ha ka jingkha bha kha miat bad ha ka jingkoit jingkhiah bad ba ka kmie ruh kan shait kan khlain. Hadien ba la kha kawei pat ka jinglehniam ka long ka Jer ban ai ia u ka kyrteng ba un da sah ka nam ka kyrteng bad ba un da long rangbah man rangbah ha kane ka Pyrthei. Ka jinglehniam kaba bud pat ka dei ka Tap-lubri bad ia kane ban pyndep hadien katto katne por hadien ka Jer ba kan long ka kyrteng kaba da hun da suk Ka Blei ka Iawbei.

Kitei ki jinglehniam ba la jer kyrteng haneng ki long kiba donkam bad kiba la kumno kumno ruh dei ban pyndep ia ki. Nangta teng teng donkam ka ksan-rngiew bad ka Tap-rwiang hynrei ia kine la pyndep ha ki khep ki khep haba don ka jingdawa ha ka jingim jong u. Lait noh na ka jer kitei ki jinglehniam ba la jer kyrteng ki wan ha ka dur jong ka jingknia-kyrsan bad ki jingthmu jong ki ki long ban wad ia ka jingkyrshan U Blei. Nalor kine ki jinglehniam ka don kawei kaba ki ong ka knia-tapksaw hynrei kane ruh ka long ka jingknia-kyrsan na ka bynta ba u briew un ksaw ha kano kano ka kam ba u trei.

Kawei pat ka jinglehniam kaba donkam ha ka Niam-im ka long kaba ki pyndep ha ka por ba u briew u poi sha ka jingshitom jingjynjar kum ka pang ka jhia, ka mynsaw ka mynsnam bad kiwei kiwei. Ka iing bad ki kur ki jait jong u ki dei ban ieng ka shat ka khein na ka bynta jong u bad haba la lap ia ka daw ban da loit da law bad ban pynlong ka jingnguh ka jingdem ia U Blei. Ka nguh ka dem ka long kat kum ba shong ka lynti. Lada donkam ka jingknia ainguh ka lah ban long da u blang bad haba ka long ka jingknia shi met ka jingsip ia u dkhot ha ka jingnoh dkhot

noh dkhai ruh ka dei ban long tang ka jong u shi met. Haba ka jingdawa ka don ban mait tyrut na ka bynta kano kano ka jingjia ia kata ruh ka iing bad ki kur ki jait ki pyndep katba shong ka nia bad ka lynti.

Ka iing bad ka kur ka jait ruh ka don shibun kiei kiei ban pyndep ha ka Niam-im. Kiba kham kongsan na kine ki jinglehniam ki long ka Knia-ainguh bad ka Knia-aibam. Ka jingknia-ainguh ka lah ban long ia U Blei Trai Kynrad na ka bynta ki jingkyrkhu kiba U la theh ha ka iing bad ka kur ka jait bad ka lah ruh ban long ia Ki Phan ki Kyrpad na ka bynta ka jingkyrkhu bad jinglehbha jong U ha kita ki liang kiba ki buh Phan buh Kyrpad. Ka jingknia aibam pat ka long ia ka Iawbei, u Suidnia bad u Thawlang kiba pynlong ia ka Dawiing ryngkat bad Ka Blei. Ka jingknia ka long la kumno kumno shisien shi snem. Kane ka jingknia-aibam ka wan ruh ha ka dur jong ka jingnguh jingdem ba ryngkat bad Ka Blei kin shan na kawei pat ka Pyrthei. Nangta ka iing ka don ruh ka Tap-ksaw haba ka sngewdonkam ia ka jingshan ryngkat U Blei ha ka trei ka ktah bad kano kano ka kam ka jam.

Ha ka Niam Khasi ka long ka bynta jong kiba im ban shan ia kiba iap kumba kiba iap ki shan na kawei pat ka Pyrthei bad namarkata ka long ka rukom ha ki kam ki kam ba haba ka iing bad ka kur ka jait ka lehniam ia kiba im ka leh lang ruh ia kiba iap bad dei na kane ka daw ba sa don ki dkhot-im bad ki dkhot-iap. Ha u Khasi kiba iap kim shym iap bad ki don ka jingiadei kaba jan bad kiba im. Kumta ha ka niam haba ki shim ia kiba im la khot ka niam-im bad haba ki shim ia kiba iap la khot ka niam-iap. Ka bynta kaba nyngkong eh ha ka Niam-iap ka long ka thangiap bad kane ka long ka kam kaba ka iing ka pyndep na ka bynta uno uno u kur uba iap khnang ba ka mynsiem jong uba iap kan ioh khreh ban leit sha Dwar U Blei bad ban ioh lum ia ki shyieng jong u ban leit sha ka Maw.

Nangta pat ka kur ka jait kam ju shim mynno mynno ruh ban don ka jingiap khlem ka daw bad kumta ha ka sngi kaba bud ia ka sngi-thang ki da khein ki da bishar ban

wad ia ka daw ba ioh don ka lamkhlieh khnang ban ioh buh jingkynmaw ha ka sngi-khein sngi-bishar. Lada jia ba u briew u long uba la leit iing-briew bad uba la don la ki khun ki kti bad lada ka lok jong u ka la ioh da uwei pat ki kun ki jait jong u ki dei ban pyndep ka knia-jingsang bad ban da thung ki mawklim. Na ka liang ka kynthei ruh ki leh ha kajuh ka rukom khnang ban khuid ka pap ka sang ia ki trai bad ia ki kur ki jait ban lait ka byrsieh ka byrsang na ka kur ka jait. Lada jia ba ki khun kim pat wan ai ia ki shyieng ka kam jong ki kur ka long ban leit shim da lade khnang ban ioh leit thep ia ki sha ka Mawbah Pepbah.

Ka kam kaba bud pat ka long ka Thep-mawbah. Kumba ka Iawbei kaba long ka Iawkulong jong ka kur ka jait baroh kawei kan lum ia ki khun ki kti jong ka baroh ha Iing U Blei ban don ryngkat bad Ka Blei kumta ki shyieng jong ki khun ki kti jong ka baroh ki dei ban don bad ki shyieng jong ka ha Mawbah ryngkat bad u Suidnia. Kumta ka kam jong ka kur ka jait ka long ban leit buh ia ki shyieng baroh jong ki nongiap sha ka Mawbah ban ia don lang hangta baroh shi kur shi jait shi khrum ka maw ka nar. Haba ki kur kim pat don lad ban leit buh ia ki shyieng sha ka Mawbah ruh ki buh shwa ha ki Mawphew ki Mawkynrong ban ap ia kata ka por ban leit sha ka Mawbah.

Lada jia ba don mano mano na ka kur ka jait kiba shu jah na iing na sem bad ym lah ioh ia ki shyieng jong ki, ki shu khot noh ia ka syrngiew jong ki. Ki don bun rukom kiba ki leh ia kane. Don kiba shu kynting sbai ha lynti shnong ha ka jaka ba bun lad bad ki khot ia ka syrngiew jong ki laisien laiwat ban leit thep ia kita ki sbai ha ka jaka ki shyieng jong ki. Don pat kiba shu thang ia ki tiar ki tar jong ki bad ki lum ia u dpei ban leit thep sha ka Mawbah ha ka jaka ki shyieng jong ki. Don pat kiba shu kaweh-sning kumba ki kham leh shatai sha ki Thain Pnar kata ban shu kaweh ia u sla jong u diengsning ban khot ia ka syrngiew jong kito ki briew kiba la jah slem na iing bad kiba ha ka jingkhein ym don por shuh ia ki ba kin dang im.

Na ka liang ka Niam-iap ka don ruh ka jinglehniam kaba ki khot 'Ka jingknia Suidniatang' bad kane ka long ka jingknia ia ki kiaw ki kthaw tymmen kiba la iap. Ia kane la leh da ki khun ki kti jong ki ban long kum ka jingaibam ne ka jingkynmaw ia ki ba kumba ki la buh la seng bad la pynman pynroi ha ka por ba ki dang im kin kyrshan bok lem ma ki na kawei pat ka Pyrthei ba ki khun ki ksiew jong ki kin ioh ia kajuh ka jinglong bad ia kajuh ka bor kum ma ki hi.

LYNNONG 8

U KHASI BAD KA DAWIING

Ka tynrai jong ka longiing longsem bad ka longkur longjait

Ka tynrai jong ka longiing longsem bad ka longkur longjait ka long ka kmie bad u kpa bad na ki sa mih ki khun ki kti ban nang ia roi kynthei bad shynrang bad ban nang heh ka jait ka khong. Katta pat katba nang ia roi ia pa bad nang heh bad nang iar ka jait ka khong katta nang ia khlad iing ban ia seng la ka iing ka sem. Katta katba nang heh. ka kur ka jait katta nang bun ki kpoh bad kine ki kpoh ruh ki bud ia ka tynrai bad ia ka nongrim kumba ka la long naduh kaba sdang. Hynrei ia kine baroh ka lum ka kmie ka kiaw kaba long ka kmie-tymmen lane ka Iawbei hapoh ki thapniang jong ka ryngkat bad ka jingiarap bad jingai mynsiem u kpa-tymmen uba long u Thawlang, ban long ka kur ban long ka jait.

Haba la don ka iing ka sem bad ka kur ka jait la donkam ban don ka jingpyniaid bad ka jingsynshar lane u nongkorbar bad u nongsorbar bad kane ka long ka kam jong u briew uba rangbah tam ha ka iing bad ka kur ka jait u ban long u longknii. Ka kyrteng kaba la ai ia u ka long 'u Suidnia'. Ka lawbei ka long ka nonglum ka nonglang bad u Suidnia pat u long u nongkorbar u nongsorbar. U Thawlang pat u long tang u nongaibor nongaimynsiem bad u nongiakyrshan lang ia ka Iawbei. Na ka liang ka niam u Suidnia u kylla long u lyngdoh-niam u ban pyniaid ia ka niam bad u long ruh u sohblei u ban bat ia u klong u skaw. Na ka liang ka niam ka Iawbei pat ka long ka nonglum ka nonglang bad ka nongpynkhreh nongpynkhrum.

Ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia ki long ki nongri ki nongsumar bad ki nonglum ki nonglang ia la ki khun ki kti bad kumjuh ruh ia la ki para ki pyrsa na ka

liang ka met bad kumjuh ruh na ka liang ka mynsiem. Ki leh ia kane ryngkat ryngkat bad Ka Blei ha Iing Kaba long U Blei na jrong na tbian bad kum Ka Leilongkur ka Leilongjait bad Ka Leilongiing Ka Leilongsem. U Blei haba U thaw-bynriew buh-bynriew ia u briew ha kane ka Pyrthei U buh ia u shi kur shi kur bad shi jait shi jait lyngba ka Iawbei ka Iawkulong bad ha ka jingiadei bad ka kur ka jait bad ka iing ka sem U shim ha lade ia ka kam jong Ka Leilongkur Ka Leilongjait bad Ka Leilongiing Ka Leilongsem bad dei ia Ka Leilongkur Ka Leilongjait bad Ka Leilongiing Ka Leilongsem ba u Khasi u khot ieit—"Ka Blei ha Iing".

Ki pateng kiba hadien ruh ki bud ia katei ka tynrai bad ka nongrim ba la buh la seng naduh kaba mynnyngkong. Ki longkmie ha ka iing bad ha la ka kpoh ki shim ia ka jaka ka Iawbei bad la khot ia ki namarkata "Ki iawbei-khynraw" bad kine ruh ha la ka iing bad ha la ka kpoh ki long ki nonglum ki nonglang bad ki nongri nongkdup ia la ki jong ki khun ki ksiew. Ki longknii ruh ki shim ia ka jaka u Suidnia ban long ki nongkorbar nongsorbar bad ki nongpyniaid bad nongsynshar ia la ki para ki pyrsa baroh kiba don hapoh jong ki. Ka long kumjuh ruh na ka liang ka niam. Kine ki longknii ki pyniaid ia ka niam kum ki lyngdoh niam bad ki soh-blei. Ki leh ia kata ha ka nongrim ba la buh la seng ha ka tynrai jong ka longiing longsem bad ka longkur ka longjait.

Ka jingwan ka Dawiing

U Khasi, kumba la ong ha ki bynta kiba sha khmat, u wan sha kane ka Pyrthei da ka daw, u im ruh da ka daw bad u iaid u ieng ruh da ka daw. Ka long ha kajuh ka rukom ruh bad ka iing lane ka kur ka jait. Ka iing lane ka kur ka jait ka bym don la ka Daw ka long ka bym shym la seng ia ka ha ka nongrim kaba skhem. Lada kam don hapoh ka jingkdup bad jingsharai kaba khlain kan long ka ban shu shah kyrniom ha kiwei pat ki bor. Ki ksuid ki khrei ki long ki laiphew synrum kiba shu ap kmang tang kumno ban ioh pynshitom bad pynjynjar ia u briew, ia ka

iing ka sem bad ia ka kur ka jait. Lada ka iing ne ka kur ka jait kam ieng skhem ha ka Daw kaba tylli bad kaba khlain kiwei pat ki bor kin kyrthep ia ka bad ia ka kan long tang ka jingsahnud bad ka jingshahjop.

Ha ka khan bad ha ka bishar u Khasi kiba bit eh ban long ki nongsumar bad ki nongri nongkdup ia ka iing ka sem bad ia ka kur ka jait ki dei ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia bad kine ryngkat bad U Blei hi Uba long Ka Leilongkur Ka Leilongjait bad ka Leilongiing Leilongsem Ka ban long Ka Blei ha iing, kin pynlong ia ka Dawiing. U Rabon Singh ha 'Ka Kitab Niam-Khein ki Khasi' ha ka Lynnong II, u ong ba ia ka Dawiing la pynlong da kaba pan hukum na Ka Blei kata ba kitei ki lai ngut kin ia kyrshan ryngkat bad Ka ha kaba peit bad sumar bad kaba ri bad kdup ia ka iing bad ia ka kur ka jait kata ia baroh kiba la longbriew manbriew na ka Iawbei Iawkulong, kynthei bad shynrang. Haba ka jingmynjur Blei ka la don la pynieng ia ka Dawiing ha ka jingsuk jinghun Ka Blei ha Iing ryngkat bad ka Iawbei bad kiwei ruh.

Ka Dawiing

Kumba la ong haneng, ia ka Dawiing la pynlong da Ka Blei, ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia bad la pynieng ia ka kum ka nongrim ha ka Nia, ka Jutang bad ka hukum. Ba ka iing bad ka kur ka jait kan ieng ha ka Dawiing ka dei ia ka ban bat ia ka Nia bad ka Jutang bad ban bud ia ka hukum. Haba ka iing bad ka kur ka jait ka ieng skhem hangta bad bym don shuh ka jingbuhkhoh na ka liang Ka Blei bad ba ka Iawbei u Thawlang bad u Suidnia ki suk ki raji ka daw jong ka ka ieng bad ka khlain bad ym don kano kano ka bor ha kane ka Pyrthei kaba lah ban pynthut pynwit bad kaba nud ruh ban tur pyrshah. Haba ka daw ha iing ka biang ka iing bad ka kur ka jait ka im heh mynsiem bad ka iaid heh mynsiem bad kam ju dukha iaei iaei ruh namar ka iing bad ka kur ka jait ka tip ba ha kiei kiei baroh ka shan Ka Blei na iing bad baroh kaba ki leh ki long kiba la diangti ma Ka.

Haba kano kano ka .iing ne ka kur ka jait ka pynkhein ia ka Nia bad ka Jutang bad ka lyndet ia ka hukum kata ka iing bad ka kur ka jait ka long kaba la lyndet ia U Blei Uba long U Nongbuh-bynriew U Nongthaw-bynriew bad Uba long ruh Ka Blei na iing. Haba ka long kumta Ka Blei ka thut bad sngewsih bad na ka jingbijar bad jingbuhkhoh jong Ka ka wan ka jingrem ha ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia. Ka jingmih na kata ka long ba ka Dawiing ka la dei ban kyllon bad haba kam lah shuh ban ieng kiwei kiwei pat ki bor ki la lah ban leh trai khlieh halor ka iing bad ka kur ka jait. Ka Blei ha iing ka la dei ban phai lyndet bad ia ka iing ne ka kur ka jait kan long ka jingdie tad die rem ha u ksuid u khrei ban leh ma ki katba ki sngewbit.

Teng teng ki don ki jingleh ha ka iing ka sem ne ka kur ka jait kiba pynsngewsih tang ia Ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia. Kine ki lah ban mih na ka jinglyndet ne jingbymkhein briew jong uno uno ne kano kano ia kitei ki lai ngut ne iano iano na kiba la leit sha ka Maw. Ka lah ban don ka jingpyndonkam ia ki mar ki mata ne ka spah ka phew jong kiba la iap katba ka mynsiem sngewnguh ne ka mynsiem kynmaw na kiba pyndonkam pat kam don. Haba ka long kumta ka ksiar kan shu jah na iing lane ka pisa kan shu jah na synduk lane kan shu um ka spah ka phew bad kumta ter ter. Ka akor jong kiba im ka long ka jingpynsngewsih ia kiba la iap. Ka long ha kajuh ka rukom ia ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia. Namar ba kine pat ki long la ki jong hi, ia ka jingsngewsih jong ki ne ia ka jingwan iam wan ud jong ki lah ban pynduh pyndam da kaba shu nam shu ud ba kin nym bat ma ki ia ka lait ka let bad ba kin nym thew ruh ia ka jingbakla ki khun ki kti jong ki hi.

Haba don kano kano ka jingpher ha la iing la sem lane ha ka kur ka jait kum ka pang ka jhia, ka umspah ka umphew, ka shitom ka lanot, ka iap mynsaw ka iap mynsnam bad kiwei kiwei, ka iing bad ka kur ka jait ka ieng shisyndon ban wad ia ka daw. Lada ka lap ba la don ka jingthut na ka Dawiing ka thaw ki lad baroh ban loit

ban law bad ban pynlong ka jingnguh ka jingdem ia Ka Blei katba shong ka lynti. Kawei pa kawei ka iing bad ka kur ka jait ka tieng kyndong ban pynthut ia la ka Dawiing namar haba kam biang ma ka ka iing ka sem bad ka kur ka jait kan shu dap tang da ka lynruh ka lynram lane ka kynrum ka kynram, kan shu jia kaei ieh kaei bad ki jingjynjar kin long kiba khlem kut trai. Haba la jia kumta ka iing ka leit beit sha ka tynrai bad u nongknia u lamkhmat ia ki jingknia baroh da kaba ong :—

"Ko Blei Trai Kynrad, Ko Nongbuh Ko Nongai,
Ia ka niam ka rukom ha nga u Khun Khasi u Khun Khara,
Hei nga bat ho ia ka Nia bad nga bat ho ia ka Jutang,
Kaba mynnyngkong ka sngi".

Haba ka la lap ia ka daw ha ka shat ka khein ka ieng ka loit ka law bad ka sa pynlong ka nguh ka dem ia U Blei kum Ka Blei ha iing ryngkat bad ia ka Iawbei bad ka jingdwai haba la bha ka long namarkata—

"To sngew Ko Blei ko Iawbei, te wei nga la shem ia ka nia ka lynti ka longjot ka longrem jong phi, te Kynrad hajar nguh, to sngewsynei ho, ba la kum bieit kum lyndet nga u khun u ksiew, to ai ka khiah ka nang (lada ka long ha ka jingpang jingshitom) ngan kynmaw ngan kyndit namar kata ka nia katba shong ka nguh ka dem, u dkhot u lamjew, u kpu u rynsi, u klong u skaw, law ka shoh ka thar, ka pisa ka lynga, hei wat die rem shuh ho kum hynnin kum hynne, ap ia ka nia ka lynti katta mo."

Ka lah ban long ruh ba ka iing bad ka kur ka jait kam lah shuh ban ieng ha ka niam ha ka rukom bad kam lah shuh ban pyndep ia ki niam ki rukom ha ka dur ba la buh la seng uba rim uba jah. Ka iing bad ka kur ka jait na kano ma kano ka daw ka la sah khynnah bad ki jinglehniam ki la kylla noh tang ka jingpyndep rukom bym don shuh ka diangti ha Ka Blei ha iing. Haba ka la long kumta la ioh dong u siar u shan bad ka tyrut ka smer bad ia Ka Blei ha

iing ka la long tang ka jingbuhkhoh. Ka iing ka la dei ban ieng ka khein ka bishar ban wad ia ka daw bad ban pynieng biang ia ka Dawiing. Ka la dei ban ieng ka nguh ka dem ban pan map na Ka Blei ia la ka longjot ka longrem ba Kan nym thew ia ki lait ki let. Haba ka la khein ka la bishar katno katno ruh kam lap shuh pat ia ka daw ka shu bret tylli noh ha U Blei ryngkat bad ka nam ka ud ba la sah khynnah bad ka shu pynlong ka jingdwai jingkyrpad ia U Blei Trai Kynrad ba Un nym thew ne bat ia ka lait ka let bad ia ka bakla u briew da kaba ong :—

"Ko Trai Kynrad Ko Nonghukum, ba buh bynta ba sam bynta ngam lap shuh ia ka Mei Iawbei tynrai. ia u Pa Thawlang tynrai, nga sah mynta sa tang ha ka lyngngoh, ka shaiong bad ka shiteng, sa tang ka sngewsynei myllung ma Phi Ka Blei na jrong na tbian".

(Ki Dienjat Jong Ki Longshwa—Shaphang U Blei)

U Khasi u ong—, "Haba la bakla ka Dawiing la bud ka Dawlum". Ki ksuid ki khrei ki shong ha ka haw-haw bad sha lum sha wah bad ki shu ap kmang ban pyndik pynshitom ia u khun-bynriew hynrei kine baroh kim lah ban shu kem ia u briew khlem daw. Haba ka Dawiing kam long shuh kaba khlain ka Dawlum ka Dawwah ka la ioh kabu ban leh trai khlieh halor jong ka bad u lyngkhuh u pakhuh u shu kem ia u briew ha ka iaid ha ka ieng bad ha ka trei ka ktah bad hangno hangno ba u don. Ban ialeh pyrshah ia ka Dawlum ka Dawwah ka long da kaba leit beit sha ka Dawiing bad ban pynbiang ia ka.

Ka Blei ha Iing

U Blei haba U thaw-bynriew buh bynriew ia u briew ha kane ka Pyrthei U buh ia u shi iing shi iing bad shi kur shi jait. U long ma U U pdeng jong ka jylli kaba long ka iing ka sem bad ka kur ka jait. Ha ka jingiadei bad ka U long Ka Leilongiing Ka Leilongsem bad ka Leilongkur Ka Leilongjait Kaba u Khasi u khot lyngkot—"Ka Blei ha iing". Ha Ka ka shong tylli ka Dawiing kaba dawa ba ka

iing bad ka kur ka jait ka dei ban iaid ha ka Nia bad ka Jutang bad ban bud ia ka hukum bad kaba dawa ruh ba ka iing bad ka kur ka jait kan iaid ryngkat ryngkat bad U Blei ha ka jingim jong ka ha kane ka Pyrthei. Ka Niam Khasi ka long ka niam ia kaba la seng ha la ka iing ka iing bad ka kur ka jait bad ka jingiatip jong ka iing bad ka kur ka jait ka dei ban long tang bad Ka Blei ha iing. Ka kur ka jait kam don iingmane ne temple ha kaba kan leit mane Blei ne ba kan leit pyndep ia ki jinglehniam hynrei ka leh ia kata ha la iing. Haba ka kur ka jait ka la heh la iar ka pyndep ia ki jinglehniam ha iingseng iingkhadduh hynrei ha ka jingim kaba man la ka sngi kawei pa kawei ka iing jong ka kur ka jait ka dwai Blei bad ka ia syllok bad la ka jong Ka Blei ha la iing ha la rympei.

Haba ong—"Ba eh Ka Blei na iing" ka mut ba ka iing ka ioh ia ka jingkyrshan Ka Blei ha kiei kiei baroh kiba ka leh bad ka kam. Ka long ka kamram jong ka iing ban iathuh lane ban pynsngew pynsngap ia kiei kiei baroh ha la Ka Blei ha iing bad ki jingiakren bad jingiasyllok ka iing bad Ka Blei ki dei ban long kiba khlem da pud. Ha ki sngi jong ka Niam Khasi ym don mano mano ruh ba mih na iing ban leit sha kano kano ka kam kaba donkam khlem da iathuh ha Ka Blei ha iing bad ia kata ki leh ha la ka jong ka dpei. Ka kmie haba ka mih na iing ban leit iew leit hat kam ju mih lyndet. Ka shong harud la ka dpei bad ka kren ka khana ia la ka jong Ka Blei, ka ong :—

> "Ah Blei, nga te ngan leit la ka iew la ka hat ban wad la u khaw-kham la u khaw-shir kumba buh ma Phi Ka Blei. To peit to da bad to ker ma Phi na u dusmon, u runar u ruser bad na ka bih na ka bán. To pynphuh to pynphieng bad to syrpai to syrpud ma Phi ban bha ka iew ka hat bad ban biang ka leit ka wan, mo Blei".

Haba hun ba suk Ka Blei na iing bad haba shan ba da ma Ka ym don mano mano ruh ba lah ban ktah kti ia ka iing ka sem. Lada don mano mano ba thah ba bishni lane kiba mut ban pynjot pynsniew ia ka kiei kiei ki lah pynban

ban phai kylla sha la Ka jong ka met. Haba pang ba jhia mano mano ha iing ki nam ki ud ha la Ka Blei, haba shitom shijot ne ba poi sha kano kano ka jynjar ki iathuh ia kata ha Ka bad haba ki ioh pahuh ka ja ka dohkha bad ki ioh spah ioh phew ne ioh thied ksiar thied rupa bad kiwei kiwei de ki jingshembha ki iathuh bad ki ai ka burom bad ka jingnguh baroh sha la Ka Blei ha iing.

Haba die sniang ne die masi na iing ki shim khyndiat ka sapoh bad ka um bad ki da kren ki da khana ia Ka Blei harud dpei bad hadien kata ki synreit ia ka um-sapoh sawdong ka dpei ban pynsngew pynsngap ha Ka Blei ba kan peit kan i ia ki jingri jingdub hapoh iing. Haba ki mih na iing ban leit shano shano sha ka kam kaba long ka kam iap kam im jong ka iing ki da pynieng ban eh ka daw Ka Blei na ling. Haba don mano mano ba ban ka pang ka shitom ne ba la pang kordit ki shim ka um ha ka pliang bad khyndiat u khaw bad ki pynlong ka jingdwai jingphirat bad jingnguh jingdem ha la Ka Blei da kaba ong:—

"Ah Blei Trai Kynrad, nga te u khun-bynriew uba dap da ka bieit ka bakla, ia kaba dei nga la ong kaba lait bad ia kaba lait nga la ong kaba dei te la sngewsih ma Phi Ka Blei bad Phi la sneng Phi la sympat ia nga da kane ka jingshitom Te mynta nga iam rit bad nga dem rit ha Phi Ka Blei ha khmat kane ka um-ksiar um-rupa bad ha khmat une u khaw-kham khawshir ba ngan kyndit ngan kynmaw noh ia Phi Ka Blei naduh mynta ka sngi, ba ngan nym klet nym lyndet shuh ia phi bad ngan ai ka burom ha kiei kiei baroh ha Phi la Ka Blei. Pyllait noh kein Blei ia kane ka jingpang jingshitom bad weng noh kein Blei ia ka anna ka antor na ka met jong nga kumba nga la nguh la dem ia Phi. Ap ia ka nia na nga u khun-bynriew, Mo Blei."

Ha kiei kiei baroh kiba ia dei bad ka iing la ka long ha ka leit ka wan ne ka khih ka dang ne ha ka trei ka ktah ne ka khaii ka pateng ne ha ka rep ka riang ka iing ka pynieng ialade ha ka Daw Ka Blei na iing kaba long ka Daw-iing ia kaba la kyrshan lem da ka Iawbei, u Thawlang, u Suidnia bad kiwei kiwei ruh ki meinah ki meisan kiba la

leit sha ka Maw. Haba hun bad suk Ka Blei na iing bad ba suk ba raji ka lawbei bad kiwei kiwei ka iing kan da phuh da phieng, kan da longbriew kan da manbriew bad kan da ioh ja ioh dohkha bad kan da roi parum pareh. Kan lait na ka umspah ka umphew lane na ka shitom ka jynjar bad na kiba bun kiwei kiwei Lada ki wan ruh kin wan ban leit noh namar ym don jaka ia ki namar wat lada ki don ki lait ki let ha ka iing hynrei haba shisien ka iing ka la nguh ka la dem ha la Ka Blei ka jingmap bad ka jingklet ka la don namar Ka ruh ka tip ia ka jingtlot ka jingduna ka longbriew ka manbriew.

Ka jingtrei jong ka Dawiing

Kawei na ki jingtrei jong ka Dawiing ka long ban bat ia ka iing bad ia ka kur ka jait baroh kawei tylli lang ban don ka jingiadei bad U Blei Uba long U Leilongkur U Leilongjait bad U Leilongiing U Leilongsem. Haba shu kren lyngkot ngi iohi ba ka dei ka Niam bad ka Dawiing kiba pynlong ia u Khasi ban don ka mynsiem imlang sahlang bad ka mynsiem kynhun. U briew um long marwei bad um im marwei. U long uwei hapdeng kiba bun, u im na ka bynta kiba bun bad kiba bun ruh ki im na ka bynta jong u. Um ju sngew ba u long marwei bad um ju im ruh marwei bad um ju pyrkhat ruh tang na ka bynta shi met. Ka Dawiing kam mut tang iano iano shi met hynrei ka mut ia ka iing bad ia ka kur ka jait baroh kawei bad namarkata baroh kiba long ki dkhot jong ka iing bad ka kur ka jait ki don kajuh ka jingkitkhlieh na ka bynta ka iing bad ka kur ka jait, Ban ong iano iano—"U im kum uba khlem kur khlem jait" ki long ki ktien jong ka jingpynrem bad ka jingkynnoh pop kiba wan rah ia ka jingsngewsynei ia ka iing bad ia ka kur ka jait jong u.

Uwei pa uwei u briew u don la ka jong ka daw shi met ha ka jingiadei jong u bad la U Trai Nongthaw bad haba u lyndet ia la u jong U Nongthaw u kit khlieh hi ia kata hynrei ka daw shi met jong u ka ktah ruh ia ka iing bad ia ka kur ka jait jong u bad ka Dawiing ruh ka ktah ia u. Ka kam jong u ka long ban nym ai daw ialade bad ia la ka iing.

Ha iing u long knii bad ha iing khun u long kpa bad u long kthaw bad ka kynthei ruh kumjuh. Ha iing ka long kmie bad shabar ka long kmie-kha ne knia-kha ne knia. Ha la iing ki don ka bynta kaba khraw kum ki dkhot jong ka iing bad ka kur ka jait. Ka Dawiing ka long lang ia baroh kiba la mih na kajuh ka Iawbei ka Iawkulong bad ka jingbymlah uwei ne kawei ban ieng ha ka bishar ka ktah ia ka jingkhlain bad jingtylli ka Dawiing ka Dawsem.

U wan sha ka Pyrthei lyngba ka iing bad ka kur ka jait bad u long u jong ka iing bad ka kur ka jait bad ka pat ka don ka jingkitkhlieh na ka bynta jong u. Lada ka iing bad ka kur ka jait kam kit ia u ha ka niam u la long lypa uba la sah lum. Ki shyieng jong u kim lah ban leit sha ka Maw ban ia don hangta ryngkat bad ka Iawbei bad u Suidnia bad ki meinah ki meisan bad baroh ki kur kiba la khlad noh na kane ka Pyrthei. Un kylla long u suidiap lane u snaiap bad un shu shang makia ha kane ka Pyrthei. Lada ka iing bad ka kur ka jait kam pyndep ia ki niam ki rukom baroh ba la pynkhamti ha ka, Ka Blei bad ka Iawbei kin thut bad haba la thut ma ki ka Dawiing ruh ka la thut. Ki im namarkata na ka bynta ka bha-lang.

Kumba ma u bad ka iing bad ka kur ka jait ki don la ka dor kiwei ruh ki don la ka dor. Ka jingleit lehbein lehthan ia kiwei lane ia ka iing lane ia ka kur ka jait kiwei ka lah ban kyrtoh lyndet sha la ka iing bad ka kur ka jait ban pynsniew ia la ka jong ka Dawiing. Kine kiei kiei ki pynmih ia ka mynsiem kitkhlieh ia kiwei ruh ban nang mih pat ka mynsiem ia kit ia bah lang ha kiei kiei baroh. Dei kane ka jingsngew kaba tei ia ka imlang ka sahlang hapdeng shi tyllup u Khasi u Khara kum ka jaitbynriew baroh kawei.

Ka iing bad ka kur ka jait ka sngewthuh biang biang ba ka im ha kane ka Pyrthei kaba long ka lympung jong ka jingialeh. Ka kam jong ka ka long ban ieng skhem ha ka hukum bad ha ka daw. Ka jingbymlah ban leh ia kata kan wan rah ia ka jingbuhkhoh ha U Blei Uba la thaw-bynriew buh-bynriew ia u bad Uba la buh ruh ia ka kur ka jait ha kane ka Pyrthei. Haba la don ka jinglyndet ia U Blei ki

ksuid ki khrei kiba long ki laiphew synrum bad ki laiphew byrsieh ki shu ap kmang ban pyndik pynshitom. Kan long kaba eh ban ialeh pyrshah ia ki bad ka jingim kan shu long tang ka jingbabe bad ka jingsahnud suda. Ha u Khasi dei tang ka Dawiing kaba long ka nongrim jong ka iing bad ka kur ka jait bad ka nongkyrshan ia ka jingim jong ka ha kane ka Pyrthei. ka ban tehsong shi iing shi sem bad shi kur shi jait bad ka ban lum lang ia baroh u kur u kha u man bad ki parakher ki paramer shi tyllup u khun Khasi Khara.

Ka jingiadei kiba im bad kiba iap

Ka jingngeit Khasi ka long ba kiba iap kim shym iap namar la ki la iap na kane ka Pyrthei ki im ha kawei pat ban bteng ia kane ka jingim bad kata ka jingim ha Iing U Blei. Ka iing bad ka kur ka jait ka don, lah ban ong, kajuh ka jingkitkhlieh na ka bynta kiba im bad na ka bynta kiba iap. Na ka liang ka niam kano kano ka kur ka jait ka don kiba im bad ka don ruh kiba iap bad kine baroh ki long hapoh ka jingkdup jong ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia. Kiba iap ki don lang bad ka Iawbei bad u Suidnia bad baroh shi kur shi jait shi khrum ka maw ka nar bad kine baroh ki don hapoh ka jingkdup jong ka. Ki long kiba la don bad ka ha Iing U Blei shadien ba ki la pyndep ia ka jingim jong ki ha kane ka Pyrthei.

Ki kur ki jait kiba dang im ki don la ka kamram na ka bynta kiba iap; kiba iap ruh ki don la ka kam ban ia kyrshan lem ia kiba im. Ha ka Niam Khasi ha ka iing ka kur bad ka jait ym lah ban pyniakhlad ia kiba im bad kiba iap. Ka niam-iap ka long ka niam ka rukom kaba kiba im ki dei ban pyndep pynbiang na ka bynta kiba iap. Ka jingbymlah ban leh ia kata kan long ka jingthut ia Ka Blei, ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia kiba long ka Dawiing jong ka iing bad ka kur ka jait. Ka Niam Khasi ka long kaba la pynshong nongrim ha la ka iing bad ka kur ka jait bad ka long ka kamram jong ka ban peit ba ka niam ka rukom ka biang na ka bynta kiba im bad kumjuh ruh na ka bynta kiba iap.

Kawei na ki jingiadei kiba im bad kiba iap ka long ka aibam nongiap. Kane ka kynthup ia ka Knia Aibam da u sniang shisien shi snem ha la iing ia ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia ban pynlong ka jingkynmaw bad ka jingnguh ia ki ban kyrshan lem ia ka iing bad ka kur ka jait na kawei pat ka Pyrthei, ba kin leh kumjuh kumba ki la lum la lang bad ki la ri la kdup bad sumar ia la ki khun ki ksiew bad ki para ki pyrsa ha ka por ba ki dang im. Ka jingkyrshan jong ki kan long ryngkat bad Ka Blei ia la ki khun ki ksiew baroh ha ka longbynriew manbynriew ha ka longiing ka longkur ka longjait ha ka long kynthei ka long shynrang.

Kawei pat ka jingiadei ka long bad kiba dang shu lah iap ia kiba ym pat thang. Haba iap mano mano bad haba ki buh miet ia ka metiap ki da ai ja-miet ja-step ia ki nong-iap ha ka phiang ne ka sla ne ka jain lyngkhot kata kat kum ka jinglahbor jong ki. Don kiba ia song bad u kwai ba la dong lypa. Ia ka ja lane ki kpu bad ia u kwai ki ju buh haneng khlieh jong ka met-iap bad ki thang lang ia kine bad ia kiwei kiwei ki tiar kiba ki dei ban pynkhreh bad ka met-iap. Ha ka por ba la meh ka ding bad dang ing ka met ki ju ia song kwai ia ki nongiap kum u 'wai-khadduh shwa ba kin leit sha Iing U Blei bad ki da kren da khana ruh ia ki ba kin leit da kaba suk da kaba sain khlem jingsahnud shuh. Haba ki thep ha Mawshyieng ki da leit ai ka japha lai sngi lynter kata haduh ka sngi ba la lait-ia. Don kiba aibam lait bnai bad aibam lait snem bad ki leh kumjuh ruh haba leit thep mawbah.

Ha ka sngi kaba bud ia ka sngi-thang haba ki pynlong ia ka khein sbai haba la dep ka khein ki da pynsngew ia ka jinglut ha ki nongiap khnang ba kin kyrsoi kyrsih ma ki na kawei pat ka Pyrthei. Haba la dep ka thep mawbah ruh ki leh kumjuh ban pynsngew ia ka jinglut ha kito baroh kiba la leit sha ka Maw bad kumjuh ruh ha ki kur ki jait bad ha ka Iawbei bad ha u Suidnia ba kin kyrsih kyrsoi ma ki ban ieng ka kamai ka kajih ban mih ka jinglut baroh. Haba ka jinglut ka long na ka bynta jong ki ka dei ka kam jong ki ban pyneh ka bok ka rwiang na ka Pyrthei jong ki ba kiba im kin khyllie pat ia ka jinglut bad ban pynmih tam ruh ia

kaba la lut. Haba don na kiba iap kiba pynpaw ia ka jingkwah kaba kham kyrpang ba kiba im kin leh ne pyndep ki ba im ki ialeh katba lah ban pyndep ia kata namar kim ju sngewtynnad ba kiba iap kin sah nud.

Haba jer khun ka kyrteng kaba ki ai ka long ka ban ia hun lang Ka Blei, ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia bad kumjuh ruh ki meinah ki meisan kiba la leit sha ka Maw. Lada jia ba kam long kumta ki pynbiang ia ka ha ka Tap-lubri. Ka khlam-suidiap ka long kawei pat ka sakhi ban pyni ia ka jingiadei kaba jan hapdeng kiba iap bad kiba im bad ka long kumjuh ruh bad ka Sabuit-rngai. Haba don ei ei ka jingsahnud na ka liang kiba iap ban kren ha kiba im ki leh ia kata ha ki sur rngai kiba bun rukom. Don kiba wan ha ka jingphohsniew bad don kiba wan kren beit bad ki kynja riewtymmen ki don ka sap ban iohsngew ia kata bad ki ia kren bad ki kumba ia kren ha kane ka Pyrthei.

LYNNONG 9

KA JINGBUH PHAN BUH KYRPAD

Ka daw jong ka jingbuh Phan buh Kyrpad

Namar ba ka Niam Khasi ka long kaba la pynshong nongrim ha la ka iing bad ka kur ka jait kumta ka iing bad ka kur ka jait ka don ka bynta kaba khraw ha kaba sain dur ia ka Niam Khasi. Ka Dawiing kaba long ka bynta kaba khraw ha ka Niam Khasi ka long ka jong ka iing bad ka kur ka jait bad kane ruh ka wan ha ka dur jong ka jingbuh phan buh kyrpad. Kim ju lah lano lano ruh ban buh phan buh kyrpad khlem da ioh ka hukum na Ka Blei kaba long Ka Nongbuh Ka Nongsei, Ka Nongsynshar bad Ka Nonghukum. Kumta haba la buh ia ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia ba kin long ki nongiarap bad nongkyrshan lem bad Ka Blei ia ka iing bad ia ka kur ka jait, la donkam ban ioh ka hukum bad ka jingbit na Ka Blei bad dei ynda haba la shah ma Ka ba la pynlong ia ka Dawiing bad kane ka long ka dur kaba nyngkong eh ia ka jingbuh Phan buh Kyrpad.

Ka jingbuh Phan jingbuh Kyrpad ha u Khasi ka mih na ka jingduna kaba don ha ka kur ka jait ne ka iing bad ka kpoh. U Blei Uba long U Nongthaw-bynriew U Nong-buh-bynriew U buh ia u, kynthei bad shynrang, ha la ka iing ka iing bad ka kur ka jait. U long ma U U Nongri bad U Nongsumar bad U long ruh ma U Uba kyrshan bad Uba pyndap ia ki jingdonkam jong u baroh. U long ma U Uba kit Uba bah ia ka jingim u briew ba ka kur jong u kan roi parum pareh. kan iar u tnum u tyndai bad ba un shem bha shem miat, un roi ka spah ka phew, un lait na ki jingpang jingshitom, un lait ka iap-mynsaw ka iap-mynsnam lane ka iap-tyrut ka iap-smer bad kumjuh ruh ba un bha ka khih ka dang, ka trei ka ktah, ka leit ka wan, ka kamai ka kajih, ka rep ka riang, ka khaii ka pateng bad kiwei kiwei

ruh kiba iadei bad ka jingim jong u. Ki jingbha bad jingkyrkhu baroh kin tuid na U Blei lada ka iing bad ka kur ka jait ka ieng ha ka hukum bad ha ka daw.

U briew ruh u sngewthuh biang biang ia kitei kiei kiei baroh bad u pyrshang ruh ha ka jingim jong u kum ka iing bad ka kur ka jait ban iaid ryngkat ryngkat bad ka mon U Blei hynrei ha kiba bun ki bynta u lap ba um lah ban leh kumta. U lap ba ka longbriew ka long ka bym lah iai biang namar ba u biang hawei hynrei u duna hawei pat, u syrdep nawei hynrei ka pei nawei pat, u pynbeit nawei hynrei ka kynriang nawei pat bad bunsien u shu poi sha ka dum bad ka lyngngoh U don ka Iawbei. u Thawlang bad u Suidnia ki ban iarap ia u na kawei pat ka Pyrthei hynrei bunsien u lap ba um poi shano shano ruh. Na kawei ka por sha kawei pat u iai ia kynduh bad ki jingeh. Ka duk ka wan bad ka thngan ruh ka wan. Ka pang ka jhia ka wan bad kumjuh ruh kiwei kiwei ki jingjynjar bad ki jingshitom. Ha ka jingpyrshang briew u lap ba u biang hawei hynrei u duna hawei pat bad um lah iai biang ha baroh. Ka wan ka jingpyrkhat ba lehse kan bha ia u ba un leit sha U Blei khamtam eh tang ha kita ki bynta kiba u kham duna ba da kaba leh kumta un kham lah ban pynlut por ha kaba kham kynmaw bad kham nguh kham dem ia U Blei Trai Kynrad ha kita ki bynta jong ka jingim kiba u kham donkam. Dei nangne ba la mih ka jingbuh Phan buh Kyrpad ia U Blei.

Ha la ki jong ki jong ki jingshem ha ka jingim la lap ba don ka iing bad ka kur ka jait kaba biang ha kawei ka bynta hynrei ka duna hawei pat. Kiwei kiwei ki bynta ki biang hynrei ka iing bad ka kur ka jait kam roi satia. Don pat kiba ia roi hynrei kim roi pat ha ka spah ka phew bad kumta shu ban ka duk ka thngan. Don pat kiba ka longkha longman ka shu long kynrum kynram bad kumta ter ter. Kumta ki kyrpad ia U Blei ba Un shah ia ki ban buh phan kyrpad noh ia U tang ha kita ki bynta kiba u kham duna bad kumta sa wan U Phan-longkur, U Phan-longspah, U Phan-longkha bad kumta ter ter. U Blei ruh U kohnguh haba U iohi ba ka wan na ka mynsiem kaba khuid jong u

briew bad kumta ka sa wan ka jingbuh Phan buh Kyrpad. Haba ki shem bha ha kata ka liang ba ki buh Phan buh Kyrpad ki pynlong ka jingnguh jingdem bad ki ai ka burom sha U Blei.

Haba U Blei U shah ia ki ki pynlong ka jingknia kaba ki khot—"Ka jingknia ainguh Phan Kyrpad" tangba shwa ban leh ia kane ki da pan hukum shwa na U. Haba U Blei U shah ki knia ainguh shwa da u syiar ne u blang ha phyllaw bad hadien kata ki sa knia aibam da u sniang ne u masi bad ki niewtang ha U Blei ia ki jingkyrkhu jong U baroh. Ki ai-dkhot ki ai-dkhai bad ia uba tam ki ia sip baroh shi iing bad shi kur shi jait ban long ka jingiakhawai sngewbha bad U Blei. Haba ki la bit la biang ha kata ka bynta ba ki la buh Phan buh Kyrpad bad kim da sngewdonkam shuh ia kata ka liang ki kyrpad ia U Blei ba Un shah ia ki ban kylla ka buh Phan Kyrpad sha kata ka liang kaba ki duna bad haba U Blei U shah ki ruh ki leh ia kata bad kumta ka jingbuh Phan buh Kyrpad ka kylla na kawei ka por sha kawei pat kat kum ka jingdawa ki kam hynrei kiei kiei baroh ki long da ka hukum kaba ki ioh na U Blei hadien ka jingpan jong ki.

Ha la ka jong ka kpoh ruh ki shem bad ki ia kynduh ia kijuh kiei kiei. Khnang ban don la ki jong ki Phan ki Kyrpad ki kpoh ruh ki pynlong ia ka jingkyrpad ia U Blei ba Un shah ia ki ban buh Phan buh Kyrpad kat kum ka jingdonkam jong ki bad kumta sa mih ki Phan-bud bad ki Phan-rap. La khot ia ki 'Phan-bud bad Phan-rap' namar ba ki long kiba la shu bynrap ha ki Phan ki Kyrpad ba la don lypa ha ka kur ka jait. Namar ba ki long ki Phan ki kyrpad jong ka Kpoh namar kata ki shim ia ka jylli kaba khamrit bad kane ka paw ha ki kyrteng jong ki hi, kata kum ki Phan-Kha-ii Phan-pateng, ki Phan-lait-ram, ki Phan-rep, ki Phan-long-spah bad kiwei kiwei. Ka kpoh ruh ka pyndep ia kijuh ki jinglehniam ha ka knia aibam Phan Kyrpad katba shong ka lynti.

Ki shnong ki raid bad ki hima ruh ki don la ki jong ki phan ki kyrpad kata kat kum ka jingdonkam jong ki bad ka

jingbuh jingphan ia ki ruh ka long kat kum ka jingaibor ai hukum u Blei. Ka hima ha ri khasi kaba dang pyndep ia ka niam aibam phan kyrpad haduh kine ki sngi ka dei Hima Khyrim bad u Dr. H. Lyngdoh haba u kren ia kane ha "Ka Niam Khasi"—Lyn 4, u ong—"Ka Jingknia Jingphan kaba khraw tam ha ka Ri imat ka long ka Jingknia ki Syiem Shillong hyndai bad ki Syiem Nongkrem mynta kaba ki ju pynlong shisien shi snem". Ha kiba bun ki shnong bad ki jaka ha sawdong ka Ri don kiba shim ia ki Ryngkew ki Basa kum ki Phan ki Kyrpad bad kine ki wan ha ka dur jong ki Leimuluk ki Leijaka bad ki Lei-shnong ki Lai-thaw.

Ka jingmih na ka jingbuh Phan Kyrpad

Ki atiar barobor ki shong ha u briew hi. Lada la pyndonkam beit ia ka jingbuh Phan jingbuh Kyrpad ngim iohi ban don kano kano ka jingsniew ha ka. Kawei na ki jingbha kiba don ha lyndet jong ka ka long ba don ki jingduna ha ka iing ne ka kpoh ne ka kur ka jait kiba u briew u leh la kumno kumno ban ialehshitom hi ia ka ban pynbha. Ha ka jingkwah bad jingangnud briew ban pynbha khamtam haba kata ka jingkwah ka long kaba jur u briew u lah ban pyndonkam kino kino ki lad bad kita ki lad ki lah ruh ban long kiba bakla hynrei haba don u Phan u Kyrpad Uba long U Blei hi, ki jingpyrshang jong u ki dei ban long kiba iaid ryngkat bad ka jingtipbriew jingtipblei. Lada kam long kumta ka jingbuh Phan jingbuh Kyrpad kan shu long tang ka rong bad ka leh-jingbriew—ka shan bad ka rap Blei kan num don lano lano ruh.

Ka jingbuh Phan jingbuh Kyrpad ka long ka jingialeh bad ka jingpyrshang jong u briew ban kham jan sha U Blei khamtam ha kata ka bynta kaba u sngew ba kiei kiei baroh ki shong tang ha ka jingiarap U Blei. Kata baroh ka wan na ka jingshaniah jong u ha U Blei. Haba u leh ia kata ruh u da pan ka jingbit bad ka hukum na U Blei hi. Haba u shem bha ha kata ka liang ba u la jied um shym klet ban pynlong ka jingnguh ka jingdem ia U la kumno kumno ruh shisien shi snem bad haba u leh ia kata ruh u da pan hukum na U Blei namar ba um kwah ba kaei kaei kaba u leh kan long tang ka rong bad thaw-nang.

Kawei ka jingsniew kaba mih na ka jingbuh Phan Kyrpad ka long ba ka pynmih ha u briew ia ka mynsiem khwan myntoi. Ka jingbuh Phan jingbuh Kyrpad ka pynlong ia u briew ba un ithuh ia U da ka jingpyrkhat ban kham bit kham biang bad ban ioh jingmyntoi. Dei kane kaei kaei kaba pynlong ia u briew ban pynbun ki Phanlongspah bad haba kiei kiei kim iaid kat kum ka jingkhmih lynti jong u, tang ban ioh spah ki poi sha ka buh phan buh kyrpad sa ia ki ksuid kaba la pynhiar dor ia ka Jaitbynriew Khasi bad kaba la pynkynrum kynram bad pynbyrsieh sa ia ka Niam hi.

Ka Jingbuh Phan-ksuid

Ha ki sngi kiba kham hadien haba ka jinglongnıam bad jinglongmynsiem ka la nang hiar bad nang troin bad ka jingmane ksuid ka la nang jur ka jingbuh Phan jingbuh Kyrpad ruh kam long shuh kum ka jingthmu jong ka. Ha kaba mynnyngkong ka jingbuh Phan buh Kyrpad ka long tang ia U Blei hi ha kata ka bynta kaba u sngewdonkam kaba kham kyrpang ia ka jingiarap jong U bad ia kata ruh u da pan ka jingbit bad ka hukum na U. Lada kam don ka jingmynjur Blei um ju leh ia kata. Ha ki sngi kiba hadien haba ka jingngeit bad ka jingshaniah Blei ka la duna ki la poi sha ka jingmane ksuid bad ki la pynieng da ki ruh kum ki phan ki kyrpad. Ha kaba buh phan ia kine ki ruh ki kylla long ksuid ialade bad kim don shuh ka jingniewkor ia ka mynsiem briew khyndiat ruh lane kata ka jingsngewsynei parabriew khyndiat ruh kam don shuh Kim tip shuh ia ka rain ia ka rem bad kim tip shuh ia ka pap bad ka sang namar ba la jur eh ka kwah spah.

Kine ki nongbuh phan-ksuid ki la kylla long ki nongmane ksuid bad tang ban pynhun bad pynbiang ia ki phan-ksuid jong ki kin leh kano kano ban pyndik pynshitom ia ki parabriew bad wat ban shim ia ka jingim jong ki hi. Kumba la ong haneng kine ki la jied ia ka lynti sang lynti ma namar ka jingkwah spah jong ki bad namarkata kine ki phan-ksuid ki wan baroh ha ka dur phan-longspah. Ka long pat ka jingshisha ba kiba kum kine kim da bun ha ka

Ri hynrei katba ki ia don ei ki la biang ban long ka jingtriem bad ka jingshyrkhei ia ka Jaitbynriew bad ia ka Ri bad ki la biang hi ban long ka jingjahburom ia ka Jaitbynriew bad ia ka Ri. Kiba ri kiba dub ia kine ki phan-ksuid ki don la ka jong ka jinglehniam ksuid jong ki hynrei ka long kaba shitom ia ngi ban tip ia kata. Kawei na ki kam jong ki ka long ban pynbiang ia kine ki phan ksuid kat kum ka jingdawa jong ki. Namar ba ka long ka jingdawa ksuid ka kam jong kine kiba ri kiba dub ia ki ka long ban pyndik pynshitom ia ki parabriew da kiba bun jait ki jingpang jingshitom bad lada lah ban shim ia ka mynsiem jong ki ruh. Haba kim lah pat ban pynbiang ia kita ki jingdawa jong kine ki ksuid kine kin bam kylla ia ki bad haba ki lah pat ka spah ka phew jong ki kan roi bad ka iing ka sem jong ki ruh kan phuh kan phieng.

Kine ki nongri phan-ksuid ki long ka jingwit kaba khraw ia ka Jaitbynriew. Katba lah ki briew ki kiar na ki hynrei bunsien ka long kaba eh bad shitom namar ba kine ki don ha shnong ha thaw bad ha iew ha hat bad ki kam kiba ki trei ruh ki long barobor kiba ia dei bad u paitbah. Ki leh sian haduh katta katta ha kane ka kam jong ki bad kumta kiba sniew nusip ki la shu ngat ei. Kiba ki lah ban kiar ki long tang katto katne eh kiba ki la lah ban tip tikna bad ka jingkiar na ki ka don kum ha ka kam ka jam ne ka shongkha shongman bad kiwei kiwei. Ki don bun kum kine ki phan-ksuid bad kiba kham paw ki long ka Taro, ka Shwar, ka Sabuit, ka Raliang, ka Bih, ka Skai. ka Leikhuri, u Thlen bad kiwei kiwei de.

Don na kine ki phan-ksuid kiba kham tipsngi hynrei don ruh kiba triem bad kiba shyrkhei. Ka ktien 'tipsngi' ka long kaba pyndonkam hangne ia ki ksuid bad la shu ong 'tipsngi' namar ba ka jingtrei jong ki ka kham jem haba ia pyrshang bad kito kiba triem bad shyrkhei. Kiba kham tipsngi na kine ki phan-ksuid ki long ka Sabuit, ka Skai, ka Taro, ka Lasam, ka Raliang bad kiwei kiwei bad kiba triem bad shyrkhei pat ki long ka Bih, ka Shwar bad u Thlen. Kine ki don la ki jong ki jong ki bor bad la ki jong ki jong ruh ki rukom pynshitom briew bad ban ialeh pyrshah ia ki

ruh ki briew ki dei ban pyndonkam ki buit bad ki jingstad kiba pher ba pher. Ym don uwei ruh ha ka Jaitbynriew u bym tieng ia ki bad katta katba ki ia don ki la biang ban long ka jingtip ia ka Ri bad ka Jaitbynriew.

Ka thma pyrshah ia ki phan-ksuid

Na ki phan-ksuid baroh ka long tang ia u Thlen ba ha ki khep ki khep la dei ban ia leh da ka bor-met bad kane ka jingialeh ka long ia ki nongshohnoh kiba lada ki tang shu ioh lad ki shu shim trait trait da ka met ban 'shohnoh' ban ioh pyniap bad ioh snam ban leit sha u Thlen. Ha kiwei kiwei pat la dei ban pyndonkam da ki buit bad ki jingstad baroh kiba u briew u don bad kine ki jingstad bad ki buit ki iaid ryngkat ryngkat bad ka jingshaniah jong u ha U Blei. Ha kawei ka liang lah ban ong ba u pyndonkam ia ka bor jong ka Niam hi ban ialeh pyrshah ia kine ki ksuid.

Kawei na ki bor kiba u Khasi u pyndonkam ka long ka nia. Ia kane la thoh kham bniah ruh ha ka Lynnong 13. Ia kane ka nia u pyndonkam ha ka jingiasaid bad u pynshet ia ka nia ha ki lai tylli kiei kiei bad kita ki long Ka Dorbar-Blei, ka Dorbar-briew bad ka Dorbar-ksuid. U pyndem ialade ha ka Dorbar-Blei bad um ai jaka ia ka Dorbar-ksuid. Ka Dorbar-briew ha u Khasi ka long ka jingiakren ne ka jingiapynbeit ia kiei kiei baroh parabriew da ka nia kaba shai ha madan bad lada don ka jingiapher jingmut namar ba don ka tam ka duna yn ia pynbeit ruh hangta namar ka longbriew ka long ka bym iai biang. Ha ka Dorbar-briew kim dei ban don jaka. Ka Dorbar-Blei pat ka thew ia ka Nia-Blei ha kaba ym don jaka ia kiwei pat ki nia ban ieng ha khmat jong ka bad ka Dorbar-ksuid ka long kaba la kyntait lypa na ka Dorbar-briew bad na ka Dorbar-Blei.

Kawei na ki nia ba ka Dorbar-briew ka pynieng ka long ba haba U Blei U thaw ia kiei kiei ha kane ka Pyrthei U buh ia ki ha la ka jong ka jong ka jaka, ha la ka jong ka jong ka bor bad ki don la ka jong ka jong ka jingtrei kam. Kata ka long ka jingbuh bynta bad jingsam U Blei bad kiei kiei ki dei ban iaid kat kum kata ka jingbuh bynta bad jing-

sam bynta. Kum ban shu ai nuksa, u Khasi u ngeit ba lada u bam ia uno uno u jingbam uba man sha lum sha wah, ong kum ia u sohtrun, ia uba la peit jawdud da ki briew kiba ri ba dub ia ka Phan-sabuit, un ioh suhkpoh. Ban ialeh pyrshah ia kata ka sa-sabuit u tah da ka shun ha u sohtrun bad u kren u khana ban dud-sabuit da kaba ong:—

"Phui ka sabuit ka sakai, pha dei ban leit sha la ka jaka shong ka jaka sah jong pha, sha kiba ri kiba dub ia pha, ym shym buh U Trai Kynrad ba phan wan leh trai khlieh ma pha halor jong ngi u khun- bynriew"

Ka ktien 'Phui' haneng ka pyni ia ka jingbymkhein snep ia ka ksuid-sabuit bad ka nia kaba u pynieng ka long ba ha ka jingbuh bynta bad jingsam bynta jong U Blei ia kiei kiei baroh, ka ksuid ka don la ka jong ka jaka ha ka pyrtheiksuid jong ka bad kam dei ka bynta jong ka ban wan leh trai khlieh halor u khun-bynriew. Lada ka don ka jaka bad u khun-bynriew ka long tang bad kito kiba ri kiba dub ia ka. Haba u dud-sabuit pat ia kito kiba la shah sa-sabuit lypa u shim da u sla-tympew ne u sla tynriew, u tah shun khyndiat ha ka kpoh jong uta uba la ioh sa-buit bad shwa ba un tep ia u sla-tympew ne sla-tynriew ha ding hapoh u dpei, u kren u khana u ong :

"Phui pha ka sabuit ka sakai, pha wan lei shane. ? Khie leit da kaba suk kaba sain sha la ka jaka shong ka jaka sah jong pha, sha la ki trai kiba ri kiba dub ia pha. Lada don kano kano ka jingiabakla ngin sa ia khein ngin sa ia pynbeit ma ngi parabriew. Ngi ki bym tip ia pha kane ngin thang ngin tep ia pha ha u pei-sieh."

Ha katei ka jingdud-sabuit haneng ngi iohi ia ka jingkylli "Pha wan lei shane ?" bad kane ka pyni ba kam dei ka kam jong ka lane kam don hok ei ei ruh em ban wan pynshitom ia u khun-bynriew namar ba ka jaka shong jaka sah jong ka kam dei bad u briew bad lada ka don jaka ka long tang ba don kita kiba "long ki trai kiba ri ba dub ia pha." Nangta ka nia ka long ba lada don ka jingiabakla hangne hangtai kam dei ka kam jong ka hynrei ka dei ka kam parabriew ban ia

pynbeit ia ka ha ka Dorbar-briew kata parabriew haba shai ha madan. Hadien kata u pynkut ia ka nia da kaba ong— "Ngi ki bym tip ia pha kane ngin thang ngin tep ia pha ha u pei-sieh", bad ki sa thang ruh ia u sla-tympew ne u sla-tynriew ha ding bad u da nion syndon da ka nap ne ka tyndongsliewding hapoh u dpei syndon.

Kawei pat kaba kham kynrei na ki phan-ksuid ka dei ka Taro. Kane ka ksuid ka pynshitom ia kito ki briew kiba pyndonkam ia ka kamai ka kajih jong ki trai kiba ri kiba dub ia ka. Haba la wan beh ram ma ka phi dei ban siew ia kata ka ram lane lada phim don phi dei ban kular ban siew dep ia ka bad kum ka sakhi ba phin siew phi dei ban sei shi pisa ar pisa. Lada phin ia kren sngewthuh katno katno ruh ha ka Dorbar-briew kam myntoi ei ei ruh em; ka Dorbar-ksuid ka ieng namar ka pisa ka dei ka jong ka ksuid, kam dei ka jong ki trai. Dei haduh ba phi la siew ne phi la kular ban siew dep ia ka ram ba phi la lah ban pynieng ka nia ha khmat ka Dorbar-Blei ban phah noh ia ka bad ka ruh kan leit da kaba suk kaba sain sha la ki jong ki trai jong ka. Ka don ruh ka jingngeit ba lada ngi ia ieit ia thoin than bad ki trai kiba ri ba dub ia ka, ka ruh kan wan peit wan jngoh ia ngi bad ngin shu shitom ei. Ban loit ban law ia kata ka long da kaba shu leit ia mai ne leit iakajia bad ki trai bad ka ruh kan shu leit noh khlem kyrtiang dien shuh. Ha kane ka jingiakajia ngi dei ban ong ba ngim don shuh ka jingkwah ban don kano kano ka jingiadei bad ki trai hadien habud kiba wan ialam kai sha iing sha sem sa ka ksuid ka khrei.

Kawei pat na ki phan-ksuid kiba kham shyrkhei ka dei ka Shwar. Kane ruh ka pynshitom ia kito ki briew kiba ai daw ia ki trai kiba phan ia ka. Ka pynshitom da kaba khyrwait ia u ryndang bad lada khyrwait ma ka tang kumba ar ne lai sien ia phai ka jingim ka lah ban shu leit ei. Teng teng ka shu sud pynjrong ia u ryndang ne ka shu pynking khlieh bad kumta ter ter bad shwa ban phah ia ka la dei ban tip ia ka daw bad khlem da tip ia ka daw ym lah ban leh ei ei ruh em. Haba la tip ia ka daw la lah ban pynbam nia. Kaba kham shyrkhei ia ka Taro lane ka Shwar ka dei ka Bih. Ka don bun jait kiba don la ki jong ki jong ki bor bad

jingtrei. Don kiba ktah ia ki bniat lane ki khmat lane ki snier lane ka shadem bad kiwei kiwei. Don ki bih kiba bthat ia ka jingim hynrei kiba bun ki long kiba shu trei suki suki ban pynkhrew pynswai ia u briew haduh ba un da iap. Nalor ka kren ka khana bad ka jingpynbam nia donkam ruh ki dawai ki dashin ban ialeh pyrshah ia ka.

Na ki phan-ksuid baroh uba shyrkhei tam u dei u Thlen. Kiba ri kiba dub ia u ki kylla long ki nongshohnoh briew kiba pjyiar ia ka snam briew ban leit ai ha u. Ki don kiwei pat ki jait thlen kiba ki khot ki lenpula bad kine ki dei ki len-lum bad ka jaka shong jong ki ka long ha ki krem ne ki khap-maw bad lada kine ki don ha bri jongno jongno ki traibri ki pynbiang da kaba ai da u sniang. Ki Khasi ki shim ba ki nongshohnoh ki long ki nongmane-ksuid kiba shyrkhei tam bad kine ruh kim kham nud ban khyllie la ka khmat ha kane ka Pyrthei. Don na ki nongshohnoh kiba shu beh-wai ne beh-nong hynrei la ki long ki nongbylla la khot lang ia ki 'nongshohnoh.' Lada don na ka liang ki nongshah-pyniap kiba nud ki lah ban pynieng da u blang bad ka iing ki nongshohnoh kan shu kyllon kumba sar hynrei kim ju kham leh ia kane namar ialade hi ym lah iai biang. Don ki shnong kiba shu beh shnong ia kine ki nongshohnoh khnang ban shngain ka shnong ka thaw bad kumjuh ruh ka iaid ka ieng.

Kaba ri bad kaba dub ia u Thlen ka long ka kam kaba ma bad ka long shisha kumba "kaba kynthup ia u bsein hapoh iing". Ha bym lah pynbiang un da pynlehrain shwa ha ka Pyrthei bad nangta un sa bam iwei hadien iwei bad teng teng haduh ban da khang khyrdep ka iing. Kiba ri ba dub ia u ki don la ka niam ban khroh ban kjor bad ban pynjuh pynsngewbha ia u. Nalor kaba pyniap ban ioh snam ki pyndonkam ruh da kiwei pat ki lad da kaba khap shniuh ne jain bad kiwei kiwei bad nangta ki sa lehniam ban ring ia ka rngiew jong ki nongshahkhap ban ai ha u Thlen. Une u ksuid u long uba phylla haduh katta ba wat u hati ruh u tip ia u. Haba u hati u lap ia kano kano ka iing-rithlen un kyan un kyuh bad un pyrsad un kynphia bad kan long kaba eh ia u mahout ne u trai ban khroh ia u. Ka

bniat hati ka long kawei kaba ki shait pyndonkam kum ka dawai ban pyndih ha kiba pang thlen. Ki syiem ha Ri Khasi ki long kiba la pynkup bor pyrshah ia u Thlen bad ki tang shu kren shu khana ma ki ha u nar-saw ka bor thlen ka la duh la dam.

Ka jingiathuhkhana pateng ka long ba ki Khasi ki pyniap ia u Thlen da kaba siat da u namkhaseng bad haduh mynta lada phin leit rah ha iing kiba ri thlen da u namkhaseng ki trai-iing khamtam ka khadduh kan shu lynga bad pisa bad kan shu phuh syep phait. Uba shem buit ban pyniap ia u Thlen u dei u Sormoh bad hadien ba la pyniap ma u la mih u Sorphin ryngkat bad ka ksing ka dhah ban pynlong ka kmen bad ka tamsa ba u bynriew u la lait na u ksuid uba shyrkhei tam. Ka khana ka ong ba ki Dkhar ruh ki don la ka buit pyniap thlen bad u briew uba ai buit ia ki u dei u Biskorom u kamar. Une u la thang ia ki lyngkhot nar haduh ba kin da saw hain bad u la kawang ia ki sha ki sha ka shyntur u thlen uba nang tharai ba ki dei ki jingbam. Kita ki nar-saw ki la thang ia ki snier u thlen haduh ba un da iap.

Ki briew ha ki Thain Sohbar bad Laittyr-a kim ju salia ia ka pang-thlen bad ka jingpynkoit jong ki ia uba pang-thlen ka long da kaba shu nam shu ud ha u Biskorom u Khadar Kamar. Kaba ki leh ka long ban tiew ka um ha ding ha u khiew uba heh bad ban tiew lang ia ka um bad u mawsarang-nar. Da ka um ba la tiew kumta ki pynsum ia uba pang-thlen baroh shirynieng naduh khlieh haduh kjat lai miet lynter shwa ban thiah. Ha ka por ba ki pynsum ki nam ki ud da kaba ong :—

> "Ko Biskorom Ko Khadar Kamar uba ioh ia ka bor na U Nongbuh U Nongthaw ban pynduh ia ka bor une u ksuid. To rap Ma me ba une u nongpang un koit un khiah noh namar ym ju don ain don rukom ba uba kum une un wan leh donbor kumne halor u khun-bynriew. Beh krad ia une u ksuid kynsha bad pynduh pyndam ia ka bor jong une u dusmon tad jong ngi ki briew da ka bor kaba me la ioh na u Trai Kynrad.

Ah Trai Kynrad U Nongthaw-bynriew bad U Nongbuh bynriew, ngi nguh ngi dem ha Me shi hajar nguh ba Men law ia ki jingteh jingkhum jong une u ksuid kynsha bad wat die rem die tad ia la u jingthaw uba Me la thaw ia u ha ka burom. Pynkup Ma Me ba u Biskorom u Khadar Kamar ia ka bor ba un pyllait shiliang ia une u ksuid".

Kaba phylla ka long ba ki Dhulia ha ka Pomblang Nongkrem ki pynlong phan pynlong kyrpad ia u Biskorom u Khadar Kamar. Kaba lah ban long ba ha ki sngi kiba hadien ki la bun ki raiot ka Hima Shillong kiba na sha Ri Dkhar bad na ka bynta jong ki la synrop ia u Biskorom uba long u blei-dkhar. Ha ki sngi kiba mynshwa u phan u kyrpad jong ki Dhulia dei u Sormoh bad u Sorphin, ar ngut shi para kiba ia don bynta ha ka jingpyniap ia u thlen bad dei u Sorphin uba la pynieng ia ka ksing ia ka dhah ban ieng ka leh kmen leh sngewbha bad ha ka jingiadei ka kam ki dhulia ym don jingphylla ei ei ban pynlong phan pynlong kyrpad ia ki.

Nga* kynmaw ha ka por ba nga dang khie samla nga la ia shong kai bad uwei u briew uba na Diengpasoh, kawei ka shnong shajan Mawpdang, uba la beh nongshohnoh hynriew snem. Une u long u nongbeh-nong bad u la lait na ka bor ka 'Iad-thangsnem bad na ka bor ki nongri-thlen hadien ba kiba ha iing ha sem ki la loit ki la law da u blang. Une u iathuhkhana da kaba ong ba ki don ar jait ki thlen kata u thlen-shynrang bad ka thlen-kynthei bad lah ban tip kino kiba ri ia u thlen-shynrang bad kino kiba ri ia ka thlen-kynthei. Kiba ri ia ka thlen-kynthei ki khuid ka dpei kdom kdom namar ba ka thlen-kynthei ka long kaba bang bha ia u dpei bad ka bam da kaba shu jliah hynrei u thlen-shynrang u bang eh tang ka bam pylleng. U ong ba para-nongshohnoh ruh ki ia tieng bad ki ia thap para ma ki. Haba kylli ia u kumno u im haba u shu iaid ia ka khlaw ka btap sha nongwei sha nongar khlem poi iing slem slem, u ong, "Shwa ba ngin ia mih na shnong ka trai ka ai ia ngi lai tylli ki kpu kiba heh bad kiba rben bad ka bthah ia ngi ban bam uwei mynstep uwei mynsngi bad uwei prem-miet

* U Nongthoh.

bad ban pyntam ruh khyndiat khyndiat bad ban buh ia kita kiba tam ha ka pla bad ynda mynstep kita ki kpu baroh lai tylli ki la dap biang. Ia kata ngi leh man la ka sngi bad namarkata haba ngi leit shano shano ruh ngim ju tieng ia ka thngan. Ngi bam ia kine ki kpu bad ngi dih ka um na lum na wah".

U Khasi u tip ia la ka bor bad ia la ka kyrdan briew kaba la ai bad pynkup ha u da U Blei Uba long U Nongbuh-bynriew U Nongthaw-bynriew bad um ju tieng ia u thlen. Haba u iaid shaneng sharum u la thep lypa u khaw ha pla lane haba um don khaw u pyndonkam ia ka Meiramew. Haba u ia kynduh bad ki nongshohnoh u sei khyndiat u khaw ne u shim khyndiat ka khyndew na ka Meiramew bad u pynbam nia ia ki da ka Nia-Blei ka Nia-briew bad u sa bet ia ki bad ki nongshohnoh kin shu jem wep-kyrwep. U ngeit ba haba ka Dawiing ka biang bad ba u eh la ka rngiew ka bshi ym don mano mano ba lah ban ktah kti ia u. U ieng ha la ka jong ka hok bad ha ka bor ba U Blei U la ai ia u. Ka kyrteng Blei kaba u khot ka la biang ia u. U Blei U long ka bor ia u bad haba u pan ia ka bor ba U Blei u shaniah ruh ha ka bad ka bor U Blei ka iaid ryngkat bad u bad u tip kumno ban iada ialade.

LYNNONG 10.

U KHASI BAD KI KSUID

Kiei ki Ksuid.

Kaba phylla ka long ba ym don kawei ruh na ki niam heh ha ka Pyrthei kiba batai bad thir ia ki ksuid kumba leh ka Niam Khasi. Ka Niam Masulman ka don ka jingngeit ha ki ksuid bad ki don kita ki jinn kiba shiteng ki don ka dur briew bad shiteng ka dur ksuid bad kiba lah ban shim ia kano kano ka dur kaba ki mon bad ki lah ruh ban shim ia ka dur kaba ngim lah ban iohi hynrei kam tai ei ei ruh shaphang jong ki. Ki Jiw bad ki Khristan ruh ki long kiba ngeit ksuid bad ki don shibun ki jingiathuhkhana ha ka Bible shaphang jong ki. Ki don la u rangbah jong ki uba kyrteng u Belsabul hynrei ka Bible kam don kano kano ka jingiathuh kaba shai shaphang jong ki. Dei ka Niam Khasi kaba don ka jingbatai kaba shai shaphang ki ksuid kata ha la ka rukom pyrkhat jong ka.

Ki ksuid kat kum ka Niam Khasi ki don ar jait bad kine ki long ki suid-iap ne ki sna-iap bad ki ksuid kynsha. Ki mynsiem jong ki briew kiba la khlad na kane ka Pyrthei bad ki bym lah ban leit sha Dwar ne sha Iing U Blei ki kylla long ki suidiap ne ki snaiap bad na kine ruh ki don ar jait kata ki suidiap kiba bha bad ki suidiap kiba sniew. Kiba bha ki dei kito kiba na kano ma kano ka daw kiba ha iing ne ki kur ki jait kim shym lah ban pyndep ia ki niam ki rukom kata ia ka niam-iap kaba ia dei bad ki kat kum ka jingdawa jong ka Niam. Kine kiba pli ki long ki bym shym lah ban ia don ryngkat bad ka Iawbei bad u Suidnia ryngkat bad ki meinah ki meisan bad ki kur ki jait ha ka maw ka nar. Ka mynsiem jong ki ka shu sah ha kane ka Pyrthei bad ka thaw jaka shong jaka sah ialade ha kane ka Mariang. Kine kim don hapoh ka jingsynshar jong ka Tyrut ka syiem jong ki ksuid bad kine kim ju pyndik ne

pynshitom iano iano ruh. Ki im la ka jong ka jingim kaba kyrpang ha la ka jong ka Pyrthei jong ki. Don kiba shong marwei bad don kiba shong kynhun bad katba lah ki kiar na ki briew. Lada ngi ia kynduh ia ki ka long tang haba ki iaid lynti shane shatai. Ki iam rem la ka jong ka nusip jot.

Kiwei pat ki snaiap ne suidiap ki long kito ki briew kiba la khlad na kane ka Pyrthei. Namar ba ki la im ka jingim kaba kynsha ha kane ka Pyrthei ki kylla long ruh ki ksuid kiba kynsha. Ki long ki briew kiba na ka jingim jong ki hi kim lah shuh ban ieng ha ka jingbishar U Blei bad ki long ruh ki bym lah shuh ban ioh ka jingmap na U. Kine ki long ki briew kiba la shah kynto ha ka pap ka sang bad kiba la leh ia ka kam jong ka sang ka ma. Ki iing bad ki kur ki jait jong ki ruh kim lah shuh ban pyndep ia ki niam ki rukom kiba iadei bad ki, bad kim lah shuh ban leit buh ia ki shyieng jong ki sha ka Maw. Kine ki la don ha ka jingsynshar jong ka Tyrut ka Smer bad ki la long ki nongtrei kam bad ki shakri kiba kynsai jong ka. Kine ki pynlong jaka shong jaka sah ha kane ka Pyrthei ha ka Mariang bad ha ka haw-haw bad ki kylla long ki suid-lum ki suid-wah bad ki suid-suin. Kine ki long ki ksuid kiba runar bad ka jingangnud jong ki ka long ban pyndik pynshitom ia u khun-bynriew khamtam ia la ki jong ki kur ki jait bad ki kha ki man kiba dang im ha kane ka Pyrthei. Ki long ki ksuid kiba shyrkhei kiba shun iap shun im ia u khun-bynriew khamtam ia ka mynsiem jong kito ki briew kiba dang khreh ban leit sha Iing U Blei. Namar ba kim lah ialade ban leit sha Iing U Blei kumta ka jingkwah jong ki ruh ka long ban khang lad ia kiwei pat.

Ka jingdon jong kine ki ksuid snaiap ka la pynbunkam haduh katta ia u khun-bynriew. U Khasi u la dei ban ieng da ka thma kaba jur pyrshah ia ki. Ka jingknia ia u 'iar-krad-lynti, u 'iar-padat bad u 'iar-syngkhong ha ka thang briew bad ka tan-ding ha ka thep mawbah ki long ki jinglehniam ban iada ia ki nongiap na kine ki ksuid kiba shyrkhei kiba shu ap kmang ha lynti ha syngkien ban pynbakla lynti ia ki nongiap. Ka jingpda ia ki nam tympem ka

long ban ker ban khang ia kine ki ksuid ba kin nym pynthut pynwit ia ka lynti jong ka mynsiem ki nongiap. Ka jingkhang bha ia ka jingkhang jong ka Mawbah da ki maw kiba rben ka long ban khang ia kine ki ksuid ba kin nym leit rung hapoh ban pynthut pynwit ia ki nongiap kiba la don lypa.

Ka jingthmu kaba don ha khmat eh ha kine ki ksuid ka long ban ioh long kynrad halor u khun-bynriew bad na ka bynta kata ki pyndonkam da ki buit ki lad baroh kiba ki lah ban pyni ia kata ka bor ha u khun-bynriew bad ki briew pat teng teng ha ka jingtieng ki mane ia ki bad ki khot ruh ia ki da ki kyrteng 'blei' bad teng ki aibam bad ai jingknia ia ki. Dei kine kiba pynpang pynshitom ia u briew haba U Blei U la phai lyndet na u namar ka jinglyndet hukum jong u. Haba u briew u la lyndet ia ka hukum bad um lah shuh ban ieng ha ka daw U Blei ruh U phai lyndet na u bad kane ka long ka kabu ia ki ksuid ban trei ia u briew. Ka long kumta bad ka iing ka sem ruh bad kumjuh ruh bad ka kur ka jait.

Ka jingtrei jong kine ki ksuid ka long ha ki bun rukom. Ki lah ban shu pynpang pynshitom ia u briew lane ban pynmynsaw ia u lane ban shim wat ia ka jingim jong u da ka jingiap mynsaw mynsnam bad ka iap-lum ka iap-wah. Ki lah ban shu pynum ia ka spah ka phew ne ia ka kamai ka kajih ne ban pyntroin ia ka rep ka riang, ka khaii ka pateng, ka trei ka ktah bad ban pynkulmar ia ka iing ka sem ha ki bun jait ki rukom. Khnang ban ialeh pyrshah ia ka jingtrei jong kine ki ksuid u briew u la dei ban da ieng ka khein ka bishar bad ban da loit da law bad ban pynlong ka jingainguh ia U Blei.

Ki don na kine ki jait ksuid kynsha kiba da don la ki jaka shong jaka sah kiba kyrpang bad kiba pynshitom ia ki briew kiba leit tur shajan jong ki. Kine ki da don la ki jong ki kyrteng kiba kyrpang bad ka jingpynshitom jong ki ia ki briew ruh ka long ha la ka jong ka jong ka rukom. Kiba kham paw na kine ki long u Lei-Synteng, u Syngkhong kynta-maram, u Rih, u Trangbah, bad kiwei kiwei. Ki don

sa kiwei ruh kum u Jynriew. u Kla, u Tynjang, ki Bhut bad ki Soitan. Don na kine kiba long ki 'suid-phulia kiba sngewtynnad tang ban ioh leh danda ia ki briew. Don kiba ieng ha lynti bad ki kob ia lympat bad uno uno u briew uba iaid nangta bad don pat kiba pynbakla lynti ia ki briew ba kin shu iaid ruma rutit ia ka lum ia ka wah bad teng teng ba kin leit poi sha riat sha ram lane sha ki lhuh bad ki thaphah-maw bad la donkam da ki kynja tyllai ban leit khring ia ki nangta. Don kiba shu pynlamwir ia ki briew bad kane ka jinglamwir kan bat ia ki ruh bun sngi. Don ruh ki ksuid-puri bad ki briew kiba shah kem ha kine kim long shuh kum ki briew kiba don ha kane ka Pyrthei hynrei kiba la im ha ka pyrthei rngai jong ki bad kum kine kim ju kham im slem shuh lymda lah ban leit ban law. Ki don kiba shong ha wah kum ka niangriang ka kyian kiba pynshitom ia ki briew kiba leit pyndonkam ia ka um jong ki.

Ka jingngeit jong u Khasi ka long ba kine baroh ki jait ksuid kim lah ban leh ei ei ruh ia u briew lymda U Blei U shah bad U la phai lyndet na u briew. U briew uba dang eh la ka daw bad la ka rngiew u long uba kine ki ksuid kim lah ban ktah kti. Lada u kren tang da ka ktien kin nym nud ban peit pyrshah ia u. Ym lah ban don lano lano ka jingkem lyngkhuh pakhuh ia u sha lum sha wah namar ba ka Dawlum kam lah ban leh ei ei ruh lada ka Dawiing ka biang. Ka jinglah ki ksuid ban trei ia u ka long ba u briew hi um lah shuh ban ieng ha ka daw bad ka hukum. Kine ki ksuid ki long kum u dieng-sympat ba U Blei U pyndonkam ban ai jingsneng ia u briew ban pynbeit ia ki lynti iaid jong u namar lada ym don kum kata ka long kaba suk ia u briew ban klet noh ia U Blei.

Ka jingmane Ksuid

Haba ngi pule bad bishar ia ki jaitbynriew baroh ha kane ka Pyrthei ngi lap bad ngi iohi ba ka don ka por jong ka jinghiar ha ka jinglong-niam bad jinglong mynsiem. Dei ha ka por kaba kum kata ba ka rung ka jingmane ksuid. Wat ha ka Jaitbynriew kaba kum ki Israel kaba la iaid ryngkat ryngkat bad U Blei shi lynter ka lynti naduh Ri

Ijipt haduh Ri Khlaw, ka long tang khyndiat por ba u Moses u ieh noh ia ki haba u don bad U Blei halor u Lum Sinai hynrei ynda u la wan phai u lap ba ki la mane ia u khun-masi. Ngi iohi ia kane ha ka Jaitbynriew Khasi ruh. Ha kaba nyngkong u Khasi u long·uba mane tang ia uwei U Blei hynrei ha ki sngi kiba hadien ka la rung ka jingmane ksuid bad ka la bat ruh ia uba bun uba lang. Hadien ba la kha ia i khyllung ka don ka jingknia ia ka Niangriang ka Kyian ban lait ka long ksuit ha ki shkor i khyllung bad ki don ruh kiba pynlong ryngkew basa ia kiba bun ki jait ksuid. Don ruh kiba ri ba dub ia ki phan-ksuid ha iing ban pynlong ka jinglehrain ia ka Jaitbynriew baroh kawei. Ngim phylla ei ei ban don ki jingmane wat ia ki blei-dkhar ruh ki bymdon nongrim ei ei ruh ha ka jingngeit niam jong ka Jaitbynriew. Ha ka jingknia Ryngkew Basa kiba pyndep ia ka niam ka rukom ki dei ki nongdih ki nongbam bad ka jinglehniam ka kylla kam kai noh bad ngim phylla ei ei ruh ba U Blei Un kynriah bad ban shim ia ka jaka jong U da ki ksuid ki khrei.

Kumba la ong haneng ki don ki dak kiba paw tyngkrein ba ha ki sngi kiba hadien ka la don ka jinghiar kaba khraw ha ka jingngeit Blei u Khasi. Katba kane ka jinglong mynsiem ka nang hiar katta nang ioh jaka ki ksuid bad katba nang iaid ki sngi ka jingmane ksuid ruh ka nang jur. Ha ka por ba ka jingngeit bad jingshaniah Blei ka dang jur u Khasi um ju sheptieng ia ki ksuid. Ka bor kaba U Blei U la pynkup ia u ka la long kaba biang ia u ban ia-leh pyrshah ia ki. Haba u ia kynduh ia ki u khot ia ka kyrteng U Blei bad u pan ruh ia ka bor na U. Ha ki niam baroh ha ka Pyrthei ka don ka rivival lane ka jingpynkhie im thymmai bad ngi khmih lynti ba kan don kum kane ha ka Niam Khasi.

Ngim bakla ei ei ban ong ba ka daw jong ka jingmane ksuid ka mih eh na ka jingtieng la shisha ki don kiwei pat ki daw kum ka jingkwah spah, ka jingshun briew bad kiwei kiwei. Haduh kine ki sngi ki don ki ksuid kiba trei tang ia kito kiba tieng bad ia ki bym ngeit kim ju leh ei ei ruh em. Don na kine ki ksuid kiba u Khasi u khot 'blei' ia ki hynrei

kim dei satia ki blei. U Dr. H. Lyngdoh ha ka kot jong u "Ka Niam Khasi" u ong, "Don bun spah ki ksuid ki khrei ha kane ka Ri kiba haba dei la khot ki 'blei' kiba ki ju ai jingknia pynsuk katba ki pan ban lait na ka jingkem jong ki". U Soso Tham ruh haba u kren shaphang kane ha "Ki Sngi ba rim u Hynniew Trep" ha ka Bynta IV, u ong—

"Longsyiem ka Dum, synshar ka Bieit,
Ka long raiot ka Tieng ka Smiet ;
Ba mih ki ksuid ba sngew shyrkhei,
Ha pdeng u briew ngin phylla lei".

Ka jingsniew kaba mih na ka jingmane ksuid

Ka jingmane ksuid ka la pyntroin haduh katta katta ia ka jingngeit Blei u Khasi. Ka la wallam ruh ia kiba bun syrtap ki jingsniew ha ka Jaitbynriew bad ka la wallam ruh ia ki kynrum ki kynram ki bym tip shuh ha ka Niam Khasi. La mih ki nongaiksuid ban ai ksuid ia ki parabriew bad kine kim map wat ia la ki jong ki para ki pyrsa bad la ki kur ki jait. Ki kylla long ka jingtriem ia ka shnong ka thaw bad ia ki shong ki sah ryngkat bad bun ki mynsiem briew ki la shu leit ei.

Ban myntoi la ka met ki siar ia ka Niam ban batai ia ka kat kum ka jingsngewbit jong ki hi. Ki buh da kiwei ha ka jaka U Blei ban mih ka siar ka laitkylla. Katba nang iaid ki sngi ka tynrai jong ka Niam ka la nang jah nang jah bad nang ioh kabu u ksuid u khrei. Katba nang jur ka mane ksuid katta nang shitom ban lap ia ka tynrai bad kaba mih nangta ka long ka jingsah khynnah ka iing bad ka kur ka jait. Ki briew ruh ki wad da kiwei pat ki niam bym lap dien shuh ia la ka jong. Ha bym don ki longknii ha la ka iing bad ka kur ka jait la donkam ban shaniah ha kiwei pat ki bym tip ia ka duh bad ia ka dang bad ha bym lah pynsngewbha ia ki ki kylla nongaiksuid kylla.

Kawei pat ka jingsniew kaba mih na ka jingmane ksuid ka long ka jingpyniakhleh ia ka Niam-mane-Blei bad ka niam-mane-ksuid. Uba knia Kyian na ka bynta i khyllung

u knia ainguh ha ka Niangriang ban pynhun pynsuk ia ka bad ha kajuh ka por u pynkut pat ia ka jingknia da kaba khot kyrpad ia U Trai Kynrad na jrong na tbian ba Un kyrkhu ia i khyllung. Kane kaei kaei ka wan rah ia ka kynrum ka kynram ka bym lah sngewthuh shuh. Ha kiba sngap sngew kumba ka Niam-mane-Blei ka iaid ryngkat ryngkat bad ka niam-mane-ksuid. Ki briew ki bym sngewthuh ia ka tynrai ki shu ai ka ktien rai ba ka Niam Khasi ka dei ka niam-mane-ksuid bad la ka jingshisha kam don ha kane ka jingong ngi iohi haduh katno ka jingmane ksuid ka la trei ia ka Niam Khasi.

Ka jingai jingmut

Kumba la ong haneng ka Niam Khasi ka donkam ia ka Revival kumba ka long ia kiwei kiwei pat ki niam ha kane ka Pyrthei. Kiba bun mynta ha ka Ri ki sheptieng ia la ka jong ka Niam. Ki ud ba kim tip ei ei shuh bad ba ki la ia sah khynnah bym ia tip shuh ia ka tynrai bad kiba bun ki la ia phet wir sha kiwei pat ki niam. U Khasi ia ka niam u pynbud da ka rukom ban long ka niam ka rukom hynrei ngi dei ban kynmaw ba ki rukom lane ki niam ki rukom ki long tang ka dak kaba shabar jong ka Niam. Lada ngi sah khynnah ka long ha ki niam ki rukom ym dei ha ka Niam. Ka Niam ka sah hi ka Niam bad ym don ba lah ban pynkhih ia ka na u Khasi. U Soso Tham ha "Ki Sngi barim u Hynniew Trep" u ong—"La pher u dkhot—kawei ka niam" bad lada ki longdien ki mandien ki seng thymmai ialade ka long ha ka Niam ym dei ha ki rukom. Ki rukom ki lah ban kylla hynrei ka Niam ka sah.

LYNNONG 11

KA JINGKNIA JINGKHRIAM

Ka jingmut jong ka ktien 'Jingknia'

Ka jingmut tynrai katba ka paw ha ka Pyrthei shi tyllup ka long ba ka ktien 'jingknia' ka dei ka jingiabam sngewbha ne ka jingiakhawai jong ka jingiasuk hapdeng u briew bad U Blei lane bad ki blei lada ka long ia kito ki briew ki bym tip Blei. Ha ka por ba ka jingpyrkhat jingpyrdain ha u briew kam pat ih ka jingpyrkhat ka long ba ki blei ruh ki sngewtynnad ia ka bam-bang kumba long ma ngi ki briew bad namarkata ban pynhun pynsngewbhà ia ki ka long da kaba ai bam. Ha kane ka jingkhawai ka jingbam kaba kordor ka dei ban long ka jong U Blei lane ka jong ki blei. Ia ka jinglong kaba kum kane ngi iohi ha ki niam-knia kiba don ha kylleng ka Pyrthei kata naduh ki Israel, ki Grik bad ki Roman ha ki por shwa u Khrist, nangta ki Arab ruh shwa ba kin long Masulman bad haduh kiwei kiwei pat ki jaitbynriew kiba dang bat ia ki niam-knia ha kine ki sngi. Ka long kumjuh ruh bad ki Hindu wat lada don na ki ki bym knia da ki mrad bad ki sim.

Ha ki sngi kiba hadien haba ka jingmut jingpyrkhat jong ki briew ka la nang ih bad ka bor pyrkhat jong ki ruh ka la nang iar, ka jingngeit jong ki ruh ka la nang sain dur thymmai hynrei ha kiba bun ki bynta kitei kiei kiei ba la ong haneng ki sah hi katba ki kylla long noh tang ki dak kiba shabar jong ka niam bad ki kylla long noh tang ka jingiarap ia ka jinglehniam. Wat la ka long kumta ruh kine kiei kiei ki batai ia kata ka jingngeit kaba don hapoh u briew bad dei lyngba jong ki ba u kren bad u pynpaw ialade ha U Blei. U Blei ruh U donkam bad U kwah ia kata bad na U ka mih ka jingpdiang hun. Ka jingknia ka bym don ka jingiakren u briew bad U Blei ha la ka mynsiem ka long tang ka jingpyndep niam pyndep rukom.

Ka Niam Khasi ka long kawei na ki niam-knia ha kane ka Pyrthei bad ha ka ruh ngi iohi ia kajuh ka dur kumba ka long ha kiwei kiwei ki niam-knia. Ha u Khasi ruh ka jingknia ka long ka jingiakhawai sngewbha hapdeng u briew bad U Blei. U briew u wad ia U Blei bad U Blei ruh U pdiang hun ia ka jingwad jong u bad ki ia kynduh ha ka jingknia kaba long ka jingkhawai jong ka jingiasuk. Kine harum ki long kiba ia dei bad ka jingknia u Khasi.

Ka jingpynkhreh na ka bynta ka jingknia

Haba ka jingknia ka long ka jingkhawai hapdeng u briew bad U Blei, ka jingkylli kaba nyngkong eh ka long hangno yn ai bam ia U Blei. Ka jingpynkhreh kaba kongsan eh ka long ia kata. Dei hangne ba ngi ioh ia ka duwan kaba long kawei na kiba kyntang tam ha ka jingknia. Ka duwan ka long ka Pliang-Blei namar ba dei ha ka ba la buh ia ka jingbam kaba long ka jong U. Kiwei kiwei ki niamknia ki don la ka jong ka jong ka jingpyrkhat shaphang ka duwan bad ka jingpynkhreh jong ki ruh ka long kat kum kata ka jingpyrkhat. Ka duwan ha u Khasi ka long ka jaka-lum ia kaba la tei bad shna da u dew-saw ia kaba la pynmadan bha ha jrong bad u nongknia u shong barobor na shaphang shathie jong ka bad u phai khmat shaphang shatei namar ba ka mihngi ha u Khasi ka dei ka jaka shong u ba-im, ka sepngi jong ki baiap bad ka shatei ka long ka jaka kaba u phai sha U Blei. Ha ka madan halor ka Duwan ki ber u purew ba kan long kaba lieh bad khuid ba kan iadei bad ka jingkhuid U Blei; nangta u ber ruh da u purynsi ban pyniwbih ka ban pynsngewbha ia U Blei bad halor ka Duwan pat u sieh da u sla-diengsning uba long ka dak jong ka jingkieng-ksiar kaba la pyniasoh ia ka khyndew bad ka Bneng ha ki por jong ka Aiom Ksiar u Hynniew Trep u Hynniew Skum.

Ka don ka jingngeit hangne bangtai ba ka jingber purew halor ka Duwan ka long ba kan lieh kum ka ior halor U Lum Makashang namar ha ki por kiba mynshwa ka don ka jingngeit ba U Blei U wan na Lum Makashang kaba long ka jaka-shong jong U. Kaba kum kane ka jingngeit ka don

ha kiba bun ki jaitbynriew ha Ri India. Ha kiwei kiwei ruh ki bynta jong ka Pyrthei ka don ka jingngeit ba U Blei U shong halor lum. Ki Israel hyndai wat ynda ki la poi sha Ri Kanaan na Ri Egypt ki dang ngeit ba U Blei U wan na Lum Sinai (Dueteronomi 33:2). Kaba kum kane ka jingngeit ka jur bha ha ki riew-hyndai. Ka jingphai u Khasi shaphang shatei ha ka jingknia jong u bad kumjuh ruh ha ka jingdwai sha ka jaka ba don u Lum Makashang imat ka mih na kane ka jait jingngeit.

Nalor kitei ba la jer kyrteng haneng ki don sa kiwei kiwei kiwei pat ki tiar. Kawei na kine ka long ka laliar ia kaba la siang ha ka sharing jong ka duwan ha khmat jong u nongknia. Nangta shaphang kamon ka liang u nongknia u don u klong iad um ban pyndonkam ha ka suit ka shor bad ka don ruh ka um ban pynsum pynsait ia ki jingknia. Ki jingknia kiba u Khasi u kham pyndonkam ki long ki syiar masi, blang lane sniang kata kat kum ka jingdawa ka kam.

Ka jingnoh dkhot

Ka jingnoh-dkhot ka long ka bynta kaba donkam haduh katta ha ka jingknia. Lada ka jingknia ka long ka jingiabam sngewbha lane ka jingkhawai jong ka jingsuk hapdeng u briew bad U Blei ka jingnoh-dkhot ka long kawei na kita ki jingpynbiang jingbam ia U Blei. Ka bynta jong ka jingbam kaba donkam eh ban ai sha U Blei ka long ka snam bad ha kane ka liang ngim lap ba kan don ka jingiapher hapdeng ki niam-knia jong ka Pyrthei kiba knia da ki mrad bad ki sim. Ka duwan ka lah ban long tang da u maw kumba pynlong ki Arab shwa ba kin long Masulman bad ia ka snam la pynjaw ha u. Ki Roman bad ki Grik ruh ki leh kumjuh tangba ki duwan jong ki ki don hapoh ki jingniam. Ka jingiathuhkhana pateng ka ong ba hajan ka Temple jong ki Israel ha Jerusalem u don uwei u maw uba heh ia uba la ksam thliew hamar pdeng bad dei hangta ba ki pynjaw ia ka snam jong ki jingknia baroh. Une u maw u don halor u Lum Moraiah uba halor jong u ka ieng ka Temple bad dei hana halor uta u maw ba u Abraham u knia ia uta u langbrot uba long u lang-pli ia u Isaak. Ki Khasi

ruh ki pynjaw ia ka snam jong ki jingknia baroh ha ka duwan ba kan long ka bynta jong U Blei bad kane kam lah ban long da kumwei pat.

Ki don ki jaitbynriew kiba nalor ka snam ki ai sa ka doh sha U Blei. Haba ki leh kumta ki ot lyngkhot ia ka doh bad ki buh kawei ka lymbong halor ka ding ba la thang halor ka duwan. Ki thang ia kane ka doh haduh ba kan da ing lut khoit. Ki ber ha ka doh bad ha ka ding ia ki jingiwbih ba kin ia khleh lang bad ka jingiw jong ka doh ka ban her ryngkat bad ka tdem jong ka ding kum ka jingainguh-thang sha U Blei sha Bneng. Ha ki ryngi jong ka jingmutdur-briew ba la pynshong nongrim ha ka jingngeit la ong ba ki jingiwbih jong ka jingainguh-thang ki her sha ki tyndong khmut U Blei. Ia ka doh kaba tam na kaba ai sha U Blei ki bam ki nongai jingknia ryngkat bad ki lyngdoh-knia. Ki Roman hyndai ha ki por ba dang ieng rasong ka Hima Rome ki ju die ia ka doh kaba tam, hadien ba la ai jingknia ia ki blei jong ki, ha iew ha hat bad ha lynti syngkien bad ia kum kane ka jait-doh ki khot ka doh-knia.

U Khasi uba bam doh bha u tip hangno ka don ka doh kaba bang eh. Na ki bynta baroh jong ka met ki dei ki dohjem bad ki snier kiba bang eh. Hynrei kine ki long kiba rit bad kumta la dei ban shu dkhai ne dkhat bad ia kaba tam ban shu ia shyit ban ia sip. Na kine ki dohjem bad ki snier la dei ban shu dkhai ne dkhat ban ai sha U Blei bad dei kine kiba long kita ki dkhot bad ia ka jingdkhat ia ki ban noh ha ka duwan la khot 'ka jingnoh dkhot'. Ka ktien kaba buh pynap ia ka ktien 'dkhot' ka long 'dkhai' bad kumta ngi ioh ia ka ktien 'u dkhot u dkhai'. Ia ka bynta ban ai sha U Blei la shu dkhai na u dkhot bad la noh ha ka duwan bad ia kaba tam la shu ia shyit ban ia sip kito kiba ia don bynta ha ka jingknia. Ia u dkhot la thang shwa ban ia-sam bad ia une u dkhot uba la thang la khot 'u dkhot-iong'. Haba ka jingknia ka long ka jong ka hima ka jingiasam ia ki dkhot ka long hapdeng U Blei bad ka hima bad kumta ia u dkhot uba tam hadien ba la noh sha U Blei ki ia sip ki syiem, ki bakhraw bad ki khun ki hajar kat kiba ia don ha ka por ba ai jingknia. Lada ka jingknia

ka long dano dano shi met ia u dkhot uba tam dei ban bam tang ma u marwei namar ka jingknia ka long ia u shi met, ka jingkhawai jong ka jingiasuk kan long tang hapdeng jong u bad U Blei. Ka Niam Khasi ka long kaba la pyntreikam ha ka iing ka iing bad ka kur ka kur bad kumta ka jingnoh dkhot ka long kat kum ka jingsngewbit jong ki. Don kiba noh 5 bad don kiba noh 7 bad don ruh kiba noh 9 bad ban sngewthuh ia ka jingmut kaba don ha lyndet kine ki dak-jingkhein ka long kaba eh. Kaba lah ban long ba ka jingnoh ka sah ka jingnoh bad ka jingbuh ia ka jingbun ki dkhot ka long kat kum ka jingpyrkhat.

Ki Jait Jingknia u Khasi

Haba shu kren kyllum ki jingknia kiba kongsan jong u Khasi ki don saw jait bad ia kine u pyndep kat kum ka jingiaid bad jingdawa ki kam. Kine ki saw tylli ki long—

1. Ka Jingknia Ai-nguh.
2. Ka Jingknia Ai-bam.
3. Ka Jingknia Kyrsan.
4. Ka Jingknia Jingsang.

Kitei ki jingknia ba la jer kyrteng haneng ki long kiba kham ia dei bad ka jingim u briew bad kumjuh ruh bad ka iing ka sem bad ka kur ka jait. Nalor kitei ki don sa kiwei pat kum ka knia-pyrthat, ka jingknia suidnia-tang bad kiwei kiwei tangba kine kim da long eh kiba kynrei bad ka long teng khat ba la donkam ia ki. Ki shnong ki Raid bad ki hima ruh ki don la ki jingknia bad ki jingknia kiba kham ia dei bad ki ki long ki jingknia ainguh bad ki jingknia ai-bam namar ba ki ruh ki don ka jingiadei bad U Blei kum U Leimuluk u Leijaka, u Leikhyrdop u Leikharai lane u Lei-shnong u Lei-thaw bad kumjuh ruh ha kiwei kiwei ki rukom ia dei. Ki don ki shnong lane ki raid bad ki hima kiba don la ki phan ki kyrpad bad kumta na ki ka don ka jingknia ai-bam ruh. Na ka jingknia kyrsan ka don tang kawei kaba kham ia dei bad ka shnong lane ka raid lane ka hima bad kata ka long ka knia tap-ksaw kata kum ka ksaw-behmrad, ka ksaw-partuh bad ka ksaw-ialehthma. Ka

tap-ksaw-behmrad ka long kaba ka shnong ka pyndep shwa ban leit beh kmrad khnang ba ka shnong kan nym wan thylli wan iam sha shnong na khlaw. Ka knia ksan-partuh pat ka long ban ioh pyniap shibun ki nongshun haba don ka jingialeh bad ka knia ksan ialehthma pat ka long ban jop thma.

Ka Jingknia Ainguh

Ka jingknia ainguh ka don ar jait bad kita ki long ka jingknia ainguh ia U Blei Trai Kynrad bad ka jingknia ainguh ia ki Phan ki Kyrpad. Ka jingknia ainguh ia U Blei Trai Kynrad ka long na ka bynta ka jingmap bad ka jingisynei jong U na ka bynta kano kano ka lait ka let bad na ka bynta ki jingkyrkhu kiba bun jait kiba U la theh. Kane ka jingknia ka don ka jingiadei kaba khraw haduh katta katta bad ka iing ka sem bad kumjuh ruh bad ka kur ka jait. Ka shnong lane ka raid lane ka hima ruh ki lah ban pyndep ia kane ka jingknia na ka bynta ki jingkyrkhu kiba bun syrtap kiba ki la ioh na U Blei ha la ka jong ka jingiadei jong ki bad U. Ka jingknia ia U Blei ka long da ka blang kaba danglud bad ka balieh bad kaba tlem hynrei shwa ban knia ia kane ka blang ki knia shwa da ka syiar ban tip la U Blei U hun bad Un diangti ne em ia kaei ka ban sa pyndep. Shwa ban phut ia ki snier ban ieng ka bishar ki da pan ka kyntien na U Blei lyngba ki dak ki shin ban nym don ka thoh ka tar lane ka kjap ka star lane ka brain ka briah, ban nym kiew ka tir ka puid ha u briew bad u blei hynrei ba kin dap bad pyllun bad ba kin ia thum kin ia wian bad kin ia doh kin ia dait. Haba la bha nadong shadong bad hadien ba ki la noh ia u dkhot u lamjew ki sa knia pat da ka blang. Baroh ar bad syiar bad blang ki da pynsum ba kin long kiba khuid ban leit ha ka jingknia bad shwa ba kin ot ki da pyndem bad pynnguh ha ka duwan hadien ba la ber u purew u purynsi. Ia ka blang ruh ki da peit ki da bishar ia ki dak ia ki shin la ki long ne em kumba ia pan bad hadien kata ki sa pynlong ka jingnguh ka jingdem ia U Blei. Ia ka snam ki pynjaw ha ka duwan bad ia ki dkhot ki ia noh bad ki ia sip kumba shong ka nia bad ka lynti.

Ka jingknia ia ki Phan ki Kyrpad ka long ka jingknia ainguh ia U Blei na ka bynta ka jingkyrkhu bad jinglehbha jong U ha kata ka liang ba ki la buh phan buh kyrpad. Kumba kim ju buh Phan buh Kyrpad khlem ka jingaibor bad jingmynjur U Blei bad kumta ruh kim ju knia ainguh Phan Kyrpad khlem da ioh ka hukum na U. Shwa ban pyndep ia kane ka jingknia ki da pan hukum na U Blei bad dei tang haba U Blei U la shah ia ki ba ki sa khreh ia ka kam. Ka jingpyndep ia kane ka jingknia ka long kumba la kdew haneng. La pyndep ia kane ka jait jingknia da kito baroh kiba buh Phan buh Kyrpad kata ka iing, ka kpoh, ka kur ka jait lane ka shong ne ka raid bad ka hima. Hadien ba ki la ioh ka hukum na U Blei ki knia shwa da ka syiar bad haba la bha nadong shadong ki sa knia pat da u sniang lane u masi-kyrtong. Hangne ruh ki da ieng ka bishar bad ki da noh-dkhot noh-dkhai bad ia ka ba tam ki ia sip katba shong ka lynti.

Ka Jingknia Ai-bam

Kumba la ong ha ka Lynnong kaba ia dei bad ka jingbuh Phan jingbuh Kyrpad, ka Iawbei, u Suidnia bad u Thawlang ki wan ha ka dur jong ka jingbuh Phan buh Kyrpad ia ka kur bad ka jait. Kane ka long ka bynta jong ka Dawiing. Kumba kim lah ban pynieng ia ka Dawiing ha ka kur ka jait jongno jongno khlem ka hukum u Blei kumta ruh kam lah ban don ka jingknia ai-bam ia ka Iawbei, u Suidnia bad ia u Thawlang khlem ka hukum jong U namar ba dei ma U Uba long Ka Blei, ka Nongthaw-bynriew ka Nongbuh-bynriew, ka Leilongkur ka Lei longjait bad ka Nongsei ka Nongpynlong ia ka Iawbei bad ia u Thawlang ban long i kur ban long i jait, ban long kynthei ban long shynrang bad ban ia roi parum ban ia roi pareh.

Ia kane ka jingknia ai-bam ia ka Iawbei, u Suidnia bad u Thawlang ki ju pynlong shisien shi snem lane ha kano kano ka por ba ki sngewdonkam bad ka jingnguh ka jingdem ha kane ka jingknia ka long ba kine kin ia kyrshan na kawei pat ka Pyrthei ryngkat bad ka Blei ia ki khun ki ksiew baroh kynthei bad shynrang ha ka longbriew ka manbriew

jong ki ba kin ia roi ia par, ba kin ia khiah krat khiah stang, ba kin ioh ka ja ka dohkha, bad ka spah ka phew bad ban bha ka leit ka wan, ka khih ka dang, ka trei ka ktah, ka rep ka riang, ka khaii ka pateng bad kiwei kiwei.

Haba Ka Blei Ka hun bad kohnguh kumba ju leh ki knia shwa da ka syiar bad ki sa pynbud pat da ka blang. Haba kiei kiei ki iaid beit bad ki bha nadong shadong ki sa-pynlong pat ka knia ai-bam ia ka Iawbei, u Suidnia bad u Thawlang da ka sniang. Ki ai dkhot ai dkhai bad ki sa ia sip ia uba tam kat kumba shong ka nia ka lynti.

Ka Jingknia Kyrsan

Ka ktien 'kyrsan' ka mut 'ksan' ne 'tap' bad ka jing knia kyrsan ka long ka jingwad ia ka jingkyrshan U Blei ha kano kano ka bynta jong ka jingdonkam u briew ha ka long briew ka manbriew bad ha ka jingim jong u. Lait noh sh i bynta na ka knia-tapksaw kumba la ong haneng, ki jingknia kyrsan ki long kiba ia dei shi met shi met kynthei lane shyn-rang kat kum ka jinglong bad ka jingdawa jong ka jingim jong ki. Ki jingknia kiba kongsan kiba hap ha kane ka Knia Kyrsan ki long ka knia-tap-kpoh, ka knia tap-lubri, ka knia ksan-rngiew, ka knia tap-rwiang bad ka knia tap-ksaw. Kaba ki kham pyndonkam ha kine ki jingknia ka long da ka syiar kaba khuid ba tlem bad ba bha ki kjat. Don ruh kiba knia da u sniang.

La thoh ha ka Lynnong 2 katto katne ia kiei kiei kiba ia dei bad kane ka bynta. Namar ba ka long ka jingknia na ka bynta shi met kumta hadien ka jingai dkhot ka jing-sip ruh ka long tang da uno uno ne kano kano kiba don bynta ha ka jingknia. U nongknia u pynshong ia ki baro-bor shaphang kamon jong u bad haba u knia u iathuhkhana ha U Blei ia ka jinglong jong ka jingim jong ki bad u kyrpad ia U ba Un kyrshan ma U ban lait ka long jot ka long rem.

Ka Jingknia Jingsang

Ka knia jingsang ka long ka jingknia ba la pynlong da kiba ha-iing ha-sem jong kito kiba la iap, kynthei ne shynrang, kiba ki tnga jong ki ki dang im bad ki la ioh-lok shawei. Ia kaba kum kane ki Khasi ki khein ba ka long ka jingklim bad ba ka long ka sang kaba dei ban pynkhuid ba ioh byrsieh ka iing ka sem. Ia ka jinglut jong kane ka jingknia la bei da kito kiba im. Kiba im ki ai sbai ne tyngka katba dawa ki kur jong kito kiba la iap bad ka jinglut ka leit ha kaba khreh bad thied syiar ne sniang ne masi. Shwa ban pyndep ia kane ka knia jingsang ki thung ia ki maw-klim harud lynti, lai tylli ki maw-shynrang bad kawei ka maw-kynthei. Hadien kata ki sa pyndep ia ka jingknia bad ha kane ka jingknia ki iathuhkhana ha kito kiba la iap ia kaei kaba la jia bad ki pynsngew ha ki ia kaei kaba ki la ioh-pdiang na ka bynta ba kin pyndep ia ka jingknia bad ki da kyrpad ruh ia kito kiba iap ban kin nym sahnud ne buhkhoh namar ba la khuid ka sang ka ma bad ka klim ka ngat.

Ki noh dkhot kumba ju leh bad ia ka reng ka tyngam jong ki jingknia ki sieh ha ki maw-klim ba kin long kum ki sakhi ba la pynkhuid bad sait ia kiei kiei baroh. Hadien ba la dep ka suit ka shor ki ia ieng ban leit phai sha la iing baroh katba ia don ban ia bam ia dih sngewbha khlem da pyntam ia ka doh ne ka pisa ba ioh ka wan byrsieh bad ka nongmei nongpa ha la ka iing.

Sha ka liang kamon jong u nongknia u don u klong iadum. Ha kawei pa kawei ka jingknia ba la jer kyrteng bad haba la dep ki jinglehniam baroh kiba ia dei bad ka jingknia, u nongknia u pynkut da ka suit ka shor ban pynskhem ia kiei kiei baroh ha tynrai ka Niam.

LYNNONG 12

KA SUIT KA SHOR

Kaei ka suit ka shor

Ka suit ka shor ka long kawei na ki bynta kiba donkam ha ka Niam Khasi bad ka jingpyndonkam ia ka ka long ha kiba bun ki bynta jong ka jingim u Khasi. La buh ia ka kum kawei na ki bynta kiba donkam bad kongsan ha ka Niam hynrei ha kajuh ka por la buh pynap ia ka na ka bynta kiba bun ha kiba ka Niam kam da don eh shibun ka bynta jong ka. Ha ka jinglong tynrai jong ka lah ban ong ba ka long kaba la pynshong nongrim ne pynshong tynrai ha ka Niam bad ha ka jingtreikam jong ka lah ban ong ba ka long ka shab jong ka Niam Khasi hi. Kumba la ong ha ki bynta kiba sha khmat, U Blei U long ka pdeng jong ka jingim u Khasi. Ka leit long kumta namar ba u Khasi u pynshong nongrim ia ki bynta baroh kiba kongsan jong ka jingim jong u ha ka Niam. Ha u Khasi ka don ka kam-jingbriew bad ka don ruh ka kam-jing-Blei, ka don ruh ka leh-jingbriew bad ka don ruh ka leh-jingblei. Ka Niam Khasi pat ka long ka Niam-tipbriew ka Niam-tipblei bad namarkata ka jingtipbriew ka jingtip-blei ki ia iaid ryngkat ryngkat bad ka suit ka shor ka long ka jingiabyrshem jong kine ar.

Kum ka jingpynskhem

Kawei na ki kam ka suit ka shor ka long ka jingpynskhem. Ka knia ka khriam ka long kawei na ki jinglehniam kiba kongsan jong u Khasi bad ryngkat bad kiwei kiwei ki jingdah jingdong ba la pynkhreh na ka bynta ka jingknia, u don u klong uba ieng sha kamon jong u nongknia bad ha u ka don tang ka iad-um bad ia une u klong iad-um la pynkhreh na ka bynta ka suit ka shor. Hadien ba la dep ki jingknia bad hadien ba la noh-dkhot noh-dkhai bad ba la biang lut kiei kiei baroh, u nongknia u shim ia u klong

bad u suit ban pynskhem ia kiei kiei baroh ha tynrai ka Niam bad ba U Blei ruh Un sakhi ryngkat. Ka suit ka shor ka long ruh ka jingpynskhem ia baroh ki nia ki jutang kiba ki don ha khmat U Blei na ka bynta ka jingmynjur bad ka mon jong U. Ka long ka jingnguh khadduh ia U Blei Trai Kynrad ha ka jingknia na ka bynta kano kano ka kam bad lada don kano kano ka tam ne ka duna ki da kular ban pyndap ban pynbiang kat kum ba shong ka nia ka lynti ha ka sngi khein sngi bishar. Lada jia pat ba ki jingknia ki pyni sniew bad bym don ka suk ka diangti na U Blei, u nongknia u wad ia ka dawlait ka dawlet lane ia ki daw-tam ki daw-duna bad haba u la lap u suit ban pynlong ka jingnguh ka jingdem ia kata ka daw kaba u la lap. Haba don ka lad u pynbiang katba shong ka lynti bad haba ym don ki buhteng ban pynskhem pat ia kawei pat ka por.

Kum ka sakhi-Blei

Kawei pat ka kam jong ka suit ka shor ka long ban buh ia kiei kiei ha khmat jong U Blei bad ba U Blei Un ieng kum u sakhi. Ia kane ki ju leh haba don kano kano ka jingiapynbeit ia kino kino ki kam kiba khia lane haba don kano kano ka jingiateh-kular ne jingiateh-jutang. Kum ban shu ai nuksa, haba don para ba ia don bri don khyndew ne don jaka puta bad ba la dei ban ia pynbeit ia u pud ia u sam bad ban da ia thung mawbri ne mawpud, kaba nyngkong ka long da ka ktien, kaba bud nangta ka long ka jingiapynbam nia ban nym bit shuh ka pynkhih ne khynniun ia u mawbri ne mawpud ba ioh poi sha ka ia-tuh ia-tab jaka bad kaba khadduh ka long ka suit ka shor bad ia kane ki leh ha ka por ba pynskhem ia u mawbri mawpud ha khyndew. Lada don ka liang kaba dang kwah ban iaid kynriang na kata kaba la ia pynbeit kata ka liang kan kit hi la ka pap bad lada jia ei ei kata ruh ka dei ka kam jong ka.

Haba don kano kano ka jingiateh-kular ne ka jingiateh-jutang hapdeng jongno jongno bad haba la dep ka jingiakren bad jingiapynbeit bad haba la ia hun lang baroh ar liang kaba nyngkong ka long ban ia pynbam shwa da ka nia ioh don ka lehkai ka lehsting bad hadien kata ki sa suit

sa shor ban long kum ka shab jong ka kti-Blei. Hadien habud haba don ka jingpynkhein kita kiba leh kumta ki kit hi la ka pap bad lada jia ei ei ia kata ruh ki ia tip hi.

Kum ka bynrap Blei.

Ka poikha ka long ka kam kha kam man ha kaba ym da don ka niam hynrei hangne ruh u Khasi um hun khlem da suit da shor namar ba ka jingsngew ka long ba U Blei U dei ban rap na jrong na tbian. Ha ka sngi ba ia poikha haba ki nia na baroh ar ki ksiang ki la biang nadong shadong, ki shim ia u klong-iadum na u ksiang ka kynthei bad ia u klong-iadum na u ksiang u shynrang bad ia ki iadum kiba don hangta ki khleh lang ha uwei pat u klong bad ki ai ha uwei u kynja riewtymmen ba un suit un shor ban wad ia ka jingdon ryngkat bad jingkyrkhu U Blei. U nongknia u shim lai tylli ki khapiah bad u buh ia ki ha tbian ban suit ban shor halor jong ki. Shwa ban leh ia kata u nguh u dem ha U Blei Trai Kynrad, u Nongbuh U Nongsei ia ka longbriew ka manbriew ba ha ki ar ngut yn long i kha yn long i man, ba kin ia bha ba kin ia miat, ba kin ia long iing ba kin ia long sem, ba kin ia roi parum ba kin ia roi pareh, ba kin ia ioh ka ja ba kin ia ioh ka dohkha, ban roi ka spah ban roi ka phew bad ban da phuh da phieng ka iing ka sem bad ban da sah ka nam ban da sah ka kyrteng. Haba la dep ka kynih ka phawar u suit u shor halor ki khapiah bad u niew artad "Wei, ar, lai". Haba la ieng ka suit ka shor ha bym ia sotti shuh la kyllon shaba kyllon kyllon.

Kum ka jingpynbam nia-hok Blei

Haba la dei ban ia ieng ha ka jingbishar bad haba la dei ban da ia kren hok ha khmat ka shnong ka thaw bad ha khmat u syiem bad u patsha ki da ia rah la u klong u klong bad halor ki jingkren hok ki pynieng ka suit ka shor. Haba la ia ieng haduh ka suit ka shor bad ban dang ia kren thok ne kren lamler la dei ban ia kyllon ha madan. Haba la ieng da ka suit ka shor ban ia kren hok ha khmat U Blei ki sakhi bad ki nongiasaid ki la dei ban kynriah sharud namar ba haba la ia leit beit ha khmat U Blei da ka suit ka shor ki sakhi bad ki nongiasaid kim donkam shuh.

Kum ka jingpynkyntang

Ha ka shad-niam ka rukom ka long ba dei ban shad tang ki samla kynthei kiba dang sotti bad kiba pynkhein ia kata ki dei ban sumar hi la ka met. Ban nym jakhlia ka shad-niam shwa ban noh-kjat ki nongshad ki da pynlong ka suit ka shor ia ka jaka shad ba la jied khnang ban pynkyntang ia ka jaka bad ia ka kam. Lada kano kano ka briew ka bym samla shuh ka wan ban shad un bud u ksew nadien. Ban thom pyrshah ia ka ain ka rukom khamtam haba la tang ia ka da ka suit ka shor ka long kaei kaei kaba lah ban pha la ka jingim wat la kam kut tang ha ka leh bhabriew ban bud u ksew nadien.

Ka Dorbar Hima ka long ka Dorbar-Blei bad la khot ia ka ka Dorbar-Blei namar ka long kaba u Khasi u khein kyntang. Haba kam long ha ka jaka ba la tang da ka suit ka shor kin nym pynlong ia ka hangno hangno khlem da suit da shor bad uno uno uba leh ibein ia ka kim salia ban khad da u prah ban khalah sha kharai syndon.

Kum ka jingpynsngew pynsngap

Ka suit ka shor ka wan ruh ha ka dur jong ka jingpynsngew pynsngap. Kane ka wan kum ha ka jer khun. Hadien ba la ioh ia ka kyrteng na ka bynta i khyllung, kynthei lane shynrang, ki suit ki shor ban pynsngew pynsngap ha ka Blei, ka Iawbei, u Suidnia bad u Thawlang ba kin suk kin raji ma ki ba i khyllung in da longbriew manbriew, in koit in khiah bad in sah ka nam bad in sah ka kyrteng. Haba iap mano mano ha iing ha ka step kaba bud jong ka sngi-thang ki pynlong ka khein-sbai. Kiba ha-iing jong ki nongiap ki khein ia ka jinglut jingsep baroh ha kaba thang ia ki bad ki suit ki shor halor ki sbai ban pynsngew pynsngap ha kiba iap ia ka jinglut jingsep khnang ba kin kyrsoi kyrsih ma ki bad ba kin ap ruh ia ka khein ka bishar.

Ha ka sngi thep mawbah ha ka por ba la thep ia ki shyieng jong baroh kynthei bad shynrang ha ka maw bad hadien ba ki la buh ia ka japha bad ia ka jingbam jingsa

ryngkat bad u kwai u tympew bad ka reng ka tyngam baroh ki da suit da shor ha khmat ka jingkhang ban neh kiei kiei ha tynrai ka niam bad ban pynsngew pynsngap ia baroh kiba la iap shi khrum ka maw ka nar. Haba ieng ka phur ka siang ia ka kmie-kha ki khun-kha khun-long ki ju leit ai da u 'si-phur ne u 'niang-phur. Ki pynieng ia u masi ne u sniang ha phyllaw bad ialade ki rung ha iing ban leit nguh ia ka kmie-kha. Ki kpa-kha ki shim ia ka jingai ki khun-kha bad ki pynsngew pynsngap ha ka kmie-kha ia kata bad hadien ba ki la shat khaw ia ki, ki ong ia ki ban leit khublei ia ka kmie-kha. Ki khun-kha ruh ki leh ia kata da kaba leit pom ia u 'si-phur ne u 'niang-phur ha ka jaka ba la pynbeit Lada don ki khun-kha kiba duk ki bym lah ban ai masi ne sniang ki leit rah tang da ka kiad. Ki nong-kha ruh ki shim khyndiat ka kiad ha u klong uba ki la bat lypa bad ki suit ki shor ban pynsngew pynsngap ha ka kmie-kha ia kata ka jingai ki khun-kha bad ki da kyrpad ia ka ba kan pdiang hun bad nangta ki sa shat khaw ia ki.

Kitei haneng ki long tang khyndiat eh ba la ai kum ki nuksa hynrei ki la biang hi ban iathuh ia ngi haduh katno ka long ka jingtrei bad ka kam jong ka suit ka shor. Ki pyni ruh haduh katno ka suit ka shor ka don ka jingkhia bad jingkyntang. Ki pyni ruh ba ka long kaba nep kum ka waitlam arliang syrti ka ban bam duh ia kita kiba pyndonkam bakla ia ka bad ha kajuh ka por pat ka long ruh kum ka um kaba pynjem bad syrpai ia kiei kiei baroh. Na ka liang ka jingpynkhreh donkam tang ka iad-um ia kaba la pynlong da kaba khleh lang ia ka jindem ne sapoh bad ka um hynrei ha ka jingpyndonkam pat ka kylla long ka iktiar ka bym lah shuh ban thew ia ka bor bad ia ka dor jong ka.

LYNNONG 13

U KHASI BAD KA NIA

Ka nia ha u Khasi

Don ki niam kiba batai ba U Blei U long ka hok bad don pat kiba ong ba U long ka jingshisha lane ka jingieit bad kumta ter ter hynrei ka Niam Khasi ka ong ba U Blei U long ka Nia. Namarkata ha kiei kiei baroh u Khasi u pyniaid ialade da ka Nia. U seng ia la ka Niam ha ka Nia bad ha ka Jutang bad dei haduh ba la biang ka Nia ba u pynieng ia ka Jutang. Don kiba batai ba ka ktien 'Niam' hi ka wan na ka ktien 'Nia-im' namar ba ka jingiadei jong u briew bad U Blei ka dei ban long ha ka nia kaba im. U Khasi namarkata ha ka niam jong u u ia kren bad U Blei da ka nia. U ai kyrteng ia la ka jong ka nia-briew ba ka long ka Dorbar-briew bad ha ka bor kaba U Blei U la pynkup ia u ka nia-briew ha kawei ka rukom ka la long hi ka nia-Blei hynrei kum u briew u tip bad u sngewthuh ba um long uba biang bad ba u don shibun ka lait ka let bad ka tam bad ka duna bad namarkata ha kiei kiei baroh u pyndem ha ka Dorbar-Blei. Ha kiei kiei baroh u pyrshang ban iaid da ka nia bad ka lynti. Ha kiei kiei baroh kiba u don ban leh u da khan la kata ka don ne em ka nia ha khmat u briew bad ha khmat U Blei namar u sheptieng kyndong ba ioh ialade un sahnud bad U Blei ia u ruh Un buhkhoh.

Ki ktien kiba u Khasi u ju pyndonkam—"Kam don ka nia ne lynti ba phin leh kumta". ki long ki ktien kiba khia bad jylliew bad kiba don ka jingmut kaba iar ha lyndet jong ki. Ka nia ka bym lah ban pynieng ha ka Dorbar briew ka long ka bym lah lano lano ruh ban pynieng ha ka Dorbar-Blei bad ban pynieng kum ia kata kan shu long tang ka leh-jingbriew bad kan long hi ruh kaba ma. Dei na ka bynta kane ba u briew u da khan shwa ban leh ei ei kata ba un da pyrkhat bad thew thik pa thik namar ba u

sheptieng ba ioh kata kaba un leh kan poi sha ka jingbakla bad ba kan shu kylla daw ei na madan ha madan. Haba la sngewthuh ba kam long la dei ban iehnoh bad ban nym leh namar ba ka jingsniew baroh ka mih haba ngi thom pyrshah. Kaba kren da ka nia bad kaba pynieng da ka nia ka ia pher shibun eh. Ban pynieng da ka nia ka long ban ieng skhem hi thik khlem khih shane bad shatai namar dei hangta ba ka jingpyrkhat ka long ba ka nia-Blei bad ka hok-Blei ruh ki ia don.

U Khasi um ju leit mynno mynno ruh sha U Blei khlem ka nia bad lada u leh ia kata ruh ka long sa tang haba um shem lad shuh bad haba ka la jia kumta u shu aiti noh ialade ha ka mon U Blei. Ha ka khein ka bishar ngi lap ba u nongknia nyngkong eh u wad ia ka daw bad kata ka long ha ki sur jong ka jingiakren bad kane ka jingiakren ka wan ha ka dur jong ka jingkylli. Haba u la lap ia ka daw bad haba u loit u law ka sur jong u ka kylla sha ka sur byrngem ban phet u ksuid u khrei bad ka byrsieh ka byrsang kaba long ka laiphew synrum bad ha kaba u leh kumta ruh baroh shi lynter u pynbam da ka nia. Haba la dep u ieng pat ka kynih ka phawar ban nam ban ud ha U Blei Trai Kynrad da ka nguh da ka dem. Ha kitei baroh u iaid da ka nia. Haba u law ia ka jingaiksuid ruh u ieng da ka nia bad U Blei kum U Nongbishar ruh U sngap ia ka nia shwa ban ai ia ka rai.

Ka Nia bad ka Jingbuh bynta Sam bynta U Blei

Kawei na ki nongrim ha kiba u Khasi u pynshong ia la ka nia ka long ha ka jingbuh bynta bad jingsam bynta U Blei halor ki jingthaw jong U baroh ha kane ka Pyrthei. U-no uno uba sngewthuh ia kane u long uba la ioh ia ka bor barieh na U Blei. Haba u don u masi ha sem uba don ka jingmong kaba la boi ksain bad kaba la sma-iwtung kat shaba u iaid, u pynieng ia u masi nangta u kren u khana. Haba u kren u leit beit sha ka nia, u ong—"Phui pha ka ksain kane, pha wan leh aiu ma pha hangne? Ka jaka shong ka jaka sah jong pha ka dei bad ka doh-pyut ka doh-pyar. U Blei Trai Kynrad Uba buh bynta bad Uba sam

bynta ia kiei kiei baroh ha kane ka Pyrthei Um shym buh bynta sam bynta ba phan wan thaw jaka shong jaka sah ha ka doh-im. Pha dei ban leit shisyndon sha la ka jaka ha kaba la buh la mang ia pha, sha la ka jaka shong ka jaka sah jong pha sha ka pyut sha ka pyar." U ai uwei u phlang ha u masi ba un bam lane u shu pynjam ia u phlang bad tang katto katne por hadien u ksain u shu hap hi bad ka jingmong ruh ka shu jah noh. Haba u tah dawai, u ksain u hap hynrei tang shu kha pylleng u skain u ksain u la boi biang hynrei ha ka nia kaba u Khasi u pynieng u skain u lah ban boi hynrei ym don jaka shuh ia u ksain.

Haba sa shympet ka kti ne ka kjat bad u nongpang u la kyang bad lynniar bad um iohthiah iohdem shuh, ki shim da ka shun bad ki kylli ia u haduh hangno ka kut ka jingpang bad nangta u tah da ka shun kum ban ker lane khang. Hadien kata u kren u khana da kaba ong, "Pha ka khniang ka bsiah, pha don la ka jaka shong ka jaka sah bad ym shym buh bynta sam bynta U Blei Trai Kynrad ba phan wan thaw jaka shong jaka sah ma pha ha ka met jong u khun-bynriew Ym don ka hukum mynno mynno ruh ba phan wan pyndik pynshitom ia u khun bynriew kumne bad pha dei ban leit da kaba suk da kaba sain sha la ka jaka shong ka jaka sah jong pha." U pynkut ia ka jingkren jong u da kaba bynthiew bad kyrkhah bad tang shi por ka jingpang ka la jah, ki jingkynjut ki jingktha baroh kim don shuh bad u nongpang u la iohthiah suk.

Ha kine ki jinglch u dei ban da tip shano ban phah. Lada u ong ia ki, "Khie leit shaba sep ka Sngi bad shaba sep u Bnai" kata baroh kan shu kylla kam kai. Ka dei ia u ban leit beit sha ka nia bad ban pynieng matang ia ka jingpynbam nia jong u beit ha ka jingbuh bynta bad jingsam bynta U Blei bad ban nym khih na kata tang khyndiat ruh. Dei ia kane ba ki khot ka nia-Khasi. Dei da kane ka bor barieh ba u kyrshan ialade ha kane ka Pyrthei bad ki bym tip ia kane ka bor kaba U Blei U la pynkup ha u khun-bynriew kin nym lah ban pyndonkam ia ka. Ki bym tip bad sngewthuh ia ka jingmaian jong ka jingiadei kaba don ha-

pdeng u briew bad U Blei bad kiwei kiwei de ki jingthaw ha kane ka Pyrthei kin pyrkhat pynban ba ka long ka jinglehksuid.

Ka Nia bad ka Kyrdan Briew

Kawei pat ka nongrim kaba u Khasi u pynshong ia ka nia ka long ka jinglong kynrad jong u halor kiwei pat ki jingthaw ha kane ka Pyrthei. Kane ka long kata ka kyrdan-briew kaba U Blei U la ai ha u kaba kiwei pat ki jingthaw kim don. Kane ruh ka long kawei na ki bor barieh kiba u briew u lah ban pyndonkam. Lada kumno re kumno u ia kynduh bad ki mrad-khlaw kum u khla lane u sein-iong bad kiwei kiwei lada un shu ieng bad peit pyrshah ia ki, ka khmat bad ka main jong u ka la biang ban pynpaw ha kine ki mrad ia kata ka jinglong kynrad jong u bad ki ktien kiba un kren ia kiba la pynshong nongrim ha ka nia, ka la biang ban hukum ia kine ki mrad ba kin iaid la ka jong ka lynti. Ka nia kaba u pynieng ka long ba ym ju don hukum mynno mynno ruh ba uno uno un pynthut pynwit ia u khun-bynriew uba iaid la ka lynti la ka syngkien bad u bym shym pynthut pynwit iano iano ruh. Ha kane ka nia kaba u pynieng u khla lane u hati lane u bsein bad kiwei kiwei kin shu pyndem la ka knmat bad kin iaid la ka lynti. Ki briew kiba lah ban pyndonkam ia kane ka bor ki long tang kito ki briew kiba sngewthuh ia ka jingshisha ba u briew u long u kynrad halor kiwei kiwei pat ki jingthaw ha kane ka Pyrthei bad ba kane ka jingshisha ka la ngam tynrai ha ka mynsiem jong ki bad ka ban wallam ruh ha ki ia ka jingshlur bad jingsngewskhem mynsiem.

Ka long kumjuh ruh ha ka jingleit siat sim ne siat mrad. Ki briew kiba sngewthuh ia la ki jinglong kynrad jong ki halor ki laiphew sim ki laiphew doh bad kumjuh ruh halor ki laiphew mrad ki laiphew mreng bad kiba nang ban pyndonkam ia kata ka bor ki tang shu rung ha khlaw kin kren kin khana ban pynbam nia ba ki sim ki doh bad ki mrad ki mreng baroh kiba la buh U Blei Trai Kynrad ki long kiba u briew u lah ban pyndonkam ia "ki kat kum u pud ba la buh. U briew uba leit da kane ka nia un nym wan phai

thylli na khlaw. Ka long kumjuh ruh bad ka khwai. Ki briew kiba leit da kane ka jingsngewthuh kin nym wan thylli wan iam sha la iing bad kin ioh ei ei hi ruh ban tah. Kiba kum kine kim ju kwah palat bad kim ju pan palat. Ki pan tang katta kat ban ioh ban pyndonkam bad ka leh than ha ki kam don.

Ka nia bad ka jingkyntang ka mynsiem briew

Kawei pat kaba u Khasi u pynshong nongrim ia la ka nia ka long ha ka jingkyntang jong ka mynsiem briew. Ha u Khasi ym don kano kano na ki jingthaw jong U Blei ha kane ka Pyrthei kaba kham kordor ia ka mynsiem briew bad ym don ain don lynti hangno hangno ruh ban lah ban leh be-ijot ia ka. Ka dei ka markynti jong U Blei kaba U Blei U la ai ha u briew bad ka dei ka kam ka jong u briew ban tip ia ka dor jong ka bad ban ri kyndong ruh ia ka. Ban pynduh mynsiem pynjah mynsiem iano iano kam dei ka kam jongno jongno bad ka dei ka kam tang ka jong ka Tyrut ka Smer bad kum ia kata U Blei Un nym ai thala lano lano ruh lymda don hi la ka daw kaba la palat. Dei ha kane ka jingshisha bad ha ka jingtip bad jingsngewthuh ia ka ba u Khasi u pynshong ia ka nia. Haba wan tur u nongshohnoh u sei da u khaw ne u shim da i khyndew khyndiat na ka Meiramew, u kawang ia u bad u kren u khana da ka nia kaba ong—

"Peit Ma Me Trai Kynrad ia nga u khun-bynriew, nga iaid la ka lynti nga iaid la ka syngkien bad nga wad la u khaw-kham nga wad la u khaw-shir, ngam shym mut ban pynduh mynsiem ne pynjah mynsiem iano iano ruh. Ia kiba mut ban pynduh mynsiem ne pynjah mynsiem iano iano to pom to khet hi Ma Me."

Ha kane ka jingkren ngi iohi ia ka nia ba ym don hukum lane ym don ain ba phin ialehkai bad ka mynsiem briew bad ym don ain ne hukum ba phin shu pynduh pynjah ia ka. Ha kane ka nia kaba u pynieng u nongshohnoh un long kumba shohbieit lane kumba shah bet khaw-tyndep. Un shu jem wep kyrwep bad phi lah ban takor ne takrain ia u katba phi mon.

Kylleng ha ka sla jong kane ka Pyrthei ki don ki suid-lum bad ki suid-wah kiba shu ap kmang tang kumno ban ioh pynjot pynsniew ia u khun-bynriew. U Khasi namarkata haba u iaid sha lum sha wah haba u sliang um ne u kwah ban ryngkang wah bad kata ruh haba u don ka jingsngewpher, u kren u khana u ong—

"Ah Blei Trai Kynrad, ngi iaid ngi ieng ha kane ka Pyrthei sha ba kot ka kjat bad ngi kner ruh sha ba kot ka kti, ka bneng ka dei ka jong Me bad ka khyndew ruh ka dei ka jong Me. Baroh ki long kiba Me la thaw Ma Me. Haba ngi thngan ngi bam bad haba ngi sliang ngi dih ia kita kiba Me la buh Ma Me bad to da to ker Ma Me na jrong na tbian na u nongshun u nongpen bad na u ksuid u khrei."

Ha kane ka nia ym don mano mano ruh ban dang nud ban tur. Haba ioh lyngkhuh pakhuh shano shano u pynkhreh ka ja u pynkhreh ka dohkha bad u buh ia ki bad u prew-ding ha lad lynti ban syaid u ksuid ba ioh u khriat bad u phah ia u ba un leit sha la ka jaka shong ka jaka sah bad ba un nym shang ruma shane shatai bad ha kata ka nia ym don jaka ia u ba un leh da kumwei pat.

Ka Nia bad ka rongbiria

U Khasi u pynieng ruh ia la ka nia ha ka Rongbiria. Ha u ka rong ka dei ka rong bad ka biria ka dei ka biria bad lada don mano mano ba pynieng ha ka rongbiria kata ka dei ka jingbakla. Kawei na ki rongbiria u Khasi ka dei ka iasiat bad ka nia kaba ki pynbam ha ka iasiat ka long tang ha ka ktien-ia-buh. Don kiba iaid palat da kaba pynieng da kane bad da ka-tai bad ki pyndonkam da ka pylleng lane da u syiar lane ban pynkyllain da u bsein ia u skum hynrei kita baroh kim long ei ei ruh em bad ha kaba kut kita baroh ki long tang ka jingpankwah lane ka pan-kylliang ka ban wallam pynban ia kaei kaei kaba kham sniew. Ka ktien-ia-buh ka dei ka jong ka Dor-bar-briew bad ka ruh ka don la ka jong ka bor ba la pynkup ha ka da U Blei.

Ka la don kawei ka por ba ia siat ki Mawsynram bad ki Khadhynriew Shnong bad ha kata la ong ba ki Mawsynram ki da pynieng. Ki Khadhynriew Shnong kim tip ei ei ruh ia kaba u Mawsynram u leh. Ha ka kylla kaba nyngkong la kyrniom ki Mawsynram haduh ba ki Khadhynriew Shnong kim don jaka shuh. Ynda ki Khadhynriew Shnong ki la tip ia ka jingshisha, uwei na ki u la wad shwa ia u trai jong ka jaka kaba la pynlong ia ka jingiasiat bad u la ai kiad ia u shi pawa bad tang mar ia dep ka ia dih kiad sngewbha, u kren u khana da kaba ong—"Ko ki Mawsynram, hato hangno don ka nia ba phin da pynieng ha ka rongbiria? Hato mynno ngi ruh ngi wan bor? Hato ym dei ma phi kiba khot? Khot ruh ma phi bad pynieng ruh ma phi. Hato ka don ka nia lane ka lynti ba phin shu lehbein ia ngi kumta............?" Ha ka kylla ia-phai pat la niom ki Khadhynriew Shnong haduh ba ki Mawsynram kin da jem jai.

Ka la jia shisien ba san taiew lynter la tangon ki Laitryngew ia ki Sohra ha ka jingiasiat bad ka jingrem ki Sohra ka la long ka bym lah ia batai shuh. Haba la kut ki lad ki lynti baroh ki Sohra ki la leit sha u Syiem Rangbah (Syiem Join Manik) bad ki la iathuh ha u ia kiei kiei baroh kiba la jia. Ki la iathuh ba u nongkorbar jong ki Laitryngew u dei u jait-syiem bad haba la jan noh ka Sngi, ki la leit sha u bad ki la ong, "Ko Syiem ngi te ngi ong la long ban ia siat noh." Tang mar kumta u Syiem Rangbah u la ong, "Kein noh katta la biang. Khie leit biang mynta ka taiew hynrei wat khot syiem shuh ia u. Khot ia u da ka kyrteng jong u bad ong," 'Ka Sngi sa ban sep, me ong kumno? Ngi te ngi ong la long ban ia siat noh.' "Khie leit bad wat pyntam ne pynduna ei ei ruh na kaba nga la bthah ia phi."

Ki Sohra ruh ki la leh kumba la bthah u Syiem Rangbah bad ki la kynther ia ki Laitryngew haduh ba kin da jem jai. Wat la ki la jop hynrei kim sngewhun satia bad ki sahnud ban tip ia ka daw jong ka jingshahrem ha ki taiew ba la dep. Ki la ia leit sha u Syiem Rangbah ban kylli ia u ia ka daw. U Syiem Rangbah u la ong ia ki, "Jia kumno haba phi kynme bad khot ia u da ka kyrteng?" Ki la iathuh ba

u la shu kyndit shuit bad u shu thangiong ngain bad ryngkat bad kaba pyndem la ka khmat u ong, "Ngi ruh ngi ong ba la long." U Syiem Rangbah u la ong, "Ka bieit ka dei ka jong phi. Haba phi ia mih ha madan ha ka Rongbiria phi ia mih para ba ia ryngkat kyrdan bad para rangbah bad ia ka lup ka liem yn sa ia peit hadien. Ha madan ruh ym pat ia mih phi la ia pynhapoh ialade da kaba phi ia leit ong "Ko Syiem" tang ban ioh nia ei ki briew nangta."

Kumba la ong haneng ka jingpynieng nia u Khasi ha ka rongbiria ka long ha ka ktien-ia-kut bad haba la ia bakla la ia rem shiliang shiliang. Ka jingiohkdong kaba kum kata shiliang shiliang ka la dei ban long ka bor kaba kawei ka liang kan pynrem ia kawei pat bad ka jingkylli ka long, "Nangno kein ka wan kata ka bor?" Ka Ktien-ia-buh kumba la ong haneng, ka long ka jong ka Dorbar-briew kaba kumba la ong ha ki bynta kiba sha khmat, ka long ka Dorbar kaba la pynkup bor da U Blei bad lada ka hok-briew ka la lah ban ieng ha ka hok-Blei, ka Dorbar-briew ka la dei ban ia ryngkat kyrdan bad ka Dorbar-Blei hi. Ha ki jingduna jong u briew ka Dorbar-briew ka la dei ban pyndem ialade ha ka Dorbar-Blei hynrei wat la katta ruh ka Dorbar-briew ka don ka bor kaba khraw bad ha u Khasi ha ka jingsngewthuh briew bad ha ka bor briew kaba u don, ka Dorbar-briew hi ka la biang ia u. Ka long tang teng teng ba u pyndonkam ia ka Dorbar- Blei namar ba ia ka Dorbar-Blei u buh tang ki kam kiba heh bad kiba khraw.

Ka Nia bad ka Hok

Kawei pat ka nongrim ha kaba u Khasi u pynieng ia ka nia ka long ha ka hok. Kaba pynbam nia ha ka hok ka long kawei kaba shyrkhei tam ha u Khasi bad ha kane tang shu la ia bakla la ia liem lyndang. Haba la don kano kano ka jingiakajia bad bym ia tip shuh ia ka hok bad ia ka pop, ki shim da ka mluh bad ki buh ia ka ha ka wait kaba nep har har bad kaba bud nangta ka long ban ia jliah ia ka mluh na kata ka wait ryngkat bad kaba kren hok bad kham niar ban don uba nud ban tur lada um sngewthuh ba ia u la kyrshan da ka hok. Haba ia knieh bri knieh khyndew, ki ong,

"Uba nud un rat ia une u mawbri ne mawpud bad un thung hi ma u ha kata ka jaka kaba u ong ba u pud u iaid nangta." Kiba nud ban leh ia kata haba ki da tip shisha ba ka hok kam don bad ki ki long kiba la pan kwah la i sngi. Ia kane ka jingpynbam nia da ka hok kim ju kham leh thala bad ki pynap tang ha ki kam ki kam ki bym ia long shuh.

Ha u Khasi ym don kano kano kawei pat kaba kham khraw bad kaba u kham khein kordor palat ban ia ka nia. U longknii u pyniaid ia la ka iing da ka nia; ki syiem bad kiba khraw ki pyniaid ia ka hima kata ia ka synshar bad ka bishar da ka nia. U pyniaid kam pyniaid jam parabriew ha ka leit ha ka wan da ka nia. Tang shu don kaba pher u ong "Kumno kumta, ym don nia don lynti phi kum kata". La thew ia ka jinglong rangbah ki briew da ka nia. U briew uba don ka nia u long uba baroh ki shyrkhei bad ia u bym don nia lane u bym iaid da ka nia kim ju kham niew kor. Kiba bat ia ka bor bad ki bym pyndonkam da ka nia ki kylla long ki nongbanbein bad ki nonglehbor bad kum kita kin duh ka burom bad ka dor. U Khasi u ong. "Ka bor bad ka dor ki ia iaid ryngkat." Lada ka long ha ka dorbar-kur ne dorbar-shnong ne dorbar-hima ia ka nia kaba dei ki ia bat bad ia kaba lait ki ia bret. Kim ju khang iano iano ban pyni ia ka nia bad ha khmat ka nia ki pynrynghang ialade da kaba ong. "Haba la bakla la bakla, ia ka jingbakla yn ia pynbeit." Ha ka kam kaba ia dei bad ka niam dei tang haba la biang ka nia ka jutang ba ki sa suit sa shor ban pynsngew pynsngap ha Ka Blei ban bud ban rap ma Ka.

LYNNONG 14

KA NIAM BAD KA SHONGKHA KA SHONGMAN.

U Khasi Bad Ka Shongkha Shongman.

Ka Pyrkhat kaba don shi tyllup ka Pyrthei shaphang ka shongkha shongman ka long ban kha ban roi bad kiwei kiwei pat ki jingpyrkhat ki long kiba la shu byn-rop ha katei. Ka long ka jingjahburom bad jinglehrain ia kano kano ka kynthei ka bym lah ban ai khun ia la u lok. Ngi iohi ia kane hapdeng ki Jiw hyndai ruh. Katno ka la long ka jingsngewsih ka Sarah namar ba kam lah ban ai khun ia u Abraham bad katno ba ka Rakhel ka la iam-briew na ka bynta la ka jong ka jinglyngki ba kam lah ban ai khun ia u Jakob. Ki briéw kiba don bun ngut ki khun ki sngewsarong bad ki sngewphuhmat namar ba ki khun ki long ka spah jong kano kano ka iing bad ki long ruh ka dak jong ki jingkyrkhu U Blei. Ha ka ia poikha poiman kylleng ka pyrthei ngim lap ba don ka niam namar ba ka jingthmu jong ka ka long ban ia kha ia roi. Ha ka Bible hi baroh kawei ngim lap ba don kano kano ka jinglehniam ha ka jingiapoikha iapoiman bad ka Niam Khristan kaba la pynrung ia ka niam ha ka jingkyn-tiew kurim ka long namar ba ka idonkam ia ka.

Ha kane ka liang ngi iohi ba ka jingpyrkhat u Khasi ruh ka long kumba long lem kiba bun ki jait-bynriew ha kane ka Pyrthei. Ka jingpyrkhat kaba don ha lyndet ka shongkha ka shongman ka long beit ban kha ban roi, ban heh ka iing ka sem bad ka kur ka jait. Ka nongrim jong ka iing ka sem ha u Khasi ka long ki khun bad lada jia bym ia don khun la dei ban ia khlad noh ban ia seng iing thymmai. Lada ka jingia-khlad ka long na ka daw bym ia ioh khun ioh kti ka Pyrthei Khasi kam don ei ei ban ong lane ban kren. Wat na ka liang jong kiba ha-iing ha-sem ruh ka don

ka jingpynbor ban ia khlad ha bym ia don khun don kti. Haba ym ia ioh khun ioh kti ka nia kaba u Khasi u pynieng ka long 'bym thaw ka longkha' lane 'bym ia thoh nusip' lane 'bym ia thoh ka longkha' bad ha ka jingiakhlad ka don tang ka sngewbha bad ka jingsngewtynnad suda.

Ha u Khasi ym don mawbyrsiew khlem ki khun namar ba ka jingpynmih iing pynmih sem ka long ynda la don khun don kti iwei ar ngut. U tnum la u tnum bad u tyndai la u tyndai ka long ka nongrim jong ka kur ka jait ba la seng ha ki khun ki kti. Ka jingkylli kaba nyngkong eh kaba u Khasi u kylli iano iano haba ia kynduh shane shatai haba la ia shong bam kwai ka long "Phi la katno ngut ki khun?" lane "Kumno ki ia shait ki khun ki kti?" Ym don kawei pat ka spah kaba kham khraw ia u Khasi lait na ki khun ki kti bad ym don jingsuk hawei pat lait noh bad ki khun. Ki khun ia u kpa ki dei u symbai u rnai lane u sohpet u ksai bad ia ka kmie ki dei u soh u syntiew kiba mih na ka doh ka snam jong ka hi, bad ia baroh ki jingsngew bad jingiadei la teh song hangta. Ka kmie bad u kpa haba ki ia bit ia biang ki ia shong ia sah ryngkat bad haba ka jia pat bym ia sngewtynnad shuh lane lada ha ka jingshem jong ki ka long ka bym lah shuh ban ia shong ia sah ryngkat ki ia khlad da kaba sngewbha hynrei ki khun ki sah hi ki khun bad ka jingiadei jong ki bad ki kmie ki kpa ka sah bad ka neh hi kumjuh. U kpa u lah ban leit long kpa shawei pat hynrei ia ki u sah hi u kpa bad ka kmie-kha ka sah hi ka kmie-kha bad haba iap ka kmie-kha ki leit nguh kmie-kha hi kumba ju long ka niam bad ka rukom.

Ha u Khasi namarkata ka poikha ka poiman kam don niam. Ka jingiapoikha kam dei ka jingiateh-kular lane ka jingiateh-jutang. Ka jingpynkhein ia ka jingiateh-kular ne jingiateh-jutang ka donkam ia ka ain hynrei ka jingiapoikha ha u Khasi kam long kumta. Haba u lok bad ka lok kim sngew ia bit ia biang shuh ban ia shong ia sah ryngkat ki ia khlad noh da kaba suk

da kaba shu ia kynting lai tam ar bad ym ju don kano kano ka jingiaphoi ne ka jingiasngewsih. Haba ki ia bit ia biang pat ym don mano mano ba lah ban pyn-iakhlad ia ki. Ka jingmaian jong ka jingiapoikha ka long kaba ngi shitom ban sngewthuh bad ka long ka bym donkam ban dang ia kren ia ka ain ne ka niam. Kaba tei ia ka iing ka long da ka jingiamon sngewbha bad ka jingkit khlieh lang bad haba ym don shuh ka jingia-sngewthuh jingmut ban shu pynbor da ka ain ne ka niam kan nym poi shano shano ruh. U Khasi u dei u jait-bynriew uba laitluid bad ha ka liang jong ka shongkha ka shongman ruh u pyrkhat laitluid bad ha kiei kiei baroh la synshar da ka jingiabit lang. Ha bym ia bit ia biang ka bha ban shu ia bha na sha jngai.

Haba la pynbuh ktien iano iano don kiba da kylli da pyrthew na Ka Blei ka Leilongkha ioh don kano kano ka daw bym bit ka longkha ka longman bad ban shu jynjar ei hadien habud bad haba la don kano kano ka jingpyni dak bym ia long, kim ju tur pyrshah bad shu ia pdam noh khlem da don kano kano ka jingiaphoi ka jingiasngewsih. Ha bym don shuh ka wit ka wa ne kaba wit kaba thain bad haba la ia buh sngi, u ksiang na ka liang ka kynthei bad u ksiang na ka liang u shynrang ki long tang ki nongiasaid bad ha ki kam don ka niam. Haba la ia bit la ia biang nadong shadong ki shim ka iad-um ka iad hiar na ki klong u ksiang shynrang bad ksiang kynthei bad ki khleh lang ha uwei pat u klong bad ki ai ia uta ha uwei u riewtymmen ba un suit un shor. Kane ka jingsuit jingshor ka dei ka jingpynsngew pynsngap ha U Blei Trai Kynrad ba Un rap lem ma U bad ba Un kyrkhu kyrdoh bad ka long ruh ka jingpynsngew pynsngap ha ka Iawbei, u Suidnia bad u Thawlang ba kin hun kin raji ma ki. Ka long ruh ka jingpynsngew pynsngap ha u tymmen u san, ki kha ki man bad ha ka shnong ka thaw.

Ka jingsuit jingshor ka long balor lai tylli ki kha-piah bad ki lai sien ki jingsuit kiba nyngkong ki long beit ha U Blei Trai Kynrad ba Un kyrkhu Un kyrdoh

ia ki baroh ar ngut ba haba ki la seng ia la ka iing ia la ka sem jong ki kan da sah ka nam bad ka kyrteng bad kin da ia roi parum kin ia roi pareh, kin iar u tnum u tyndai bad kin ioh ka ja ka dohkha kin ioh ka spah ka phew bad kin ioh ka khiah ka nang. Ka jingsuit ka jingshor kaba ar ka long ha ka Iawbei, u Suidnia bad u Thawlang na ka bynta ba ki ruh kin ia kyrshan lang bad Ka Blei ka Leilongkur ka Leilongjait ban ri ban sumar ia ki khun ki kti ba kin ia khiah krat khiah stang bad ka jingsuit jingshor kaba lai pat ka long ka jingiathuh ha u kha u man bad u shong u sah ryngkat bad kumjuh ruh u shnong u thaw ba kin ia kit bok kit rwiang lem.

Hadien ba la dep ka suit ka shor ia ki lai tylli ki khapiah ki ju bsuh ia ki ha u khung u tnum lane ki buh ia ki halor tympan bad haba leh kumta don kiba knia da u syiar ne u sniang kata kat kum ka jinglahbor jong ki. Kane ka jingknia ruh ka long beit ha Ka Blei ka Leilongkur ka Leilongjait bad kumjuh ruh ha ka Iawbei, u Suidnia bad u Thawlang kumba leh ka suit ka shor ba la iathuh haneng. Dei haduh ba la kha khun kynthei ne shynrang ba ki pynhiar pat ia kitei ki dohkha bad ha ka por ba ki pynhiar ia ki ki knia biang da u syiar ne da u sniang bad kane ka jingknia ka long ban ai ka jingnguh ka jingdem ha ka Blei bad ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia na ka bynta ba la ieng ka daw ka iing bad ba la bha u sohpet u ksai.

Ka Jingpyrkhat U Khasi Shaphang Ka Klim

Ka jingpyrkhat tynrai u Khasi ia ka kyrdan u rangbah ha ka shongkha shongman ka ia syriem ia ki Israel hyndai. Ym don jingkhang ia u ba un leit bun lok. Haba ka jaitbynriew Khasi ka dang rit paid lei lei u leit sha Ri Dkhar, u kem ia ki kynthei Dkhar bad u wan rah ia ki sha Ri Lum Khasi. U shongkha u shongman, u seng ka iing ka sem bad u ai ka jait ka khong bad u seng ruh ka niam ka rukom na ka

bynta jong ki. Kine ki kylla long ki Iawbei na ka bynta ki kur ki jait kiba u la seng bad ma u u kylla long u Thawlang. Ka lok nyngkong jong u ka long ka tnga-trai bad kiwei kiwei pat ki tnga-kliar. Ha kiba bun ki bynta jong ka Ri ki khun kliar kim lah ban ioh bynta ei ei ruh na ka spah jong u bad baroh ka leit beit sha ki khun trai. U Syiem David jong ki Israel u don shibun ki lok hynrei tang haba u leit shim ia ka Beersheba kaba long ka tnga jong uwei pat ba ka long ka jingklim. Ka long kumta ruh ia u Khasi. Ka long ka bym bit ia u lano lano ruh ban leit shim ia ka tnga jong uwei pat bad lada u leh kumta kan long ka jingklim. Ym don jingiakren ei ei ruh lada u shim lok da kaba dang sotti bad u sngewsarong ban long uta u rangkhadar-lama ban shong shit ka nguh kmie-kha.

Ka kynthei pat ha ka shongkha ka shongman kam don kajuh ka kyrdan kum u rangbah. Ka long ka bym bit ia ka ban dang ioh lok da uwei pat haba ka la don la u jong u lok bad lada kan leh kumta kan long ka jingklim. Wat lada la iap u lok ruh kan long hi ka jingklim lada ka ioh lok da uwei pat haba kam pynkhuid ialade da kaba leit ai ia ki syieng u lok jong ka sha ki kur jong u. Ki shim ba ka long ruh ka jingklim lada ka ioh lok da uwei pat haba ym pat dap shi snem hadien ba iap u lok jong ka. Khnang ba kan khuid ka dei ban ai ka jingsiew-jingsang kata ba kan siew katba dawa ki kur u shynrang. Lada ki shyieng jong u lok ki dang don ha iing-khun kam dei ka kam jong ka ban tuklar ei ei shuh ia ki. Lada don ki khun ki lah ban leit ai ma ki sha ki kur u kpa jong ki.

Ka Nguh Kmie-Kha

Ka jingiadei ki khun-kha bad ka kmie-kha ka long kaba kham kyrpang na ki jingiadei baroh kiba don ha u Khasi. U Khasi u ngeit ba ki khunkha kiba pynjaw ummat ia ka kmie-kha kin nym long briew lano lano ruh bad ka jingkyrkhu ka kmie-kha ka kham khraw

ban ia kano kano ka spah ha kane ka Pyrthei. Ka kmie-kha ia ki khun-kha ka long kum ka blei hi ha kane ka Pyrthei. Kumba la ong ha ki bynta kiba sha khmat hadien ba la jer bad ba la tap-lubri lada i khyllung im koit im khiah bad i shu pang bad shu khrew, ka kam kaba sah ka long ka jong ka kmie-kha. Kum ia ita i khyllung ka shim noh ka kmie-kha bad ka ai kyrteng thymmai bad ka pynthied sopti thymmai bad nangta ka kyrkhu ka kyrdoh bad ka kitbok kitrwiang noh ma ka ba i khyllung in long briew in man briew. Ia kane ka jingleh ki khot ka kyrbah-nongkha. Ka jing-kyrbah nongkha ka long ruh ia kito ki iing kiba la sah khynnah lane ki bym don niam shuh.

Ha ka sngi ba phur ba siang ia ka kmie-kha ki khun-kha ki don ka kam kaba khia. Ka kam jong ki ka long ban leit nguh ia ka kmie-kha. Na ka bynta kata ki dei ban khreh u masi-phur lane u sniang-phur bad ha ka sngi ba kin leit sha iing ka kmie-kha ki dei ban pynieng ka ksing ka lama. Ki khun-kha kiba duk ki bym don bor ban pynkhreh masi ne sniang ki leit ha la i sur baduk bad ki rah tang da i kiad. Kiba leit bad u masi lane u sniang ki da ia wer kur ia wer jait ban shong shit ka kam. Shwa ba kin mih na iing ki da pynlong ka suit ka shor ban pynsngew pynsngap ha Ka Blei ka Iaw-bei ba kin rap ma ki ba kaei kaba ki leh kan long kaba ki hun ma ki. U phur uba ki ai un beit ka lynti ka syngkien ban beit ka lynti jong ka jingim, un dap u dohnud u ksang ban bha ka longbriew ka manbriew bad un nym dam u sohpet u ksai kata ban bha ka longkynthei ka longshynrang bad ban ia roi parum pareh ban iar u tnum u tyndai.

Haba ki la poi ha iing ka kmie-kha ki pynieng ia u masi-phur bad ia u 'niang-phur ha phyllaw bad ki rung ha iing kat kum ka jingiabud ryngkhi ki kpa kiba la mih na ka kmie-kha. Ki kpa-kha ki ap ban pdiang sngewbha ia ki bad haba la dep ka khublei bad ka ainguh-pakha ki kpa-kha ki shat khaw ia ki bad ki ong ia ki ban leit nguh ia ka kmie-kha. Ka jingnguh kmie-kha ka mut ba ki dei ban leit pyniap ia u masi ne u sniang phur uba ki la wan rah.

Lada jia ba haba la peit la bishar la lap tang da ka dak sniew suda kata ka lynti u dohnud kam beit bad ka don ka jingthoh ne ka jingpom lane ba u dohnud bad u ksang kim dap bad u dam u sohpet u ksai, ki ju leit wad da uwei ia u masi lane u sniang ki da kular ban da ieng ka khein ka bishar bad ban leh ia kiei kiei baroh katba shong ka lynti. Ia ka doh-tdong baroh kawei ki rah ki khun-kha sha la iing bad ia kaba tam baroh ki ia bam kiba ha iing ka kmie-kha. Ia kiba shu leit ai tang ka kiad, ki kpa-kha ki shim ia ka kiad jong ki bad ki theh khyndiat ha u klong uba ki la bat lypa bad pynlong ka suit ka shor ban pynsngew pynsngap ha ka kmie-kha bad ki da kyrpad ba kan pdiang hun ruh ia ka jingai ki khun-kha. Ha kane ka jingnguh kmie-kha ka kmie kam don bynta ei ei ruh bad baroh ka long ka kam ka jong ki khun bad ka jingshat khaw ki nongkha ruh ka long tang ia ki. Kam lah ruh ban rung ha iing bad ki khun bad lada ka leit ban synran ia ki ka shu ieng na sharud na shakiar ryngkat bad u paitbah.

Ia ki khun-kha ym don kawei pat ka kam kaba kin sngewsarong bad sngewphuhmut phuhmat kat ka nguh kmie-kha. Lada kim don na lade ban thied masi-phur lane 'niang-phur kin ieng ka shim ram namar ki ngeit ba haba ki leh ia kiei na ka bynta ka kmie-kha, ka kmie-kha hi kan kyrkhu kan kyrdoh bad kin ioh da ki phew shah ia kaba ki la pynlut. Lada don ki khun-kha, kiba na kano ma kano ka daw ka kmie-kha kam mon shuh ia ki, ki bym lah shuh ban leit nguh ia la ka kmie-kha, kita kin long ka jingshah kren bein bad ka jinglehrain ha shnong ha thaw bad ha pdeng ki kur ki kha ki man. Ha kiba dang tuid ka snam Khasi bad kiba dang don ka pyrkhat Khasi kham niar ban don ki khun-kha ki ban ibein ia ki kmie-kha bad kham niar ki kmie-kha ki ban bein ia ki khun-kha bad lada ka long da kumwei pat ka akor Khasi ruh kam slem ba kan duh kan dam noh.

LYNNONG 15

KA AIN BAD KA HUKUM.

Kawei pa kawei ka niam ha kane ka Pyrthei kaba ngeit ha U Blei ka shem shitom shibun eh haba ka kren shaphang ka Ain-Blei lane ka Hukum namar ba kiei kiei baroh ki shong ha ka jingsngewthuh u briew hi ia ka mon U Blei bad ia kiei kiba u dei ban leh bad kiei ki ain bad ki hukum kiba u dei ban bud ban pyniaid ia la ka jong ka jingim. Ka long ka jingngeit ba ha kine kiei kiei u briew u ioh ka jingshai na U Blei hi. Ban buh beit buh ryntih ia kine ki ain ka la long ka kam kaba eh ia kawei pa kawei ka niam bad ha kaba bun ka bynta ngi lap ba ki jinglong jong kano kano ka jaitbynriew ki ia pher na kawei ka por sha kawei. Ki niam kiba ngeit Blei ha kane ka Pyrthei kiba kham paw ki long ka Niam ki Jiw kaba ki khot 'Judaism' bad ka Niam ki Masulman kaba ki khot 'Islamism' bad ha baroh ar kine ki niam ngi iohi ia kata ka jingeh.

Ka Judaism kaba long ka thymmei jong ka Niam Khristan ka la shem ki jingeh kiba khraw haba ka buh beit buh ryntih ia ki ain bad ki hukum kiba pyniaid ia ka jingiadei u briew bad U Blei bad ia ka jingiadei u briew bad la ki parabriew. Ngim lah ban buh ia ka por kaba tikna mynno U Blei U thaw ia u Adam. Ka jingmynjur jong ki riewstad kiba wad bniah ia ka Bible ka long ba U Blei U thaw ia u Adam kumba 4000 snem shwa ka jingkha ia u Jisu Khrist. Ki scholar jong ka Old Testament ki ia hap ha kawei ka jingmut ba ki Isreal ki leit poi sha Ri Egypt ha ka 1200 B.C. bad ba ki dang buh pat ha ki jingthoh ka long ha ki snem 700 bad 800 B.C. bad kata ka long 3300 snem hadien ka jingpynlong U Blei ia ka Pyrthei. Ki ain bad ki hukum namarkata ki shu iaid na kawei ka pateng sha kawei pat bad ki iaid kat kum ka jingbatai ki kpa tymmen bad ki lyngdoh bad ki nongsynshar. Ka long tang ha ka pyrthei jong ka jingngeit ba la shim ba kine ki wan beit na U Blei.

Ka long ha kajuh ka rukom bad ka Niam Masulman. Ka Koran kam don ka bynta kaba kyrpang ha kaba la thoh ia ki ain lane ki hukum ki ban pyniaid ia ka jingim u briew ha ka jingiadei jong u bad U Blei lane parabriew. Ia kine ki ain la shu lum na ki jingthoh kiba paw hangne hangtai ha ka Koran lane ha kita ki Sunna kiba la pynshongnongrim ha ki Hadith kiba long ki jingleh bad ki jingkren u Prophet Muhamad bad haba kitei kim kyrshan la shu iehnoh ha ka jingpyrkhat u briew hi ha ka jingsngewthuh bad ha ka jingiatiplem jong u. Ha kawei na ki jingjia ba la jia ha ka jingim u Prophet Muhamad la ong ba u kwah ban phah ia u Mu'adh sha Yaman ban leit lum jingkynshew ban ai ha kiba duk. Haba la jied ia u, u Muhamad u la ong, "Ko Mu'adh, da kano ka ain ba phin pyntrei kam?". U Mu'adh u la jubab, "Da ki ain ka Koran". U Muhamad u la ong, "Lada phim shem kano kano ka jingbthah ha ka?" U Mu'adh u la jubab da kaba ong, "Te ngan leh kat kum ka jingbthah ka Sunna jong u Prophet". U Prophet u la ong pat, "Lada kata kam iarap ia phi?". U Mu'adh u la jubab pat, "Te ngan pynshongnia hi bad ngan sa leh katba nga sngewbit". U Prophet Muhamad u la ong, "Ka jingiaroh kan long ia U Blei uba la ialam ia u nonglamkhubor ha kata kaba U sngewbha". (The people of the Mosque—Ch. III).

Ha kitei ki niam baroh ar tylli ngi iohi ba ki ain-Blei ka shong ha ki bor mynsiem bad ha ka jingpynshai jong U Blei ha la ki jong ki briew bad kita ki ain ki hiar na kawei ka pateng sha kawei pat bad la nang pyntrei kam ia ki lyngba ki kpa tymmen bad haba kita kim kyrshan la donkam ruh ban pyndonkam ia ka bor pyrkhat lane ka jingsngewthuh briew lane ka jingiatiplem. Ha ka niam ngi iohi ba u briew um lah ban tip ia ka mon U Blei lada U Blei hi Um ai ha u ia ka bor bad ba u briew um nym lah lano lano ban pyrkhat ia ki ain Blei lada U Blei hi Um pynshai ha u ia kata. U Blei U pynpaw ia kiei kiei baroh ha kita kiba wad ia ka mon jong u bad kine ki ia pher na kawei ka jaitbynriew ha kawei pat kata kat kum ka jinglong bad ka bor sngewthuh kata ka jaitbynriew bad kat kum ki saw-lyer kiba don sawdong jong ka jaitbynriew.

Ki ain jong u Khasi ki long kiba la wan hiar lyngba ki kpa tymmen na kawei ka pateng sha kawei pat. Kumba la ong ha ki bynta kiba shakhmat, u Khasi u seng ia ka niam ha ka Nia bad ka Jutang bad dei kine ar kiba la pynmih ia ki ain. Dei ha ka jingiadei ba u briew u long u jong U Blei kum u jingthaw bad ba dei U Blei Uba la thaw-bynriew buh-bynriew ia u ha kane ka Pyrthei bad ba u long u jong U Blei haba u dang im ha kane ka Pyrthei bad ba u long ruh u jong U Blei ynda u la khlad noh na kane ka Pyrthei ba la pynlong ia ka Jutang hapdeng u briew bad U Blei. Kat kum ka jingiateh-jutang u briew u dei ban pyndem ialade ha ka mon ka jong U Blei bad katba u dang im ha kane ka Pyrthei ka kam jong u ka long ban im hok, leh hok, iaid hok bad kamai ia ka hok. U dei ruh ban pyndep ia ki niam ki rukom baroh kat kum ka jingdawa khnang ba un pynbit ialade ban leit sha Iing U Blei. Dei kane kaba la kylla long ka ain ia u Khasi.

U Khasi u sngewthuh biang biang ia ki jingdawa jong ka Ain. Ka Ain ka dawa lai tylli kiei kiei bad kita ki long (i) ka jingthaw ne jingpynlong ia ki ain, (ii) ka jingpynjari ia ki bad (iii) ka jingpynshitom ne jingpynsaja lada pynkhein ia ki. Ka jingthaw ne jingpynlong ia ki ain ka mih na ka jingiateh-jutang jong u bad U Blei bad ka ain ia u ka long ba katba u dang im ha kane ka Pyrthei ka dei ka kam jong u ban iaid kat kum ka mon ka jong U Blei bad ka long ruh ka kam ban im hok, leh hok, iaid hok bad ban kamai ia ka hok bad ha kine la sdien ia kiei kiei baroh. Ka bor kaba u briew u don ia kaba la pynkup ha u da U Blei ka la biang ban pynlong ia u ban tip kiei kiei kiba u dei ban leh bad kiei kiba um dei ban leh bad ha ka jingiatiplem kaba u don ka la biang ia u ban jied kano kaba bha bad kano kaba sniew.

Ki niam baroh ki kren ia ka mon laitluid kaba u briew u don ha ka jingiadei jong u bad U Blei. Ka jingbuh U Blei ia u dieng ka jingtip babha bad ba sniew ha ka Kper Eden ka kdew ia kata. Ka Niam Khasi ka long kawei na ki niam kiba ngeit ba U Blei U ai ka mon laitluid ha u briew. Ka jingjied ka shong ha u bad U Blei U la ai ha u

ia ka bor kaba biang ba un lah ban leh ia kata. Ka hikai ruh ba U Blei Um kit khlieh ia kata ka jingjied jong u. Kane ka jingjied ka shong ha ka bor kaba U Blei U ai ha u bad palat ia kaba u lah U Blei Um khmih lynti na u. U Blei Um buh da ujuh u diengkot ia baroh bad kiei kiei ki shong ha ka bor kaba u briew u don.

Ka ain kam lah long ain ha ka jingshisha lymda pynjari ia ka bad haba la pynjari ia ka ka kylla long ka hukum. Dei namarkata ba kine ar bun bunsien ki ia iaid lang bad kumta sa mih ki ain ki hukum. Ha kaba ia kren shaneng sharum ngi lap ba ngi eh ban pyniapher ia ki. Haba ia kren na ka liang ka ain ka long ba dei haba la pyntreikam ia ki ain ba ki sa mih ki hukum. Dei ka kular kaba u briew u la pynlong bad U Blei kaba la kylla long ka hukum bad ba U Blei ruh U la shim ha lade ia ka kyrteng "U Nonghukum" bad teng teng ban shu khot lyngkot "Ka Hukum". Ha ka jingdon jong ka hukum u Khasi namarkata um lah shuh ban iaid mon bad ba sa mih ka jingong kaba ong ba "U Khasi u im da ka hukum bad ka daw".

Lada ka Niam Khasi ka long kaba pdiang ba u briew u long u bym biang kaba mih ka long ba kata ka bor kaba U Blei U la pynkup ha u kam long kaba biang ia u ban rai kano ka long kaba bha bad kano ka long kaba sniew bad kano kaba u dei ban leh bad kano kaba um dei ban leh Kan long ruh kaba un shitom ban tip la kata kaba u leh ka hap ne em ha ka hukum. Ha ki kam rit kam ria kine kiei kiei ki wan ha ka dur jong ki daw-lait ki daw-let lada kim long ka jinglehkhnang hynrei ha ki kam bah ki kam san ka long ka kam ka jong u briew ban da kylli da pyrthew na U Blei. Um dei ban shim ka jingkitkhlieh tang ha lade bad haba u la ioh ka kyntien na U Blei ka dei ka kam jong u ban da suit da shor ban ioh ka bynrap Blei.

Ha u Khasi kano kano kaba la leh khlem ka khan kaba biang kata khlem da sngewthuh ba ka mon U Blei ka iaid ryngkat bad u, kata kan long ka leh-jingbriew bad lada don ka jingmih na kata, u shim ia ka jingkitkhlieh ha lade. Ka Niam kaba u Khasi u seng ka long kaba dei

ban ia mir lang ka jingtipbriew bad ka jingtipblei bad lada pyniakhlad ia kine ar kan mih tang ka thaw-nang briew bad kan nym slem ba kan mih ka siar ka laitkylla ba ia ka jaka jong U Blei yn shim da kiwei pat.

Haba la don ki ain la dei ban don ka jingpynkohnguh hukum bad kumba ka long ka ain pyrthei ka dei ban long kumjuh bad ka ain-Blei. Ha ka ain-pyrthei ka don ka jingpynshitom lane ka jingpynsaja ia kito ki nongpynkhein ain ne pynkhein hukum. Ka dei ban don ka jingburom ia ki ain bad ki hukum namar lada kam long kumta ki jingpyrkhat ba bha baroh kin shu long lehnohei bad kiei kiei kin shu kylla kam kai. Ha ka Niam Khasi U Blei Uba long U Nonghukum U long ruh u Nongsynshar Uba peit ba u briew u bat ia ka Jutang bad u bud ia ki hukum. Haba u briew u lyndet hukum ka jingpynsaja ka long ba U Blei Um kit khlieh shuh na ka bynta jong u bad haba long kumta kiwei pat ki bor ki shim ba ka long ka kabu ban pyndonkam ia u briew. Ki ksuid ki khrei kiba shu ap kmang ban pynshitom bad pyndik ia u briew, ki pyndonkam da ki buit ki lad baroh ban kyrniom bad ban ioh leh trai khlieh halor jong u. Ki jingjynjar kiba har rukom kin wan ha u briew bad ka jingim jong u kan long tang ka jingsahnud bad ka jingbuhkhoh suda. Ki jingpang kiba har rukom kin wan lane ka jingtrei jingktah kan shu pute. Ha kaei kaba u thmu kan shu wan ka kynrum ka kynram bad kat kaba u pyrshang kan shu sepei. Kat shaba u phai un shu hapshop bad un sngew ba um don jaka ha ka Pyrthei. Haba um lah ieng ha ka hukum um lah ieng ha ka daw bad haba um lah ieng shuh ha ka daw ka rngiew jong u ruh ka la jem.

Hynrei ha pdeng kine kiei kiei baroh U Blei Um ieng tang kum U Nongbishar bad ka Nongsynshar namar ba ka jingbishar hok jong u ka iaid ryngkat bad ka jingisynei ia la u jingthaw uba U la thaw. Haba u briew u kyndit bynriew bad u phai sha U Blei ryngkat bad ka nguh ka dem, U Blei U long Uba map ei. Haba U Blei U la map ia u u briew u leit phai pat sha ka Jutang

bad ka hukum bad u sdang thymmai ia la ka jong ka jingim. U Blei U shim ia u briew kumba u long ha la ka jingtlot briew jong u. Ha u ki don bun ki lait ki let bad ka jingduna bad ka jingbymbiang bad U Blei ruh U thew ia kata. Shisien haba u briew u la phai sha U Blei ym don shuh kiwei pat ki bor ki ban lah ban leh rangbah namar haba la ieng rangbah u briew la ap jutang pat U Blei.

Halor kitei kiei kiei baroh ba la kdew haneng ngi iohi ba ka jingstad jong u Khasi kaba ia dei bad la ka jong ka jingim ka long kaba khraw bad kaba jylliew haduh katta katta. Ka jingim jong u bad ka Niam ki ia iaid ryngkat ryngkat bad ha lyndet jong kiei kiei baroh jong ka jingim jong u ka don ka bor kaba pyniaid bad kaba synshar. Ka jingim jong u ka long kaba don ka jingthmu bad hapdeng jong ka lyngwiar jong ka U ieng U Blei. Ha ka niam kaba u seng u Khasi u iohi ialade ha ka jingbhabriew jong ka jingim kaba ia mir bad ka kyrdan bad ka burom kaba u don ia kaba la ai ha u da U Blei bad lada don ka leh-rong kata ka long ka jingjied jong u longdien u mandien.

LYNNONG 16

KA NIAM BAD KA HIMA

Ka Niam bad ka Shnong ka Thaw

U Khasi nalor ka niam-iing u don sa ka niam-shnong. U Khasi na ka liang ka shnong u khot kyrteng ia U Blei da ka kyrteng "Leikhyrdop" lane "Leikharai" bad u peit sha U Blei kum U Nongpynlong bad u Nongkyrshan U ban ri bad U ban iada ia ka shnong ka thaw na ki nongshun. Na ka bynta ban iada ia ka shnong ka thaw u tei ki kut kiba skhem ryngkat bad ki kynroh bad ki khyrdop bad sawdong ka shnong u tih ki kharai kiba jylliew. U don la ki khnam bad ka ryntieh bad u sum bad ka wait ban iada ia ka shnong. U don la ki jaka kyntang bad la ka duwan-shnong ha kaba u pynlong ka jingknia bad jinglehniam ia U Leikhyrdop U Leikharai. Shwa ban ieng ka thma u da pan ka kyntien na U Blei namar ba ha ki kam kiba khraw um ju leh marwei khlem kynjoh ktien na U. U mih na shnong ban leit hiar thma ia kiwei pat bad haba u la jop thma bad u la wan phai sha la shnong u da pynlong ka nguh ka dem ha U Leikhyrdop U Leikharai. Shwa ban leit sha iing u da sait da pynkhuid ialade ba ioh bud ka tyrut ka smer namar ka snam ka dei ka snam bad haba la pynmih ia ka dei ban pynkhuid.

Ki Ryngkew ki Basa

Ha ka jingiadei u briew bad U Blei shi tyllup ka Pyrthei ngi lap ba ki lum ki long kiba ring haduh katta katta ia ka jingmut jingpyrkhat u briew. Don bun ki jaitbynriew ha kane ka Pyrthei kiba pyrkhat ba U Blei u shong halor ki lum. Ki Grik hyndai ki ngeit ba ki blei jong ki ki shong halor u Lum Olympus. Ka jingpyrkhat ki Israel ruh ka long ha kajuh ka rukom. Ka la don ka por

ba ki pyrkhat ba U Blei U shong halor u Lum Sinai bad kumta ia u Lum Sinai la khot "U lum U Blei" (Ek 3: 1) bad wat ynda ki la poi sha Ri Kanaan ruh ki dang pyrkhat hi ba U Blei U wan na Lum Sinai (Duet 33: 2). Ka long kumjuh bad kiba bun ki jaitbynriew ha kane ka Pyrthei ha ka jingiadei jong ki bad la ki jong ki jong ki lum.

Ka don ka jingngeit ha u Khasi ba U Blei U pynpaw ialade halor ki lum bad kane ka jingpynpaw ka long ha la ki jong ki jong ki jaka. Ka jingngeit Khasi kam long ba U Blei u dei u jong ka Mariang lane ba u shong ha ka Mariang. U Khasi um batai ia U Blei ha ka Mariang namar ba U Blei U pyndonkam ia ka Mariang ban pynpaw ialade ha u briew. U Blei U khraw than ba u Khasi un pyrkhat ia U ha ka jingdap jong U ia ka Pyrthei baroh kawei namarkata ka rukom pyrkhat u Khasi ka long ban pynrit ia U Blei tang ha ka jingiadei bad u kata tang ha ka jaka bad ha ka shnong ka thaw ha kaba u shong. U Blei pat la U Khraw U sngewthuh ia ka bor u briew bad Um ju pynjngai mynno mynno ruh na u briew bad U pynpaw hi ialade ha kata ka jaka ba u briew u kwah.

Na ka bynta ba kin ia kynduh bad U Blei lane na ka bynta ba U Blei Un pynpaw ialade ki khreh ka jaka halor u lum bad hangta ki buh ki lawkyntang bad ia kine ki khein kyntang haduh katta syriem kumba khein kyntang ki Japan ia u Lum Fujiama lane kum ia kata ka lawbniap halor u Lum Sinai ha kaba u Moses u la dei ban law ia la ki juti. Ka jingkhein kyntang ki Khasi ia kine ki lum ka long kaba la palat ba wat ban phut tang iwei i phlang lane ban kdiah tang kawei ka dieng ruh ka la long ka bym bit. Khnang ban ri ia ka jingkyntang jong kine ki lum bad ki lawkyntang ki shnong barobor ki la dei ban buh ki adong shnong ba ioh don uba leit tamti tamjat ne leit lushia ei ei namar ba lada don kano kano ka jingleh bymkhein kor ka jingsheptieng ka long ba ioh ka jingbitar jong U Blei kum U Leikhyrdop U Leikharai kan long halor ka shnong ka thaw.

Dei kane ka jingpynpaw jong U Blei ha u briew kaba pynlong ia U Ryngkew U Basa lane lah ban ong ba U Ryngkew U Basa ka long ka kyrteng ba la ai ia kane ka jingpynpaw U Blei. Ka kam jong U Blei kum U Ryngkew U Basa ka long ban iada bad kyrshan ia ka shnong ka thaw ha kiei kiei baroh ba kan lait na ka jingpang jingshitom, na ka khlam ka jingiapthem ne na kano kano kawei pat ka jingjynjar kaba lah ban wan ha shnong ha thaw. Ka shnong ka pynlong ka jingnguh jingdem ia U Ryngkew u Basa man la ka snem. Don kiba pyrkhat ba U Ryngkew U Basa u dei u Suidlum bad namarkata ka shnong ka ai jingknia ha u ksuid bad ka pynlong ka jingnguh ka jingdem ia u lane ba ka shnong hi baroh kawei ka mane ksuid. Kane kam long satia ka jingshisha. Ka jingknia-ryngkew knia-basa kam long ha uno uno u ksuid hynrei ka long beit ha U Blei Trai Kynrad ba Un ri Un sumar ia ka shnong ka thaw ba kan lait na ki jingjynjar, ban bha ka trei ka ktah, ka rep ka riang nangta ban heh ka dwar ka lynti bad ka iew ka hat, ka khaii ka pateng bad kiwei kiwei. Dei tang ki nongmane ksuid kiba lah ban pyrkhat ba u ksuid u lah ban shim ia kitei kiei kiei kiba long ki kam jong U Blei.

Ki don ki shnong kiba don la ka jait kaba kyrpang ban pyndep ia ki jinglehniam baroh kiba donkam. Haba la poi ka por ban pyndep ia ka niam kine ki jait ki la tip hi la ka kam. Don pat ki shnong kiba da don da ki lyngdoh-niam bad ia ka kam baroh kaba iadei bad ka niam-shnong ki aiti ha kine ki lyngdoh. Haba la poi ka por ban pyndep ia ka niam ka ju don ka jingpynmih pisa da kaba lum synniang na thliew ki iing bad u sohblei ba la jied u pynlong ka jingkhreh ka jingkhrum. Don ki shnong kiba da pynlong ka shad ka kmen ha ka bom bad ksing bad ha ka tangmuri bad ka shad kynthei ka shad shynrang.

Don ki shnong kiba don haduh ar ne lai ki ryngkew ki basa. Haba ka shnong ka la pait kyntoit ki kyntoit ki kwah ban lehniam la ka jong bad kumta sa mih bun ki ryngkew ki basa. Ha ki sngi kiba hadien ka don ka

jingkynrum ka jingkynram namar bym ia lap shuh ia ka tynrai. Haba ka jinglehniam ia ki Ryngkew ki Basa la leh da ki nongdih ki nongbam, ki briew ki bym tip shuh ia ka tynrai bad kiba la shu pynlong ia ka lehniam tang kum ka rong bad ba ka jinglehniam ka la kylla kam kai, ngim phylla ei ei ruh em ba U Blei Un kynriah bad ia ka jaka jong U ban shim da ki ksuid ki khrei. Ka jinghiar jong ka jinglong-niam lane ka jinglong-mynsiem ka don hi hangno hangno ha ka Pyrthei bad kaba donkam ka long ka jingpynbeit. Haba u briew u kwah ban weng ia ka kynrum ka kynram U Blei U long Uba kloi ban shah shkor.

Ka Niam bad ka Raid

Ka 'Raid' ka long ka jingiasoh lang jong ki katto katne ki shnong, kawei na ka bynta ka jingtylli ban khlain bad kawei pat ban bit ka synshar bad ka bishar ka khadar. Nalor kaba jied ia u Basan ban long u nongsynshar bad u nongbishar ki jied ruh ia u lyngdoh-raid u ban kit ia ka niam jong ka Raid. Ki jied kyrpang ia kawei ka jait hapoh ka raid ban pynmih ia une u lyngdoh-raid bad kane ka jait ka ioh kyrteng noh ialade ka Jait-lyngdoh. Kane ka Jait-lyngdoh ka don la ka jong ka iing-seng ne iing-niam ia kaba la thaw la tei da ka raid. Ka kmie jong ka jait-lyngdoh kaba long ka khun-nyngkong ka long kum ka syiem-sad bad ka iing-seng iing-niam jong ka ka long kum ka iingsad iingsunon jong ka raid bad dei ma ka kaba lum kaba lang ia ki jingdah jingdong na ka bynta ka niam bad kaba lum ruh ia ka spah jong ki iap-duh iap-tan ha ka raid.

Ki raid ki don la ki jong ki Ryngkew ki Basa bad ka jinglehniam ia ki ka long kumba leh ki shnong. Ia ki jinglehniam baroh la leh da u lyngdoh-niam ka raid namar dei ma u uba long u soh-blei jong ka raid. Don ki shnong bad ki raid kiba pynlong phan pynlong kyrpad ia ki ryngkew ki basa. Ki San Shnong ha ka Pomblang Nongkrem ki pynlong phan pynlong kyrpad ia u Diengiei. Ka long kumta bad u Kyllang, u Symper, u Rapleng jong

ki Pyngrope bad kiwei kiwei. Lait noh na ki phan-ksuid u Khasi um ju buh phan buh kyrpad iano iano ruh lait noh na U Blei bad ban leh ia kata ruh donkam ka jingmynjur ne ka jingaibor jong U. Kano kano ka shnong ne ka raid kaba buh phan buh kyrpad ia uno uno u ryngkew u basa ka leh kumta ia U Blei kum u ryngkew u basa ban long u Lei-muluk u Lei-jaka lane u Lei-shnong u Lei-thaw u ban iada ia ka shnong ka thaw na kano kano kaba sniew. Kano kano ka shnong ne ka raid kaba buh phan buh kyrpad ia uno uno u ryngkew u basa ka lehniam ia U Blei kum u ryngkew u basa man ka snem ha ki lawkyntang bad ka nguh ka dem bad ka dwai ka kyrpad ia U Blei Trai Kynrad ban bha ka shnong ne ka raid, ban suk ka shong ka sah ryngkat, ban shong suk u paitbah u paitlang, ban heh ka dwar ka lynti, ban khie ka iew ka hat, ban bha ka leit ka wan, ka rep ka riang bad ka khaii ka pateng.

Don kiba ong ba kine ki ryngkew ki basa kim lah ban leh ei ei ruh ia ki bym-ngeit. Kine ki long tang ki kyrteng ba la ai ia U Blei hi bad ka long kaei kaei kaba ngim lah ban pdiang ba ka bor U Blei kan paw ha ki bym ngeit. Ki lawkyntang ki kylla kyntang namar ba ki long kiba la pynkyntang kum ki jaka lehniam. Ki Khasi kim ju tieng ksuid ia kine ki lawkyntang mynno mynno ruh hynrei ki niew bad tieng burom ia ki kumjuh kumba niew burom ki Israel hyndai ia U Lum Seion, Lum Sinai, Lum Horeb bad kiwei kiwei (I Syiem 19:8; Ek 19:11, Ek / :5). Ki don ki shnong kiba haduh mynta mynne kum ka Sohbar bad kiwei kiwei kiba dang pyndep ia ki jinglehniam bad ka bor U Blei ha ka jingiada ia ki shnong ki thaw ka dang paw. Lada ka don ka jinglehpher hangno hangno lane ha kano kano ka shnong ne ka jaka ka long tang ka jingleh thawnang bad ka leh-jingbriew bad ki long tang ki kam jong ka siar ka laitkylla ki bym don nongrim ha ka jingpyrkhat niam u Khasi.

LYNNONG 17

KA NIAM BAD KA HIMA (Bteng).

Ka niam ka bud ia ka hima.

Ka rukom jong u Khasi ka long ban lam da ka kam bad ban pynbud da ka niam namar ba ha ka jingpyrkhat jong u ka jingtipbriew bad ka jingtipblei ki dei ban ia iaid lang. Ha ka jingseng hima u Khasi ngi iohi ia ka dur kaba pher haduh katta katta. Ha ka history jong ki jaitbynriew ka Pyrthei ngi lap ba dei kiba khraw bor bad kiba don bor kiba seng hima bad kata ruh ynda ki la pyndem ia baroh kiba ialeh pyrshah da ka wait. Ka jingseng ia kano kano ka hima ka long bunsien da ka snam. Shwa ba uno uno u briew un seng hima bad ba un kiew khet ka snam kaba jur ka la dei ban tuid namar ba ka wait bad ka thma ki la dei ban khie. Ha ka jingseng ia ki hima Khasi kam don ka jingpynbor da kano kano ka bor kaba na shalor hynrei ka long kum ka jar kaba la thain ha madan. Na ka bynta ban ia bit lang u paid uba bun uba lang ryngkat bad u bakhraw ki raid bad ki shnong ki ia tylli lang kawei ban seng hima bad ki pyntang ia kano kano ka jait ban long ka jait-syiem bad ka ban pynmih ia ki syiem-long-syiem.

Ki don shibun kiei kiei kiba sngewtynnad ha kane ka jingseng hima u Khasi hynrei hangne ngin iakren tang shaphang ka jingiadei kane ka jing-seng hima bad ka niam. Haba u Khasi u shim ia kano kano ka iing ban long ka iing-syiem ka ban pynmih ia ki syiem-long-syiem bad lada kata ka iing ka dei ban long kaba bat ia ka niam-hima, kata ka iing ka dei ban long shwa kaba lait na ka byrsieh ka byrsang. Ban pynlong iing-syiem ia ka khadduh kan long kaba eh ban lait ka ia khleh bad ka nong-mei ka nong-pa jong ka iing ka sem lane ka kur ka jait jong ka bad kan nym lait ka byrsieh bad

kumta la dei ban jied da ka khun nyngkong ba kan nym don shuh kano kano ka jingiakhleh. Ka jinghiarpateng jong ka longsyiem bad ka jingiohpateng ia ka spah ka hima kan long beit ha ka kti jong ka. U knii jong ka lane u khun jong ka un long syiem bad ka kan long ka syiem-kynthei bad na ka ka bud ka jinghiar-pateng jong ka jinglong syiem.

Ka hima ha u Khasi ka long kum ka iing ha kaba ka syiem-kynthei ka long ka kmie lane ka Mei-iem, u syiem-long-syiem u long kum u kpa lane u Pa-iem, u paitbah u long u Khun u Hajar bad ki bakhraw ki long ki longknii. Kumba ka long ka niam-iing kumta ruh kan long ka niam-hima bad ia ki baroh ar la seng ha kajuh ka nongrim. Ka syiem-kynthei ká hima ka long kum ka khadduh jong ka iing bad ka kur ka jait. Dei ma ka ka ban tip ia ki jingdah ki jingdong, ka ban bat ia u klong u skaw bad ka ban lum ia u blang u bhet bad ia ka bhet ka bhar baroh na ka hima. Ha kano kano ka iing ka jingpyndep ia ka niam ka rukom ka long ka jong ki longknii bad ka long kumta ruh ha ka hima. Ki bakhraw kiba long ki longknii ki jied kano kano ka jait na ki jait-bakhraw bad ki tang ia ka ba kan long ka jait ka ban pynmih ia ki sohblei lane ki nongknia lane ki knii-niam lane u Nongknia Niam Hima. Ka kyrteng kaba sngewtynnad eh ka long 'Knii-niam' bad ia kane ka kyrteng la pyndonkam ka Hima Sohra ia u Myntri Nongrum uba long u nongknia ka hima.

Ka niam-hima ka long ka jingmane beit ha U Blei Trai Kynrad Uba long U Nongthaw, u Nongpynlong bad U Nongsei bad ka jingdwai ka long ba Un theh la ki jingkyrkhu ha ka jait-syiem, ki bakhraw bad ia u khun u hajar bad ia ka hima pyllun baroh kawei. Ha kane ka jinglehniam ki kyrsan da ki jingknia ki jingkhriam da u syiar ne u blang kat kum ba shah ka lynti, ki da pynieng ki phan ki kyrpad bad ki da noh u dkhot u dkhai kat kum ba la buh rukom u barim u bajah ban leit kiei kiei baroh ha tynrai ka niam. Nalor ka niam ki pynkhreh ka kmen ka sngewbha da ka shad ka mastieh ha ka bom

ka ksing bad ka tangmuri. Ki pynlong ia ka jinglehniam man ka snem ban nang wad ia ka jingkyrshan bor U Blei bad baroh shi snem ki pyrshang ban iaid da ka jingtipbriew jingtipblei kumba la buh la seng u longshwa u manshwa.

Ki don ki hima kiba U Blei U da sei kyrpang da ki syiem-blei bad na ki la mih ka long-kynthei ka long shynrang ban nang bteng ka long-syiem ka man-syiem. Ar tylli na kine ki hima ki dei ka Hima Shillong bad ka Hima Synteng. Ka Jait-syiem-Synteng ka mih na kata ka Syiem-blei kaba kyrteng ka Lidohkha bad ka Jait-syiem-Shillong ka mih na kata ka Syiem-blei kaba kyrteng ka Pahsyntiew bad baroh ar kine ki dei ki syiem-niam. Baroh ar kine ki kyrteng ia ki syiem-kynthei da ka kyrteng 'Syiem-sad' namar ba ki long ki hima kiba don la ka sad ka sunon. Na ka liang ka hima kine ki long ki Sohblei kiba bat ia u klong u skaw bad kiba pynkhreh ia ki jingdah jingdong bad ia ki jingknia jingkhriam baroh namar ba ha ki la pynbat pynkham ia ka niam-hima. Kine ki long ruh ki nongri nongsumar ia ka Iing-sad kaba long ka iing-niam bad iing-seng jong ka hima.

Ka Hima Mawsmai (Sohra) ka long kaba don la ka Syiem-sad bad la ka iing-sad hynrei ka Jait-syiem-Sohra kam dei ka jait-syiem-blei bad kane ka la shu bud ia ka Hima Shillong namar kiba seng ia ka ki dei ki briew jong ka Hima Shillong kiba la khlad na ka hadien ka jingbymiadei jingmut para bakhraw. Ka Hima Synteng ka long kawei na kiba bat niam bha hynrei hadien ba ki syiem Synteng ki la kylla Hindu na ka jingleit shong jong ki sha Jaintiapur ka niam-hima ka la shu duh shu dam noh. Ka Hima Shillong pat ka la dei ban pait ar liang na ka jingkhlad noh ka Hima Mylliem. Ka Hima Shillong kaba sah ia kaba la khot kyrteng ka Hima Khyrim ne Khynriam ka bud beit ia ka nongrim ba la buh la seng ka Hima Shillong bad ka pynneh pynsah ia ka niam-hima haduh mynta. Dei ka jaitsyiem-longsyiem jong ka Hima Khyrim kaba long ka jaitsyiem-longsyiem jong ka Hima Shillong kaba la hiar pateng na ka Siarkiri kaba la hiar pateng na ka khun

nyngkong ka Pahsyntiew kaba dei pyniaid ia ka niam jong ka Hima. Ka Hima Mylliem ka thung syiem ia kiba na ka Wankiri kaba long kaba hiar pateng na ka khadduh namarkata ki long ki bym bit ban shim ia ka niam.

Ka Thang Syiem Sohra

Na ka liang jong ki niam-hima ha ka Ri kaba kham pher ka long ka niam jong ka Hima Sohra. Ka Hima Sohra ka don la ka Syiem-sad bad la ka lingsad bad la u knii-niam uba long u Myntri Nongrum. Kawei na ki jinglong kiba pher ha ka niam jong ka Hima Sohra ka long ka jingpynbun than ne jingai jaka than ia ka niam-iap jong ka niam ki Syiem bad ka kyrteng ba la ai kata "Ka Thang Syiem Sohra" hi ka kdew ia kata. Lada ha kane ka jinglehniam ka thang-syiem bad ka thung-syiem ki ia iaid ryngkat ngi iohi ba la kham ai jaka ia ka thang-syiem. Ngi shitom ruh ban lap ia ka nia kaba biang balei bym lah ban thung lymda thang lane balei ba ki Khadar Kur ka Hima Sohra kim lah ban thung syiem iano iano lymda uta uba ki thung u pyndep ia ka thang-iap jong uta uba u mih bteng.

Ka Jaitsyiem Sohra kam dei ka jaitsyiem-niam hynrei ka Hima ka don la ka Syiem-sad bad ka lingsad lingsunon. Ka Syiem-sad ka long kaba hiar pateng na ka Shan, ka Syiem-sad kaba nyngkong eh, kaba long ka para jong u Buhsingh. Ka kam baroh na ka bynta ka Thang-syiem ka long kaba la pynshet ha ka Syiem-sad bad kane ka kam jong ka jingpynkhreh ka long kaba khraw haduh katta katta. Na ka liang jong ka niam-thangiap lah ban ong ba ka long kaba khraw tam ha ka Ri. Ha ka la leh lut ia baroh katba la dawa ka niam-thangiap bad ryngkat bad ka niam ka don ruh ka rong ka taw bad ka shad ka mastieh ha ka ksing ka dhah bad ka tangmuri.

Ki ktien jong ka jingthung-syiem ba la kren da ki myntri jong ki Khadar Kur jong ka Hima Sohra ha ka por ba thung syiem ki long kumne harum :

"Mynta ngi thung syiem ia phi (uta uta) halor ka Hima Sohra ba phin mihbteng ia (uta uta) ba la iap bad ia ki longshwa. Ngi pynkhamti ha phi naduh mynta ia ka It ka Hima, ka Nar ka bili, ka Dieng song, u Saikhum u Saiteh, ka Dai ka Kuna, ka Dwar ka lynti, ka lew ka Hat : **ba phin synshar ia ka Hima Sohra da ka hok**, ban bha ka Hima ryngkat bad u khun u hajar baroh. U Blei Trai Kynrad Un kyrkhu Un iarap ba phin bha phin miat, ba phin im-tymmen im-san"

Ha kitei ki ktien jong ka jingthung-syiem ngi iohi ia ka jingpynbam nia kaba long kaei kaei kaba iaid ryngkat bad ka niam bad kata ka long "**Ba phin synshar ia ka Hima Sohra da ka hok**" namar ba lada ha ka jingsynshar ka la don ka hok, ka jingtipbriew bad ka jingtipblei ki la iaid ryngkat bad kata kaei kaei kan long kat kum ka jingpyrkhat tynrai u Khasi. Ka jingduna lada ka don ka long na u syiem uba shimti ia ka kam. Ha ki ktien kiba u pdiang ia ka jingpynkhamti ym don kawei ruh ka 'tien-niam. Ki ktien ki long kumne :—

"Haba phi la thung syiem ia nga halor ka Hima Sohra ban longbteng ia (uta uta) ba la iap bad ia u longshwua: Haba phi la pynkhamti ha nga ia ka It ka Hima, u Saikhum u Saiteh, ka Diengsong, ka Nar ka Bili, ka Dai ka Kuna, Ka Iew ka Hat, ka Dwar ka Lynti : Ba ngan sain ngan synshar halor ka Hima : Nga ruh nga ai kane ka banat saw kane ka jainspong, kane ka tyngka bad kane ka kiad shiktang ha phi u Khadar Kur (uta uta) ba phin long myntri u ban synshar ryngkat bad nga ia ka Hima Sohra, khnang ban bha ka kynthei ka khynnah, u khun u hajar : ban nangroi nang pa ban ioh-ja ioh-dohkha, ban khraw ka spah ka hajar".

Ha kitei ki ktien ba la ai haneng ngin iohi ba ka don ka jingpdiang ia kata ka jingpynkhamti ia ka Hima kum u syiem bad kaba paw ka long pynban kum ka kynja bor aiu

re ka ban pynskhem ia ki myntri ba kin ia synshar lem bad u bad ym don kano kano ka kyntien ka ban khot ia U Blei ba Un ia kyrshan lem lane ba Un theh ka kyrkhu Blei na jrong na tbian.

La ka Thang-syiem Sohra ka don ha ka ka bynta kaba kham bun ia u syiem uba la iap bad ia u syiem uba ki dang thung, ki bakhraw bad ki khun ki hajar ki don la ka bynta bad kumta ka Thang-syiem Sohra ka kylla long ka niam jong ka Hima pyllun. Ki don kiba pyrkhat ba ka Thang-syiem Sohra ka long ka Niam ki syiem hynrei ngim iohi ba ka long kumta, Hadien ka jingthung-syiem 12 tylli na ki 13 tylli ki 'lang-basa ki dei ki jong ki Khadar Kur kiba long ki bakhraw jong ka Hima Sohra bad uwei long u 'lang-syiem bad kine ki 12 tylli ki blang ki long kiba la buhai u syiem ia ki Khadar Kur bad la knia ia ki baroh da u Myntri Nongrum uba long u Sohblei lane u Knii-niam jong ka Hima bad ka jingknia ka long ha Basa-syiem ha Iew Sohra.

U Khun u Hajar jong ka Hima ruh u don la ka bynta ha ka Niam. Ka jingpynbam nia ki Khadar Kur ia u Syiem ha ka por ba thung ia u ka long ba un 'synshar ia ka Hima Sohra da ka Hok ban bha ka Hima ryngkat bad u Khun u Hajar' bad haba u syiem u phai ktien u ong ia uwei pa uwei u myntri jong ki Khadar Kur "ba phin long myntri u ban ia synshar ryngkat bad nga ia ka Hima Sohra khnang ban bha ka kynthei ka khynnah, u Khun u Hajar". Ka long ka rukom ban pynshad kynthei ha Iewbah lai sngi lynter hadien ka sngi jong ka thang-syiem bad shwa ka shad ka don ka suit ka shor ban bha ka iew ka hat, ka rep ka riang bad ban roi ka spah ka phew ban suk ban sain u khun u hajar shi tyllup ka hima.

LYNNONG 18

KA NIAM BAD KA HIMA (bteng)

Kawei pat ka hima kaba don la ka niam-hima ka long ka Hima Shillong. Kane ka Hima ka don la ka jait-syiem kaba long ka jait-syiem-blei kaba ka Hima Shillong ka la thung na ki khun ka Pahsyntiew kaba ka Hima Shillong ka shim ia ka ba ka long ka Blei-longsyiem bad ba ki khun jong ka ki dei ki 'khun-Blei'. Hadien ba ka Hima Shillong ka la nang heh nang iar la khot ia ka ka hima 'Ki Saw Kher Lai Lyngdoh' bad kine ki Saw Kher ki dei ki Saw Raid kiba don la ki jong ki jong ki Basan bad ki Lai Lyngdoh ki dei ki Lai Raid kiba don la ki jong ki Lyngdoh-synshar. Kine ki Saw Kher ki long ka Raid Nongkseh, Raid Nongumlong, Raid Swer bad Raid Synrem bad ki Lyngdoh pat ki dei ka Raid Mylliem, Raid Nongbri bad Raid Pyngrope. Ia ka Hima Shillong la khot ruh ia ka 'Ki Lai Basan' na-mar ba ka Hima ka don hapoh ka jingkhmih jong ki Lai Basan, kata u Basan Tyngkong, u Basan Khrum bad u Basan Swer. Ka khanapateng ka ong ba ka nongbah jong ka Hima Shillong ka long ha Bisi katba u Mylliemngap u dang lah ban ri ban sumar ia ki khun ki ksiew ka Pahsyntiew bad ynda haba u la pynpaw ia ka jingbymlah shuh ban ri ban peit ia ki la shimti noh u Basan Nongkseh ryngkat bad ki Saw Kur kiba long ki jait bakhraw ha ka Raid jong u kata ki Thangkhiew, ki Rumnong, Nengnong bad Lyngdoh. U Basan Nongkseh u la rah ia ki sha Nongkseh bad ka nongbah jong ka Hima Shillong ka kynriah sha Nongkseh.

Ia ka niam jong ka Hima Shillong ia kaba la seng ha Bisi la pynwandur ha Nongkseh. Ka Hima ka tei ka Iing-syiem bad ka Iing-sad Iingsunon bad ka kut kaba heh bad ba skhem. Ki pynlong ka jinglehniam shisien shi snem ha Nongkseh bad ha Iewduh ha kaba ki knia ia u 'lang-iewduh. Ka don ka duwan kaba kyrpang ha kaba ki knia ia u lang-iewduh kaba don ha ka lympung kaba la pynmadan bha

bad kaba la ruid nur baroh sawdong. Ka jingnoh dkhot ka long arphew na ar bad ka jinglehniam ka neh 5 sngi naduh ka Sngi Pamtiah haduh ka Sngi Pynsing. Ka Niam jong ka Hima Shillong ka long ka niam jong ki syiem, ki bakhraw bab ka jong u Khun u Hajar. Ki bakhraw ki don la ki jong ki jong ki Phan ki Kyrpad bad ki pynleit beit ia ka niam ha U Blei Trai Kynrad ha ka kyrteng jong ki Phan ki Kyrpad jong ki. Nalor ki bakhraw ki don ki Dhulia bad kine ruh ki don la u Phan u Kyrpad jong ki uba long u Sormoh bad u Sorphin bad ia kine la shim da u Biskorom ha ki sngi kiba hadien. Ryngkat bad ka jingnguh ka jingdem na ka bynta ki syiem-longsyiem bad na ka bynta ki bakhraw ka don ruh ka jingnguh jingdem na ka bynta ki shakri ki shakor ki ban iarap ia u syiem bad ki bakhraw ha ka synshar bad ka bishar bad na ka bynta u Khun u Hajar ban heh ka dwar ka lynti, ka iew ka hat, ban bha ka rep ka riang bad kiwei kiwei.

Hadien ba la khlad noh ki Mylliem ban seng la ka jong ka hima kaba ki khot ka Hima Mylliem ka Hima Shillong ka la kylla long noh ka Hima Khyrim. Ka Hima Mylliem ka shim na ka ka kpoh ka Wankiri jong ka Jait-syiem Shillong kaba hiar pateng na ka khadduh kat kum ka jinghiar pateng na ka Pahsyntiew bad kumta kumba la buh la tang kam don hok ban don ka sad ka sunon lane ka niam bad kumta ka Hima Mylliem ka la sah khlem Syiem-sad lane Iingsad Iingsunon bad kam don shuh ka Niam Hima. Kaba bat bad kaba bud ia ka tynrai jong ka Hima Shillong ka long ka Hima Khyrim kaba ki syiem-long-syiem ki wan na ka Siarkiri kaba dei na ka lain jong ka khun nyngkong jong ka Pahsyntiew kat kum ka jinghiar-pateng. Ka Hima Khyrim namarkata ka don la ka Syiem-sad, ka Iingsad Iingsunon bad la ka niam-hima. Kane ka pyndep la ka jong ka niam-hima kumba long ha ka Hima Shillong bad kane ka dei ka Pom-blang Nongkrem kaba ki pyndep man la ka snem ha Smit. Ka duwan jong u 'lang-iewduh ka don mynta ha Smit hi ha kaba ki knia ia u 'lang-iewduh. Na kano ka daw ngim tip ki dkhot jong ka Hima Shillong ki kylla long noh tang 9 dkhot. Don kiba

ong ba ki 9 dkhot kiba ki shim mynta ha ka Pomblang Nongkrem ki biang hi namar lada khein ia ki 9 ki dkhot-im bad 9 ki dkhot-iap ka long hi 18.

Ha ka ling-niam ha Smit haduh mynta u don u Rishot jong ki Saw-kher lai lyngdoh. Ar na kine ki Saw Kher kata ka Raid Nongkseh bad ka Raid Nongumlong ki don ha ka Hima Mylliem bad ar pat kata ka Raid Swer bad ka Raid Synrem ki don ha ka Hima Sohra bad ha kawei ka rukom lah ban ong ba kine kiba long ka bynta jong ka Hima Mylliem bad ka Hima Sohra ki don hi ka bynta ha ka niam jong ka Hima Khyrim kaba long ka nongri nongsumar ia ka Hima Shillong. Kiba khlad shwa ki dei ka Raid Swer bad ka Raid Synrem bad ha ka jaka jong ki ki wan ki Mawlieh bad Mawshai bad kumta ha ka Iing-niam ha Smit u don sa uwei u rishot uba ki khot 'U Rishot ki Mawlieh Mawshai' bad kine ki ar tylli ki Rishot kata u Rishot ki Sawkher lai Lyngdoh bad u Rishot ki Mawlieh Mawshai ki don lang bad U Rishot Blei ban kyrshan ia ka Iing-niam ha smit. Ka jingkylli ka long—'Kan long kumno lada kine ki wan phai biang ?' bad ka jubab kaba ngi lah ban ai lyngkot ka long— "Sa shisien kan ieng biang ka Hima Shillong"

Kawei na ki jingphylla ha ka niam jong ka Hima Shillong ka long ba ki Syiem-longsyiem ki lehniam ha U Blei Shillong bad had ha ka Blei-longsyiem kaba long ka Pahsyntiew. U Blei Shillong u shim ia ka jaka jong U Blei Trai Kynrad bad ia ki jingnguh jingdem bad jingdwai jingphirat baroh la ai ha u. Ka jingwan rung jong u ha ka niam jong ka Hima Shillong ka long kaba pher bad phylla haduh katta katta bad namarkata la sngewdonkam ban ai kawei ka lynnong kaba kyrpang shaphang jong u. Ka lynnong kaba bud ka long kaba la thoh kyrpang tang shaphang jong u.

LYNNONG 19

U BLEI SHILLONG

Uei U Blei Shillong

Ka kyrteng "U Blei Shillong" ka long ka kyrteng ba la ai ia U Blei da ka Jaitsyiem-Shillong. U Blei na ka bynta ka Hima Shillong u la sei kawei ka jaitsyiem kaba kyrpang kaba ki khot 'Ka Jaitsyiem-Shillong'. Kane ka Jaitsyiem ka mih na ka Pahsyntiew kaba u Bam Mylliemngap u la ioh kem na Krem Marai kaba don ha ki tyrpeng jong u Lum Shillong tang kumba hynriew pda khnam na Iewpyrsing ha Nongkrem. Haba la pait la pra ka Hima Shillong ban mih ar tylli ki hima kata ka Hima Mylliem bad ka Hima Khyrim, ka kpoh kaba dei na ka khun nyngkong ka Pahsyntiew ha ka jinghiarpateng ka kylla long ka jaitsyiem-longsyiem na ka bynta ka Hima Khyrim bad ka kpoh kaba na ka khun khadduh ha ka jinghiarpateng na ka Pahsyntiew ka kylla long ka jaitsyiem-longsyiem jong ka Hima Mylliem. Kumba la ong ha ki lynnong kiba shakhmat u hyndai haba u tang ia ka jaitsyiem u tang ia ka khun nyngkong bad ia ka pateng ka ban mih na ka bad kumta kaba don hok ban bat niam ka dei ka Jaitsyiem kaba mih na ka Siarkiri kaba hiar pateng na ka khun nyngkong jong ka Pahsyntiew kaba long ka kpoh jong ka Jaitsyiem-longsyiem jong ka Hima Khyrim.

Ka Pomblang Nongkrem kaba long ka jinglehniam jong ka Hima Khyrim ka don ar bynta, kawei ka dei ka jong ki syiem-longsyiem bad kawei pat ka dei ka jong ka Hima. Na ka liang ki syiem-longsyiem ka jinglehniam ka long beit ia U Blei Shillong Uba long ruh u Thawlang bad ia ka Blei-longsyiem kaba long ka Pahsyntiew ka Iawbei jong ka Jaitsyiem Shillong bad ia u Suidnia Longsyiem jong ka Jaitsyiem Shillong. Na ka bynta kawei pa kawei ka kur ka jait U Blei U long u Leilongkur u Leilongjait ia Uba la

khot Ka Blei bad na ka bynta ka niam jong ka kur ka jait ka don ka Blei, ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia hynrei na ka bynta ka Jait-syiem Shillong u Leilongkur lane Ka Blei u dei u 'Lei-Shillong bad une u shim ruh ia ka jaka jong u Thawlang namar ba dei ma u uba la buh la sei ia ka Pahsyntiew. Ka Iawbei pat ka dei ka Pahsyntiew bad u Suidnia pat u dei u Syiem-longsyiem uba nyngkong eh na ka Jaitsyiem Shillong. Ia ka jingknia jingkhriam na ka bynta u Blei Shillong bad ia ka Blei-long-syiem la leh tang da u Sohblei uba dei na ka Jait Rumnong, ka jait ba la tang ban pynmih ia ki sohblei lane ki knii-niam bad ia kiwei kiwei pat la leh da kiwei pat ki shiphew ngut ki nongknia, kata lada ki iaid da ka khadar sla kumba ju long. Ka 'Iad-um kaba la mang ban pyndonkam ia u Blei Shillong ka long kaba mut ia U Blei hi bad namarkata lada ka tam ym bit ban pyndonkam ia ka shawei shawei pat katba ka 'iad-um kaba tam na u khra ka Blei-longsyiem ne u Suidnia ka long kaba lah ban pyndonkam shawei shawei pat.

Kumno ka wan mih ka kyrteng 'U Blei Shillong'

Ka jingiathuhkhana pateng ka ong ba u Shillong u dei u knii jong ka Ngap, ka kmie tymmen jong ka Jait Mylliemngap. La ong ba ka Ngap ka don lyngkha bad jaka rep ha ki sharing jong u Lum Shillong uba mynta. Ha kawei ka por la jia ba katba ka Ngap ka dang trei lyngkha la wan ka jingshitom bad ka la hap khyllung. Ka la tep ia ita i khyllung hangta ha lum harud lyngkha. Hadien kata la ong ba u jingthung jingtep jong ka Ngap u la khie bad ka jingbha ka rep ka riang ka la long kaba la palat. Ka iing jong ka Ngap ka la ngeit ba kata baroh ka la long ka jingkyrkhu jong U Blei. U Shillong uba long u knii jong ka iing u la pynlong ka jingknia jingkhriam ban nguh ban dem ia U Blei Uba la leh katta ia ka iing bad ban pynlong ruh ka jingkyrpad kyrpon ba Un nang iai theh ia la ki jingkyrkhu. U la leh ia kata man la ka snem. Ynda la iap ma u ruh kiba ha-iing ha-sem jong u ki iai pyndep hi ia ka niam ka rukom kaba la buh la seng ma u.

U Father Elias ha "Ki Khanatang U Barim" haba u thoh shaphang U Blei Shillong u ong ba ha kaba mynnyngkong ki khot "U Blei u Shillong" namar ba dei u Shillong uba la buh la seng ia ka niam ka rukom ban pyndep ia U Blei da kaba pynlong ka jingknia jingkhriam bad jingnguh jingdem hynrei hadien hadien ki la shu khot lyngkot noh ia u "U Blei Shillong" bad ia u Lum ruh da ka kyrteng "U Lum Shillong". Ki niam ngeit Blei baroh ki iathuh ba U Blei U ju pynpaw ialade ha u briew lyngba kiei kiei kiba don ha ka Mariang bad ym don jingphylla ei ei ban ong ba U Blei U la pynpaw ialade ha u Shillong halor u Lum Shillong bad ia uta U Blei Uba u Shillong u mane ban khot U Blei Shillong.

Ka jinglehniam jong ka Hima Shillong

Ka Hima Shillong ha ki sngi jong ka rasong jong ka ka kynthup ia ka shiteng ka Ri Khasi. Ka long ka Hima pdeng bad ka long ruh ka Hima kaba heh tam ha ka Ri. Haba ki khun ki ksiew ka Pahsyntiew ki la san la rangbah ki la long ki briew kiba don ka buit ka akor, ka sap bad ka jingnang jingstad bad ki la pyniaid ia ka hima ruh da ka buit bad ka akor tipbriew tipblei. Ka Hima ka la dap tang da ka jingsuk jingsain suda bad ki khun ki hajar ki la shongsuk lyngngai. Hadien haba la seng ia ka niam jong ka Hima ka syiem-longsyiem ka la kylla long ka syiem-sad bad ka la don la ka jingsad jingsunon ha Nongkseh, ka nongbah jong ka Hima Shillong. U la don ruh u syiem u ban ia korbar lang bad ka bad ka Hima ka la don ruh la ki lyngdoh, ki myntri bad ki bakhraw batri ban pyniaid lang ia ka Hima pyllun baroh kawei. Shisien shi snem ka la don ka jinglehniam kaba khraw jong ka Hima ha Nongkseh bad ka jingknia ia u 'lang-iewduh ha Iewduh ban ai jingknia ia U Blei Shillong kata ia U Blei Trai Kynrad Uba long U Nongbuh u Nongseng ban suk ban sain ka Hima. Ki khun ki hajar na kylleng ka Hima ki ia wan bad ka Iewduh bad ka Nongkseh ka shlei da u paid u hajar ban pynkut ia ka jinglehniam ha ka shad ka kmen ha ki sur jong ka bom bad ka ksing bad ha ka tangmuri.

Hadien ba la iap u Bormanik, u Syiem jong ka Hima Shillong, ki Mylliem ki la khlad ban seng la ka jong ka hima bad ki la jied ia u Hajar Sing na ka kpoh ka Wankiri kaba dei na ka khun khadduh jong ka Pahsyntiew ha ka jinghiarpateng bad u Sing Manik u la long syiem ka Khyrim ban nang bteng ia ka Hima Shillong. U Sing Manik u wan na ka iing ka Siarkiri kaba dei na ka kpoh jong ka khun nyngkong ka Pahsyntiew, ka kpoh kaba dei hok ban bat ia ka niam kumba la tang naduh mynnyngkong. Ka kpoh jong u Hajar Sing kam long kaba dei hok ban kner ia ka niam bad kumta ka Hima Mylliem ka la sah khlem syiem-sad bad khlem iingsad iingsunon haduh kine ki sngi. Ka Hima Khyrim ka pynneh ia ka niam ia kaba la buh la seng bad ka pyndep ia ki niam ki rukom kumba ju long bad kane ka jinglehniam ka sah haduh mynta bad ka dei ka Pomblang Nongkrem.

Ha kawei ka rukom lah ban ong ba ka kyrteng "Blei Shillong" ka long ka kyrteng iing kyrteng sem kaba ka Jaitsyiem-Shillong ka ai ia U Blei. Ki jingbatai ia ka history ki don ar jait ha kane ka Pyrthei bad kata ka long ka jingbatai niam (moral interpretation) bad kawei pat ka jingbatai Grik. Kat kum ka jingbatai Grik ka history ka long ka jingbuh jingthoh ia ki jingjia kiba la jia ha kano kano ka ri ne ka hima ne ka jaitbynriew hynrei kat kum ka jingbatai niam ha lyndet jong ka history ka don ka shynriahti Blei. Kat kum kane ka jingbatai namarkata ym don kawei ruh ka jingjia ha kano kano ka jaitbynriew ka ban jia khlem ka jingtip jong U Blei. Kiba pdiang ia kane ka jingbatai ki lah da kaba suk ban pdiang ia ka history jong ka Hima Shillong bad kumjuh ruh ia U Blei Shillong.

U Blei namarkata U long U Nongthoh ia ka History jong ka Hima Shillong bad ia kata U leh kum U Blei Shillong namar ba dei ma U Uba la seng la buh ia ka Hima Shillong bad Uba la sei la buh ia ka Hima Shillong bad Uba la sei la buh ruh ia ka Syiem-blei kaba long ka Pahsyntiew bad na ka ban mih ki syiem Shillong ki ban synshar ia ka Hima Shillong bad kumba long mynta ki ban synshar ia ka Hima Mylliem bad ia ka Hima Khyrim, kiba long kum ar

tylli ki shynriahti na kawei ka kti. Lada kim shym la don kine ki ar tylli ki hima ka Jaitbynriew Khasi lehse kan jin da la jah naduh mynno bad lada ngi pdiang ia ka jingbatai niam ia ka history dei hangne ba ngi iohi ia ka nuksa kaba shai kdar.

Ka jingiadei U Blei Shillong bad ka Jaitsyiem-Shillong

Ha ka jingiadei bad ka Jaitsyiem Shillong U Blei Shillong u long kum u Thawlang namar ba dei ma U Uba la sei la buh ia ka Pahsyntiew kaba long ka Iawbei jong ka Jaitsyiem Shillong. Ym don hangno hangno hawei pat ba ngin lah ban pynieng nia ba u Khasi un shim ia U Blei kum u Kpa hynrei dei tang ha ka history jong ka Hima Shillong ba ngi lah ban leh kumta. Dei ka Jaitsyiem Shillong kaba la shim ba ka Pahsyntiew ka dei ka khun jong U Blei Shillong. La shim kumta namar ba ka Pahsyntiew kam don kmie lane kpa hynrei ka long kaba la shu wan mih na ka jingthaw maian U Blei. Ka Jait Mylliemngap jong u Shillong ka don ka jingiadei kaba khraw bad ka Jaitsyiem Shillong. Dei u Bam Mylliemngap uba la lah ban khroh ia ka Pahsyntiew ba kan mih na Krem Marai bad uba la kylla long u knii-rangbah ia ka bad ia ki khun ki kti jong ka. Haduh mynta hi u Mylliemngap u dang long knii ia ka Jaitsyiem Shillong bad u Lyngskor jong ka Hima Khyrim uba dei na ka Jait Mylliemngap u dei ban shim ia ka kam pyniaid ia ka Hima haba ym don syiem.

Ka jingngeit ka long ba haba U Blei U la buh la sei ia ka Pahsyntiew U don la ka jong ka jingthmu bad ia kata ka jingthmu ngi lah ban iohi ha ka suit ka shor ha ka Pomblang Nongkrem ha ka Miet Pamtiah bad Umni bad haba ki suit ki shor ha ka Pahsyntiew ki ong—

Kur-r-r ! Ko Blei Longsyiem,
Ko baseng ia ka longsyiem ko baseng ia ka mansyiem,
Ba sei ia ka kynthei ba sei ia u shynrang,
Ba long ka hima ba long ka sima,
Ba long u khun ba long u hajar,
Ba long ka iew ba long ka hat,

Ba long u barit ba long u baheh,
Phin nang kyrkhu kyrdoh ma Phi,
Phin nang ai buit ai bor ma Phi,
Haba jynjar u khun u hajar,
Ka buit ka bor ma Phi,
Ieng ho ha u blang ha u syiar.

Ka kyrteng 'Blei-long syiem' ba la ai ia ka Pahsyntiew ka long ka kyrteng ba la ai tang da ka Jaitsyiem-Shillong. Ka jinglehniam shisien shi snem ia ka ka long kum ka jingaibam bad kum ka Iawbei ka peit ka i ma ka ia ka jait ka khong bad ka nang kyrkhu nang kyrdoh ruh ma ka ba ka Jaitsyiem kan nang ieng ka daw bad ka kyrteng. Namar ba ka Jaitsyiem Shillong ka long ka bynta jong ka Niam ha kaba ki khun ki kti jong ka ki long ki syiem long syiem ka long ka kam jong ka ruh ban peit ia ka Hima bad ia u khun u hajar ban suk ban sain ka Hima pyllun baroh kawei naduh uba rit haduh u baheh.

Ka Jaitsyiem Shillong haba ka nguh ka dem ia U Blei ha ka kyrteng U Blei Shillong ka long tang ha ka jingiadei jong ka kum ka Jaitsyiem-longsyiem bad U Blei kum u Leilongkur hynrei haba U Blei U la pynkhamti ha ka ia ka bor synshar halor ka Hima kumta ka jingdwai bad ka jingnguh jingdem ka kynthup ruh ia ka Hima bad ia u khun u hajar jong ka. Ka suit ka shor namarkata ka long ha U Blei ha ka kyrteng U Blei Shillong bad ka jingkren jingkhana ka long :—

Kur-r-r ! Ko Blei Shillong,
Kane mynta la dap shi snem,
Ba la ieng biang ka suit ka shor,
Kane kein Ko Blei Shillong,
Ban bha ka longsyiem ban bha ka mansyiem,
Ban bha ka longkynthei ban bha ka longshynrang,
Ban bha u khun ban bha u hajar,
Ban bha ka Hima ban bha ka Sima,
Da ieng ho, ban bha nadong shanong.

Ka Jaitsyiem Shillong ka don la ka jong ka Dawiing. Ia kiwei kiwei ki kur ki jait ia ka dawiing la pynlong da Ka

Blei, ka Iawbei, u Thawlang bad u Suidnia hynrei ha ka Jaitsyiem Shillong, ia ka jáka jong Ka Blei la shim da u Blei Shillong Uba long hi U Blei, ka Iawbei pat ka long ka Pahsyntiew tangba ka kyrteng ba la ai ia ka ka long "Ka Blei-long-syiem" bad u Suidnia jong ka jait u dei u Syiem-longsyiem uba nyngkong eh na ka Jaitsyiem Shillong. U Thawlang pat u dei U Blei Shillong hi namar ba dei ma U Uba shim ia ka jaka jong u kpa ka Pahsyntiew namar ba dei ma U Uba la buh la sei ia ka ha kane ka Pyrthei. Dei na kane ka daw ba ha ka Pomblang Nongkrem ha ka Sngi Pamtiah kaba long ka sngi kaba nyngkong jong ka jingleh-niam, ka Syiem-sad ka khreh tang lai tylli ki khra iad-um. Kine ki lai tylli ki khra iadum ki mut tang ia U Blei Shillong, ia ka Blei-longsyiem bad ia u Suidnia-longsyiem bad ka jingsuit jingshor ka long tang ia kine lai Ym don ei ei ia u Thawlang namar ba u dei U Blei Shillong ia Uba la dep suit dep shor lypa.

Ka jinglehniam ia U Blei Shillong ka long tang da ka Jaitsyiem Shillong. Ki bakhraw ki don la ki Phan ki Kyrpad ban nguh ban dem ha U Blei. Lada ngi shim ia ki Dhulia kum ka nuksa, u Phan u Kyrpad jong ki u dei u Biskorom bad hadien ba ki la pynlong ka jingnguh ka jingdem ia u, khadduh khadwai ka jingnguh ka jingdem ka leit beit sha U Blei kum u Leisynshar. Ka jingkñia Muhari jong ki ka long beit ia ka Blei-synshar bad ia u Biskorom. U nongkñia jong ki Dhulia haba u shim ia ka syiar bad hadien ba u la pynnguh ha khmat ka duwan, u ong—

Ko Blei Synshar, sngap,
Ba pynlong ma phi ba buh ma phi,
Ban long ka Bom ban long ka Ksing,
Ban long ka ktang ban long ka Muhari,
Ha ka nam ka jong phi,
Ai bor ai buit ha ka nam ka jong phi,
Ban neh ka put ban neh ka tem,
Ban neh ka ksing ka bom,
Ban neh ka ktang ka muhari,
Ban neh ki syiem ki patsha,

Ban neh ka hima ka Sima,
Map ka duna ka lait,
Pynbiang ma phi ban nang khraw ban nang heh,
Ko Biskorom, Ko Khadar Kamar,

bad shwa ban pynwai ia ka suit ka shor u nongkñia u lei beit sha U Blei kum Ka Blei Synshar bad u ong,

Ko Blei Synshar,
Ban biang ka bishar ban biang ka khadar,
Ioh lait na kadiang ioh lait na kamon,
Khmih ma Phi, pynbeit ma Phi,
Ban neh ka nam ka burom jong Phi.

Haba, shim pat ia ka Hima pyllun baroh kawei ka jinglehniam jong Hima Khyrim ka long beit ha U Blei U Trai Kynrad. La ka Jaitsyiem Shillong ka lehniam ha U Blei Shillong ngim lap ba ki bakhraw lane kiwei pat kin lehniam ha U. Ki bakhraw ki don la ki Phan ki Kyrpad bad ka jinglehniam jong ki ka long beit ha U Blei bad kumta ki syiem-longsyiem ruh haba ki pynkut ia ka jinglehniam na ka bynta ka Hima pyllun ki pynleit ka jingnguh jingdem beit ha U Blei. Ia kane ngi iohi ha ka jinglehniam ha ka Pomblang Nongkrem, kata ha ka Sngi Pyrsing ha ka Dorbar-Sla kaba long ruh Ka Dorbar Blei. Ka Dorbar-Sla lane ka Dorbar-Blei ka long ka Dorbar ha kaba ia don lut baroh kata u Syiem bad ka Hima bad ha kane ka Dorbar ka jingiasaid ka long beit tang bad U Blei U Trai Kynrad. Kane ka Dorbar ka long ha Tyngkong Iingsad bad hadien ba la ia sngap jar shi por ban ia dwai ha la ka jong ka jong ka mynsiem, u Syiem Rangbah u loit ia ka jainspong bad u phai khmat shaphang shatei bad u dwai beit ha U Blei Trai Kynrad, U Bahakhlieh tam eh bad U Trai Nonghukum. Na ka liang ka Hima u mih uwei u riewtymmen bad une ruh haba u la loit la ka jainspong bad u la phai khmat shaphang shatei u dwai beit ha U Blei Trai Kynrad U Bahakhlieh tam bad U Trai Nonghukum.

Ha ka Pomblang Nongkrem ngi iohi ia ka jingmane Blei kaba pynkut ia kiei kiei baroh da kaba pynshet ia kiei kiei baroh ruh tang ha U Blei. U Syiem Rangbah ha ka jingdwai jong u ha ka Dorbar Blei lane ha ka Dorbar Sla u nguh beit ha U Blei bad U ong :—

Ah Blei Trai Kynrad, shi hajar nguh,
Bahakhlieh tam eh, Trai Nonghukum,
....
Phi la buh ma Phi ia ka niam ka rukom,
ka knia ka khriam shisien shi snem.

Ka Jaitsyiem Shillong haba ka mane ia U Blei ha ka kyrteng jong U Blei Shillong ka don la ka jong ka nia bad ka daw bad ia kata ka leh tang ma ka hi. Ki bakhraw bad ki khun ki hajar ki leit beit sha U Blei. Ka Jaitsyiem Shillong haba ka nguh ka dem ha U Blei Shillong na ka bynta ki bakhraw bad ki khun ki hajar ka leh ia kata na la ka jong ka liang jong ka hi hynrei haba ka leit pat ha ka kyrteng jong ka Hima pyllun baroh kawei ka leh ia kata ha U Blei Trai Kynrad. Ha ka Pomblang Nongkrem ngi iohi ia ka jingiamir lang baroh ki bynta jong ka Hima ha ka niam bad haba shu kren lyngkot ka jingnguh ka jingdem bad ka jingdwai baroh ka long ba U Blei Un ai ia ka jingiarap bad Un theh ia ki jingkyrkhu jong U ha ka Jaitsyiem, ia u Syiem u Patsha uba long u syiem u kmie, ia ki bakhraw bad ia ki khun ki hajar bad na ka bynta ka Hima ruh ba kan suk kan sain bad ban biang ka bishar ka pynshong, ban heh ka iew ka hat, ban khraw ka lynti ka dwar bad ban bha ka kamai ka kajih u khun u hajar shi tyllup ka Hima.

